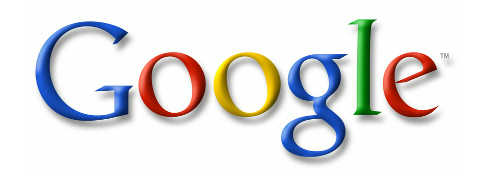
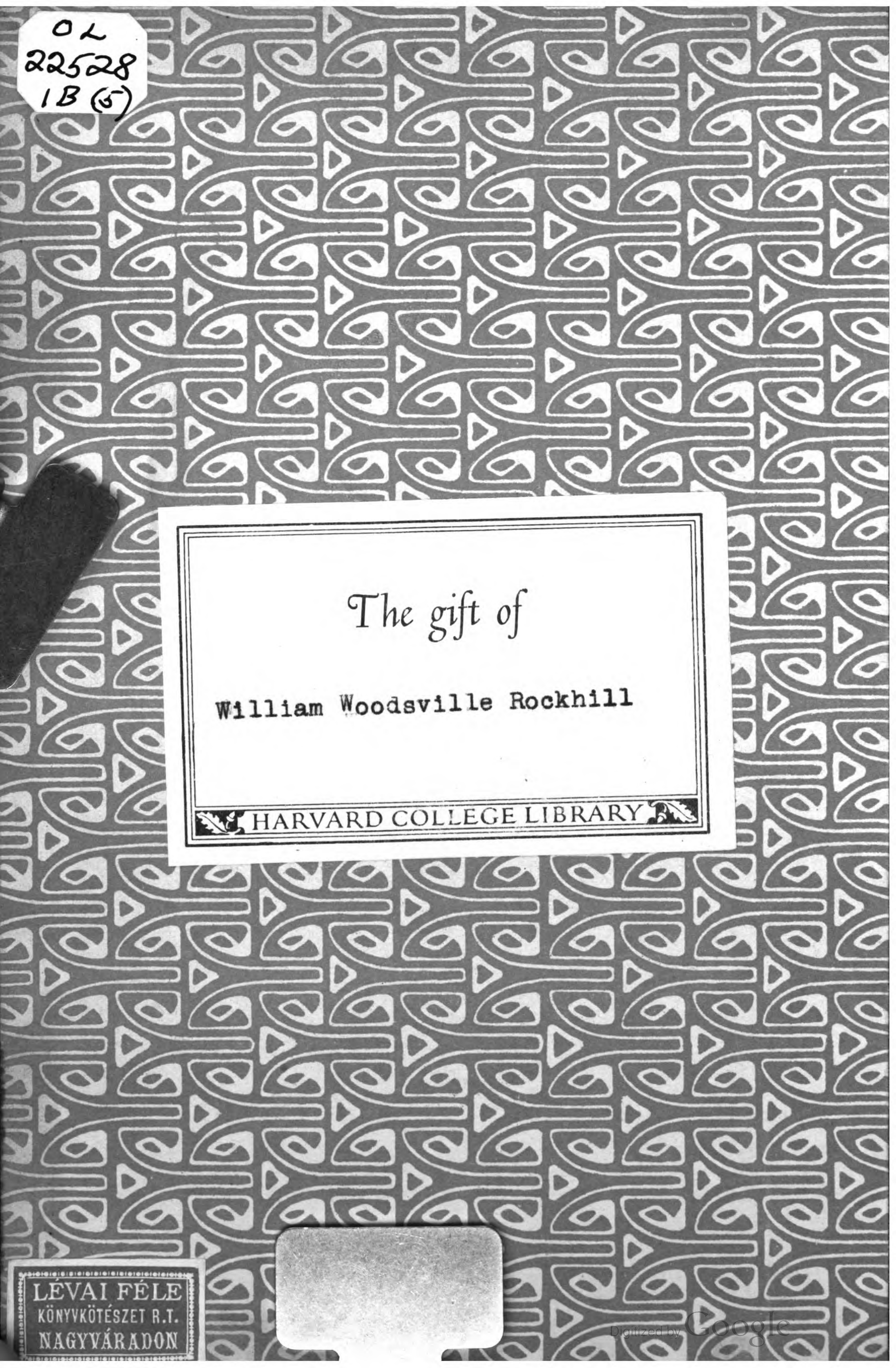
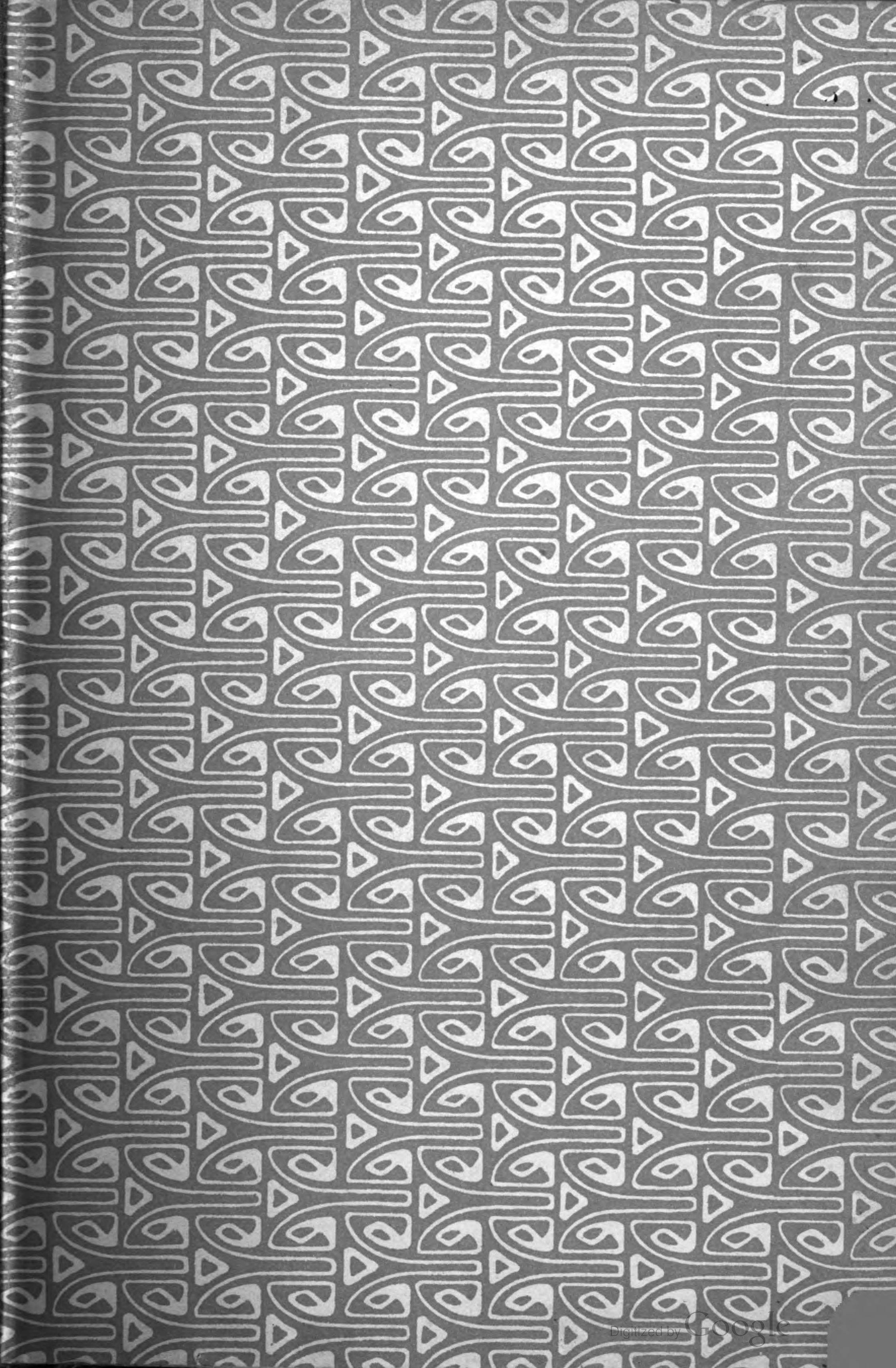

HD WIDENER
HW M5HC J

OL 22528 1B (5)
The gift of
William Woodsville Rockhill
HARVARD COLLEGE LIBRARY
LÉVAI FÉLE
KÖNYVKÖTÉSZET R.T.
NAGYVÁRADON
Digitized by Google

ŒUVRES COMPLETES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

VOLUME CINQUIÈME

VERSION ARABE DU LIVRE DE JOB

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLICATION COMMENCÉE SOUS LA DIRECTION DE

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

CONTINUÉE SOUS LA DIRECTION DE

MM. HARTWIG DERENBOURG ET MAYER LAMBERT

VOLUME CINQUIÈME

VERSION ARABE DU LIVRE DE JOB

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE
DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1899

VERSION ARABE

DU LIVRE DE JOB

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLIÉE AVEC

DES NOTES HÉBRAÏQUES

PAR

W. BACHER

Accompagnée d'une Traduction française d'après l'arabe

PAR

J. DERENBOURG et H. DERENBOURG

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1899

AVANT-PROPOS

Saadia fut un initiateur en théologie, en exégèse, en philosophie, en grammaire hébraïque. L'unité de sa vie réside dans son étude constante de l'Ancien Testament qu'il savait par cœur, qu'il traduisit et commenta, dont il s'efforça de démontrer l'accord avec les doctrines rationalistes des philosophes arabes, dont il s'essaya un des premiers à codifier la langue. Né à Fayyoûm, l'ancienne Pitôm, dans la Haute-Égypte, en 892 de notre ère, appelé en 928 par « le Chef de la captivité » David ben Zakkai à la dignité spirituelle de Gaôn pour diriger l'académie juive de Sora en Irâk, contraint à résigner ses fonctions au commencement de l'année 933, retiré à Bagdâd pendant les quatre années suivantes, rappelé ensuite à Sora dans la haute situation qu'il y avait occupée et qu'il conserva jusqu'à sa mort en 942, Saadia n'a point cessé d'être en contact avec le monde musulman en Égypte, en Babylonie et jusqu'au siège même du khalifat abbaside. Ses œuvres n'ont pas été composées seulement pour fortifier les convictions des Juifs Rabbanites et pour combattre les

progrès du Karaïsme [1], mais, dans sa pensée, elles s'adressaient aussi à l'élite des musulmans en faveur desquels il avait adopté les caractères arabes. Comme, même pour ses ouvrages qui n'ont pas été composés en hébreu, tous les manuscrits qui nous sont parvenus sont en lettres hébraïques, on peut supposer que, même du vivant de l'auteur, il a circulé deux espèces de copies destinées aux deux catégories de lecteurs.

I

La chronologie des œuvres de Saadia n'est pas encore définitivement fixée. Cependant, il paraît hors de doute que sa traduction de « la plupart des livres sacrés des Hébreux [2] » appartient à la période de sa préparation scientifique, alors que Saadia n'avait pas encore quitté la terre natale. Ses commentaires, plus ou moins développés, sont-ils contemporains de ses traductions ou ont-ils été ajoutés après coup, comme des compléments destinés à les justifier ? Je pose la question sans oser la résoudre. Ce qui semble établi, c'est que le traducteur s'est conformé à l'ordre du canon biblique et qu'il a commencé par le

1. Voir surtout Samuel Poznanski, *The Anti-Karaite Writings of Saadiah Gaon*, dans *The Jewish quarterly Review*, X (1898), p. 238-276.

2. Baḥyâ dans Munk, *Notice sur Rabbi Saadia Gaon* (Paris, 1839), p. 5, n. 1. Salomon Munk (1803-1867) vient d'être l'objet d'une monographie datée de 1900 et conçue dans un excellent esprit. L'auteur, M. Moïse Schwab, ancien secrétaire du maître, a puisé largement dans sa correspondance, en grande partie inédite.

Pentateuque. La version d'Isaïe n'est précédée d'aucune préface et ne fournit aucun renseignement sur la date qui peut lui être assignée. Les Psaumes ont pris rang « après l'interprétation de quelques autres livres de Dieu » et avant « ceux, dit-il, que nous espérons compléter[1] ».

En tête de Job, Saadia croit pouvoir se dispenser de répéter ce qu'il a « indiqué et même largement expliqué dans l'introduction au commentaire de la Thora [2] ». La traduction authentique de Daniel, conservée à Oxford, prend le texte au commencement et le conduit jusqu'à la fin sans un mot d'introduction [3]. Si, parmi les traductions de Saadia Gaôn qui me sont connues et dont l'origine n'est pas douteuse, je me suis abstenu de citer les Proverbes ou, comme il les appelle, le Livre de la Sagesse [4], c'est que l'Introduction, une dissertation psychologique sur le contraste entre les tendances naturelles de l'homme et son intelligence [5], me porte à en reculer la composition jusqu'à l'époque où l'auteur, imprégné de la philosophie arabe des *moutakallimoûn*, composait à Bagdâd en 934 son Livre des croyances et des dogmes[6]. Je ne crois pas

1. Saadia, à la fin de sa traduction du Psautier, dans Graetz, *Geschichte der Juden*, V (2e éd.), p. 480.

2. P. 9 de la partie française, dans ce tome cinquième.

3. Ad. Neubauer, *Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library*, p. 880, nº 2484, 4 ; Sam. Poznanski, dans *Hag-gôrén*, éd. Horodetzky, II (Berditschew, 1900), p. 92-103. Ce sera, s'il plaît à Dieu, le tome VII des *Œuvres de Saadia*.

4. Voir notre tome VI.

5. *Ibid.*, texte arabe, p. 1-12; cf. W. Bacher, *Abraham ibn Esra's Einleitung zu seinem Pentateuch-Commentar* (Wien, 1876), p. 24-28.

6. Landauer, dans l'Avant-propos de son édition du texte arabe, p. v, dit 933, que je rectifie d'après Graetz, *lib. laud.*, V, p .484.

avec M. Mayer Lambert que le commentaire sur les Proverbes soit antérieur au commentaire sur le Livre de la création, commentaire daté de 931, où est seulement citée l'interprétation de la Genèse[1]. Il appartient au même état d'âme et d'esprit, dont l'expression la plus manifeste est dans l'*Amânât* destiné à prouver l'accord entre les principes immuables du judaïsme révélé et les conclusions réfléchies de la raison humaine.

Quoi qu'il en soit, une même méthode de traduction a été appliquée par Saadia à la série des livres bibliques qu'il a fait passer de l'hébreu en arabe. Il expose son point de vue dans un passage de son Introduction au Pentateuque, dont je vais essayer de donner une idée [2] : « Je n'ai composé ce livre, dit-il, que pour satisfaire un solliciteur qui m'a demandé de consacrer un ouvrage spécial au texte simple de la Thora, sans que s'y mêlât aucune parole sur la langue, flexions, permutations et inversions de lettres, métaphores ; sans qu'y entrât aucune des questions posées par les hérétiques et des réfutations qui leur sont opposées, non plus que des branches des lois intellectuelles, et des manières d'observer les lois traditionnelles, mais d'y élucider seulement les sens du texte de la Thora. J'ai trouvé dans cette demande des avantages :

1. Mayer Lambert, *Commentaire sur le Séfer Yesira*, partie française, p. VIII, 27 et 76. La note 1 de la page 76, appliquée à la composition de l'*Amânât*, prouve bien qu'il est de 934 ; cf. p. VII, n. 6.

2. *Version arabe du Pentateuque* (éd. J. Derenbourg), p. 4 ; cf. W. Bacher, *Die Jüdische Bibelexegese vom Anfange des zehnten bis zum Ende des fünfzehnten Jahrhunderts* (Trier, 1892), p. 12-13.

les auditeurs entendront ainsi les idées exprimées dans la Thora sur les faits, les ordres et les rétributions, relatées brièvement dans leur ordre et dans leur succession, et ils ne seront ni retardés, ni embarrassés dans la recherche d'un récit quelconque par l'immixtion des arguments apportés sur chaque point. Quiconque veut ensuite approfondir la codification des lois intellectuelles, l'application des lois traditionnelles et les moyens de repousser les attaques de tout critique contre les récits contenus dans ce livre, devra chercher de telles informations dans l'autre ouvrage [1], puisque celui-ci, dans sa concision, lui donne de telles aspirations et lui en démontre la nécessité. C'est dans cette pensée que j'ai consacré ce livre exclusivement à un exposé du sens simple [2] du texte de la Thora, en précisant grâce à mes connaissances provenant de l'intelligence et de la tradition. Lorsqu'il m'a été possible d'ajouter au texte un mot ou une lettre afin que le sens et l'idée fussent éclaircis par là à qui se contente de la mise en lumière de l'expression, je l'ai fait. C'est à Dieu que je demande son appui pour tout bien que je rechercherai dans les choses religieuses et mondaines. »

L'intelligence et la tradition, voici les deux auxiliaires dont Saadia réclame le concours pour mener à bien sa

1. L'autre ouvrage est le Commentaire sur le Pentateuque, dont M. Harkavy annonce des fragments considérables pour notre tome deuxième.

2. L'arabe בסיט est ici l'équivalent du néo-hébraïque פְּשָׁט *peschâṭ*, qui désigne l'explication « simple » et naturelle, ainsi que le mot arabe תפסיר qui l'accompagne ici, tandis que l'interprétation allégorique (en arabe תאויל) est appelée en néo-hébraïque דְּרָשׁ *derâsch*, « sens recherché ».

traduction arabe des Écritures. Il aurait pu en ajouter un troisième auquel il a accordé la prééminence sur les autres : sa foi dans l'origine divine de tous les livres, de tous les mots de l'Ancien Testament[1]. Son rationalisme et sa science talmudique s'inclinent en esclaves respectueux devant l'autorité de la parole révélée dont sa mémoire lui fournit sans cesse pour chaque passage l'appoint intégral et le contrôle vigilant. Sa traduction risquait de représenter un compromis entre les suggestions de ses trois conseillers. Celui qui n'est jamais sacrifié, qui résout les conflits, auquel l'auteur soumet son esprit et son érudition, c'est le texte biblique considéré comme un ensemble de même volée, un bloc indivisible, sans contradiction réelle ni de fond ni de forme, reflet de la perfection divine non moins brillant dans l'Ecclésiaste et les Chroniques que dans la Genèse et Isaïe.

Ce n'est point ce côté poétique qui entraîne l'enthousiasme de Saadia : il se préoccupe avant tout d'élucider les obscurités du texte et de resserrer le lien flottant des versets. La clarté, voilà le but auquel il tend, sans nul

1. Seconde préface de Saadia au Psautier, traduite en allemand par John Cohn, *Saadia's Einleitung zu seinem Psalmenkommentar*, dans Berliner und Hoffmann, *Magazin für die Wissenschaft des Judenthums*, VIII (1881), p. 91 (cf. la première préface, *ibid.*, p. 68). Voici le texte arabe, tel qu'il m'a été communiqué d'après le manuscrit arabe 236 de Munich (J. Aumer, *Die arabischen Handschriften*, p. 76), fol. 17 r°, par le Rabbin de cette ville, le Dr Werner et par mon ami, le Professeur à l'Université de Munich, Dr Fr. Hommel : בל יגֿב אן נעלם אןّ גֿמיע דלך מן ענד אללה אגֿראת (اجراءات =) עלי הדֿה אלצֿרוב מן אלכֿלאם אלמֿסתעמל בין כֿלקה ......אלכל כלאם אללה ליס פיה מן כלאם אלנאס שי

souci de l'esthétique. Il déclare une guerre acharnée aux sous-entendus et ajoute impitoyablement des conjonctions et des pronoms relatifs qui alourdissent la marche des phrases. La période avance d'un pas embarrassé, avec les entraves de ses incises et avec ses enchevêtrements là où l'hébreu déroulait ses propositions courtes dans un parallélisme harmonieux. Quant aux mots, lorsque leur signification se dérobe aux trois modes d'investigation adoptés par Saadia, il reproduit le mot hébreu sans changement, non point pour ajouter une goutte d'eau à l'océan du vocabulaire arabe, mais, à mon sens, pour éviter des hypothèses hasardeuses et pour avouer publiquement l'insuccès de ses efforts.

Les traductions de Saadia, sans être ni des paraphrases, ni des commentaires, sont comme un acheminement vers les unes et les autres. Leur probité ne s'accommodait pas d'un calque qui aurait reproduit la lettre de l'original sans en faire saisir l'esprit, sans en montrer l'enchaînement logique. Il fallait donc justifier les dissemblances avec le texte révélé et les additions de l'interprète, qui auraient pu être considérées comme des irrévérences. Saadia est allé au devant de reproches qui auraient pu devenir des armes entre les mains de ses adversaires, et a ajouté aux traductions des commentaires plus ou moins étendus, où il s'est efforcé d'accumuler les citations bibliques, en se montrant très sobre dans le reste de ses explications. Les commentaires des Proverbes et de Job ont bien ce double caractère. L'auteur y multiplie les comparaisons avec

l'Ancien Testament, considéré dans son unité sacrée, et il fournit ainsi une riche contribution à l'étude du vocabulaire hébreu. Plus rarement il appelle à son secours des expressions détachées de la Mischna et du Talmud.

Si la grammaire et la mention ou la discussion des opinions antérieures sont presque absolument bannies des commentaires dont Saadia est l'auteur, c'est qu'il exige de ses lecteurs des études préparatoires en ces matières. Il s'est expliqué à ce sujet dans une sorte d'avertissement placé en tête du Psautier[1] : « Selon moi, il est indispensable à quiconque veut étudier le commentaire renfermé dans ce livre qu'il ait au préalable beaucoup appris de la science de la langue et aussi des règles de la recherche, afin qu'elles lui soient comme le flambeau grâce auquel il soit bien dirigé vers ce que je traduirai et ce que j'interprèterai, puis vers ce que je rectifierai, de sorte que ce flambeau soit allumé de manière à faire jaillir la lumière pour lui sur ce que d'autres se sont proposé pour commenter ce livre, ainsi que sur tout ce que je lui ai présenté de neuf. Et c'est de l'Unique, de l'Éternel que j'implore le secours en vue de tout bien. »

1. Voici le texte arabe complété et restitué jusqu'à un certain point de ce passage emprunté à la première préface (cf. Cohn, *ibid.*, p. 75-76) : אקול ממּא לא בדّ ללנאט̇ר תפסיר הד̇א אלכתאב אן יכון קד וקף עלי גמלה̈ מן עלם אללגה̈ וג̇מלה̈ מן אלנט̇ר חתّי יכון לה כאלסראג̇ יתהדّי בה אלי מא אעבّר ואכ̇רג̇ תםّ (?) מא אצלח לה אן יכון קד אשתעל עלי מא קד אמתה גירי מן תפסיר הד̇א אלכתאב חתّי יורי לה ככל מא קדّמת לה ובאלואחד אלקדים אסתעין (?) עלי כלّ חסנה̈. Sur cet emploi de la préposition עלי après אסתעאן, voir Saadia, *Pentateuque* (éd. J. Derenbourg), p. 4; cf. plus haut, p. IX. Texte et traduction m'inspirent de bien vives inquiétudes.

On peut se demander quels sont ces grammairiens et ces exégètes, précurseurs de Saadia. C'est à eux qu'il fait allusion, lorsqu'il prétend s'appuyer sur la tradition [1]. Elle était alors représentée par l'interprétation des *Targoumîm*, par des embryons de conceptions et de terminologies grammaticales dans la Mischna, dans le Talmud et dans le Midrasch, par la vocalisation, la ponctuation et la critique du texte tel que la Massore l'avait établi d'après des règles grammaticales non énoncées, mais implicitement contenues dans ses notations, par la phonétique du *Séfér Yeṣîrâh*, par les enseignements du massorète Aaron ben Mosché ben Ascher, un disciple des grammairiens arabes [2]. Saadia, bien que, à ma connaissance, il ne nomme nulle part Khalîl et Sîbawaihi, de deux siècles plus anciens que lui, devait les connaître et avoir étudié à leur école, soit qu'il leur ait emprunté directement, soit qu'il ait pris de seconde main chez leurs continuateurs les matériaux qu'il a mis en œuvre pour réaliser sa réforme, je dirais plus justement, sa création de la grammaire hébraïque [3].

1. Plus haut, p. ix.
2. Voir l'exposition magistrale de M. W. Bacher, *Die Anfänge der hebräischen Grammatik* (Leipzig, 1895), p. 1-38.
3. Grande a été l'influence de la langue et de la littérature arabes sur plusieurs parmi les premiers législateurs de l'hébreu; cf. Jastrow jr, préface à son édition de Hayyoûdj (Leide, 1897), p. xii et suiv.; W. Bacher, *Die hebräisch-arabische Sprachvergleichung des Abulwalîd Merwân ibn Ganâḥ* (Wien, 1884); Joseph et Hartwig Derenbourg, *Opuscules et traités d'Abou 'l-Walid* (Paris, 1880), *Introduction*, p. lxxvi-lxxix. Dans un passage d'Ibn Djanâḥ, cité *ibid.*, p. lxxvii, « leur Sîbawaihi » est expressément nommé.

II

La traduction arabe du Livre de Job par Saadia ou, comme celui-ci l'appelle, du « Livre de la Justification, qui est attribué à Job », et le commentaire dont il l'a accompagnée ont été dès 1844 l'objet d'une publication considérable, bien que partielle, d'après le manuscrit d'Oxford Hunter 511 (Neubauer, *Catalogue*, n° 125). Ce fut mon illustre professeur, Heinrich Ewald, qui, après les travaux préparatoires de Salomon Munk, introduisit ce nouvel élément dans l'histoire de l'exégèse biblique. Son essai[1], pour imparfait qu'il soit, représente une étape. Ne disposant que d'un manuscrit, Ewald n'a pas toujours discerné la part qui revenait à chacun des auteurs dont les commentaires y sont entremêlés[2].

Un progrès sérieux a été réalisé par John Cohn qui, pour son édition, complète au moins en ce qui concerne la traduction, a pu disposer de trois manuscrits[3]. Au manuscrit utilisé par Ewald étaient venus s'en ajouter deux autres : l'un également conservé à la Bibliothèque Bodléienne d'Oxford, où il est coté Opp. Add. 4° 154, fol. 95-

1. H. Ewald, *Das Buch Ijob nach Saadia, Ben Geqatilia und einem ungenannten Uebersezer*, dans Ewald und Dukes, *Beiträge zur Geschichte der Aeltesten Auslegung und Spracherklärung des Alten Testaments*, I (1844), p. 75-115.

2. A ce sujet, il faut consulter surtout le remarquable livre de Samuel Poznanski, *Mose B. Samuel Hakkohen Ibn Chiquitilla* (Leipzig, 1895), p. 14-17.

3. Dr John Cohn, *Das Buch Hiob übersetzt und erklärt vom Gaon Saadia*. Altona, 1889.

133 (n° 2484 de Neubauer, *Catalogue*), l'autre appartenant à la Bibliothèque Royale de Berlin, où il est coté n° 1203 dans le Catalogue des manuscrits hébreux, par Steinschneider.

Si John Cohn est sévère pour son prédécesseur, celui-ci a été vengé par M. Wilhelm Bacher, auquel mon père avait confié le mandat de rééditer Job. Ai-je besoin de dire combien ce choix était heureux? La présente édition en fournit la démonstration évidente. Un pas décisif en avant a été fait avec des ressources plus abondantes et une science mieux assurée. M. Bacher a eu conscience de sa supériorité et peut-être ne s'est-il pas exprimé avec assez de ménagements sur l'effort loyal précédemment tenté vers le mieux par un savant modeste dans des conditions moins favorables. L'omission voulue de l'Introduction est en tout cas une lacune regrettable dans la publication de John Cohn. Une copie de l'Introduction faite par Salomon Fuchs à Oxford et la comparaison d'un fragment qui en contient la fin ont mis M. Bacher en mesure de combler cette lacune.

Depuis qu'il y a plus d'un an M. Bacher a terminé sa tâche, un troisième fragment de l'Introduction est apparu parmi les débris de la *Genîzâh* du Caire parvenus à Paris et acquis par M. le Baron Edmond de Rothschild. Voici quelques extraits d'après une copie de M. Mayer Lambert, que j'ai collationnée avec lui sur l'original. Avant לנא, dernier mot dans ce volume de la page 4, l. 8, le premier des deux feuillets qui constituent ce fragment porte, sans

que nous sachions ce qui précède[1] : לרהבתה איאה פיפעל מתל דלך ורב אלעאלמין תסבח ותקדס פהו אלחכים לא יגיזה שי והו גיר מחתאג פירגב וגיר מגלוב פירהב בל הו גאלב אלכל וקאהרה וחאגה אלכל אליה אגמעין

ובעד דלך דוון לנא אלך. — L. 10 : ויעגל est remplacé par le plus simple וגעל. — L. 12 : A אלוארדה en tête du fol. 1 v° est substitué אלמארה. — L. 14 : L'imprimé porte ונאכד et notre ms. ונחמד. — L. 16 : מע précède כבר ; בכלאמה sans la copule ו. — L. 17 : נסבה corrige נסב ajouté par M. Bacher. Le fol. 1 est terminé par le mot שי, tandis que le fol. 2 r° commence par עלי כתיר (p. 7, l. 6). — L. 7 : le ms. donne les leçons justes ואלאטנאב et à la fin de la ligne וחשו. — L. 8 : Après הו, on lit dans le ms. : אלקצד אלמקצוד ואלכאמס אלפואיד אלך. — L. 9 : Après ותעאלי, notre nouveau manuscrit vient à notre secours par le passage suivant : לאיוב מא הי ומא אלועלה בינהא ובין גואב איוב בין ידי רבה פלמא ראית אלה (אלכמסה =) צרוב מן אלמעאני אעתאצת עלי כתיר מן אלנאס חתי נסב כתיר מנהם איוב וגירה אלי פנון אלך. Au verso du feuillet 2, je signale par rapport à la page 7, l. 12, והי au lieu de והו ; l. 14, ארתב au lieu de אלרתב ; l. 15, פאקול au lieu de ואקול ; l'insertion de אלאצל entre אן et אלאקדם ; l. 16, celle de ענד אהלה entre אלמפסר et אללהם ; après אן la leçon יחול אלעקל דלך אלמשהור ; enfin à la l. 17, אלמסתעמל au lieu de ואלמסתעמל. Le dernier mot du fragment est אליה à la l. 18. Cette trouvaille permet d'en espérer et d'en présager d'autres. La préface de Saadia paraît avoir été sans cesse remaniée, soit par son auteur, soit par les copistes lettrés qui en prenaient à leur aise avec un texte profane en lui infligeant leurs retouches.

1. Excepté le point sur le ה suffixe dans לרהבתה et dans קאהרה, tous les autres signes ont été ajoutés par moi.

En dehors des trois manuscrits dont John Cohn n'avait peut-être pas tiré parti autant que le réclamait une édition critique, M. W. Bacher a eu à sa disposition un manuscrit copié dans le Yémen, que Joseph Derenbourg avait reçu de Jérusalem par l'entremise de M. Nissîm Béhâr et qui contenait, presque en entier, le texte hébraïque de Job, avec la version arabe de Saadia. De plus, à l'instigation de mon père, M. Ad. Neubauer avait envoyé à son confrère les photographies de neuf feuillets isolés provenant de la *Genîzâh* du Caire et acquis par la Bibliothèque Bodléienne. On peut lire dans l'introduction hébraïque de M. Bacher une description détaillée des feuillets qui lui ont été ainsi communiqués.

Une surprise nous était réservée, non point par ces nouveaux venus dans la mise au point du texte, mais par leur ancêtre, le manuscrit Hunter 511 d'Oxford, celui dont les ressources paraissaient épuisées par les examens successifs d'Ewald, de Cohn, de Bacher. On se rappelle qu'au moins trois commentaires sur Job y sont enchevêtrés et que, dans ce fouillis, il n'est pas toujours facile de rendre à chacun ce qui est à chacun. Or, M. Bacher, alors que son enquête était close, y retrouva, en octobre 1899, deux morceaux inédits du commentaire de Saadia sur Job, morceaux qu'il avait attribués d'abord à Ibn Schiquitilla. Nous les reproduisons ici, avec une version hébraïque due à M. Bacher auquel nous en laissons tout l'honneur :

אלמברז מן הדה אלקצה חתי יציר גואבא לאיוב הו קול אליפז כל ימי רשע הוא מתחולל אלי אכר אלפצל. ודלך אן איוב זעם אן גמיע אלנאס קד שאהד כאפרא מנעמא עליה פאכדבה אליפז פי הדא אלקול וקאל הדא מחאל לא תדעי אנך שאהדת מא לם נשאהדה נחן הו קו׳ מה ידעת ולא נדע. וליס וחדנא בל גמיע אלחכמא יקולון אן הדא לא יכון הו קולה אשר הכמים יגידו. פאלדי שאהדנא נחן וסאיר אלחכמא הו בעכס מא קלתה אנת והו אן אלכאפר לא יזאל טול דהרה מתכופא מתעוסא מנצרעא מן סכט אללה לקולה כל ימי רשע הוא מתחולל ומצירה אלי אלנאר לקולה אש אכלה אהלי שחד פי אכר אלקצה.

היוצא מהפרשה הזאת עד שתהיה תשובה לאיוב הוא מאמר אליפז כל ימי רשע הוא מתחולל עד סוף הפרק וזה שאיוב חשב שכל אדם ראה כופר וטוב לו והכזיבו אליפז במאמר זה ואמר זה בטל הוא אל תאמר שראית מה שלא ראינו אנחנו הוא אמרו מה ידעת ולא נדע. ולא אנחנו לבדנו כי אם כל החכמים כולם יאמרו שזה אינו הוא אמרו אשר הכמים יגידו. ואם כן מה שראינו אנחנו ושאר החכמים הוא בהפך מה שאמרת אתה והוא שהכופר כל ימי חייו לא יחדל מהיות מתירא מצטער ומתחולל מחרון האל כפי מה שאמר כל ימי רשע הוא מתחולל ומבואו לגיהנם כפי מה שאמר אש אכלה אהלי שחד בסוף הפרשה.

XVI, 17

אלמכרג מן מקאלה איוב הדה הו קולה על לא חמס בכפי ודלך אנה למא ראהם קד אחאלוה עלי עלם אללה חין אחתג בבלוי אלמומן תם כדבוה חין אחתג בנעמה אלכאפר קאל פי נפסה אנמא אמכנהם הדא חית אן אחתגגת בגירי פקאלו לי הדא לא תעלמה פאחתג חיניד בנפסה קאל הודא אנא תקי נקי וקד נאלני מא תשאהדונה פלולא אן אללה יפעל מא שא וליס דלך גור[א] לם יצבני הדא אלבלא.

היוצא מבואמר איוב זה הוא אמרו על לא חמס בכפי וזה שאחרי שראה אותם שהשיבוהו בידיעת האל כאשר הביא ראיה מרעת המאמין ואחרי כן הכזיבוהו כאשר הביא ראיה מטובת הכופר אמר בנפשו זה לא אפשר להם רק לפי שהבאתי ראיה מזולתי ועל כן אמרו לי לא תדע את זה לפיכך הביא ראיה מעצמו אמר הנה אנכי תם ונקי וכבר בא עלי מה שתראו ולולא שהאל יעשה מה שירצה ואין זה עול לא היתה מוצאת אותי הרעה הזאת.

III

Le présent volume, consacré au Job de Saadia, est le dernier ouvrage qui émane directement de mon vénéré père, qui porte sa signature comme une garantie dont nous nous prévalons. Sa cécité, de plus en plus implacable à mesure qu'il avançait en âge, l'avait contraint, pour la satisfaction de ses besoins intellectuels, de plus en plus impérieux chez l'octogénaire, à recruter un véritable corps de secrétaires. Le doyen de ces collaborateurs était notre excellent ami Louis Bank qui prêtait à mon père, en s'effaçant derrière lui avec pleine abnégation de soi-même, son concours de talmudiste consommé [1]. Les études judéo-arabes étaient représentées dans cet état-major d'élite par deux jeunes, MM. Mayer Lambert, professeur au Séminaire israélite de Paris, un fervent de Saadia [2], et Isaac Broydé qui consacre son activité scientifique aux œuvres philosophiques de Baḥyâh [3].

Ces trois auxiliaires précieux, renforcés de volontaires zélés et de lecteurs non orientalistes, ne suffisaient pas à

1. La *Revue des Études juives* de 1899 contient de L. Bank, maintenant émancipé, mais vieilli et malade, deux excellents articles : *Rabbi Zeira et Rab Zeira* (XXXVIII, p. 47-63) et *Les gens subtils de Poumbedita* (XXXIX, p. 191-198).

2. Voir plus haut, p. VIII, note 1. M. Lambert partage avec moi la direction de la publication entreprise par mon père. Pour l'achèvement du volume actuel, il m'a puissamment aidé de sa bonne volonté et de sa compétence.

3. *Les réflexions sur l'âme, par Bahya ben Joseph ibn Pakouda*, traduites de l'arabe en hébreu, précédées d'un résumé et accompagnées de notes par Isaac Broydé. Paris, 1896. Voir aussi l'Introduction à mon édition du *Fakhrî* (Paris, 1895), p. 38.

remplir les longues journées de Joseph Derenbourg. Jusqu'en 1889, ses yeux, épuisés par le travail, avaient encore des lueurs. Nous remplissions alors ensemble les intervalles inoccupés de son temps par l'étude en commun des inscriptions ḥimyarites et sabéennes destinées au *Corpus inscriptionum semiticarum*. Pour le premier fascicule tout entier[1], mon père a pu encore relire les épreuves, contrôler les traductions et les commentaires par l'examen personnel des estampages et des photographies, s'associer à tous les travaux préparatoires, grâce auxquels cette vaste publication a pu être inaugurée[2].

Mais, les ténèbres devenant chaque jour plus profondes, il fallut chercher un nouvel emploi pour ces heures de loisir que mon père désirait consacrer avec moi à ce qu'il appelait un délassement studieux. C'est ainsi que nous fûmes amenés à entreprendre la version française du Livre d'Isaïe, non pas d'après le texte hébraïque, mais d'après la paraphrase arabe de Saadia. Quelle déception nous avons souvent éprouvée, lorsque la poésie des plus beaux passages était, de propos délibéré, soumise à la torture par un système d'explications trop logiques et trop raisonnées! L'original a eu bien de la peine à défendre quelques restes de ses couleurs affaiblies ou disparues sous la couche uniformément grise qui lui a été appliquée par Saadia. Tout en unissant nos protestations contre ces prophéties si différentes de celles que nous admirions,

1. Paris, 1889.
2. Le fascicule troisième a paru en janvier 1900.

nous avons mené à bien la tâche que nous nous étions imposée et, si notre tome troisième n'a paru qu'en janvier 1896, quelques mois après que mon père s'était éteint à Ems, le 29 juillet 1895, il ne faut pas imputer ce retard à la rédaction achevée depuis longtemps, mais aux tâtonnements et aux hésitations des survivants.

Non seulement la traduction française d'Isaïe était terminée à cette époque, mais celle de Job, qui devait continuer la même collaboration entre le père et le fils, avait atteint la fin du chapitre xxxi. Je me suis efforcé de la compléter dans l'esprit dans lequel elle avait été conçue. Notre objectif était, comme pour Isaïe, la fidélité à la conception et à la rédaction de Saadia, sans aucune préoccupation de les mettre d'accord avec notre intelligence du texte hébraïque. C'est son interprétation et non la nôtre que nous avons essayé de rendre accessible à ceux qui, sans savoir l'arabe, ne veulent cependant pas ignorer complètement un chapitre important dans l'histoire de l'exégèse juive de l'Ancien Testament.

Si les circonstances permettent de mettre sur le métier d'autres tomes après les volumes I, III, V, VI et IX de la collection, c'est encore la mémoire de Joseph Derenbourg que nous nous efforcerons d'honorer, en nous inspirant de ses intentions, de sa méthode, du plan qu'il avait tracé. En dehors de sa collaboration si féconde et si variée à la *Revue des Études juives*, mon père, dans ses dernières années, avait concentré sur Saadia toute la vigueur de son esprit resté jusqu'au bout sans défaillance et sans

usure. Il avait rompu définitivement avec les sciences musulmanes[1], mais, sur le terrain des études juives, il espérait bâtir encore, comme si un avenir lointain lui permettait les projets de longue haleine. La révision et le développement de son article *Talmud* dans l'*Encyclopédie des Sciences religieuses* de Lichtenberger[2] étaient destinés à remplir le tome cinquième de l'*Annuaire de la Société des Études juives.* Le tome n'a jamais paru, mais je me rappelle qu'il y a eu un commencement d'exécution et même d'impression. A la fin de 1892, une reproduction par le procédé anastatique de l'*Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine* (Paris, 1867) avait été résolue, le nouveau tirage devant être accompagné d'additions, de corrections et d'un index réclamé par tous ceux qui ont à consulter ce beau livre. Je possède les travaux préparatoires poussés fort avant[3] et le manuscrit de l'index rédigé par mon collègue et ami, M. Israël Lévi. C'est à lui que je voudrais confier ce travail pour lequel ses apti-

1. Mon père se demandait parfois en quelles mains tomberaient son annotation et son commentaire du Livre des définitions (*Kitâb at-ta'rîfât*), par Al-Djordjânî. L'édition de Flügel (Leipzig, 1845) l'avait fait renoncer à l'édition critique qu'il préparait avec une traduction française, dont les premières pages ont été imprimées (j'ai sous les yeux une épreuve des p. 1-8). Les matériaux considérables que Joseph Derenbourg avait rassemblés ne seront pas perdus, je l'espère, pour nos études et je les offre à qui saura les employer. Sur ces vieilles histoires, voir J. Mohl, *Vingt-sept ans d'histoire des études orientales* (Paris, 1879-1880), I, p. 16-17, 217-218.

2. XII, p. 1007-1036. Je signale à cette occasion un petit manuel bien commode : M. Mielziner, *Introduction to the Talmud* (Cincinnati and Chicago, 1894).

3. Jusqu'à la page 421 sur 486 dont se compose le volume, plus quelques notes marginales dans l'exemplaire de travail que je conserve pieusement.

tudes le désignent et auquel profiterait maintenant la version hébraïque publiée à Saint-Pétersbourg en 1896-1897, avec des notes érudites d'Albert Harkavy [1].

Enfin, si la « première partie », relative à l'*Histoire de la Palestine*, a seule paru, Joseph Derenbourg avait réuni sur des fiches couvertes d'une écriture microscopique, les résultats géographiques qu'il avait recueillis par une lecture attentive et un dépouillement soigneux des deux Talmuds. Je puis assurer que bien des identifications inédites, bien des faits inconnus solidement établis dorment sur ces cartons, dont la teneur mériterait d'être rendue publique, même après les travaux sur le même sujet de MM. Neubauer [2] et Hildesheimer [3]. Il y a eu un petit nombre de fiches égarées et, je le déplore, parmi les plus développées. Les autres appartiennent maintenant à la Bibliothèque de l'Université de Paris, où elles sont mises à la disposition des travailleurs. Ce serait un des vœux les plus chers au cœur de mon père que réaliserait la mise en œuvre de ces matériaux abandonnés dans une Géographie de la Palestine d'après les Talmuds et les autres sources rabbiniques.

Paris, ce 29 *juillet* 1900, 5e *anniversaire de la mort de mon père.*

HARTWIG DERENBOURG.

1. Les notes finales xii-xv (p. 475-484) ont été omises, je ne sais pourquoi, dans la version hébraïque.
2. *La Géographie du Talmud,* Paris, 1868.
3. *Beiträge zur Geographie Palästinas*, Berlin, 1886.

TRADUCTION DU LIVRE DE JOB

En ton nom, ô Miséricordieux! Ceci est la traduction du Livre de la Justification, qui est attribué à Job, tel que l'a traduit le chef de l'Académie, notre guide et maître Saadia, le chef de l'École de Mahasia — que l'esprit de Dieu lui donne le repos!

INTRODUCTION DU LIVRE

L'auteur commence en disant : Béni soit Dieu, le dieu d'Israël, qui a précédé tous les commencements, qui restera après toutes les fins, qui crée et forme, qui ramène et ressuscite, qui mérite la louange et la reconnaissance pour sa grâce générale et pour sa bienfaisance universelle.

Après cela, je dirai : Bien que l'idée de la bonté et de la bienfaisance ne puisse pas être divisée en elle-même, c'est-à-dire que, rare ou fréquente, la bonté mérite d'être considérée comme telle, d'une manière absolue, elle se divise néanmoins sous les rapports de la quantité et de la qualité. Ainsi, la bonté des créatures a une mesure, qui atteint son terme lorsque les créatures disparaissent, comme Celui à qui appartient la gloire a dit dans son livre : « Une voix dit : Proclame ! et je dis : Que dois-je proclamer ? Toute la chair est comme de l'herbe, toute sa bonté est comme la fleur des champs (*Is.*, XL, 6) ». Mais la bonté de l'Éternel — qu'il soit glorifié et exalté ! — est infinie, puisqu'elle lui est inhérente, et la bonté et la bienfaisance divines n'ont ni limite ni terme. En voulant marquer avec toute la force possible la

limite extrême de ce que peuvent atteindre les sens des êtres raisonnables, Dieu dit : « Comme les cieux sont élevés au-dessus de la terre, ainsi mes voies sont élevées au-dessus des vôtres et mes pensées au-dessus de vos pensées (*Is.*, XLV, 9) ». Car, bien que les sens aperçoivent le ciel et la terre comme étant rapprochés l'un de l'autre, la raison prouve qu'il y a entre eux une grande distance. Ceux qui ont examiné et calculé (cette distance) ont assuré que la partie de la sphère la plus rapprochée de la terre est à plus de seize fois la totalité du diamètre de la terre, c'est-à-dire de la ligne qui en coupe la circonférence en deux moitiés; mais la partie extrême de la sphère que le sens peut percevoir (est à une distance qui) dépasse plusieurs milliers de fois la mesure mentionnée. Or, si le Sage — qu'il soit béni et exalté ! — a dit que sa voie, en ce qui concerne la bonté et la grâce, est plus élevée et plus haute que la générosité et la bienfaisance des créatures, autant que les cieux sont élevés au-dessus de la terre, ce n'est pas qu'il soit allé jusqu'au bout en arrivant à cette limite, mais il n'a fait cette comparaison que parce que les sens des hommes ne parviennent pas à saisir une hauteur plus grande que celle-là. Il a dit de la même manière : « Comme les cieux sont élevés au-dessus de la terre, etc., comme l'orient est éloigné de l'occident, etc. » (*Ps.*, CIII, 11-12). Ce qui confirme cette (explication) de la manière la plus claire, c'est la parole du prophète : « Car ta bonté est plus grande en élévation que les cieux et ta grâce l'est plus que les nuées (*Ib.*, CVIII, 5) ». Le prophète nous enseigne que la mesure de la bienfaisance et de la bonté du Créateur est plus élevée que les cieux et plus haute que les nuées, dans une proportion qui ne peut être atteinte ni comprise. Louange donc au Tout-Puissant qui n'a nulles limites à son autorité, dont la bonté et la grâce sont plus élevées que les sphères, plus étendues que le monde et qui est infini !

Ce qui est évident, c'est que le fait d'avoir donné l'existence aux créatures après qu'elles n'avaient pas été constitue la grâce la plus forte, puisque (Dieu) a créé le monde entier et y a fait

habiter les êtres raisonnables pour leur être utile. A ce sujet le prophète dit : « Car je sais que ta bonté est établie éternellement et que ta fidélité durera aussi longtemps que subsisteront les cieux (*Ps.*, LXXXIX, 3) ». De même, la vie qu'il accorde aux créatures et toute la bonne direction qu'il leur imprime et par laquelle il les conduit sont entièrement une grâce et un bienfait, comme a dit le prophète : « Tu m'as accordé la vie et la grâce; ta sollicitude a conservé mon souffle (*Job*, x, 12) ». De même, les ordres et les défenses que Dieu a donnés aux hommes, soit en accordant à leur intelligence la faculté d'approuver ou de désapprouver, soit en leur faisant des communications et des révélations, tout cela est grâce et bienfait, comme il est dit : « Il aime l'équité et la justice, et sa bonté embrasse le monde (*Ps.*, XXXIII, 5) », parole qui se rapporte au témoignage de l'intelligence. Puis il est dit : « O Dieu ! comme ta bonté embrasse le monde, enseigne-moi tes prescriptions (*ib.*, XIX, 64) », (parole) qui s'applique à ce qu'on apprend par la révélation véridique. Tout cela est appelé *bonté*. Même arriver à chanter, à glorifier et à louer Dieu de ce qu'il a créé et à le remercier de ses bienfaits, tout cela est nommé *bonté*, comme il est dit : « Ils remercient Dieu de sa bonté et de ses merveilles à l'égard des hommes (*ibid.*, CVII, 8) ». Les douleurs, les maladies et les souffrances que Dieu a fait exister dans le monde sont encore un bienfait et un avantage pour les hommes, (car ils les amènent) à craindre son châtiment et à redouter sa vengeance, comme il est dit : « Et Dieu a agi de manière à ce qu'on le craigne (*Eccl.*, III, 15) ». Donc Dieu — qu'il soit élevé ! — leur a fait ressentir les douleurs pour que, une fois qu'ils en sont délivrés, ils reconnaissent sa bonté et sa grâce, comme le prophète a dit : « Car ta bonté a été grande envers moi, et tu as sauvé mon âme de la tombe qui est en bas (*ibid.*, LXXXVI, 13) ». Ce qui est vrai des douleurs que l'on ressent sans qu'elles affectent le corps, l'est également des douleurs qui le touchent, à savoir que le Créateur n'en afflige son serviteur que pour son amélioration et pour son bien. Celui-ci alors passe par

trois degrés. Dans le premier on instruit et on exerce la raison, car bien que ces actes soient douloureux pour les êtres intelligents à cause de la peine, de la fatigue et de l'application de la pensée, ce n'en est pas moins un bien pour eux. Là-dessus l'Écriture dit : « Ne dédaigne pas, ô mon fils, les leçons de Dieu, et ne sois pas lassé de ses avertissements (*Proverbes*, III, 11) ». L'Écriture compare Dieu au père qui éduque son fils en le grondant, en le frappant et en lui infligeant beaucoup de souffrances, afin de le former à l'obéissance et à la sagesse, comme il est dit plus loin : « Car Dieu avertit celui qu'il aime, agissant à son égard comme le père trouve bon d'agir envers son fils (*ibid.*, III, 12) ». De même, l'expérience montre que le sage se fatigue par des veilles, par la peine qu'il se donne de lire des livres et par l'emploi des réflexions et du discernement pour parvenir à les comprendre, sans se laisser rebuter par rien, comme le prophète a dit : « Par suite de ses souffrances il verra (la récompense) et en sera rassasié ; et par son intelligence il proclamera l'innocence du juste. Tel est le rôle de mon prophète à l'égard de la foule (*Isaïe*, LIII, 11) ». Dans le deuxième degré l'homme subit la punition. Lorsque le serviteur a commis une faute pour laquelle il mérite d'être puni, c'est un effet de la bonté du Miséricordieux — qu'il soit glorifié et exalté ! — et de sa sollicitude pour son serviteur de lui causer une douleur quelconque qui efface ses mauvaises actions en entier ou en partie. Alors cette douleur est nommée épuration et, tout en étant une punition, elle doit être considérée comme un bienfait, puisqu'elle détourne le serviteur de la récidive et fait disparaître son passé ; c'est à ce sujet qu'il est dit : « J'ai châtié avec la verge leur péché et par des tourments leurs fautes, mais je ne détournerai pas de lui ma bonté (*Ps.*, LXXXIX, 33, 34) ». L'expérience montre que le père fait parfois absorber à son fils les boissons les plus amères et les remèdes les plus désagréables pour le délivrer de ses maladies et pour améliorer la qualité de son tempérament. Au sujet de cette comparaison, Dieu dit : « Tu sauras dans ton cœur que, de même que l'homme corrige son fils, ainsi l'Éternel ton dieu te corrige

(*Deut.*, VIII, 5) ». Le sage d'entre les hommes agit parfois de la même manière. Le troisième degré, c'est l'état d'épreuve et d'examen. Lorsque Dieu sait que son serviteur pieux supportera avec résignation la souffrance qu'il lui envoie et persévérera dans sa piété, il la lui impose afin de le récompenser et de le favoriser pour sa résignation. Ce genre est encore de la bonté et de la bienfaisance, puisque Dieu fait obtenir à son serviteur un bonheur durable, comme il est dit : « Heureux l'homme que tu châties, ô Dieu, et que tu instruis par ta loi, afin de le reposer des jours de malheur, jusqu'à ce qu'un abîme se creuse pour le méchant (*Ps.*, XCIV, 12, 13) ».

Cette souffrance peut atteindre la fortune, le corps ou l'âme. Dieu nous a donc retracé l'histoire d'un homme pieux qu'il a mis à l'épreuve, qui a supporté cette épreuve avec résignation et qui a remercié Dieu. Aussi Dieu lui a-t-il promis un bonheur durable dans l'autre monde et s'est-il empressé de lui accorder dans ce monde ce qui devait lui confirmer cette espérance. C'est l'histoire de Job, le prophète, que la paix soit sur lui!

Ensuite, Dieu sachant que les réflexions qui se présentent à l'esprit des hommes, lorsque des souffrances leur arrivent, ont été, dans le cours du temps, de quatre sortes, comme cela eut lieu à l'époque de Job, il a trouvé nécessaire de nous mettre (l'histoire de Job) par écrit, afin que nous en tirions une leçon et que nous choisissions parmi ces réflexions le point de vue préférable, que nous le déclarions obligatoire et que nous écartions tous les autres. Dieu nous a donc fait connaître l'histoire des malheurs et des épreuves de Job, ses discours et les discours de ses amis, les allégations de chacun d'eux et la réfutation que leur opposa Elihou. Il s'est proposé de nous révéler ce qui se passe dans le cœur des hommes, lorsqu'ils sont peu résignés à l'épreuve. Aucune de ces cinq personnes ne prétend imputer une injustice au Créateur, et tous lui dénient tout genre d'injustice. Ainsi Job dit : « Certes, je sais qu'il en est ainsi et comment l'homme pourrait-il avoir raison contre le Tout-Puissant? (IX, 2) »;

Eliphaz dit : « L'homme sera-t-il plus juste que Dieu ? (iv, 17) » ; Bildad dit : « Est-ce que Dieu fausse la justice et le Tout-Puissant fausse-t-il l'équité ? (viii, 3) » ; Sophar dit : « Car il connaît les hommes pervers (ii, 11) » ; enfin Elihou dit : « C'est pourquoi vous, hommes de cœur, écoutez-moi ; loin du Tout-Puissant, toute injustice ! (xxxiv, 10) ». Mais la discussion entre ces hommes ne porte que sur les trois autres opinions. Job disait : Le Sage peut faire souffrir son serviteur, bien que celui-ci n'ait commis aucun péché, il le fait selon sa volonté puisqu'il est son maître et cela ne peut être nommé une injustice, comme il l'exprime clairement en disant : « Voici qu'il décide une chose. Qui lui résisterait et qui lui dirait : Que fais-tu ? (ix, 12) ». Ce qui portait Job à émettre cette opinion, c'est qu'il avait conscience d'être vertueux et que pourtant il avait été affligé de ces souffrances. Il se pourrait à l'inverse que Dieu fît du bien à l'infidèle, et que la cause en fût également dans sa volonté, comme il dit : « Les tentes des pillards sont en sécurité (xii, 6) » ; Eliphaz, Bildad et Sophar disaient tous : Dieu ne fait souffrir que l'infidèle, c'est-à-dire celui qui refuse de le servir, ou bien le pervers, c'est-à-dire celui qui commet des péchés graves qui lui ont été défendus, ou bien le pécheur, c'est-à-dire celui qui se rend coupable de péchés légers. Dans ce sens, Eliphaz dit : « Rappelle-nous donc si jamais un innocent a péri, etc., comme j'ai vu périr ceux qui préparent l'iniquité, etc. Ils périssent par le souffle de sa colère, etc. (iv, 7-9) ». Bildad dit : « Le papyrus grandit-il sans bourbier ? etc. Pendant qu'il est dans sa saison, on ne le coupe pas, etc. Tel est le sort de tous ceux qui oublient Dieu (viii, 11-13) ». Sophar dit : « Les yeux des méchants regarderont fixement (xi, 20) ». Mais aucun d'eux n'admet de quelque manière que ce soit que Dieu envoie des souffrances à un serviteur pieux et tous disent à Job : S'il n'y avait pas de péchés que tu eusses commis, Dieu ne t'aurait pas frappé de ces malheurs, comme (Eliphaz) lui dit : « Ta méchanceté n'est-elle pas grande, etc. Ainsi tu prenais gratuitement un gage

de tes frères, etc. Tu ne donnais point à boire à l'homme épuisé, etc. Voilà pourquoi des pièges t'entourent, etc. Ou bien tu seras dans l'obscurité où tu ne verras pas, etc. (xxii, 5-11) », et des passages semblables en grand nombre. Ce qui les porta à cette opinion, c'est que leur intelligence estimait que le Créateur — que ses noms soient sanctifiés! — est équitable et ne fait pas d'injustice. En voyant ensuite Job affligé de douleurs, ils déclaclarèrent que Job ne l'aurait pas été s'il ne l'avait mérité par un péché antérieur. De notre temps, il y a des hommes qui tiennent de tels discours, qui adoptent ces opinions et qui ignorent l'opinion préférable, la troisième, celle d'Elihou, savoir que Dieu — qu'il soit célébré et exalté! — fait parvenir parfois son serviteur au bonheur par l'un de trois moyens. Le premier, c'est le repentir qui suit un péché commis auparavant, ainsi qu'Elihou a dit : « Pour éloigner l'homme d'une mauvaise action, etc. En faisant cela, il sauve son âme de la perdition, etc. (xxxiii, 17) ». Le second moyen, ce sont les bonnes actions accomplies par le serviteur, fussent-elles même en petit nombre, comme Elihou a dit : « S'il a à son compte une bonne action sur mille, elle est pour lui comme un ange qui plaide pour lui, etc. », et ensuite : « En faisant cela, il sauve déjà son âme de la perdition et sa vie verra la lumière (xxxiii, 23 et 28) ». Le troisième moyen, ce sont les épreuves et les afflictions que Dieu lui a imposées et qu'il a supportées avec résignation, comme Elihou a dit : « Par là il détourne son âme de la perdition et pour l'éclairer par la lumière de la vie (xxxiii, 30) ».

J'expliquerai d'une manière complète ces idées dans ce livre, et je n'ai fait ici que les mentionner par avance. Cette opinion d'Elihou est imposée par la saine raison et par la démonstration juste. C'est pourquoi Dieu a donné tort à Job en disant : « Est-ce que tu voudrais casser mon jugement? (xl, 8) », et à Eliphaz, Bildad et Sophar, en disant à Eliphaz : « Ma colère est enflammée contre toi et tes deux amis, car vous n'avez jamais rien dit de juste sur moi en ce qui concerne mon serviteur

Job (XLII, 7) ». Mais Dieu n'a pas blâmé Elihou ; au contraire, il a conclu son discours à Job dans le même sens que Elihou, ce qui était donner raison à celui-ci. En outre, Elihou avait commencé son discours en disant qu'il réfuterait tout le monde, comme il avait dit à Job : « Je te répondrai par un discours à toi et à tes amis avec toi (XXXV, 4) » ; puis il a prononcé quatre discours sans que personne pût répliquer. La conclusion fut donc telle qu'il l'avait voulue.

Le Sage, — qu'il soit glorifié! — nous a écrit l'histoire de Job et de ses amis et nous l'a proposée comme exemple pour nous fournir un enseignement et nous disposer à la piété, en sorte que nous sachions que, lorsque les douleurs et les malheurs nous atteignent, ils rentrent dans l'un des deux cas suivants : ou bien ils ont pour cause des péchés antérieurs, et alors ils sont nommés punition ; dans ce cas il convient que nous recherchions ces péchés, que nous corrigions nos actes et que nous cessions d'être négligents, comme il est dit : « Scrutons nos voies et examinons-les et retournons vers Dieu (*Eccl.*, III, 40) » ; ou bien les malheurs sont une épreuve que le Sage nous envoie afin que nous la supportions avec résignation et qu'il nous en récompense. Nous ne devons attribuer, dans les deux cas, aucune injustice au Créateur, mais nous devons reconnaître la vérité de l'attribut qu'il s'est appliqué à lui-même dans son livre : « Dieu au milieu de cette ville est juste, Il ne commet pas d'injustice (*Soph.*, III, 5) ». Pour cette raison ce livre a été nommé « Livre de la Justification ».

L'auteur du commentaire dit : J'ai trouvé beaucoup de gens de la nation qui regardent ce livre d'un œil clos, et qui, en beaucoup de points, éprouvent de la difficulté à le traduire et à l'interpréter. Premièrement : qui était le Satan, que disait-il et comment se conduisait-il ? Deuxièmement : (pourquoi) des souffrances ont-elles été infligées à Job, le prophète, bien qu'il fût attesté qu'il était parfait et droit? Troisièmement : comment se passa la discussion entre Job, ses amis et Elihou ? que prétendait chacun d'eux, et de quelle manière se répondaient-ils et se répliquaient-ils les uns aux autres? Quatrièmement : la déter-

mination des versets qui sont le but spécial de chaque discours a échappé à beaucoup de monde, parce que les paroles ont été multipliées et délayées, au point que les phrases accessoires qui doivent embellir le début (d'un morceau), en étendre la fin et en remplir le milieu couvrent les phrases qui forment l'objet même de ce morceau. Cinquièmement : quels sont les enseignements renfermés dans le discours de Dieu — qu'il soit béni et exalté ! — et quel en est l'enchaînement. On a été tellement troublé par ce livre qu'il a entraîné beaucoup de gens à nombre d'erreurs diverses. Ce livre donc, qui avait été destiné par le Sage à améliorer ses serviteurs, a failli les perdre. J'en ai été inquiet, et je me suis imposé d'interpréter ce livre, en suivant les trois principes à l'aide desquels on interprète tous les livres de Dieu, à savoir : les données de l'argumentation rationnelle; l'usage de la langue des gens parmi lesquels le livre a été écrit, et les traditions qui ont été garanties à nos docteurs par leurs anciens, les prophètes de Dieu — qu'il soit exalté! — (Ces principes) doivent être appliqués d'après une gradation fixe et je dirai : Dans toute traduction vient en première ligne le sens courant des mots du livre interprété, à moins que ce sens courant ne soit impossible rationnellement ou qu'il soit repoussé par les traditions. Ce qui vient en second ordre, c'est le sens figuré usité dans la nation. Il convient que l'interprète y ramène certains mots exprimant une idée contraire à la raison ou à la tradition ou à l'une des deux. L'explication métaphorique devra être judicieuse, de sorte qu'on la trouve admissible et qu'on ne la rejette pas, comme je l'ai indiqué et même largement expliqué dans l'Introduction au commentaire de la Thora.

C'est d'après ces prémisses que je traiterai les paroles (du livre) : je ferai ressortir dans chaque discours de Job et de ses amis les versets [essentiels au milieu de ceux] qui ne sont que remplissage dans le morceau et qui enveloppent une thèse, soit pour embellir le début, soit pour en étendre la fin. J'expliquerai toutes les réponses de chacun des interlocuteurs [con-

formément à la réponse] de l'ami qui l'a précédé. Ainsi, lorsque Job prononce un discours et qu'il entend ensuite la réponse d'Eliphaz, il ne se peut pas que ses allégations dans son second discours soient tout à fait les mêmes qu'il avait formulées dans son premier discours, puisque ces premières allégations il les avait formulées avant d'avoir entendu le discours d'Eliphaz; il convient donc que ces secondes allégations, formulées après qu'il a entendu le discours d'Eliphaz, ajoutent quelque chose à ce qu'a dit Eliphaz. Il est de même impossible que la pensée exprimée par Bildad dans son discours soit la même qui a été exprimée par Eliphaz dans le sien, parce que la réponse d'Eliphaz doit se rapporter au premier discours de Job, tandis que celle de Bildad doit correspondre au second discours de Job. Je coordonnerai les autres discours d'après cette règle. Pareillement pour les trois discours que Job a prononcés et auxquels n'ont pas répliqué ses amis, Sophar, qui s'est arrêté le premier, Eliphaz et Bildad, discours qui ont été suivis des quatre d'Elihou : j'ai été obligé de signaler, dans chaque discours prononcé par Job, les trois versets qui en constituent le but, et de les mettre en face d'un ou de plusieurs versets tirés des paroles d'Elihou, qui forment ainsi une réponse parfaite. De la sorte, le premier discours d'Elihou est une réponse au premier discours de Job, le second (d'Elihou) au second (de Job) et le troisième au troisième. Et le quatrième (discours d'Elihou) reste en plus, sans qu'aucun des quatre personnages ait pu le réfuter. De même j'expliquerai le sens des trois [discours de Dieu]...

Tu verras dans cet ouvrage la solution des obscurités de ce livre, l'éclaircissement du discours de chacun des personnages, en sorte que chacun d'eux réponde à l'orateur précédent, et l'exposé des cas où il faudra avoir recours aux exemples de métaphores dans le langage, ou d'arguments rationnels ou d'autres textes clairs ou de traditions authentiques des prophètes, tout cela brièvement pour qu'il n'y ait pas de longueurs fatigantes, et c'est à Dieu que je demande secours.

VERSION FRANÇAISE DE JOB

I

1. Il y avait dans le pays d'Ous un homme dont le nom était Job. Cet homme était intègre, droit, craignant Dieu, s'éloignant du mal. — 2. Il lui naquit sept fils et trois filles. — 3. Son bétail comprenait sept mille têtes de moutons, trois mille chameaux, cinq cents paires de bœufs, cinq cents ânesses, avec un très grand nombre de serviteurs, et cet homme était plus puissant que tous les fils de l'Orient. — 4. Ses fils allaient et organisaient un festin chaque jour chez l'un d'eux; et ils envoyaient inviter leurs trois sœurs à manger et à boire avec eux. — 5. Chaque fois que les jours des festins étaient terminés, Job envoyait purifier ses fils : il se levait de bon matin et offrait des holocaustes selon leur nombre à tous, car il disait : « Peut-être que mes fils ont péché et ont blasphémé contre Dieu dans leurs âmes. » Ainsi faisait Job de tout temps. — 6. Un jour que les amis de Dieu étaient venus se placer devant lui, l'adversaire de Job se présenta avec eux. — 7. Dieu lui dit alors pour entrer en matière : « D'où viens-tu? » Il répondit et dit : « De faire une tournée dans ce pays et de m'y promener. » — 8. Et Dieu lui dit : « As-tu porté ton attention sur mon serviteur Job, car il n'y a pas dans le pays d'homme comme lui, intègre, droit, craignant Dieu, s'éloignant du mal. » — 9. Il répondit : « Est-ce gratuitement que Job craint son Maître?

— 10. Ne l'as-tu pas protégé, lui, sa famille et tout ce qui lui appartient? N'as-tu pas veillé sur lui et ne l'as-tu pas béni dans l'œuvre de ses mains ? Ne s'est-il pas enrichi dans le pays par son bétail ? — 11. Mais étends ta main et touche à l'un de ses biens, (et vois) s'il ne te fera pas de reproches et s'il ne te reniera pas. » — 12. Dieu lui répondit : « Voici tout ce qui lui appartient livré à ta volonté, seulement n'exerce pas ta volonté contre lui-même. Ensuite l'adversaire sortit de devant Dieu. — 13. Or, un jour que ses fils et ses filles mangeaient de la nourriture et buvaient du vin dans la demeure de leur frère aîné, — 14. voici qu'un messager vint trouver Job et lui dit : « Les bœufs étaient occupés à labourer et les ânesses paissaient à côté d'eux, — 15. quand des Sabéens fondirent sur eux, les enlevèrent, tuèrent les gardiens par l'épée. Seul j'ai échappé pour te l'annoncer. » — 16. Il parlait encore, lorsqu'un autre arriva et dit : « Un feu est tombé du ciel, a incendié les troupeaux et les gardiens et les a consumés. Seul j'ai échappé pour te l'annoncer. » — 17. Il parlait encore, qu'un autre arriva et dit : « Les Chaldéens ont formé trois bandes, se sont jetés sur les chameaux et les ont enlevés ; ils ont tué les gardiens par l'épée. Seul j'ai échappé pour te l'annoncer. » — 18. Pendant qu'il parlait, un autre arriva et dit : « Tes fils et tes filles prenaient de la nourriture et buvaient du vin chez leur frère aîné ; — 19. voilà qu'un grand vent est survenu du côté du désert, il a atteint les quatre coins de la maison, qui s'est écroulée sur les jeunes gens et les a tués. Seul j'ai échappé pour te l'annoncer. » — 20. Job se leva, déchira son manteau, coupa des cheveux de sa tête et se jeta à terre en se prosternant. — 21. Puis il dit : « Nu je suis sorti du sein de ma mère, et nu je retournerai au tombeau. Dieu a donné et Dieu a pris ; que le nom de Dieu soit béni ! » — 22. Après tous ces événements, Job ne pécha point et ne proféra aucun blasphème contre son Maître.

II

1. Un jour que les amis de Dieu étaient venus se placer devant lui, l'adversaire se présenta avec eux. — 2. Dieu lui dit alors : « D'où viens-tu? » Il répondit et dit : « De faire une tournée dans ce pays et de m'y promener. » — 3. Et Dieu lui dit : « As-tu porté ton attention sur mon serviteur Job? Car il n'y a pas dans le pays d'homme comme lui, intègre, droit, craignant Dieu et s'éloignant du mal. Il persévère toujours dans sa piété, et tu m'as demandé de consentir à le ruiner sans raison. » — 4. L'adversaire répondit : « De même que pour l'homme un membre vaut un membre, de même il donne tout son bien pour sa propre personne ; — 5. mais étends ta main et touche à une partie de ses os ou de sa chair, (et vois) s'il ne te fera pas de reproches et ne te reniera pas. » — 6. Dieu lui dit : « Le voici livré à ta volonté ; mais quant à sa vie, respecte-la. — 7. Lorsque l'adversaire sortit de devant Dieu, Dieu frappa Job d'une lèpre maligne depuis la plante des pieds jusqu'au sommet de la tête. — 8. Et Job se prit un tesson pour s'en gratter, tandis qu'il était assis sur la cendre. — 9. Alors sa femme lui dit : « Tu persévères dans ta piété! Renie Dieu et meurs! » — 10. Il lui dit : « Eh quoi! tu parles comme une femme sotte. Devons-nous accepter le bien de notre Maître et ne pas accepter le mal? » En toutes ces affaires Job ne pécha point, même en paroles. — 11. Lorsque les trois amis de Job apprirent que cette épreuve l'avait atteint, chacun d'eux partit de l'endroit où il était, Eliphaz le Témanite, Bildad le Schouhite, Sophar le Naamatite, et ils convinrent tous trois de venir s'affliger sur lui et le consoler. — 12. Ayant dirigé les yeux de loin vers lui et ne l'ayant pas reconnu, ils élevèrent la voix et pleurèrent. Chacun déchira son manteau et ils jetèrent la poussière sur leurs têtes, en la lançant en l'air. — 13. Ils s'assirent avec lui par terre pendant sept jours

et sept nuits, et aucun d'eux ne lui adressa une seule parole, parce qu'ils avaient vu que sa souffrance était très grande.

III

1. Ensuite Job ouvrit la bouche et maudit sa destinée. — 2.
Job commença donc et dit : — 3. Que le jour où je suis né disparaisse du souvenir par mon anéantissement, ainsi que la nuit où il fut dit : Il est né un homme. — 4. Que ce jour soit ténèbres, que Dieu ne le recherche pas d'en haut; que l'astre lumineux ne paraisse pas sur lui ! — 5. Que les ténèbres et l'obscurité le revendiquent, qu'un nuage y demeure et qu'une sorte de vent brûlant l'atteigne ! — 6. Que cette nuit reste sombre, qu'elle ne soit pas réunie aux jours de l'année et qu'elle n'entre pas dans le compte des mois ! — 7. Parce que c'était une nuit sinistre, qu'il n'y arrive aucun chant ! — 8. Elle sera insultée par ceux qui maudissent leur destinée, qui sont préparés à exhaler leur tristesse. — 9. Que les étoiles de son matin soient obscurcies, qu'on y espère la lumière sans qu'elle vienne et qu'on n'y voie pas les lueurs de l'aurore ! — 10. Car si les battants du sein maternel avaient été fermés sur moi, l'affliction m'aurait été épargnée. — 11. Plût à Dieu que je fusse mort dans le sein de ma mère ou que j'eusse expiré au moment où j'en sortis ! — 12.
A quoi a servi que les genoux m'aient reçu et que j'aie été allaité par les mamelles? — 13. Si maintenant j'étais mort, je serais tranquille et si j'avais expiré, je serais en repos, — 14. avec les rois et les ministres de la terre qui y ont rebâti bien des ruines, — 15. avec des chefs qui possédaient l'or, et qui ont rempli d'argent leurs maisons ; — 16. ou plût à Dieu que j'eusse été comme un avorton enseveli ou comme des enfants qui n'ont pas vu la lumière ! — 17. Là, les méchants ont cessé leurs méfaits et là reposent les hommes fatigués. — 18. Là, tous les captifs ont trouvé

la tranquillité et n'ont plus entendu la voix d'un geôlier. — 19. Le petit et le grand sont là, et l'esclave y est affranchi de son maître. — 20. Pourquoi (Dieu) donne-t-il la lumière aux malheureux et la vie à ceux dont les âmes sont pleines d'amertume, — 21. qui attendent la mort sans qu'elle vienne et qui creusent pour elle des fosses, — 22. qui, dans leur tristesse, se réjouissent et jubilent lorsqu'ils trouvent la tombe? — 23. (Qu'il les donne) à l'homme dont les affaires sont fermées (au malheur) et entourées par Dieu comme d'une haie! — 24. Certes, avant de manger viennent mes soupirs, et lorsque je bois, mon rugissement éclate. — 25. Ce que j'avais redouté m'est arrivé et ce dont je m'étais gardé m'a atteint. — 26. Il me semble n'avoir eu ni consolation, ni repos, ni tranquillité, lorsque le malheur est arrivé.

IV

1. Alors Eliphaz le Thémanite répondit en disant : — 2. Es-tu impuissant devant l'épreuve au point de dire : « Qui pourrait retenir ses paroles ? » — 3. Voici que tu corrigeais bien des hommes et que tu fortifiais les mains relâchées ; — 4. ta parole relevait celui qui chancelait et tu raffermissais les genoux vacillants ; — 5. et maintenant, lorsque des événements semblables te surviennent, tu faiblis et, lorsqu'ils t'atteignent, tu restes stupéfait. — 6. Ta piété ne fait-elle pas ta confiance? Ton espérance n'est-elle pas dans l'intégrité de ta conduite? — 7. Rappelle-nous donc maintenant si jamais un innocent a péri, si des justes ont été exterminés, — 8. comme nous avons vu ceux qui préparent l'iniquité et qui sèment l'erreur en recueillir la moisson. — 9. Par le courroux de Dieu ils périssent et par le souffle de sa colère ils sont anéantis, — 10. ou bien par le rugissement d'un lion et la voix d'un lionceau, par les dents des lions qui les mordent, — 11. par (l'attaque) d'un lion mourant faute de

proie et des petits de la lionne qui se répandent contre eux. — 12. Chez moi une parole a été recueillie, et mon ouïe en a perçu quelque chose, — 13. un fantôme m'étant apparu dans une vision nocturne, au moment où le sommeil profond tombe sur les hommes. — 14. Alors une terreur et un tremblement me saisirent et la plupart de mes os en furent affaiblis. — 15. Un souffle passait sur ma face et faisait dresser le poil de mon corps. — 16. Le fantôme s'arrêtait et je ne reconnaissais pas ses traits; c'était une image devant mes yeux, je gardais le silence et j'entendais sa voix : — 17. « L'homme serait-il plus juste que Dieu? Le mortel serait-il plus pur que son Créateur? » — 18. Certes, Dieu n'accorde pas sa confiance à ceux qu'il approche de lui, et à ses anges il ne donne pas d'éclat. — 19. A plus forte raison les habitants de maisons d'argile, eux qui ont leurs fondations dans la poussière, seront-ils broyés devant les constellations, — 20. eux qui entre leur matin et leur soir sont brisés et qui périssent sans arriver jusqu'au bout. — 21. Leur supériorité a été emportée avec eux et parfois ils meurent autrement que par la sagesse de la nature.

V

1. O toi! appelle! trouveras-tu quelqu'un qui réponde à ta parole? A quels élus t'adresseras-tu pour cela? — 2. Mais c'est le sot que tue la douleur et c'est l'homme déçu que le châtiment fait mourir. — 3. Et moi j'ai vu un sot pousser des racines, et, soudain, j'ai pénétré dans sa demeure; — 4. et voici que sa destinée était que ses enfants fussent écartés du salut et abaissés dans les cités sans que personne les sauvât. — 5. Quant à lui, il mange son blé, étant affamé, et le prend d'entre les ronces, la soif ayant épuisé sa force. — 6. Car rien ne sort de la terre par iniquité et rien ne germe du sol par tromperie, — 7. parce que l'homme est né

pour pratiquer la piété. Or, tu vois ceux qui méritent le châtiment du feu élever haut leur vol; — 8. mais moi, j'implorerai le Tout-Puissant et j'adresserai ma parole à Dieu, — 9. qui fait de grandes choses sans fin et des merveilles sans nombre, — 10. qui fait descendre la pluie sur la face de la terre et qui envoie l'eau sur la face des plaines; — 11. qui relève ainsi les abaissés et protège les faibles par son secours; — 12. qui rompt les desseins des perfides, afin que leurs mains n'atteignent pas ce à quoi ils appliquent leur doctrine; — 13. qui enlace dans leur perfidie ceux qui se donnent pour sages, le conseil des astucieux étant devenu insensé. — 14. Alors, pendant le jour, ils rencontrent des ténèbres et ils tâtonnent en plein midi comme dans la nuit. — 15. Dieu a protégé les faibles contre leurs bouches qui ressemblent au glaive et a sauvé le pauvre de la main du puissant. — 16. Alors l'espérance est revenue aux malheureux et les gens d'iniquité ont eu la bouche fermée. — 17. Heureux donc tout homme que Dieu avertit! Aussi ne dédaigne pas la leçon de Celui qui se suffit — 18. Car il blesse et panse la blessure; parfois il frappe et ses mains guérissent. — 19. Dans bien des malheurs, il te délivrera et, dans le plus grave, aucun mal ne te touchera. — 20. Dans la famine, il te sauvera de la mort et dans la guerre, du glaive. — 21. Lorsque les peuples déborderont, tu en seras à l'abri, et tu ne craindras pas le pillage lorsqu'il arrivera; — 22. Bien plus tu riras du pillage et de la famine et tu ne redouteras point les bêtes sauvages de la terre; — 23. tu auras un pacte même avec les pierres de la plaine et les animaux de la terre vivront en paix avec toi. — 24. Lorsque tu t'informeras des nouvelles de ta demeure, elle sera en paix et lorsque tu chercheras les gens de ton habitation, pas un seul ne te manquera. — 25. Tu sauras que ta postérité est nombreuse, que tes rejetons sont comme l'herbe de la terre. — 26. Et tu entreras dans le tombeau usé par l'âge, comme entrent les gerbes en leur temps. — 27. Ce sont là des choses que nous avons éprouvées. Elles sont ainsi : donc écoute-les et tu les sauras.

VI

1. Job répondit en disant : — 2. Si ma douleur était pesée, et que mon malheur fût mis dans une balance qui le porterait avec son équivalent, — 3. le poids serait maintenant plus lourd que les sables de la mer; voilà pourquoi ma parole est déprimée. — 4. Car les flèches de Celui qui se suffit sont sur moi; mon esprit en boit le venin et les terreurs de Dieu sont rangées en bataille contre moi. — 5. Est-ce que l'âne sauvage brait en présence de l'herbe? Est-ce que le bœuf mugit lorsqu'il a du fourrage? — 6. Mange-t-on un mets cru sans sel, ou bien l'albumine des œufs a-t-elle du goût? — 7. Ainsi mon âme s'est refusée à toucher à ma nourriture, car ces deux choses-là valent autant. — 8. Puisse quelqu'un exaucer ma demande et Dieu m'accorder ce que j'espère, — 9. soit que Dieu persiste à me faire souffrir et déchaîne son malheur sur moi pour me transpercer, — 10. ou bien que j'obtienne de quoi me consoler, afin que je le loue en l'invoquant, sans réserve; car je n'ai jamais renié les paroles du Saint. — 11. Quelle est donc ma force pour que je patiente et quel est mon terme pour que je montre de la longanimité, — 12. ma force fût-elle comme la force des pierres ou mon corps comme l'airain? — 13. Penses-tu que je ne trouve pas d'aide en moi et que la doctrine m'ait délaissé — 14. pour aller vers celui qui refuse à son prochain la grâce et abandonne la crainte de Celui qui se suffit? — 15. Ce sont mes frères qui m'ont trahi comme un torrent qui s'est précipité, comme un débordement de fleuves qui ont passé, — 16. noircis par les glaçons, disparaissant sous la neige, — 17. qui au temps où ils se refroidissent se congèlent et lorsqu'ils s'échauffent se déplacent de leur endroit. — 18. Ils se détournent en suivant leurs chemins, entrent dans le désert et se perdent. — 20. C'est ainsi que mes frères se sont détournés vers les routes de Têmân et ont espéré en les chemins de Saba; — 21. ils ont

été déçus dans l'objet de leur confiance et, lorsqu'ils l'ont atteint, ils ont été confondus. — 21. Certes, maintenant vous qui étiez sans crainte vous en êtes venus à trembler et à craindre. — 22. Ai-je semblé vous dire : « Donnez-moi quelque chose, assistez-moi de votre fortune; — 23. sauvez-moi de la main de l'ennemi, rachetez-moi de la main des scélérats? » — 24. Montrez-moi que je vous l'aie dit, pour que je cesse de vous blâmer; expliquez-moi en quoi j'ai erré. — 25. Combien sont éloquentes les paroles justes! Mais quel est l'avertissement de ce genre que l'un de vous m'adresse? — 26. Considérez-vous toute parole comme un avertissement et comme un avis les discours désespérants? — 27. Ou vous accorderez-vous contre un orphelin et vous repaîtrez-vous de votre ami? — 28. Maintenant appliquez-vous, examinez mes paroles, et, si j'ai menti en votre présence, — 29. opposez-moi une réfutation qui ne soit pas inique, ou revenez à ma parole, si elle est vraie. — 30. Se trouve-t-il de l'iniquité dans mon langage, ou ma parole n'a-t-elle pas fait comprendre mes malheurs?

VII

1. L'homme sur la terre n'est-il pas comme une armée en expédition et sa vie n'est-elle pas comme les jours du mercenaire, — 2. ou n'est-il pas comme un esclave qui aspire après l'ombre et comme un mercenaire qui attend son salaire? — 3. Ainsi me sont échus des mois perdus et des nuits de misère m'ont été assignées. — 4. Quand je suis couché, je dis : « Quand me lèverai-je? » et la nuit se prolongeant, je suis excédé d'insomnie jusqu'au matin. — 5. Mon corps s'est revêtu de pourriture et une croûte terreuse s'y est attachée au point que ma peau a été endolorie et a fondu. — 6. Mes jours s'en sont allés plus vite que la navette du tisserand, et la plus grande partie en a disparu vide d'espé-

rance. — 7. Souviens-toi (ô Dieu!) que ma vie est perdue et que mon œil ne reverra plus de bonheur. — 8. L'œil de celui qui me regardera ne m'apercevra plus et, tandis qu'où il me regardera, j'aurai disparu. — 9. Et comme le nuage disparaît et passe, ainsi celui qui descend dans la tombe ne remonte pas; — 10. Il ne retourne plus à sa maison, sa demeure ne le reconnaît plus. — 11. Pour moi, je ne retiendrai pas ma parole, je parlerai dans l'angoisse de mon esprit et je me plaindrai dans l'amertume de mon âme. — 12. Suis-je une mer ou un monstre marin pour que tu m'imposes une surveillance? — 13. Quand je me dis : Mon lit va me soulager, ma couche me fera supporter ma plainte, — 14. tu m'épouvantes par les songes et tu m'effraies par les visions, — 15. au point que mon âme préfère l'étouffement et que je souhaite la mort de plein gré. — 16. Je suis dégoûté et je ne voudrais pas vivre toujours; finis-en avec moi. Certes mes jours sont comme des atomes de poussière. — 17. Qu'est-ce que l'homme, pour que tu l'honores et que tu portes sur lui ton attention, — 18. pour que tu l'éprouves chaque matin et pour que tu l'examines à chaque moment? — 19. Combien de temps te refuseras-tu à écarter de moi la souffrance et à me laisser le loisir d'avaler ma salive? — 20. Et, si j'ai péché, que te fais-je à toi, ô gardien de l'homme? Ne fais donc pas de moi ta cible; car je me deviendrais un fardeau à moi-même. — 21. Pourquoi ne remets-tu pas mon péché et ne pardonnes-tu pas ma faute? Car maintenant je serais couché dans la terre, on me chercherait et on ne me trouverait pas.

VIII

1. Bildad le Schouhite répondit en disant : — 2. Jusqu'à quand prononceras-tu ces paroles, et ta bouche proférera-t-elle de graves erreurs? — 3. Est-ce que le Tout-Puissant fausse la justice? ou bien Celui qui se suffit trouble-t-il l'équité? — 4. Si

tes fils ont péché contre lui, il les a livrés aux mains de leurs fautes. — 5. Mais si tu as recours au Tout-Puissant, et que tu supplies Celui qui se suffit; — 6. si tu es pur et intègre, il le proclamera maintenant en ta faveur et te récompensera pour l'excellence de ta vertu; — 7. tu seras petit à ton début et à ta fin tu t'accroîtras beaucoup, — 8. Bien plus, toi, informe-toi des générations premières et examine à fond l'histoire de leurs pères; — 9. car nous sommes nés d'hier, nous ne les connaissons pas et nos jours sont comme l'ombre sur la terre. — 10. Ne sont-ce pas eux qui t'instruiront et te parleront, qui tireront de leurs intelligences les discours? — 11. Le papyrus grandit-il sans bourbier? le poireau croît-il sans eau? — 12. Tant qu'il est dans sa saison, on ne le cueille pas; mais avant toutes les herbes il se dessèche. — 13. Tel est le sort de tous ceux qui oublient le Tout-Puissant et l'espérance de l'hypocrite périra, — 14. lui dont la confiance est une traînée de poussière au soleil et dont l'assurance est une toile d'araignée. — 15. S'il s'appuie sur sa maison, elle ne tient pas; s'il la saisit, elle ne reste pas debout. — 16. Mais l'homme pieux est comme un rameau qui reste frais en face du soleil, et, dans ses jardins, ses rejetons s'étendent. — 17. Sur l'amas de pierres ses racines s'entrelacent et elles pénètrent jusqu'à l'intérieur du roc. — 18. Lui, rien ne le ferait disparaître de sa place, pour qu'elle semblât le renier et lui dire : Je ne t'ai jamais vu. — 19. Lui, il se réjouit de son sort et du sol lui pousse une autre génération. — 20. Ainsi le Tout-Puissant ne rejette pas l'homme pieux et ne soutient pas la main des méchants. — 21. Aie donc patience jusqu'à ce qu'il remplisse ta bouche d'allégresse et tes lèvres de jubilation, — 22. que tes ennemis soient couverts de honte et que les tentes des pervers disparaissent.

IX

1. Job répondit en disant : — 2. En vérité, je sais qu'il en est ainsi et quels arguments l'homme peut-il apporter devant le Tout-Puissant? — 3. S'il se décide à lutter contre Dieu, il ne pourra pas lui répondre une fois sur mille. — 4. Car Dieu est sage par la science et puissant par la force; qui donc l'aura bravé et aura été épargné par lui? — 5. C'est lui qui transporte les gens des montagnes à leur insu, en sorte qu'il les bouleverse dans sa colère, — 6. qui fait bondir hors de sa place la terre, dont les colonnes sont ébranlées; — 7. qui donne ordre au disque du soleil, pour qu'il ne se lève pas, qui met un sceau sur les étoiles, — 8. qui, à lui seul, étend le ciel et dompte les vagues de la mer, — 9. qui a créé les constellations de l'Ourse, de l'Orion, des Pléiades et des régions cachées du midi, — 10. qui fait les choses grandes à l'infini, les merveilles sans nombre. — 11. Voici que sa puissance dirigeante passe devant moi et je ne la vois pas entièrement; elle disparaît sans que je la comprenne. — 12. Voici qu'il décide une chose. Qui lui résisterait et qui lui dirait : « Que fais-tu? » — 13. Il est Dieu; rien ne peut repousser sa colère, sous lui se sont courbés les fauteurs de troubles. — 14. Et comment moi, lui répondrais-je, comment me déciderais-je à lui adresser la parole, — 15. moi qui, si j'avais raison, ne le dirais pas, qui, plutôt, implorerais la grâce de mon juge! — 16. Si je l'invoquais et qu'il me répondît, je ne serais pas encore sûr qu'il eût écouté ma voix parce que je le mérite. — 17. C'est lui qui dans l'ouragan me fait souffrir et qui a multiplié mes douleurs gratuitement; — 18, qui ne me laisse pas reprendre haleine, car il multiplie pour moi les amertumes. — 19. S'agit-il de force et de puissance : les voilà! s'agit-il de droit, qui m'assignera? — 20. Car si j'emploie quelque argument, ma parole me condamnera; même si je suis innocent, elle me sera pénible. — 21. Si je suis innocent, je

n'en ai pas conscience, tant je suis dégoûté de la vie. —22. Et je dis : « C'est tout un ! » C'est pourquoi j'ai affirmé : « L'innocent et le méchant, il appartient à Dieu de les faire périr, — 23. soit qu'il amène un fléau qui tue soudain en sorte que la récompense des justes devient une dérision; — 24 ou bien qu'un pays soit livré aux mains d'un tyran qui y couvre la face des juges ; si ce n'est point par ces moyens, par quoi serait-ce? — 25. Mes jours ont été plus rapides qu'un courrier; ils sont terminés, et il semble que je n'y aie jamais vu de bonheur. — 26. Ils ont passé ainsi que les vaisseaux dans leur temps, ou comme l'aigle qui s'abat sur sa nourriture. — 27. Si je dis : Je veux oublier mes plaintes, laisser mon ressentiment et me réjouir, —28. je crains toutes mes douleurs et je sais que tu ne m'absoudras pas. — 29. Si moi j'ai renié (Dieu), pourquoi donc me fatiguerais-je en vain? — 30. Si même je me lavais avec l'eau de neige ou que je nettoyasse mes mains par une lessive, —31. alors encore tu me plongerais dans le châtiment, au point que mes vêtements sembleraient me prendre en dégoût. — 32. Car Dieu n'est pas un homme comme moi pour que je lui réponde ou pour que nous comparaissions ensemble en justice. — 33. Il n'existe pas entre nous d'arbitre qui pose sa main à la fois sur nous deux, — 34. pour que Dieu détourne sa verge de moi et que ses terreurs ne m'épouvantent plus. — 35. Alors je parlerais sans le craindre, puisque je ne suis pas tel devant moi-même.

X

1. Mon âme s'est dégoûtée de la vie ; je vais donc me renouveler ma plainte et l'exhaler dans l'amertume de mon âme. — 2. Et je dirai à Dieu : Ne me place pas parmi les coupables, fais-moi savoir pourquoi tu es mon adversaire, — 3. puisqu'il convient à ta bonté de ne pas opprimer, de ne pas repousser ta créature et

de ne pas te montrer comme faisant réussir le dessein des coupables. — 4. Ta vue est-elle donc comme celle des mortels ou bien regardes-tu comme regardent les hommes ? — 5. Ou bien ton existence est-elle comme les jours des mortels, ou ta durée est-elle comme la vie de l'homme, — 6. pour que tu recherches ma faute à la hâte et que tu t'enquières de mon péché, — 7. bien que tu saches que je n'ai pas renié ma foi et que personne ne peut être sauvé de ta main? — 8. Tes coups m'ont affligé et pressé, ils m'ont entouré, puis ils m'ont perdu. — 9. Souviens-toi, ô mon maître, que tu m'as façonné comme de l'argile et que tu me ramèneras à la poussière. — 10. Ne me couleras-tu pas comme le lait et ne me coaguleras-tu pas comme le fromage? — 11. Tu me revêtiras de peau et de chair, tu me couvriras d'os et de nerfs. — 12. Tu m'as prodigué la vie et la grâce, et ta providence a conservé mon souffle. — 13. Mais ces choses-là, tu les as réservées dans ta science : et je sais qu'elles sont chez toi. — 14. Si je commets des péchés, tu les gardes contre moi et tu ne m'absous pas de mes fautes. — 15. Malheur à moi, si j'ai été mécréant! et si je suis innocent, je n'oserai pas encore lever la tête, car je suis plein de honte et je contemple ma misère. — 16. Avec puissance, tu me pourchasses comme le lionceau, et tu me demandes encore des comptes. — 17. Tu renouvelles tes témoins en face de moi et tu redoubles mes souffrances passagères ou durables. — 18. Dans quel intérêt m'as-tu fait sortir du sein maternel? Je serais mort et aucun œil ne m'aurait vu. — 19. Je serais comme si je n'eusse jamais été, ou j'aurais été porté du sein au tombeau. — 20. Mes jours ne sont-ils pas peu nombreux et limités? Laisse-moi donc pour que je me réjouisse un peu, — 21. avant que je parte sans retour vers une terre sombre et ténébreuse, — 22. une terre perdue, pareille aux ténèbres, obscure et sans ordre, où le plein jour ressemble à la nuit.

XI

1. Sôphar le Naamatite répondit en disant : — 2. Est-ce que celui qui prodigue les paroles restera sans réponse, ou bien l'homme de faconde triomphera-t-il pour cela? — 3. Est-ce que les humains se tairont devant toi, au point que tu te moques d'eux, sans que personne te confonde, — 4. et que tu dises : « Mon discours est pur et pour toi je suis innocent? » — 5. Mais je voudrais que Dieu te parlât, et commençât à discourir avec toi. — 6. Alors il te communiquerait les secrets de la sagesse; car la doctrine en est bien des fois supérieure à celle que tu exposes, et alors tu saurais que Dieu ne fait que te demander le compte de ta faute. — 7. Trouveras-tu le fond de la sagesse de Dieu, ou bien atteindras-tu l'extrémité de la puissance de Celui qui se suffit? — 8. Et ce qui est plus haut que le ciel, qu'y feras-tu? Ce qui est plus profond que la tombe, qu'en sais-tu, — 9. ce dont la mesure est plus longue que la terre et plus large que la mer? — 10. Et Lui, s'il fait passer ou s'il arrête, ou s'il rassemble, qui l'en empêchera? — 11. Car il connaît les hommes pervers, et voit les gens iniques, qui ne sont pas soupçonnés. — 12. Tel homme se pare de la sagesse, et ce même homme est semblable à un ânon sauvage, lorsqu'il vient au monde. — 13. Mais, si tu améliores ton cœur et que tu étendes tes mains vers lui, — 14. si tu éloignes de ta main toute iniquité, et que tu ne laisses habiter dans ta tente aucune injustice. — 15. alors tu lèveras une face sans tache et si tu es dans la gêne, tu ne craindras pas; — 16. tu arriveras à oublier tes souffrances, tu t'en souviendras comme d'une eau qui a passé devant toi. — 17. Ta vie durera plus que la lumière du midi, ou plutôt après avoir lui, tu deviendras comme l'aurore. — 18. Et tu auras confiance, parce qu'il y aura de l'espoir pour toi, et, lorsque tu te construiras une maison, tu y coucheras en sécurité.

— 19. Tu t'y reposeras, et nul ne te troublera, bien des personnes te solliciteront. — 20. Et les yeux des méchants regarderont fixement, tout refuge étant perdu pour eux, leur espoir étant une déception de l'âme.

XII

1. Job répondit en disant : — 2. En vérité vous êtes tout un peuple, et avec vous se perdra la science. — 3. Cependant, j'ai autant de savoir que vous, et rien de ce que vous avez ne m'a fait défaut, et, d'ailleurs, à qui n'arrive-t-il pas aussi bien — 4. de voir que celui qui mérite d'être exaucé par Dieu lorsqu'il l'invoque, est tourné en dérision par son prochain, que l'on se moque de l'homme pieux et intègre, — 5. que la torche (de la piété) est méprisée par les gens puissants et sûrs d'eux-mêmes, quand ils voient ceux dont le pied est destiné à glisser dans une situation inverse. — 6. En effet, les tentes des pillards sont en sécurité, et il y a des lieux sûrs pour ceux qui excitent la colère du Tout-Puissant, pour ceux qui apportent leurs idoles dans leurs mains. — 7. S'il était possible d'interroger les animaux, ils t'instruiraient, et les oiseaux du ciel, ils te renseigneraient, — 8. ou bien, si tu pouvais t'entretenir avec les bêtes féroces de la terre, elles t'instruiraient; avec les poissons de la mer, ils te le raconteraient; — 9. car, parmi eux tous, qui ne sait que la puissance de Dieu a fait ces choses, — 10. lui dans la main duquel est l'âme de tout vivant et le souffle du corps de tout homme? — 11. Certes, comme l'ouïe examine la parole et comme le palais goûte la nourriture, — 12. ainsi la sagesse se trouve chez les vieillards, et la raison chez ceux dont la vie était longue. — 13. Ils savent que Dieu a la sagesse et la force, qu'il a la prudence et la raison. — 14. Parfois il démolit une chose et elle n'est pas reconstruite, il enferme un homme et on ne lui ouvre pas. — 15.

Parfois il arrête les eaux et elles tarissent, parfois il les lâche et elles bouleversent la terre. — 16. Il a la force et la doctrine, il connaît celui qui erre et se trompe. — 17. Par son arrêt, il fait marcher les conseillers dépouillés et se moque des juges. — 18. Il a délié les liens dont se servaient les rois et a attaché en place une corde à leurs reins. — 19. Il fait marcher les prêtres dépouillés et altère (la situation) des puissants. — 20. Il ôte la parole aux plus exercés et enlève la sagesse aux vieillards. — 21. Il déverse le mépris sur les nobles et il a relâché les ceintures des forts. — 22. Il révèle des choses plus profondes que les ténèbres et produit à la lumière les abîmes sombres. — 23. Il grandit les nations et les perd ensuite; il développe les peuples, puis les dirige. — 24. Il ôte la science aux chefs des habitants du pays, au point qu'il les égare dans un désert sans chemin, — 25. et qu'ils tâtonnent dans l'obscurité sans lumière; il les fait errer comme l'homme ivre.

XIII

1. Eh bien! mon œil a vu tout cela, mon oreille l'a entendu et compris. — 2. Ce que vous savez, moi aussi je le savais, et rien ne m'a manqué de ce que vous possédez. — 3. Mais j'interrogerai Celui qui se suffit, et je veux me mettre en face du Tout-Puissant. — 4. Quant à vous, vous êtes les interprètes du mensonge, vous êtes tous les médecins de l'absurdité. — 5. Que n'avez-vous gardé le silence? Cela eût passé pour de la sagesse de votre part! — 6. Écoutez, ô gens, ma réprimande, et soyez attentifs à la discussion que j'engage contre vous. — 7. Voulez-vous attribuer au Tout-Puissant l'iniquité, ou lui parler avec ruse? — 8. Ou a-t-il besoin que vous le favorisiez ou que vous preniez parti pour lui? — 9. Seriez-vous rassurés s'il vous examinait et qu'il trouvât que vous vous jouez de lui comme on

se joue des hommes; — 10. ou qu'il vous blâmât de ce qu'en secret vous montrez de la partialité ? — 11. Est-ce que son attaque ne vous effraiera pas et sa terreur ne tombera-t-elle pas sur vous? — 12. au point que votre souvenir ressemblera à la cendre et que vos dos seront comme des dos d'argile. — 13. Laissez-moi pour que je parle moi-même! M'advienne que pourra! — 14. Pourquoi donc mordrais-je (ainsi) ma chair de mes dents tant je souffre, et mettrais-je de frayeur mon âme dans ma main? — 15. Quand même il me tuerait, j'espérerais en lui, et en toute affaire, c'est à lui que je m'adresserais, — 16. et il serait encore pour moi un sauveur, puisque l'hypocrite n'est pas admis en sa présence. — 17. Écoutez bien ma parole et que mon discours pénètre dans vos oreilles. — 18. Certes maintenant, si je plaidais devant la justice, je sais que je serais innocenté. — 19. Mais si c'était lui qui me combattait, ou bien alors je me tairais et je mourrais, — 20. ou bien je dirais : Deux choses, ne me les impose pas en cette affaire, afin que je ne sois pas privé de ta miséricorde : — 21. Éloigne de moi tes coups et que tes terreurs ne m'épouvantent plus. — 22. Puis invite-moi à t'obéir, et je te répondrai, ou je t'invoquerai et tu me répondras. — 23. Combien de fautes et de péchés ai-je à mon compte? Fais-moi connaître mon crime et mon péché, pour que je me soumette. — 24. Ne me voile pas ta miséricorde et ne me considère pas comme ton ennemi. — 25. Veux-tu effrayer celui qui est comme une feuille emportée ou poursuivre celui qui ressemble à une paille desséchée, — 25. puisque tu inscris contre moi ma désobéissance, que tu me châties pour les fautes de ma jeunesse, — 27. que tu places mes pieds dans les ceps, que tu observes toutes mes démarches et que tu marques les pas de mes pieds. — 28. Il est semblable à la pourriture qui consume ou à un vêtement qu'a rongé la teigne,

XIV

1. l'homme, né de la femme, qui vit peu et est souvent troublé ; — 2. ou il ressemble à une fleur qui est éclose et a été brisée ; ou il fuit comme l'ombre et ne s'arrête pas. — 3. Et à un tel être tu as appliqué ton attention ou c'est mon pareil que tu amènes en justice avec toi ! — 4. Soit qu'il meure, alors qu'il place le pur à côté de l'impur sans les distinguer, — 5. ou que sa vie soit tranchée, ou bien enfin qu'il termine le nombre des mois que tu lui avais assignés, tu lui as posé des bornes qu'il ne peut pas dépasser. — 6. Détourne-toi de lui pour qu'il arrive à son terme et qu'il finisse, comme le mercenaire, sa journée — 7. Car l'arbre a encore de l'espérance ; parfois il est coupé, puis il reverdit et ses rejetons ne s'arrêtent pas. — 8. Si même sa racine a vieilli dans la terre et que sa tige est presque morte dans le sol, — 9. dès qu'il sent l'eau, il repousse, et ses branches s'étendent comme un plant nouveau. — 10. Mais l'homme, lorsqu'il meurt, est engourdi ; quand l'homme expire, où en est-il ? — 11. De même que l'eau disparaît de la mer et que le fleuve se tarit et se dessèche, — 12. de même l'homme, une fois couché dans la tombe, est hors d'état de se relever, et jusqu'à ce que le ciel soit usé, nul ne pourra se réveiller et sortir de son sommeil. — 13. Oh ! si je pouvais être enfermé dans la tombe, pour qu'elle me cachât jusqu'à ce que ta colère se fût retirée de moi, et que tu me fixasses un terme où tu te souviendrais de moi ? — 14. Bien que je m'étonne que l'homme après sa mort puisse revivre, moi, pendant la durée des jours de ma faction, je patiente en attendant mon départ. — 15. Lorsque tu m'appelleras, je te répondrai, tu accorderas à celui qui est ton ouvrage ce qu'il désire ardemment. — 16. Pourquoi donc comptes-tu maintenant mes pas et ne réserves-tu pas un moment pour ma faute, — 17. comme si mes péchés étaient scellés dans une bourse et comme si tu t'attachais à rechercher ma faute ?

— 18. Mais la montagne branlante s'écroule, et le rocher est transporté hors de sa place, — 19. en sorte que les eaux en broient les pierres, submergent les plantes qui s'y trouvaient et la poussière de son terrain; ainsi tu détruis l'espérance de l'homme, — 20. parce que tu le fais parvenir au terme et il disparaît, puis tu altères son visage et tu le rejettes. — 21. Si ses enfants sont nombreux, il ne le sait pas, s'ils sont peu nombreux, il ne s'en aperçoit pas; — 22. seulement son corps le fait souffrir, et c'est sur lui-même que s'attriste son âme.

XV

1. Eliphaz le Thémanite répondit en disant : — 2. Un sage débite-t-il une science qui est fausse ou remplit-il son cœur de ce qui ressemble au vent de l'est? — 3. Ou bien réprimande-t-il par un langage qui ne profite pas et par des paroles qui n'ont pas d'utilité? — 4. Toi aussi, tu détruis la piété et tu diminues l'effusion devant le Tout-Puissant. — 5. Puisque ton langage révèle ton iniquité et que tu choisis le parler des méchants, — 6. c'est ta parole, et non moi, qui te condamne, ton propre langage témoigne contre toi. — 7. Es-tu donc né le premier des hommes? As-tu été enfanté avant les collines? — 8. Est-ce que tu perçois les secrets de Dieu? Et retranches-tu de la sagesse pour la tirer à toi? — 9. Que sais-tu que nous ne sachions, que comprends-tu que nous ne possédions? — 10. Nous avons aussi parmi nous des hommes aux cheveux blancs, des vieillards et des gens plus riches en années que ton père. — 11. Fais-tu donc peu de cas de la menace du Tout-Puissant? ou est-ce une chose qui t'est cachée, — 12. pour que ton cœur ne s'émeuve pas, et que tes yeux ne s'en occupent pas, — 13. alors que tu tournes ta colère contre le Tout-Puissant et que tu fais sortir de ta bouche un discours blâmable. — 14. Qu'est-ce que l'homme pour qu'il soit pur, pour que le fils de la femme soit juste? — 15. Voici que

Dieu ne se fie pour ainsi dire pas en ses saints et que les habitants du ciel ne sont pas purs devant lui. — 16. A plus forte raison l'être abominable, le révolté, un homme qui boit l'iniquité comme de l'eau! — 17. Écoute-moi, car je veux t'instruire et raconter ce que j'ai vu, — 18. ce que les sages rapportent, ne cachant pas ce que leurs pères leur ont transmis. — 19. A ceux-là seuls doit être remis le pays, et nul étranger ne doit passer parmi eux. — 20. L'impie est abattu durant toute sa vie, et pendant le nombre d'années réservées au tyran — 21. le bruit de la terreur est à ses oreilles et, au moment de la paix, le pillage le surprend. — 22. Il croit à peine avoir échappé aux ténèbres que déjà le glaive se montre à lui. — 23. Il erre pour chercher où est le pain, jusqu'à ce qu'il sache que dans sa demeure des jours sombres lui ont été préparés. — 24. La misère et la détresse l'atteignent, puis l'entourent comme la sphère éthérée entoure le globe. — 25. Car il a étendu la main contre les amis du Tout-Puissant et il s'enorgueillit contre Celui qui se suffit, — 26. en courant contre lui avec un cou puissant, avec les dos épais de ses boucliers. — 27. Il a couvert son visage de sa graisse et son embonpoint a formé des plis sur ses flancs. — 28. C'est pourquoi il habitera des villes détruites, des demeures qui n'ont pas été peuplées, parce qu'elles étaient destinées à devenir des tas de pierres, — 29. Lui, il ne s'enrichira pas, ou bien sa fortune ne durera pas, ou bien sa parole ne descendra pas sur la terre. — 30. Il ne sortira pas des ténèbres et ses rejetons seront desséchés par la flamme, de sorte qu'elle emportera rapidement le souffle de sa bouche. — 31. On voit que l'homme égaré ne se fie pas à ce qui est juste, mais que la fausseté lui en tient lieu. — 32. C'est pourquoi il sera abattu avant son temps, et la branche de son palmier ne sera pas abreuvée. — 33. Pareil à la vigne, il laissera tomber son verjus, et jettera sa fleur comme l'olivier. — 34. Car la bande des hypocrites est maudite, et le feu consume les hommes corrompus, — 35. qui méditaient le mal et engendraient l'iniquité, et dont le cœur préparait la tromperie.

XVI

1. Job répondit en disant : — 2. J'ai entendu bien des discours semblables; vous êtes tous de faux consolateurs. — 3. Ce discours vain aura-t-il une fin? quel résultat en tires-tu pour qu'il te serve de réponse? — 4. Moi, certes, je pourrais parler comme vous; mais si vos personnes étaient dans cet état à ma place, je composerais sur vous des discours vrais, je hocherais la tête sur votre sort en signe de tristesse; — 5. je vous soutiendrais par ma parole jusqu'à ce que mon langage fût presque épuisé. — 6. J'en suis arrivé au point que, lorsque je parle, ma douleur ne diminue pas, et si je m'arrête, elle ne me quitte pas. — 7. Mais maintenant (mon adversaire) m'a épuisé, il a affligé toute ma société. — 8. Il m'a brisé comme s'il était un témoin à charge et, quand je niais, il s'est levé contre moi pour témoigner à ma face. — 9, Dans sa colère, il m'a déchiré et anéanti, il a serré les dents contre moi; mon ennemi s'est mis à aiguiser son regard vers moi. — 10. On a ouvert la bouche contre moi, ignominieusement on m'a frappé les joues, tous me traitent insolemment, — 11. puisque le Tout-Puissant me livre aux désirs de l'injuste et me précipite sous la domination des méchants. — 12. Je vivais en paix et il m'a brisé; il m'a pris par la nuque et m'a mis en pièces; il s'est servi de moi comme d'une cible. — 13. Ses flèches m'entourent, il perce mes reins sans pitié, il répand mon fiel à terre. — 14. Il fait en moi brèche sur brèche, il me court sus comme un guerrier, — 15. au point que j'ai cousu un cilice sur ma peau, que j'ai enfoncé dans la poussière ma tête. — 16. Mon visage a jauni de pleurs et l'obscurité a voilé mes pupilles, — 17. bien qu'il n'y ait eu aucune iniquité dans mes mains et que ma prière ait été pure. — 18. Mais, si cela était, ô ma terre, ne couvre pas mes méfaits et que mon cri de douleur n'arrive nulle part, — 19. maintenant surtout que j'ai mon témoin au ciel et mon garant là-

haut! — 20. O mes juges et mes compagnons, mon œil a été éclairé par l'espoir en Dieu. — 21. Comment l'homme se mettrait-il en face de Dieu pour discuter comme il se met à discuter avec son prochain? — 22. Voici que des années peu nombreuses viendront et que je marcheraisur un chemin où je ne reviendrai pas.

XVII

1. Ma vie a été détruite, mes jours ont été écrémés, les tombes sont devenues mon désir, — 2. car des gens moqueurs sont avec moi, et je passe ma nuit à réfuter leurs paroles. — 3. Et lorsque je dis à l'un d'eux : Porte-toi garant pour moi, il ne s'en trouve pas un seul qui me frappe dans la main. — 4. C'est comme si tu avais fermé leurs cœurs à la raison; aussi n'élèveras-tu pas — 5. celui qui hypocritement adresse à ses amis des paroles artificieuses, et tu affaibliras les yeux de ses enfants; — 6. car il a fait de moi la fable des nations et je suis devenu pour les différentes contrées comme le tambourin. — 7. Mes yeux mêmes se sont éteints par la douleur et mes membres sont tous devenus comme l'ombre. — 8. Les justes s'indignent des actes que ceux-là commettent et l'innocent attaque l'hypocrite ; — 9. le juste persévère dans sa voie, et celui dont les mains sont pures redouble de vaillance. — 10. Mais, parce que vous êtes allés et venus et que je n'ai pas trouvé parmi vous un sage, — 11. mes jours ont passé ; mes projets se sont brisés, et même les liens de mon cœur, — 12. parce que (mes adversaires) transforment la nuit en jour par l'insomnie et que (chez eux) la lumière se rapproche de l'obscurité par le vertige. — 13. Si j'espère une demeure, la tombe est ma maison, et dans les ténèbres j'ai étendu ma couche. — 14. J'ai dit au néant : Tu es mon père ; ou bien à la vermine : Tu es ma mère ou ma sœur. — 15. Où est donc celui qui voit mon espérance ou qui entrevoit mon espérance? — 16. Ou bien elle est

déjà descendue dans la tombe, ou bien elle est allée se fixer (quelque part) sur la terre.

XVIII

1. Bildad le Schouhite répondit en disant : — 2. Quand donc mettrez-vous fin aux discours, quand réfléchirez-vous, pour que nous parlions? — 3. Pourquoi avons-nous été considérés comme des bêtes et avons-nous été bouchés à vos yeux? — 4. O toi qui te déchires toi-même dans ta colère, faut-il qu'à cause de toi la terre soit abandonnée et que le rocher soit transporté hors de son endroit? — 5. Oui, la lumière des méchants s'éteindra et les étincelles de son feu ne brilleront plus. — 6. De même que la lumière s'obscurcira dans sa tente, de même sa lampe s'éteindra pour lui. — 7. Ses pas se rétréciront parce que les forces lui manqueront, et ses desseins le pousseront à sa perte, — 8. comme si ses pieds étaient pris dans des rêts ou bien comme s'il marchait sur un filet, — 9. comme si le piège l'avait saisi au talon et l'avait arrêté avec son réseau, — 10. avec ses cordes enfouies dans la terre et ses liens cachés sur la route. — 11. Tout autour de lui les épouvantes lui surviendront, au point qu'elles le feront chanceler sur ses pieds. — 12. Son enfant souffrira la faim. La perdition établie sur son flanc — 13. mangera les membres de son corps et les prodromes de la mort consumeront ses membres. — 14. L'objet de sa confiance sera arraché de sa tente, et on le conduira vers le chef des terreurs. — 15. Celles-ci demeureront dans sa tente en place de la nourriture qui lui est due et le soufre sera répandu sur sa demeure. — 16. En bas, ses racines se dessécheront; en haut, ses produits seront coupés. — 17. Sa mémoire disparaîtra de la terre, il n'aura plus de nom sur les places publiques. — 18. On le poussera de la lumière aux ténèbres et on le bannira du monde. — 19. Il n'aura ni lignée ni

postérité dans son peuple, ni survivant dans sa demeure. —
20. Les générations dernières ont été stupéfaites de son malheur
et les premières en ont frémi. — 21. Certes, tel est l'état des de-
meures des méchants, et telle est la destinée de celui qui n'a pas
connu le Tout-Puissant.

XIX

1. Job répondit en disant : — 2. Jusqu'à quand chagrinerez-
vous mon âme, et m'affligerez-vous par vos discours? — 3. Voici
dix fois que vous m'insultez et que vous n'avez pas honte de me
calomnier. — 4. Si vraiment j'avais erré, mon erreur demeurerait
auprès de moi seul. — 5. De quel droit me traitez-vous avec
insolence et me reprochez-vous mon indignité? — 6. Sachez-
donc maintenant que Dieu m'a détourné de ma voie, enveloppé
dans un de ses filets, — 7. comme si je criais injustement, en sorte
qu'on n'eût pas à me répondre, ou comme si je demandais du
secours, sans y avoir droit. — 8. (Dieu) m'a barré le chemin
pour m'empêcher de passer, il a couvert mes sentiers de ténèbres.
— 9. Il m'a dépouillé de mon honneur, et a enlevé la couronne
de ma tête. — 10. Il a démoli ce qui m'entourait, jusqu'à ce que je
fusse parti, et a arraché comme le bois mon espérance. — 11. Sa
colère s'est enflammée contre moi, et il semble m'avoir mis au
rang de ses ennemis. — 12. Ses escadrons réunis viennent, dé-
blayent leurs chemins contre moi, et cernent de tous côtés ma
tente. — 13. Il a éloigné de moi mes frères; mes connaissances
m'ont évité. — 14. Mes proches se sont retirés, et mes compa-
gnons m'ont oublié. — 15. Même mes clients et mes servantes
m'ont considéré comme un étranger; j'ai été un inconnu pour eux.
— 16. J'appelle mon serviteur, et il ne me répond pas jusqu'à ce
que je le supplie de ma bouche. — 17. Ma personne est devenue
étrangère à ma femme, et les fils de mes entrailles ne m'ont plus
affectionné. — 18. Les jeunes gens mêmes me dédaignent et,
lorsque je les quitte, ils parlent de moi. — 19. Tous mes intimes

m'ont pris en horreur, et ceux que j'aimais se sont tournés contre moi. — 20. Mes os se sont attachés à ma peau, même la chair de mes dents s'est échappée de moi. — 21. Ayez pitié de moi, soyez miséricordieux, ô mes compagnons! car le malheur envoyé par Dieu m'a envahi. — 22. Pourquoi me poursuivez-vous comme ces gens-là et êtes-vous insatiables de ma chair? — 23. Si dès maintenant mes paroles étaient écrites! Si seulement elles étaient tracées dans le livre! — 24. Si, avec un stylet de fer ou de plomb, elles étaient gravées dans le roc pour toujours, — 25. afin que je sache que mes amis subsisteront, et qu'une génération postérieure apparaîtra après eux sur la terre! — 26. Après que ma peau sera pourrie, mon histoire sera transmise et, par les maladies de mon corps, je montrerai la puissance de Dieu, — 27. comme je me vois moi-même et comme mes yeux me contemplent, non ceux d'un autre, au point que mes regards perçants pénètrent dans mon sein. — 28. Mais si vous dites : Que convient-il de poursuivre pour toi? Quel principe de discours avons-nous trouvé chez toi, pour que nous l'enregistrions? — 29. Prenez garde du glaive, car la colère qu'attirent les péchés, c'est le glaive de Dieu, afin que vous sachiez que le jugement de Dieu est juste.

XX

1. Alors Sophar le Naamatite répondit en disant : — 2. Certes, mes réflexions m'apprennent que c'est à cause de mon silence — 3. que j'ai dû entendre une remontrance qui est une honte pour moi, et ma raison me fournit un avis — 4. en ces termes : Ce que tu as su de tout temps, depuis que l'homme a été placé sur la terre, — 5. c'est que le cri de joie des scélérats ne va pas loin, et que la gaieté de l'hypocrite ne dure qu'un clin d'œil. — 6. Si même sa puissance peut monter jusqu'au ciel, et sa tête atteindre les nuages, — 7. lorsqu'il disparaîtra, il périra pour tou-

jours, de sorte que celui qui le regardait dira : Où est-il? — 8.
Il s'envole comme le rêve, et on ne le trouve plus, il est agité
comme de visions nocturnes. — 9. Et lorsqu'un œil se porte
vers lui, il ne le retrouve plus, et ne l'aperçoit plus à son endroit.
— 10. De même que ses enfants opprimaient les pauvres, et
que ses mains ramassaient ses rapines, — 11. ainsi, pendant
que ses membres sont pleins de la force de sa jeunesse, elle sera
couchée avec lui dans la poussière. — 12. Et puisque, le mal étant
agréable à sa bouche, il le cache sous sa langue pour le posséder
exclusivement, — 13. qu'il le ménage et ne l'abandonne pas,
qu'il le retient à son palais pour ne pas en parler, — 14. c'est
pourquoi cette nourriture se transformera dans ses entrailles,
comme si le fiel des serpents tachetés était dans son corps. — 15.
Et comme il a avalé du bien défendu, ainsi il le vomira, Dieu
même l'arrachera de son ventre, — 16. comme s'il suçait le ve-
nin des vipères, ou comme si la langue des aspics le tuait. — 17.
Et il ne verra ni courants, ni fleuves, ni ruisseaux de ce qui
est agréable comme le miel et le beurre. — 18. Et, comme il
amassait le gain défendu, il ne l'avalera pas et, de même qu'il
s'empressait à prendre le bien d'autrui, il n'en jouira pas. — 19.
De même qu'il a opprimé ses semblables de manière à les laisser
pauvres, de même il ne construira pas la maison qu'il a ravie.
— 20. Et, de même que les pauvres n'ont pas connu la tranquillité
dans leurs seins à cause de lui, de même ils ne se sauveront pas,
en dépit de leurs espérances. — 21. Et, parce qu'il ne leur sera
pas resté un débris de nourriture, son bien à lui ne durera pas,
— 22. et, lorsque sa portion sera remplie, il sera dans la détresse
et subira la peine de tous les malheureux qu'il a réduits à la mi-
sère. — 23. De même qu'il s'était proposé de se remplir le
ventre de choses défendues, de même (Dieu) enverra contre lui
la violence de sa colère, comme s'il faisait pleuvoir sur lui son
attaque. — 24. S'il s'enfuit devant l'arme de fer, l'arc d'airain
à son tour le frappera, — 25. et une flèche sera retirée et sor-
tira de son dos, une matière jaune s'échappera de sa bile, et la

terreur tombera sur lui. — 26. Et, parce qu'il pillait dans l'obscurité tout trésor pour l'enfouir dans ses magasins, c'est pourquoi il sera dévoré par le feu (de la géhenne) que personne n'attise; et, parce qu'il maltraitait l'homme qui se réfugiait dans sa tente, — 27. c'est pourquoi ceux qui habitent les cieux révéleront son péché et les habitants de la terre se lèveront contre lui. — 28. Les produits de sa demeure seront précipités comme (les biens) qui furent entraînés au jour de la colère (divine). — 29. Telle est la part que Dieu réserve à l'homme méchant; c'est là l'héritage qui lui est assigné par le Tout-Puissant.

XXI

1. Alors Job commença et dit : — 2. Écoutez, écoutez mes paroles, et que cela soit votre manière de me consoler. — 2. Permettez-moi de vous parler et, quand j'aurai parlé, vous vous moquerez de moi, si je le mérite. — 3. Est-ce que ma plainte s'adresse à un autre homme qui soit avec moi? Pourquoi ma patience ne serait-elle pas à bout? — 4. Tournez-vous vers moi et soyez stupéfaits; mettez la main sur votre bouche. — 5. Et avec cela, quand je me rappelle une chose, je m'en effraie, et un tremblement saisit mon corps. — 7. Pourquoi les méchants vivent-ils, deviennent-ils gros et gras et leur richesse augmente-t-elle? — 8. Leur race subsiste devant eux, en même temps qu'eux, et leurs rejetons restent sous leurs yeux. — 9. Leurs maisons sont à l'abri de la crainte, et la verge de Dieu ne leur inflige pas de maladies. — 10. Leur taureau dans la saillie ne glisse pas, leur vache n'avorte pas en vêlant. — 11. Ils laissent aller leurs garçons comme les troupeaux, et bondir leurs enfants. — 12. Ils portent le tambourin et le luth et se réjouissent au son de la flûte. — 13. Ils passent leurs jours dans une vie de plaisirs, en un clin d'œil ils descendent dans la tombe sans maladie. — 14. Pourtant ils ont dit au Tout-Puissant : Laisse-nous! nous ne voulons pas connaître

tes voies. — 15. Qu'est-ce que Celui qui se suffit, pour que nous le servions? Quel profit aurons-nous en nous adressant à lui? — 16. Et voici que les justes n'ont pas leur bonheur entre leurs mains et son décret contre les méchants est éloigné d'eux. — 17. Car ils disent: Quand s'éteindra la lampe des méchants? Quand la ruine les atteindra-t-elle et recevront-ils une part de la colère divine, ainsi qu'on répartit les lots? — 18. Quand deviendront-ils semblables à la paille chassée par le vent, au chaume emporté par le tourbillon? — 19. Dieu réserve-t-il aux enfants du méchant sa vengeance? C'est lui que Dieu doit punir pour qu'il sache, — 20. pour que ses yeux voient sa ruine et qu'il boive la colère de Celui qui se suffit. — 21. Mais que peut-il désirer pour sa maison après lui, alors que le nombre de ses mois lui a été dévolu? — 22. L'homme enseignera-t-il la science à Dieu qui décide d'en haut? — 23. Qu'un tel meure dans la force de sa santé après avoir passé toute sa vie en parfaite tranquillité, — 24. ses baquets étant remplis de lait, et ses membres trempés de moelle; — 25. et que tel autre meure dans l'amertume de son âme, et sans avoir goûté aucun bien; — 26. tous deux sont couchés ensemble dans la poussière, et la pourriture les couvre tous deux. — 27. Il semble que je connaisse vos pensées et les opinions par lesquelles vous m'accablez, — 28. à savoir que vous dites : Où est la maison de l'homme généreux et où sont les demeures des méchants? Tu les as rendues égales entre elles. — 29. N'avez-vous pas interrogé ceux qui passent sur la route et n'avez-vous pas reconnu comme vraies leurs indications? — 30. Certes, jusqu'au jour de la ruine le méchant est épargné, et on le pourvoit jusqu'au jour de la résurrection. — 31. Maintenant, qui lui exposera en face sa conduite, qui le rétribuera pour ce qu'il a fait? — 32. Car lui, il est amené, pourvu de tout, vers les tombeaux et l'on veille sur leurs mausolées, — 33. comme si les mottes de la vallée lui étaient douces; tout le monde est entraîné après lui et ceux qui l'ont précédé sont innombrables. — 34. Comment donc m'offrez-vous des consolations vaines, quand vos réponses sont parentes de la mauvaise foi.

XXII

1. Alors Éliphaz le Témanite prit la parole, et dit : — 2. Est-ce que l'homme peut se tenir en face du Tout-Puissant pour qu'un (juge) intelligent se dresse devant tous deux? — 3. Celui qui se suffit désire-t-il que tu sois juste, ou a-t-il intérêt à ce que tu perfectionnes ta conduite? — 4. Est-ce qu'il te réprimandera pour ta piété ou te citera pour elle en justice? — 5. Certes ta méchanceté était grande et tes méfaits étaient innombrables. — 6. Par exemple, tu demandais sans raison un gage à ton frère et tu dépouillais de leurs vêtements les gens en sorte qu'ils restaient nus. — 7. Tu ne donnais point à boire à l'homme épuisé; à l'affamé tu refusais la nourriture. — 8. A l'homme au bras puissant tu abandonnais la terre, et tu y soutenais par injustice l'homme considérable. — 9. Jadis tu renvoyais les veuves les mains vides, et tu rendais plus faibles les bras des orphelins. — 10. Voilà pourquoi les pièges t'entourent, et des terreurs subites t'épouvantent. — 11. Ou bien tu seras dans l'obscurité sans rien voir, ou bien l'averse d'eau te couvrira. — 12. Dieu n'est-il pas dans les hauteurs du ciel? Regarde la situation des astres, combien elle est élevée! — 13. Comment donc peux-tu dire : Que saura le Tout-Puissant? Comment t'étonnes-tu qu'il juge à travers les ténèbres, — 14. parce que les nuées le couvrent et qu'il ne voit pas, et que le rideau du ciel se meut au-dessous de lui? — 15. Gardes-tu les opinions des partisans de l'éternité (du monde), qu'ont suivies les hommes d'iniquité? — 16. Ils furent emportés avant le temps, et leurs fondements s'écoulèrent comme le torrent. — 17. Ils disaient au Tout-Puissant : Laisse-nous! et dédaignaient les bienfaits de Celui qui se suffit. — 18. C'est cependant lui qui avait rempli leurs maisons de biens et, leur accordant un répit, avait éloigné d'eux le décret lancé contre les méchants. — 19. Les justes les verront et se réjouiront

et l'innocent se moquera d'eux, —20. à moins que leurs personnes
n'aient disparu, et que le feu n'ait consumé leur postérité.
— 21. Donc, appuie-toi sur Dieu, et tu seras sauvé, par là te
viendra le bonheur. — 22. Accepte les prescriptions qu'il te
fait, et place ses paroles dans ton cœur. — 23. Si tu reviens à
Celui qui se suffit, tu seras rétabli, en éloignant l'iniquité
de ta demeure. — 24. Mets au niveau du sol la forteresse, et
compte comme les cailloux des torrents l'or d'Ophir. — 25. Par
contre, que Celui qui se suffit soit ta forteresse et ta fortune visible ;
— 26. car alors tu te délecteras en lui et tu lèveras ta face vers
lui pour l'implorer. — 27. Tu l'imploreras et il t'exaucera, et tu
t'acquitteras de tes vœux. — 28. Tu décideras une chose, et elle
te réussira; sur tes chemins brillera la lumière. — 29. Et tu sauras que (tes amis) se sont abaissés devant toi, eux dont tu as dit :
Voici de l'orgueil! (Dieu) secourt celui qui a les yeux baissés, —
30. et il sauve l'innocent; toi de même, tu seras sauvé par la pureté de tes mains.

XXIII

1. Alors Job prit la parole et dit : — 2. Aujourd'hui aussi ma
plainte est en révolte et le coup qui me frappe s'est aggravé
avec mon gémissement. — 3. Si seulement je pouvais trouver
celui que je connais et arriver à son séjour! — 4. Alors j'exposerais devant lui ma cause et je remplirais ma bouche d'arguments, — 5. en sorte que je susse quelle sera sa réponse, et
que je comprisse ce qu'il me dira. — 6. Est-ce par la grandeur
de sa force qu'il lutte avec moi? Ce n'est pas lui seul qui
s'acharne contre moi. — 7. Là, je me poserais devant lui en homme
juste, de manière à échapper pour toujours à mon adversaire.
— 8. Mais voici que je vais à l'orient et il n'y est point, à l'occident et je ne l'aperçois pas; — 9. s'il occupe le nord, je ne le vois
pas, et s'il se tourne vers le sud, je ne le découvre pas; — 10.

car il sait que la voie de la justice est de mon côté, et que de l'épreuve qu'il m'a fait subir, je suis sorti pur comme l'or. — 11. Mon pied s'est attaché au pas de son prophète; je me suis maintenu dans sa voie sans dévier. — 12. Je ne me suis point écarté de l'ordre qu'il a donné; plus que de mes propres desseins, je me suis souvenu de ses paroles. — 13. Lui, il est unique; qui peut lui résister? Ce que son âme a voulu, il le fait, — 14. et certes, il accomplira ses décisions à mon égard; il en a pris beaucoup de semblables. — 15. C'est pourquoi je suis effrayé devant lui et, toutes les fois que je réfléchis, c'est par lui que je suis saisi de terreur. — 16. Et le Tout-Puissant a amolli mon cœur, et Celui qui se suffit m'a consterné, — 17. alors que je n'ai pas péri devant les ténèbres, et que l'obscurité n'a pas tout effacé devant moi.

XXIV

1. Je dirai : Pourquoi n'a-t-on pas aperçu les heures assignées par Celui qui se suffit, et pourquoi ceux qui le connaissent n'ont-ils pas vu les jours annoncés — 2. pour les gens qui déplacent les bornes, et font paître le troupeau qu'ils ont enlevé, — 3. qui poussent devant eux l'âne des orphelins, et prennent en gage le bœuf de la veuve, — 4. qui détournent les pauvres de leur chemin, et obligent les faibles du pays à se cacher devant eux, — 5. comme s'ils étaient dans le désert des bêtes sauvages, sorties pour leur œuvre en cherchant une proie et à qui la steppe est aussi familière que le pain aux enfants, — 6. qui moissonnent dans les champs leur fourrage et s'attachent aux vergers des scélérats? — 7. Leurs victimes passent la nuit sans vêtements et sans couverture pendant le froid, — 8. sont trempées par le torrent des montagnes et ont fréquenté le rocher faute d'abri. — 9. Ceux qui sont accoutumés au pillage violentent l'orphelin, et prennent des gages aux pauvres, — 10. qui marchent nus sans vêtements, portent leurs gerbes en restant affa-

més, — 11. passent l'heure de midi entre leurs murs, foulent leurs pressoirs tout en souffrant de la soif. — 12. On entend constamment dans les villes les habitants gémir, et les victimes appeler au secours. Or, Dieu n'amène pas la sottise. — 13. Et ces gens sont de ceux qui, lorsque la lumière (du jour) baisse, ne semblent ni connaître les voies de Dieu, ni se reposer dans ses sentiers pour le respecter; — 14. mais, pendant le jour, l'assassin se lève et tue le faible et le pauvre et, pendant la nuit, il imite le voleur. — 15. L'œil d'un autre, de l'adultère, épie le crépuscule, disant : Nul œil ne m'apercevra, et il s'arrange pour rester caché aux faces. — 16. Un autre, le voleur pénètre pendant l'obscurité dans des maisons qui étaient scellées dans la journée. Ces gens n'ont pas égard à la lumière — 17. et, pour eux tous, le jour est considéré comme les ténèbres; ils connaîtront tous la punition avec les ténèbres. — 18. Et combien sera-t-elle rapide! elle semblera courir sur la surface de l'eau, lorsque leur bande sera réprouvée dans le pays, et qu'aucun chemin dans la terre habitée ne les ramènera, — 19. jusqu'à ce qu'ils arrivent à un désert brûlant, où l'eau de la neige leur fera défaut. Combien seront-ils malheureux dans la tombe ! — 20. Les plus proches parents oublieront (le méchant) et la pourriture semblera lui être douce, jamais on ne se souviendra plus de lui et son iniquité sera brisée comme le bois! — 21. Car il fraie avec la femme stérile qui ne peut enfanter; il lui fait tort et ne fait pas de bien à la veuve. — 22. Il lutte de force avec les nobles, il se lève sans être sûr de sa vie. — 23. Certes, Celui qui lui donne la confiance, en sorte qu'il soit assuré, a les yeux ouverts sur toutes leurs voies. — 24. Débarrassez-nous donc de vos discours! Bientôt ceux-là disparaîtront et seront affaiblis comme les autres méchants, et, ainsi que la tête des épis, ils seront coupés. — 25. S'il n'en est pas ainsi, qui me démentira et répondra à ma parole : Ce que tu dis n'est pas ?

XXV

1. Alors Bildad le Schouhite prit la parole, et dit: — 2. L'empire
et la terreur lui appartiennent, et il fait la paix dans sa hauteur.
— 3. Y a-t-il un nombre à ses bataillons, et sur qui sa lumière
ne se fixe-t-elle pas? — 4. Quelle lutte l'homme peut-il engager
avec Dieu? Comment serait-il pur, lui qui est né d'une femme?
— 5. Voici que la lune même ne brille pas, et que les étoiles ne
sont pas claires en sa présence; — 6. combien plus l'homme qui
est pourriture, le fils de l'homme qui est un ver!

XXVI

1. Alors Job prit la parole et dit : — 2. Par ma vie, tu n'as pas
secouru celui qui n'a pas de force, et tu n'as pas soutenu un bras
qui est sans puissance; — 3. tu n'as pas conseillé celui qui man-
que de sagesse, et tu ne lui as pas enseigné la science; — 4. tu
n'as appris à personne à parler, et aucune sagesse n'est sortie de
toi. — 5. Voici que les braves sont terrassés dans les îles de la
mer et dans le reste du monde habité — 6. par Celui pour qui
la tombe est à nu et la mort sans voile; — 7. qui étend le ciel sur
un abîme et qui suspend la terre sur le néant; — 8. qui renferme
les eaux dans ses nuages, sans que les nues se déchirent sous
elles; — 9. qui maintient la face du trône et y assemble sa nuée.
— 10. Il a tracé son rideau sur la surface de l'eau jusqu'à la dispa-
rition de la lumière ainsi que des ténèbres. — 11. Les colonnes du
ciel s'ébranlent et s'étonnent à sa menace. — 12. Par sa puissance
il a effrayé la mer, et par sa sagesse il en a affaibli l'agitation.
— 13. Par son ordre les cieux se sont embellis et sa main a fait trem-
bler le Dragon circulaire. — 14. Voici quelques-uns de ses attri-
buts. Mais qu'a-t-on entendu de ce qui le concerne et qui com-
prend la terreur de sa puissance?

XXVII

1. Job reprit encore sa parabole et dit : — 2. Par la vérité du Tout-Puissant, qui m'a dénié la justice, et de Celui qui se suffit, qui a rempli mon âme d'amertume, — 3. tant que mon âme restera en moi, et que le souffle de Dieu sera dans mes narines, — 4. mes lèvres ne proféreront point d'injustice, et ma langue ne méditera pas de ruse. — 5. Je me garderai bien de vous innocenter, et, jusqu'à ce que j'expire, je ne cesserai pas d'être sincère dans mes paroles. — 6. J'ai tenu ferme dans ma vertu et je ne l'affaiblirai pas, de même que de ma vie mon cœur n'a jamais chancelé. — 7. Comment donc mon ennemi agit-il en méchant ou mon adversaire en criminel? — 8. Et quel est l'espoir de l'homme souillé lorsqu'il a un désir? Dieu consolera-t-il son âme? — 9. Ou bien ses cris, Dieu les entendra-t-il, quand l'angoisse viendra fondre sur lui? — 10. Ou bien se délectera-t-il dans Celui qui se suffit? Ou invoquera-t-il Dieu en tout temps? — 11. Moi, je vous montrerai la force du Tout-Puissant, et je ne vous cacherai pas le plan de Celui qui se suffit. — 12. Vous avez tous vu ce spectacle; pourquoi vous laisser égarer? — 13. Certes, telle est la part que l'homme méchant reçoit de Dieu, et l'héritage que les pervers obtiennent de Celui qui se suffit. — 14. Si ses fils se multiplient, c'est pour le glaive; ses rejetons ne seront pas rassasiés de nourriture. — 15. Les survivants seront enterrés après avoir été assassinés, et ses veuves ne le pleureront pas, étant occupées par d'autres malheurs. — 16. Amasse-t-il de l'argent comme la poussière, fait-il provision de vêtements comme l'argile, — 17. ce dont il a fait provision, le juste s'en revêtira, et son argent, l'homme intègre le partagera. — 18. Il a bâti sa maison comme l'araignée, et il l'a construite en roseaux comme l'abri d'une cabane. — 19. Et, s'il s'étend sur son lit étant riche, il ne sera pas enlevé avant d'avoir ouvert les yeux, et il ne l'était plus. — 20.

Le châtiment l'atteindra aussi rapidement que l'eau, comme si le tourbillon l'avait emporté pendant la nuit, — 21. ou bien, comme si le vent d'orient l'avait ravi à l'improviste, il disparaît, entraîné hors de sa place. — 22. On lance contre lui (un ennemi) qui ne lui témoigne point de pitié et devant les coups duquel il fuit, — 23. qui, pour l'insulter, frappe des mains contre lui et qui, pour le menacer, le persifle de sa place.

XXVIII

1. Certes un lieu d'où l'on extrait l'argent et un endroit où l'on épure l'or, — 2. où le fer est pris de son terrain et où l'airain coulait de son minerai — 3. a été mis comme terme pour la pénétration des ténèbres; de même (Dieu) scrute toute chose périssable jusqu'à l'essence de l'obscurité et du brouillard. — 4. Le fleuve a été percé à l'endroit où il doit couler, alors que, négligée par les pieds étrangers, la population était devenue faible et avait émigré. — 5. La terre, dont on tirait jadis la nourriture, a été bouleversée et complètement changée; elle est devenue semblable au feu. — 6. Un endroit, dont les pierres étaient des saphirs et dont le sol fournissait l'or, — 7. un sentier que l'oiseau, en quelque sorte, n'avait pas connu et que jusqu'à l'œil de l'épervier n'avait pas aperçu, — 8. que même les petits des lions n'avaient pas foulé de leurs pieds, et vers lequel le lionceau ne s'était pas dirigé, — 9. (Dieu) a étendu la main vers ce granit, et il a renversé les montagnes de leurs racines, — 10. il a percé des canaux dans ces rochers, et toute chose précieuse, il l'a connue d'avance. — 11. Il a retenu l'écoulement des fleuves et amené à la lumière ce qui y était caché. — 12. Une telle sagesse, où en trouve-t-on l'origine? A quel endroit existe cette intelligence? — . L'homme n'en connaît pas la valeur, et on ne la rencontre pas dans la demeure des vivants. — 14. Si l'on pouvait interroger l'abîme, il répondrait : Elle n'est pas chez moi; de même, si la mer pouvait parler, elle dirait : Je ne la possède pas.

— 15. On ne l'achète pas avec l'or pur, et la richesse n'égale pas son prix; — 16. les chatons d'Ophir ne sauraient lui être comparés, ni le béryl précieux, ni le saphir; — 17. il n'y a pas rivalité entre elle et l'or, à plus forte raison entre elle et le verre ; on ne l'échange point contre tous les vases de vermeil; — 18. on ne mentionne pas à côté d'elle les coraux et le brocart, et l'extension de la sagesse vaut mieux que les perles; — 19. la topaze d'Éthiopie n'a pas sa valeur, on ne la compare pas avec l'or pur. — 20. Une telle sagesse, où en trouve-t-on l'origine? A quel endroit existe cette intelligence? — 21. Elle a été cachée aux yeux de tous les vivants, elle a été dérobée aux oiseaux du ciel. — 22. Les habitants du gouffre et de la mort semblent dire : De nos oreilles, nous en avons entendu parler, — 23. mais c'est Dieu qui en connaît la voie, et c'est lui qui en sait l'endroit; — 24. car il voit jusqu'aux confins de la terre, il aperçoit tout ce qui est sous le le ciel. — 25. Il a fait une balance pour le vent et il a fixé une mesure pour l'eau. — 26. Il a prescrit une règle à la pluie, il a frayé un chemin aux grondements du nuage d'où sort la foudre. — 27. C'est alors qu'il l'a vue et qu'il l'a révélée, qu'il l'a préparée et qu'il l'a scrutée. — 28. Puis il a dit aux hommes : La crainte de Dieu, voilà de la sagesse; fuir le mal est aussi de l'intelligence.

XXIX

1. Job reprit encore sa parabole et dit : — 2. Qui me rendra tel que j'étais dans les mois anciens, comme aux jours où Dieu veillait sur moi, — 3. où il faisait briller sa lampe sur ma tête, et où, à sa lumière, je marchais dans les ténèbres ; — 4. tel que j'étais aux jours de mon bonheur, lorsque la protection de Dieu planait sur ma tente; — 5. quand Celui qui se suffit était encore avec moi, et que mes serviteurs m'entouraient; — 6. lorsque mes pas se baignaient pour ainsi dire dans le beurre, et que le rocher semblait faire couler pour moi des ruisseaux

d'huile? — 7. Quand je sortais vers les quartiers voisins de la voûte et que je prenais mon siège sur la place publique, — 8. à ma vue, les jeunes gens se dérobaient, les vieillards se tenaient debout ou se levaient ; — 9. les chefs retenaient leurs paroles et posaient leur main sur leur bouche; — 10. la voix des chefs était éteinte et leur langue attachée à leur palais, — 11. car leurs oreilles m'écoutaient et ils me louaient; leurs yeux me voyaient et ils rendaient témoignage en ma faveur, — 12. parce que je sauvais tout pauvre qui me suppliait et tout orphelin sans appui; — 13. que l'appel lancé par celui qui allait périr venait à moi et que je réjouissais le cœur de la veuve ; — 14. que je m'habillais pour ainsi dire de l'équité devenue mon vêtement, et que la justice m'enveloppait comme un manteau ou un turban ; — 15. qu'à l'aveugle je remplaçais les yeux et au perclus les pieds, — 16. que j'étais le père des orphelins, et que j'examinais toute cause que je ne connaissais pas. — 17. Jadis je brisais les canines de l'injuste, et j'arrachais la proie de ses dents. — 18. Je supposais que je n'expirerais que lorsque ma demeure serait usée et que je prolongerais ma vie comme le sable, — 19. que ma racine serait toujours ouverte à l'eau, que la rosée séjournerait éternellement dans ma plantation, — 20. que mon honneur se renouvellerait avec moi et que mon arc se relayerait dans mes mains. — 21. Le peuple m'écoutait et patientait et se taisait dans l'attente de mon conseil. — 22. Lorsque j'avais parlé, il ne répliquait pas et ma parole coulait abondamment sur lui. — 23. Il espérait en moi comme en la pluie, et comme s'il avait la bouche béante dans l'attente de l'averse d'automne ; — 24. lorsque je souriais devant eux, ils n'y croyaient pas, et n'en respectaient pas moins la lumière de ma face ; — 25. je choisissais parmi leurs voies celle où je pouvais me mettre en avant, je trônais comme un roi à la tête de ses troupes, et ils étaient devant moi comme devant celui qui console les affligés.

XXX

1. Et maintenant je suis la risée d'hommes plus jeunes que moi, dont je dédaignais de placer les pères avec les chiens de mon troupeau. — 2. Puis je disais : A quoi m'aurait servi la force de leurs mains, puisque chez eux l'extrême vieillesse est inutile ? — 3. Et ils sont dans le besoin, la faim et l'adversité comme s'ils s'étaient échappés d'un désert sombre, vide ou ruiné, — 4. cueillant l'herbe salée et des feuilles d'arbres, se nourrissant de racines de genêt. — 5. Ils sont chassés de l'intérieur des pays, on crie après eux comme après le voleur ; — 6. ils demeurent alors dans les vallées les plus effrayantes, dans les trous du sol et les rochers ; — 7. ils ressemblent aux animaux qui braient entre les arbres et parmi les ronces, avançant d'un pas incertain ; — 8. ils sont des insensés, puis des gens sans nom, trop misérables pour avoir un pays. — 9. Maintenant je suis devenu comme leur chanson et je leur suis un sujet de discours. — 10. Ils m'ont en horreur et s'éloignent de moi, et ils n'épargnent pas les crachats à mon visage. — 11. Lorsque Dieu a dénoué mon lien et m'a châtié, et qu'il a retiré le frein de devant moi, — 12. ils se sont levés à ma droite comme des épines, et ils y ont fait entrer mes pieds ; ils ont tracé contre moi les lignes de leurs chemins de ruine. — 13. Ils ont mis le désordre dans mon sentier, sans que mon dommage leur profitât, leur fût utile. — 14. Comme une large brèche pour l'eau, ainsi ils viennent, ils se précipitent ainsi que l'ouragan des déserts. — 15. C'est ainsi que les châtiments se sont renversés sur moi, et c'est ainsi que toute ma noblesse a été chassée comme par un coup de vent, et que mon salut a passé comme un nuage. — 16. Et maintenant mon âme se répand en plaintes, puisque les jours de malheur m'ont saisi. — 17. Pendant la nuit mes os sont arrachés, et mes nerfs ne trouvent point de repos. — 18. Par un effort suprême, j'endosse mon

vêtement et il me serre de même que ma tunique. — 19. Dieu m'a lancé dans la boue, au point que je ressemble à la poussière et à la cendre. — 20. Si je te demande du secours, tu ne me réponds pas et, si je reste debout et que tu me comprennes, — 21. c'est comme si tu te tournais contre moi dans une colère violente, comme si tu me menaçais de la puissance de ta main, — 22. que tu me portais et me faisais monter sur le vent et me ballottais par une doctrine — 23. telle que j'ai su que tu me ramènes à la mort, au rendez-vous de tout vivant. — 24. Et certes, ce rendez-vous est une terre inculte où personne n'étend la main pour aider, et c'est un lieu de calamité où personne ne peut secourir. — 25. Je jure que je pleurais sur ceux dont le sort était dur et que mon âme était émue pour le pauvre. — 26. Alors que j'espérais le bien, le malheur m'est échu; j'attendais la lumière, les ténèbres sont venues. — 27. Mes entrailles bouillonnent sans se reposer, parce que les jours de malheur m'ont atteint. — 28. J'ai marché dans une obscurité sans soleil, je me suis levé dans l'assemblée pour demander du secours. — 29. Comme si j'étais devenu un frère de la vipère et un compagnon de l'autruche, — 30. ma peau s'est noircie par dessus ma chair, et mes os se sont cariés par suite du vent brûlant. — 31. Ma guitare s'est changée en deuil, et à la place de mon luth on a entendu des sons de pleurs.

XXXI

1. J'avais conclu un pacte avec mes yeux : je ne regarderai plus une jeune fille. — 2. Quelle part Dieu donne-t-il d'en haut, et quel sort Celui qui se suffit accorde-t-il du haut du ciel? — 3. La calamité n'est-elle pas pour l'injuste et la ruine pour ceux qui commettent l'iniquité? — 4. Ne regarde-t-il pas mes voies, et ne compte-t-il pas mes pas? — 5. Si j'ai marché avec les menteurs et hâté mes pieds vers la fraude, — 6. je demande à Dieu qu'il me pèse dans une balance juste, et il reconnaîtra mon

intégrité. — 7. Si mon pied s'est détourné de la bonne voie, si mon cœur a suivi mes yeux, si quelque chose est resté attaché à mes mains, — 8. qu'un autre mange ce que j'ai semé, que mes rejetons soient déracinés! — 9. Si mon cœur s'est laissé séduire par une femme ou bien si à cause d'elle je me suis mis en embuscade à la porte de mon prochain, — 10. que ma femme s'abandonne à un autre et qu'un autre s'accroupisse sur elle! — 11. Car, ce serait une abomination, de même que c'est là le péché des insensés. — 12. Ce serait un feu qui dévorerait jusqu'à l'anéantissement et qui déracinerait tous mes revenus. — 13. Si je dédaigne de me présenter en justice avec mon esclave et ma servante dans leurs contestations avec moi, — 14. que ferai-je, alors que Celui qui se suffit se lèvera pour me demander des comptes et, s'il m'interroge, que lui répondrai-je? — 15. Celui qui m'a fait dans le sein de ma mère n'a-t-il pas fait l'esclave aussi? N'est-ce pas le même qui nous a formés? — 16. Je le jure; si j'ai refusé aux pauvres ce qu'ils désiraient ou si j'ai fait languir les yeux de la veuve; — 17. si j'ai mangé seul mon morceau de pain, sans que l'orphelin en eût sa part, — 18. car, dès ma jeunesse, les souffrances d'autrui ont fait mon éducation, et je les ai pour ainsi dire vécues dès le sein de ma mère; — 19. je le jure; si j'ai vu un malheureux sans vêtement, un pauvre sans couverture, — 20. sans qu'il me bénît pour avoir réchauffé ses reins, sans qu'il se réchauffât par les toisons de mes agneaux; — 21. et si j'ai levé la main contre l'orphelin, en trouvant de l'appui dans les cités, — 22. qu'alors mon épaule tombe de l'omoplate, que mon avant-bras soit arraché de l'humérus. — 23. Car le châtiment de Dieu m'aurait effrayé, et je n'aurais pas pu le supporter. — 24. (Je le jure); si j'ai fait de l'or mon appui, si j'ai appelé les pierres précieuses l'objet de ma confiance; — 25. si je me suis réjoui lorsque mon argent s'est augmenté, et que ma main avait acquis une grande fortune; — 26. si j'ai vu un soleil briller où une lune passer avec majesté; — 27. si mon cœur s'est laissé séduire en secret et si ma bouche a baisé ma main pour les honorer, — 28. que le

châtiment réservé au péché des insensés m'atteigne, puisque j'aurai renié la suprématie de Dieu. — 29. Je le jure; je ne me suis pas réjoui du dommage de mon ennemi, je n'ai pas non plus triomphé de lui lorsqu'un malheur l'a frappé ; — 30. bien plus, je n'ai pas laissé ma langue pécher et demander le blâme contre sa personne. — 31. Certes, les gens de ma tente et mes voisins disaient : Qui nous donnera de sa chair pour que nous la dévorions sans en être rassasiés? — 32. tandis que moi je disais : Aucun étranger ne passera la nuit sur la place publique, et j'ouvrirai à l'hôte les battants de ma porte. — 33. Je n'ai pas, comme les autres hommes, dissimulé mes fautes ni enfoui mes péchés dans mes cachettes. — 34. Je ne m'effrayais pas de la grande foule, je ne redoutais pas le mépris des tribus au point de garder le silence et je ne sortais pas vers la porte par peur. — 35. Mais qui me donnera quelqu'un qui m'entende? Puisse Celui qui se suffit me répondre dans les limites que j'ai tracées, tandis que mon adversaire aura rédigé sa cédule! — 36. (Je jure) que je la porterai sur mes épaules, que je m'en ornerai comme d'une couronne; — 37. que je la prendrai pour diriger le nombre de mes pas, que je l'approcherai de moi, comme l'un de mes chefs. — 38. Si la terre crie contre moi, si tous les gens qui en creusent les sillons pleurent; — 39. si j'en ai mangé les produits sans en payer le prix, et si j'ai frustré le désir de ses possesseurs, — 40. qu'au lieu de froment naissent pour moi des épines, au lieu d'orge l'ivraie.

Ici finissent les discours de Job.

XXXII

1. Et ces trois hommes cessèrent de répondre à Job, puisqu'il était juste à ses propres yeux. — 2. Alors la colère d'Elihou, fils de Barakel, le Bouzite, de la tribu de Ram, s'enflamma contre eux : contre Job sa colère s'enflamma, parce qu'il se croyait plus juste

que son Maître; — 3. contre ses trois amis, parce qu'ils n'avaient pas trouvé de réponse et parce qu'ils avaient déclaré Job coupable. — 4. Elihou avait attendu pour parler à Job, les autres étant plus âgés que lui. — 5. Mais, voyant que des paroles de ces trois hommes il n'était pas sorti de réponse, Elihou fut saisi de colère. — 6. Alors Elihou, fils de Barakel, le Bouzite commença et dit : Je suis jeune d'années, et vous êtes dans l'extrême vieillesse; c'est pourquoi j'ai tremblé et j'ai craint de vous exposer ma science. — 7. Je supposais que les hommes âgés parleraient, et que ceux qui ont des années nombreuses feraient connaître la sagesse. — 8. Mais elle est un esprit mis dans l'homme, c'est-à-dire que l'ordre de Dieu lui donne l'intelligence; — 9. donc ce ne sont pas toujours ceux qui ont longtemps vécu qui se montrent sages, ce ne sont pas toujours les vieillards qui comprennent la justice. — 10. C'est pourquoi je dis : Écoutez-moi pour que j'expose ma manière de voir. — 11. Eh bien, j'ai été attentif à vos discours, j'ai prêté l'oreille à vos raisonnements, jusqu'à ce que vous eussiez terminé vos discours. — 12. Auprès de vous je voulais m'instruire, mais nul de vous n'a su combattre Job, nul de vous n'a répondu à ses paroles, — 13. à moins que vous ne disiez : Nous avons trouvé de la sagesse en lui; le Tout-Puissant pourra le repousser, mais non les hommes. — 14. Job ne m'ayant pas adressé de discours, je ne pouvais pas lui répondre tant que vous parliez, — 15. jusqu'à ce que les gens eussent été abattus et n'eussent plus répondu, que la parole leur eût été enlevée. — 16. Comme j'ai patienté jusqu'à ce que personne ne parlât plus, jusqu'à ce qu'on s'arrêtât et qu'on ne fournît plus de nouvelle réponse, — 17. je commencerai, moi aussi, pour ma part; je vais exposer ce que je sais. — 18. Car, étant rempli de ce que j'ai à dire, mon opinion m'oppresse dans mon sein, — 19. et mon sein est ainsi devenu en quelque sorte comme du vin qu'on n'a pas ouvert et qui déborde, ou comme des outres nouvelles qui se fendent. — 20. Je veux donc parler pour me soulager, ouvrir mes lèvres et vous répondre.

— 21. Je ne veux avoir égard à personne, ni flatter qui que ce soit pour lui faire honneur; — 22. car je n'ai jamais eu l'habitude de flatter et, pour peu que je le fasse, mon créateur me ferait comparaître devant lui.

XXXIII

1. Mais entends, ô Job, mes paroles, et écoute-les toutes. — 2.
Voici que j'ai déjà ouvert ma bouche, et que ma langue a parlé
dans mon palais. — 3. Mes discours rendent la droiture de mon
cœur, mes lèvres expriment une science pure. — 4. Le souffle
de la sagesse de Dieu m'a créé, de même Celui qui se suffit me
fera vivre par son ordre. — 5. Donc, si tu le peux, réfute-moi ou
oppose-moi tes arguments ou dresse-toi devant moi. — 6. Me
voici ton égal pour la force, puisque moi aussi j'ai été pétri de
l'argile. — 7. La peur de moi ne saurait donc t'effrayer, ni ma
puissance peser sur toi. — 8. Quant à ce que tu as dit en ma présence et à tes paroles dont j'ai entendu le son, — 9. à savoir : Je
suis pur, exempt de faute, innocent, sans iniquité; — 10. seulement Dieu invente contre moi des péchés et me considère
comme son ennemi; — 11. il a mis mes pieds dans les ceps, il
observe tous mes pas, — 12. en cela, tu n'as pas eu raison, car la
puissance de Dieu est plus grande que celle de l'homme. — 13.
Pourquoi es-tu entré en lutte avec lui en disant : Dieu ne répond
pas à son serviteur, quoi qu'il dise? — 14. Sache que le Tout-Puissant ne parle qu'une fois, et qu'il n'a pas besoin de se révéler
une seconde fois. — 15. Dans un songe ou dans une vision
nocturne, lorsqu'un profond sommeil tombe sur les hommes,
et qu'ils dorment sur leurs couches, — 16. c'est alors qu'il se
présente à certaines personnes et scelle ses liens avec elles, — 17.
pour éloigner l'homme des mauvaises actions et pour étouffer
l'orgueil chez tous. — 18. Car, en se soumettant ainsi, l'homme
sauve son âme de la perdition et épargne à sa vie de se passer

dans l'abandon. — 19. Parfois aussi Dieu avertit l'homme sur sa couche par des souffrances et par l'enflure dans la plupart de ses os, — 20. au point qu'il ne digère plus la nourriture, ni les mets appétissants, — 21. et que la graisse de sa chair disparaît aux regards, que ses os sont limés et cessent d'être visibles. — 22. Mais, lorsqu'il est près de périr et que sa vie est sur le point d'être livrée au trépas, — 23. s'il y a en sa faveur une seule bonne action entre mille, elle est comme un ange qui plaide pour lui et proclame la droiture de l'être humain; — 24. car Dieu le prend en pitié et prononce l'arrêt suivant : Empêche-le de descendre dans la tombe, dans cette action j'ai trouvé sa rançon. — 25. Son corps devient plus souple que celui de l'adolescent, comme s'il revenait aux jours de sa jeunesse. — 26. Quelquefois enfin l'homme implore Dieu, qui lui accorde sa grâce et regarde sa face avec faveur au milieu du tumulte du monde, et le rétribue pour sa vertu. — 27. Cet homme, de son côté, se tourne vers les assistants et dit : J'ai péché et j'ai dérangé ce qui était droit; et c'est ce que je n'aurais pas dû faire. — 28. En parlant ainsi, il a racheté sa personne de la tombe, et sa vie est arrivée à voir la lumière. — 29. Voici les deux manières dont agit le Tout-Puissant, et la troisième dont il se sert également avec l'homme, — 30. pour le ramener de la perdition et l'éclairer de la lumière de la vie. — 31. Sois attentif, Job; écoute-moi, garde le silence afin que je parle. — 32. Si tu trouves des paroles, donne-moi la réplique, prononce-les, car je voudrais te savoir juste; — 33. autrement, écoute-moi, tais-toi pour que je t'enseigne la sagesse.

XXXIV

1. Elihou reprit et dit : — 2. Sages, écoutez mes paroles; savants, prêtez-moi l'oreille; — 3. car l'oreille discerne les paroles, comme le palais goûte les mets. — 4. Choisissons-nous un tribunal qui nous fera savoir lequel de nos discours est le meilleur. — 5.

En effet, Job a dit : Je suis innocent, et le Tout-Puissant m'a dénié la justice ; — 6. et, en même temps qu'il m'a dénié la justice, je suis frustré d'une compensation et ma flèche me blesse sans que j'aie péché. — 7. Mais quel est l'homme qui, comme Job, boit en quelque sorte la raillerie, comme on boit l'eau; — 8. qui s'est mis en route pour s'associer aux malfaiteurs et marcher avec les criminels, — 9. puisqu'il a dit : L'homme ne gagne pas de compensation avec Dieu? — 10. Écoutez-moi donc, ô hommes de science ; le Tout-Puissant est un refuge contre l'iniquité, Celui qui se suffit contre l'injustice. — 11. Il rétribue chacun selon ses œuvres, et il donne à l'homme selon la route qu'il a suivie. — 12. Il est également vrai que le Tout-Puissant ne commet point d'injustice et que Celui qui se suffit ne fausse pas le bon droit. — 13. Qui l'a chargé du gouvernement de la terre et qui a été la cause pour laquelle il a fait exister l'univers tout entier? — 14. Comment alors tournerait-il contre l'homme son attention, afin de recueillir son âme et son souffle, — 15. de sorte que tous les êtres de chair mourussent, et que l'être humain retournât à la poussière? — 16. Si tu as de la raison, entends ceci, prête l'oreille au son de ma parole : — 17. Comment un ennemi de la justice pourrait-il faire prévaloir ses ordres, ou bien vaincras-tu le Juste, le Puissant? — 18. Peut-on nommer le roi : scélérat, ou celui qui est généreux : méchant? — 19. Lui, il ne flatte pas les grands, n'affermit pas le riche en présence du pauvre; car eux tous sont son œuvre. — 20. Tel d'entre eux meurt subitement; au milieu de la nuit, des gens s'agitent tumultueusement, puis ils passent; ils font disparaître les nobles, sans que ce soit par leur propre force. — 21. Car Dieu connaît le chemin de tout homme, il observe tous ses pas. — 22. Il n'y a ni obscurité, ni ténèbres où puissent se cacher les malfaiteurs. — 23. De même qu'il n'accorde à l'homme rien qui lui rende possible de se présenter en justice avec le Tout-Puissant, — 24. il inspire une terreur sans fin aux plus considérables et il établit d'autres à leur place. — 25. Ainsi, connaissant bien leurs actions, il bouleverse leur sort et ils

sont abaissés; — 26. il les frappe à l'endroit où se trouvent les méchants, au lieu où sont les diffamateurs, — 27. parce qu'ils ont cessé de lui obéir et qu'ils n'ont rien compris de ses voies, — 28. et que le cri du pauvre lui est parvenu et qu'il a entendu le cri des malheureux. — 29. Lorsqu'il accorde la tranquillité à des hommes, qui les troublera? Et lorsqu'il leur cache sa miséricorde, qui la verra? Ceci pour un homme seul aussi bien que pour une nation, — 30. contrairement à la royauté hypocrite de l'homme, et aux embûches des nations. — 31. Dieu peut dire : J'ai supporté mes créatures et je ne les ai pas fait périr. — 32. Donc, pour ce que j'ignore, dirige-moi toi-même; si j'ai commis une injustice, je ne la renouvellerai plus. — 33. Ensuite, est-ce d'après ton avis que Dieu en finira, alors que tu dédaignes une chose et que tu prétends que c'est à toi et non pas à moi? Dis donc ce que tu sais. — 34. Moi, je suis assuré que les hommes sensés diront de moi : Il a dit vrai, et que les gens sages m'écouteront. — 35. Mais Job ne parle pas ainsi en connaissance de cause et ses discours en cela ne sont pas conformes à la raison. — 36. Et, si Celui qui veut voulait éprouver Job jusqu'au fond, en lui imposant de répondre aux pervers, — 37. Job ajouterait à ses péchés une faute — ce qui se passe entre nous ne te suffit-il pas à cet égard? — et il multiplierait encore ses paroles contre le Tout-Puissant.

XXXV

1. Elihou prit encore la parole et dit : — 2. Est-ce là une parole que tu considères comme légitime, quand tu dis : Je suis plus juste que le Tout-Puissant; — 3. et quand tu dis : Quel profit ai-je de ma vertu et à quoi me sert de renoncer à mon péché? — 4. Moi, je vais te répondre et à tes amis en même temps. — 5. Je dis : Tourne-toi vers le ciel et regarde-le; contemple les nuées, à quel point elles sont plus hautes que toi. — 6. Si tu

pèches, qu'est-ce que tu lui fais? Si tes crimes se multiplient, quel dommage lui causes-tu? — 7. Et de même, si tu es juste, qu'est-ce que tu lui donnes, ou bien, en tout cas, que recevra-t-il de ta main? — 8. Ta méchanceté ne peut nuire qu'à un homme comme toi, et ta vertu ne saurait être utile qu'à un mortel comme toi. — 9. Sache que bien souvent les opprimés crient et implorent du secours contre le bras de ceux qui sont plus nombreux qu'eux, — 10. et qu'ils n'ont pas dit : Où est Dieu notre créateur qui nous oblige à chanter ses louanges durant la nuit, — 11. qui nous rend plus instruits que les animaux de la terre et plus sages que les oiseaux du ciel? — 12. Ils crient ainsi là-bas à cause de la tyrannie de ceux qui sont encore plus méchants qu'eux et Dieu ne les exauce pas. — 13. La fausseté, le Tout-Puissant ne l'écoute pas pour l'approuver, et Celui qui se suffit ne la voit pas d'un regard qui l'autorise. — 14. Si tu dis que tu ne vois pas cela, cite-moi devant lui et attends sa réponse. — 15. Et maintenant, si Job ne voit pas cela, c'est qu'il a énuméré ses malheurs, sans savoir que le soulagement en sera très abondant. — 16. Donc, c'est à cause de ses malheurs que la bouche de Job prononçait des paroles vaines, et multipliait ses discours ignorants.

XXXVI

1. Elihou dit encore : — 2. Patiente encore un peu, pour que je t'informe qu'il est resté à Dieu quelque chose à dire contre toi. — 3. J'élèverai ma pensée au loin et je rendrai justice à mon Créateur par ma déclaration. — 4. En vérité, mes paroles ne sont pas vaines, et je te montrerai une science sûre. — 5. Sache que le Tout-Puissant est grand et ne dédaigne pas ses créatures, et qu'étendue est la force de sa science. — 6. Il ne laisse vivre aucun méchant par tolérance pour sa conduite, il accorde la justice aux faibles. — 7. Il ne diminue pas sa sollicitude pour les justes, ni pour les rois sur leurs trônes; mais il les y asseoit pour

l'éternité et ils sont élevés. — 8. Et, s'ils méritent d'être chargés de chaînes et d'être liés avec les cordes du châtiment, — 9. il leur fait connaître leurs actes et les péchés qu'ils ont commis par orgueil; — 10. il leur adresse une réprimande et leur dit de renoncer à leur iniquité. — 11. S'ils écoutent et se soumettent, ils finiront leurs jours dans le bonheur, et leurs années dans les délices. — 12. S'ils n'écoutent pas, ils passeront par l'insomnie et succomberont sans en avoir conscience. — 13. Ceux qui ont le cœur souillé provoquent la colère de Dieu et n'implorent pas son secours contre les chaînes que cette souillure leur a rivées; — 14. leurs âmes meurent au temps de la jeunesse et leur vie se consume dans la frivolité. — 15. Comme il a coutume de délivrer le malheureux de son malheur, c'est pourquoi il vient aux affligés. — 16. Toi aussi, il t'aura retiré de la détresse pour t'amener à l'aisance dans laquelle il n'y a pas place pour la détresse et aura laissé ta table remplie de mets succulents. — 17. Et pourtant, tu avais suivi jusqu'au bout les opinions des méchants, leur jugement et leur décision qui leur servent d'appui. — 18. La colère divine se manifeste en t'entraînant à une rétribution dont aucune rançon ne pourra te libérer. — 19. Est-ce que ta générosité entrera en ligne avec Dieu au moment du malheur? Non, ni aucun déploiement de puissance. — 20. Ne souhaite pas durant la nuit que Dieu fasse entrer une tribu à ta place dans ta douleur. — 21. Prends garde, ne te tourne pas vers la haine, car tu préfères ce châtiment d'autrui au tien. — 22. Sache que le Tout-Puissant est inattaquable dans sa force. Qui, comme lui, enseigne le bien? — 23. Qui a-t-il chargé d'examiner ses actes, et qui lui a dit : Tu as commis une injustice? — 24. Songe donc à nous exalter son œuvre, telle que les hommes l'ont décrite, — 25. telle que tous les humains l'ont vue et que les mortels l'ont observée depuis un temps lointain. — 26. Ils savent que le Tout-Puissant a bien des attributs supérieurs à ce que nous connaissons, et que ses années ne peuvent être comptées, ni scrutées. — 27. Parmi ses miracles, il retire à certaines gens la goutte d'eau, dont la

vapeur purifie la pluie, — 28. que les nuages élevés versent en torrents et répandent sur les hommes nombreux. — 29. Et aussi, lorsque Dieu fait paraître l'étendue des nuages, il rend leur ombre vide d'eau ; — 30. et, lorsqu'il fait couler largement leur seau plein, il couvre, en quelque sorte, les profondeurs de la mer. — 31. Car c'est par là qu'il juge les nations et qu'il leur fournit de la nourriture en abondance. — 32. C'est à cause de leurs actions qu'il a retenu loin d'eux les seaux pleins et qu'il a commandé contre eux un agresseur qui tire subitement l'épée. — 33. Ceux qui manient les épées leur en donnent des nouvelles, ainsi qu'à leurs bestiaux, ainsi qu'à celles de leurs plantes qui montent.

XXXVII

1. C'est au point que leurs cœurs en tremblent, comme s'ils étaient tirés violemment hors de leurs places. — 2. Elihou leur dit : Écoutez attentivement le fracas de sa voix, et de sa parole sortira un enseignement. — 3. On le voit sous tout le ciel, et sa lumière brille sur les régions de la terre. — 4. Et ensuite une autre voix gronde, il les effraie par sa voix puissante, mais sans que les méchants soient impressionnés, alors que sa voix se fait entendre. — 5. Ils sauront que le Tout-Puissant fait trembler par sa voix au milieu de merveilles ; il accomplit de grandes œuvres au-dessus de ce que nous savons. — 6. Par exemple, il dit à la neige : Va dans le pays de tel et tel peuple, ainsi que les ondées de la pluie déversée. Puis tombent les ondées de ses pluies bienfaisantes. — 7. Il met le sceau sur la main de chacun d'entre eux ; et chacun reconnaît ses actions. — 8. Il ordonne, et les bêtes sauvages se retirent loin d'eux pour rentrer dans leurs gîtes, et demeurent dans leurs tanières ; — 9. les tourbillons arrivent de leurs séjours et le froid de leurs torrents. — 10. Il produit la glace par sa volonté, l'étendue des eaux étant resserrée. — 11.

C'est lui aussi qui allège le poids des nuages, quand les nuées dispersent le trop-plein de leurs seaux, — 12. et que, par sa grâce, elles se meuvent dans tous les sens, afin d'accomplir tous les ordres qu'il leur donne sur la surface habitée de la terre, — 13. soit pour châtier, soit pour accorder à un pays ce qu'il mérite, soit pour favoriser certains hommes. — 14. Écoute cela, ô Job, arrête-toi et tu comprendras les merveilles du Tout-Puissant. — 15. Sais-tu comment Dieu réserve ce bienfait à quelques-uns et leur fait apparaître le seau rempli de son nuage? — 16. Ou sais-tu comment les nuages sont disposés en voûte, connais-tu comme lui les merveilles de Celui qui a la science parfaite, — 17. ainsi que tu sais que tes vêtements sont chauds quand la terre est délivrée du vent du sud? — 18. Sais-tu comme lui comment l'enveloppe du ciel ressemble à des miroirs de métal fondu? — 19. Fais-nous donc savoir ce que nous pourrions lui dire, de telle sorte que nous n'entrions pas en lutte avec lui, étant dans les ténèbres? — 20. Ce qu'on rapporte de Dieu sera-t-il épuisé, quand j'aurai parlé? Celui d'entre les hommes qui dit que sa louange peut prendre fin — 21. ressemble à celui qui ne voit pas une lumière briller dans les nuages, après que les vents ont passé et l'ont éclaircie. — 22. De même que l'on tire l'or des mines, de même on extrait la notion que c'est Dieu qui est redoutable dans sa splendeur. — 23. Celui qui se suffit, nous ne pouvons décrire les effets nombreux de sa puissance; et, de plus, il n'affaiblit pas le droit, tant sa justice est grande! — 24. C'est pourquoi les hommes le craindront, c'est pourquoi aucun des sages ne le verra.

XXXVIII

1. Ensuite Dieu répondit à Job du vent de la tempête et lui dit : — 2. Qui donc comme toi obscurcit la sagesse par une parole dénuée de savoir? — 3. Si tu peux ceindre tes reins, apprends-nous-le quand je t'interrogerai. — 4. Où étais-tu quand j'ai fondé

la terre? Informe-nous-en, si tu le sais et si tu le comprends. — 5. Qui donc en a réglé la mesure comme moi, si tu le sais? ou qui, me ressemblant, a étendu sur elle le cordeau? — 6. Sais-tu peut-être sur quoi ses bases ont été établies, ou qui a jeté sa pierre angulaire? — 7. Es-tu capable, comme les astres du temps, de connaître les voix de tous les anges lorsqu'ils les font retentir? — 8. Ou qui a mis à la mer une barrière, comme des battants de porte, lorsqu'elle s'avance pour sortir de son lit, — 9. de même que je lui ai donné les nuages pour vêtements et les brumes pour langes, — 10. que j'ai rompu contre elle mes conditions et que je lui ai imposé des verroux et des battants, — 11. en lui disant : Tu iras jusqu'ici et pas plus loin, et ici s'affaiblira la puissance de tes vagues? — 12. T'es-tu vu, dans ta vie, donner un ordre à la lumière et faire connaître à l'obscurité son endroit? — 13. Ou comprends-tu le pouvoir de saisir les coins de la terre, de manière à en secouer les méchants, — 14. alors qu'elle se transforme comme l'argile du sceau, qu'ils s'y dressent comme s'ils lui étaient une parure? — 15. Et comment leur lumière est-elle refusée aux méchants, comment le bras déjà levé est-il brisé? — 16. Es-tu jamais entré jusqu'aux sources de la mer, ou es-tu parvenu à la limite de l'abîme? — 17. Ou bien les portes de la mort se sont-elles découvertes à toi, ou as-tu vu les portes des ténèbres? — 18. As-tu examiné les étendues de la terre? Raconte-le, si tu en sais quelque chose. — 19. Dans quel chemin la lumière réside-t-elle d'une manière stable, et où est l'endroit de l'obscurité continue, — 20. si tu la saisis jusqu'à sa frontière ou si tu comprends les sentiers de ses demeures? — 21. Sais-tu que tu es engendré, et le nombre de tes jours sera-t-il considérable? — 22. Es-tu jamais entré dans les trésors de la neige, ou as-tu vu les trésors de la grêle, — 23. que j'ai réservée pour un temps de malheur, pour un jour de guerre et de lutte? — 24. Dans quel chemin la lumière se divise-t-elle, ou le lever de soleil se répand-il sur la terre? — 25. Qui donc, en dehors de moi, a distribué des rigoles pour l'inondation et a frayé la voie aux grondements du

nuage d'où sort la foudre? — 26. Parfois il pleut sur une terre sans hommes, dans un désert vide de mortels, — 27. et la solitude ou la terre désolée se sature d'eau, et les herbes du fourrage y poussent. — 28. La pluie a-t-elle un père, ou qui a engendré les gouttes de la rosée? — 29. Du sein de qui la glace est-elle sortie et les rafales du ciel, qui les a engendrées? — 30. Comment l'eau est-elle devenue épaisse comme la pierre et la face de l'abîme coagulée? — 31. Est-ce toi qui attaches les étoiles des Pléiades ou qui délies les chaînes de l'Orion? — 32. Fais-tu sortir les astres dans leurs temps et conduis-tu ensemble les filles de l'Ourse? — 33. Que peux-tu savoir des lois du ciel, peux-tu régler ses influences sur la terre? — 34. Ou élèves-tu peut-être ta voix vers les nuages, pour que les ondées te couvrent? — 35. Envoies-tu les éclairs pour qu'ils partent et qu'ils te disent : A ta disposition? — 36. Quel autre que moi a établi la confiance dans la sagesse ou qui a donné à l'homme frivole l'intelligence? — 37. Qui énumère ce qui est dans les nuages avec justesse ou verse du ciel de l'humidité? — 38. Où étais-tu, quand la poussière a été coulée dans le mortier, les mottes de terre étant agglutinées? — 39. Est-ce toi qui chasses une proie pour le lion et qui remplis les ventres des lions, — 40. quand ils sont couchés dans leurs tanières et accroupis en embuscade dans les taillis? — 41. Et qui donc prépare au corbeau sa pâture, alors que ses petits semblent demander secours au Tout-Puissant et errent faute de nourriture?

XXXIX

1. Que peux-tu savoir sur l'enfantement des chamois des rochers, ou observer sur la délivrance des biches? — 2. Comptes-tu pour elles les mois, afin qu'elles les accomplissent, en sorte que tu saches le moment où elles mettent bas? — 3. Comment s'agenouillent-elles pour désarticuler leurs petits, après qu'elles ont subi les douleurs de l'enfantement? — 4. Comment guérissent

leurs petits, qui grandissent alors dans la plaine, partent et ne reviennent plus vers elles? — 5. Quel autre que moi a lancé la bête sauvage en liberté, et les liens d'un tel animal, qui les a déliés, — 6. de même que j'ai fait du désert sa maison, et de la terre salée sa demeure? — 7. Elle se rit du peuple de toute ville, et n'entend pas les cris du cornac. — 8. Elle cherche son pâturage dans les montagnes et elle y poursuit tout ce qui est vert. — 9. Le buffle veut-il te servir, ou passe-t-il la nuit près de ton râtelier? — 10. L'attaches-tu au sillon par une corde ou herse-t-il les vallées derrière toi? — 11. Te fies-tu à lui, parce que sa force est grande, et lui abandonnes-tu ton profit? — 12. Comptes-tu sur lui pour qu'il te rapporte ton grain, ou recueille le blé de ton aire? — 13. Sais-tu comment l'aile des oiseaux chanteurs les élève, ou les plumes du milan et du faucon? — 14. Il est des oiseaux qui abandonnent sur la terre leurs œufs et qui chauffent le sable par sottise, — 15. oubliant que les pieds les fouleront et que les bêtes du désert les écraseront. — 16. Ils traitent durement leurs petits comme s'ils n'étaient pas à eux, et ne craignent pas que leur peine soit stérile. — 17. Il semble que Dieu leur ait fait oublier la sagesse, et ne leur ait donné aucune part dans l'intelligence, — 18. et que, du moment où ils s'élèvent dans les hauteurs, ils se rient du cheval et de son cavalier. — 19. Est-ce toi qui donnes au cheval la vigueur ou qui revêts son cou de la terreur? — 20. Le fais-tu bondir comme la sauterelle? Dans son hennissement il y a l'éclat et la majesté. — 21. Il semble creuser les vallées; il se réjouit de sa force et sort à la rencontre des armes. — 22. Il se rit de la crainte et ne tremble pas; il ne recule pas devant l'épée. — 23. Sur lui résonnent le carquois, étincellent la hache d'armes et le javelot. — 24. C'est avec frémissement et agitation qu'il frappe la terre, et il ne croit pas au son de la trompette, tant il en est joyeux! — 25. Il dit à la trompette : Fraternisons. De loin il flaire la guerre, la terreur des chefs et leurs cris. — 26. Est-ce par ton intelligence que le faucon se couvre de plumes, ou qu'il étend ses ailes vers le sud? — 27. Ou bien est-ce par ton ordre que l'aigle prend son

essor, ou élève son nid dans les hauteurs? — 28. Il habite le rocher, il s'appuie sur la dent du rocher et sur sa caverne. — 29. De là, il gagne pour lui-même une nourriture; ses yeux se portent au loin. — 30. Ses petits sucent le sang par nature. Partout où sont les corps gisants, là il est.

XL

1. Puis Dieu répondit à Job en disant: — 2. La dispute avec Celui qui se suffit est-elle chose honnête? Il convient parfois à celui qui est en face de Dieu de répondre à ses questions : — 3. Alors Job répondit à son Maître et dit: — 4. Certes, je suis trop humble pour te répliquer. C'est pourquoi je me suis mis la main sur la bouche. — 5. Tout en ayant parlé une fois, je ne recommencerai pas une seconde. — 6. Puis Dieu répondit à Job du vent de la tempête et lui dit : — 7. Si tu peux ceindre tes deux reins, renseigne-moi quand je t'interrogerai sur un point. — 8. Comment annulerais-tu mon jugement par tes insinuations, ou m'accuserais-tu d'injustice pour t'innocenter? — 9. Si tu as une autorité comme celle du Tout-Puissant et si tu as une voix redoutable comme la sienne, — 10. orne-toi de la puissance et de la majesté, revêts-toi de l'éclat et de la magnificence; — 11. manifeste les accès de ta colère, regarde tout orgueilleux et humilie-le; — 12. regarde tout orgueilleux et dompte-le, écrase les méchants en leur place; — 13. enfouis-les tous dans la poussière, et emprisonne leurs faces dans les tombeaux; — 14. et alors, moi aussi je t'adresserai des actions de grâce, alors que ta droite te secourra. — 15. Voici l'un des animaux que j'ai créés avec toi; il mange l'herbe comme les bœufs. — 16. Voici que sa force est dans ses deux reins et son pouvoir dans son nombril. — 17. Il fléchit sa queue comme un cèdre, et les nerfs de ses cuisses s'entrelacent. — 18. Ses os ont la dureté de l'airain et la solidité du fer. — 19. Il est la première créature de Dieu parmi les animaux; c'est son auteur et aucun autre qui lui fournit son glaive. — 20. En effet, les montagnes lui appor-

tent leur tribut, tandis qu'y jouent tous les animaux du désert. — 21. Il se couche sous la hutte, dans le secret des roseaux et des bourbiers. — 22. Les huttes lui fournissent de l'ombre, et les saules du torrent l'environnent. — 23. Il fait violence au fleuve et ne s'effraie pas; il a confiance, quand le Jourdain monte vers sa gueule. — 24. Qui donc le prendra par les yeux ou lui percera le nez à l'aide de filets? — 25. Es-tu capable de tirer le monstre replié avec un hameçon, ou abaisseras-tu sa langue avec une corde? — 26. Ou mettras-tu dans son nez le jonc, ou perceras-tu sa joue avec l'épine, — 27. au point qu'il semble t'adresser de nombreuses supplications ou te parler avec douceur, — 28. ou qu'il semble faire un traité avec toi ou que tu le prennes comme esclave pour toujours, — 29. ou que tu sembles jouer avec lui comme avec l'oiseau, ou l'attacher avec des fils pour tes jeunes garçons; — 30. afin que les compagnons en fassent un repas et le partagent entre les marchands? — 31. Est-ce toi qui achèveras sa peau dans les huttes, en sorte que sa tête abrite d'ombre le poisson? — 32. Toi, si tu mets ta main sur lui, tu ne pourras plus de ta bouche mentionner aucune guerre.

XLI

1. Certes a été déçu dans son espoir quiconque s'est imaginé qu'il se rendrait en sa présence. — 2. Puisque personne n'est assez hardi pour le débusquer, qui donc se posera devant lui? — 3. Celui qui a voulu me devancer, je l'ai rétribué; car tout ce qui est sous les cieux est à moi. — 4. Je ne me tairai ni devant lui, ni devant son langage orgueilleux, ni devant le flot de ses arguments. — 5. Qui donc enlèvera (au monstre) ce qui recouvre sa face ou interviendra pour rouler sa bride? — 6. Qui donc a ouvert les battants de sa face, tandis que la terreur est autour de ses dents? — 7. Elles ont une puissance comme la dureté des boucliers; elles se ferment comme le sceau étroit. — 8. Lorsque les

unes s'avancent vers les autres, l'air ne pénètre pas entre elles, tant elles sont unies! — 9. Lorsque les unes s'adaptent aux autres, elles se joignent et ne se séparent pas. — 10. Son éternuement semble faire briller la lumière, et l'on dirait que ses yeux ressemblent aux lueurs de l'aurore. — 11. Les torches semblent sortir de sa bouche et s'échapper comme les rayons du feu. — 12. La fumée semble sortir de ses deux narines, comme d'une chaudière bouillante ou d'un flacon. — 13. Son souffle paraît avoir des émanations de charbons ardents, et une flamme sort de sa bouche. — 14. La force réside dans son cou, et la bravoure est proclamée devant lui. — 15. Les plis charnus de son corps se sont attachés; son corps est sur lui comme une masse et ne fléchit pas. — 16. Son cœur est massif comme la pierre ou comme la meule inférieure. — 17. Les puissants ont peur de son attaque et ils évitent d'être brisés par lui. — 18. Tout glaive qui l'atteint, il ne le laisse pas subsister, non plus qu'aucun javelot de poids, qu'aucune massue. — 19. Il considère le fer comme la paille et l'airain comme le bois pourri. — 20. Les fils de l'arc ne le font pas fuir et les pierres de la fronde tournent devant lui comme les fétus. — 21. C'est de la même façon qu'il considère aussi le dard, et il se rit du fracas des lances. — 22. Sous lui, les épées tranchantes sont comme de l'argile, et il s'appuie sur l'or comme sur du limon. — 23. Il fait bouillonner le gouffre comme la chaudière, et il transforme la mer en cassolette. — 24. Derrière lui les sillages brillent et il considère l'abîme comme une masse blanche. — 25. Il n'y a pas de domination sur la terre comme la sienne, créé qu'il est pour ne pas être écrasé rapidement. — 26. Il regarde en face nombre d'êtres élevés, et il semble être comme le roi par rapport à tous les fils des animaux féroces.

XLII

1. Job répondit à son Maître en disant: — 2. Je sais que tu peux tout, et qu'aucune décision ne t'échappe. — 3. A qui donc la sagesse a-t-elle été cachée comme à moi, qui ne sais rien?

Aussi ai-je raconté ce que je ne comprenais pas, ce qui m'était caché et que j'ignorais. — 4. Écoute donc maintenant, j'agirai pour le mieux pour que je te parle moi en t'interrogeant, et tu m'instruiras. — 5. J'entendais parler de ta puissance, et maintenant je l'ai vue de mes yeux. — 6. C'est pourquoi je rejette ce que je disais, et je me console de moi-même, qui suis poussière et cendre. — 7. Après que Dieu eut adressé à Job ces discours, Dieu dit à Éliphaz le Témanite : Ma colère s'est enflammée contre toi et contre tes compagnons, parce qu'en ma présence vous n'avez pas dit la vérité sur mon serviteur Job. — 8. Et maintenant, prenez sept taureaux et sept béliers, et allez vers mon serviteur Job, afin de les offrir en sacrifices pour vous, et de demander à Job mon serviteur qu'il prie pour vous; car, si je n'acceptais pas son intercession, je n'absoudrais pas vos propos insoutenables, parce qu'en ma présence vous n'avez pas dit la vérité sur mon serviteur Job. » — 9. Éliphaz le Témanite, Bildad le Schouhite et Sophar le Naamatite allèrent et firent ce que Dieu leur avait ordonné, et Dieu accepta l'intercession de Job. — 10. Et Dieu rendit à Job ce qu'il avait possédé, lorsqu'il pria pour ses compagnons, et Dieu lui ajouta encore le double de toute sa fortune. — 11. Tous ses proches, hommes et femmes, et tous ses anciens amis se rendirent auprès de lui, firent un repas avec lui dans sa maison, s'affligèrent pour lui et lui adressèrent leurs condoléances pour toutes les épreuves que Dieu lui avait envoyées, et lui donnèrent chacun en souvenir une *qesîta* et une boucle d'or. — 12. Et Dieu bénit Job dans la fin de sa vie plus qu'au début; il eut quatorze mille têtes de moutons, six mille chameaux, mille paires de bœufs et mille ânesses. — 13. Il eut sept fils et trois filles. — 14. Il appela la première *Yemîma*, la seconde *Qesia* et la troisième *Qérén happoukh*. — 15. Il ne se trouva pas de femmes aussi belles que les filles de Job dans tous les pays, et leur père leur assigna un héritage au milieu de leurs frères. — 16. Ensuite Job vécut après cela cent quarante ans, en sorte qu'il vit ses enfants et ses petits-enfants pendant quatre générations. — 17. Puis Job mourut vieux et avancé en âge.

תקון שגיאות וטעיות הדפוס.

אשר העיר עליהם הח' ר' מאיר למברט.

דף	שורה	
7	6	במקום באנ̈ה צ"ל פאנ̈הא.
21	1	אחר מלת יותקהם צריך להוסיף: מתלא.
22	16	במקום ולא צ"ל מא.
24	1	במקום וחמלהא צ"ל יחמלהא.
32	4	במקום לא צ"ל לם.
—	12	במקום סרע צ"ל עסר.
49	7	במקום מתלה צ"ל מתלא.
62	5	אחר מלת חתי צ"ל לחם.
88	13	במקום דוי צ"ל דוי.
91	4	במקום ואג צ"ל ואן.
109	21	במקום 16 צ"ל 15.
—		בהערות שורה 7 מתחת במקום יקראו צ"ל יודו.
110	2	במקום כתירא צ"ל כתירא.
115	16	במקום תעבה צ"ל תעבהא.
118	6	במקום פיהא צ"ל פיה.

כמא אמרהם אללה ואשפע אללה איוב: 10 ואללה רד̃ עלי איוב רד̃ה חין דעי לאצחאבה פזאדה אללה צ̇עף̇ ג̇מיע מאלה:

ג̇על אללה תע' נעמה̈ לאיוב ואצחאבה פי אלדניא קבל ג̇זיל אלת̇ואב אלד̇י פי אלאכ̇רה̈ וכת̇ב אכ̇בארהם וג̇עלהא אעתבארא לג̇מיע אלכ̇לק חת̃י יצברו עלי אלאלאם אד̇א חלת בהם ולא יסארעו אלי תג̇ויר אלקצ̇א בל יסלמו אלי אללה תע' אלתדביר ואלחכמה̈ פסבחאן אלקדים אלחכים תע' ותבארך לא אלאה סואה.

11 ואקבל אליה ג̇מיע אקרבאיה וקראבאתה ואצדקאה אלקדמא ואכלו מעה טעאמא פי מנזלה ותוג̇עו לה ועז̃וה עלי ג̇מיע אלבלא אלד̇י אחל̃ה אללה בה ואעטאה כל אמר קשיטה ושנף̇ ד̇הב ד̇כרא: 12 ואללה בארך לאיוב פי אכ̇ר עמרה אכת̇ר מן או̃לה פצאר לה ארבעה̈ עשר אלף̇ ראס מן אלג̇נם וסת̇ה̈ אלאף̇ מן אלג̇מאל ואלף̇ פד̃אן מן אלבקר ואלף̇ אתאן: 13 וצאר לה סבעה̈ בנין ות̇לאת̇ בנאת: 14 וסמ̃י אלאולי ימימה ואלת̇אניה̈ קציעה ואלת̇אלת̇ה̈ קרן הפוך: 15 ומא וג̇ד נסא חסאן מת̇ל בנאת איוב פי ג̇מיע אלבלאד ואעטאהן אביהן נחלה̈ פי וסט אכ̇ותהן: 16 ת̇ם̃ עאש איוב בעד ד̇לך מאיה̈ וארבעין סנה̈ חת̃י ראי בניה ובני בניה ארבעה̈ אג̇יאל: 17 ת̇ם מאת איוב שיכ̇א טויל אלעמר:

D 1 ת̇ם אשפע B ואשפע אללה איוב פיהם. | B ואללה קבל ת̇ובה̈ איוב בעד מא אקר̃ ותצ̇רע̃ ען אצחאבה פאעאץ̇ אללה איוב עלי ג̇מיע מא כאן לה צ̇עפא | B 7 וג̇או אליה ג̇מיע אכ̇ותה ואקרבאיה וג̇מיע עארפיה אולא . . . ותחזנו̃ לה ועאזוה עלי ג̇מיע אלבליה̈̃ אלתי אחל̃הא אללה בה ודפעו אליה כל אמר כ̇לעה̈ ואחדה̈ ושנף̇ ד̇הב ואחד | B 10 פבארך אללה פי אכ̇רה̈ איוב . . . וכאן לה . . . וסתה̈ אלאף̇ ג̇מל ואלף̇ צ̇מד מן אלבקר . . . | B 12 וכאן לה | B 13 פאסמי אלואחדה̈ | B ולא וג̇ד נסא חסאן פי אלבלד מת̇ל בנאת איוב . . . נחלה̈ מא בין אכ̇ותהן | B 15 ועאש איוב בעד הד̇א . . וראי . . | B 16 ומאת איוב . . . קד שבע מן אלעמר.

תבא והכתיב הגדותם ושם אותן מוסר לכל בני אדם עד שיסבלו היסורים כשיבאו עליהם ולא ימהרו לעול הדין אלא ישלימו לאלהים ההנהגה והחכמה. ושבח להקדמון והחכם יתעלה ויתברך אין אלהים זולתו.

ולא יפותך תקדיר: 3 ומן דא מתׄלי כׄפית ענה אלחכמהׄ בגיר מערפהׄ לדׄלך אכׄברת במא לם אפהמה ובמא כׄפי ענّי ולם אעלמה: 4 פאסמע אלאן חתّי אכלّמך ואנא אלאולי אסאלך פתערّפני: 5 וקד כנת אסמע בקדרתך כׄברא ואלׄאן פקד ראיתהא נטׄרא: 6 לדׄלך אזהד פימא כנת אקול ואתעאזי עלי אלתראב ואלרמאד:

גמע איוב פי הדׄא אלפצל גמיע מא יחתאג אליה מנה ואקרّ עלי נפסה באלעגז וקלّהׄ אלמערפהׄ באלוקוף עלי לטף תדביר אלחכים תע׳ ואמורה לאנّה נאדם עלי מא מצׄי לקולה על כן אמאס ונחמתי ואנّה יסלّם אלי אללה ויתעזّי עלי נפסה אלדׄי הו עפר ואפר תׄם קאל ויהי אחר הדברים וגו׳.

7 וכאן בעד מא כׄאטב אללה איוב בהדׄא אלכלאם אן אללה קאל לאליפז אלתימני קד אשתדّ גצׄבי עליך ועלי אצחאבך אדׄ לם תקולו בחצׄרתי אלצואב פי עבדי איוב:

הדׄא ירגע אלי מא סמע מנהם מן אלתקריע כמא קאלו לה הלא רעתך רבה וגו׳ כי תחבל אחיך חנם לא מים עיף תשקה (כ״ב ה׳) ומא מאתׄל דׄלך.

8 ואלאן פכׄדׄו סבעהׄ תׄיראן וסבעהׄ כבאש ואמצׄו אלי עבדי איוב חתّי תקרّבונהא קראבין ענכם ותסאלו איוב עבדי יצלّי ענכם פאנّה לולא אנّי אשפעה ללא אחלّ בכם סאקטהׄ אדׄ לם תקולו בחצׄרתי אלצואב פי עבדי איוב:

למّא כאן כׄטאהם ליס הו אלי אללה עזّ וגלّ ואנّמא הו עלי איוב געל אללה סבב גפראנהם מסלהׄ איוב ואסתגפארה ולדׄלך קאל ואיוב עבדי יתפלל עליכם פפעל גמיעהם כמא אמר תע׳ וקבל עדׄרהם ואשפע להם.

9 פמצׄי אליפז אלתימני ובלדד אלשוחי וצופר אלנעמתי ועמלו

8 B ואנא אלאן אסאלך פערّפני | 12 (אלצואב) B צואבא | 22 (ועמלו) B וצנעו.

---

3. פי׳ מי זה מעלים עצה: ומי זה כמוני נעלמה ממנו עצה.

6. פי׳ אמאס: אמאס במה שהייתי אומר.

1—6. ביאור: קבץ איוב בפרשה הזאת כל מה שהיה נצרך אליו והודה על עצמו שהוא אינו יכול ושדעתו חסרה להבין דקות הנהגת החכם ית׳ ודרכיו כי הוא מתחרט על מה שעבר לאמרו על כן אמאס ונחמתי ושהוא״ ישלים את עצמו לאל וינחם על עצמו שהוא עפר ואפר.

7. ביאור: זה שב אל מה ששמע מהם מדברי גערה לאיוב כמו שאמרו לו הלא רעתך רבה כי תחבל אחיך חנם לא מים עיף תשקה ומה שדומה לזה.

8. ביאור: לפי שלא היה חטאם אל האל ית׳ כי אם אל איוב שם האל לסבת כפרתם בקשת איוב ושאלתו ממנו סליחה ולזה אמר ואיוב עבדי יתפלל עליכם. וכלם עשו כאשר צוה ית׳ ואיוב קבל התנצלותם והתפלל בעדם.

9. ביאור: שם האל ית׳ טובה לאיוב ולרעיו בעולם הזה לפני הגמול הנכבד אשר בעולם

וחגארה אלמקלאע אנקלבת ענדה כאלקש: 21 ושביה בה איצא יחסב
אלנבל ויצחך בארתעאש אלמזאריק: 22 ודונה אלחואד כאלכזף
וירתפד באלדהב מקאם אלטין:

חדודי אלחדיד וכל שי חאד.

23 ויגלי אלקער מתל אלקדר ויציר אלבחר כאלאבזאר: 24 ווראה
תצי אלסכך ויחסב אלגמר כאנה ביאץ:

לקב אלביאץ בשיבה.

25 ולים עלי אלתראב מתל סלטאנה והו מעמול לילא ינדק
בסרעה: 26 והו ינטר אלי כתיר מן אלשאמכין והו כאלמלך עלי גמיע
בני אלסבאע:

יכון אלתחדי לאיוב בהדין אלגסמין אלעטימין ארדאעא לה ולגמיע אלנאס ותעריפהם אנהם אצעף מן כתיר מן אלחיואן. ואלגרץ אלמברז מן קול אללה תע׳ הדא הו מא קאל לאיוב האף תפר משפט וגו׳ יעני מהמא אנך אנת מקים עלי הדא אלגואב אלמעלק פאנת תאבת עלי תגוירי ועלי תזכיה נפסך. תכון תמרה הדא אלקול הו אן יקול איוב בין ידי רבה כלאמא פציחא יעלמה מן סמעה אנה אקראר באן אללה עז וגל אלעדל אלדי לא יגור ואן אלתסלים אליה ואגב לאנה מא יעמל בעבאדה אלא אלאצלח. פפעל איוב כדאך וקאל קולא פציחא יפהמה אלסאמעון כמא אמרה אללה תע׳ ואראד מנה פקאל.

מב.

1 פאגאב איוב רבה וקאל: 2 אנא אעלם אנך תקדר עלי אלכל

1 (ענדה) B לה | O ושביה באלקש | 5 (אלבחר) O אלסדא | QD כאלאבאזיר B כלו אלאבזאר | 6 B מוסיף אחר מלת ביאץ: ויקול יקצד אלגמר פי הדא. | QD 19 אנך קאדר.

22. ביאור: חדודי הברזל וכל דבר חד. — בפי׳ השבעים מלות סי׳ ע״ו כתב הגאון: חדודי חרש או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו (מ׳ כלים ד׳ א׳).

23. בהערות אשר בגליון כ״י רואן מספר השרשים לר׳ יונה הערבי נכתב: מרקחה אמר בו ר׳ סעדיה אלאבאזיר.

24. ביאור: כנה הלובן בשם שיבה.

25—26. פי׳ הפסוקים: אין על עפר כמו ממשלתו והוא עשוי לבלתי יחת במהרה. והוא יביט אל הרבה מן הגבוהים והוא כמלך על כל בני שחץ. — ביאור: התחרות האל את איוב בשני גופי חיות גדולות אלה הוא להוכיח אותו וכל בני אדם ולהודיעם שהם חלשים מהרבה בעלי חיים. והכוונה היוצאת ממאמר האל ית׳ הוא מה שאמר לאיוב האף תפר משפט וגו׳ רוצה לומר כל עוד שאתה מתקיים במענה התלוי הזה אתה מחזיק בתת לי עול ובצדק נפשך. ופרי המאמר הזה יהיה שיאמר איוב לפני אלהיו דברים מבוארים שכל מי ששומעם ידע שהם הודאה בהיות האל ית׳ צדיק אשר לא יעול ושחייב האדם להשלים עצמו אליו כי הוא איננו עושה בעבדיו אלא היותר טוב להם. ואיוב עשה כן ואמר דבר מבואר יבינוהו השומעים כאשר צוהו האל ית׳ וכאשר חפץ ממנו.

מא.

1 ולקד אכדבה רגאה מן טׄן אנّה ירחל אלי חצׄרתה:
יוטל תרג׳ נסע.

2 פאדׄא כאן לא צׄארי יטיק אן יתׄירה פמן דׄא אלדׄי ינתצב בין
ידיה: 3 ומן סאבקני פכאפיתה אדׄ גׄמיע מא תחת אלסמא פהו לי:
4 ולא אמסך ענה ולא ען כלאמה אלכביר ונזול מצאפّה: 5 מן דׄא
יכשף וגׄהה ען לבאסה או ידכׄל פי טיّ רסנה: 6 ומן דׄא פתח מצאריע
וגׄהה ואלהיבהׄ חואלי אסנאנה: 7 ולהא קדרהׄ כצלאבהׄ אלתראס ולהא
אנגלאק כאלכׄאתם אלצׄיّק: 8 ואדׄא תקדّם בעצׄהא אלי בעץׄ לם ידכׄל
אלהוא בינהמא מן אנצׄמאמהמא: 9 ואדׄא אלתזק בעצׄה בבעץׄ תעלّקת
ולם תתפרّק: 10 וכאן עטאסה ילמע מנה אלנור וכאן עינאה כלוחאת
אלפגׄר: 11 וכאןّ מן פיה אלפלאיל תדׄהב וכשעאע אלנאר תתפלّת:
12 וכאןّ אלדכׄאן יכׄרגׄ מן מנכׄריה כקדר תגלי או קמקם: 13 וכאןّ
נפסה גׄמר תסטע ולהיב יכׄרגׄ מן פיה: 14 ואלעזّ יתׄבת פי ענקה ובין
ידיה תהתף אלשגׄאעהׄ: 15 ואעכאן גׄסמה קד תלזّקת וכאנّה מצבוב
עליה פלם ימיל: 16 וקלבה מצבוב כאלחגׄר או כאלרחא אלספלי:
17 ומן חמלתה יחדׄר אלמטיקון ומן מכׄאסרתה יתכׄאטון: 18 ואיّ
סיף אדרכה לם יקם בה ולא טברזין וזאנהׄ ודבّוס: 19 יחסב
אלחדיד כאלתבן ואלנחאס כאלעוד אלנכׄר: 20 ולא תהרבה בנו אלקוס

1 (מן טׄן) B חסר | 3 (פאדׄא) B חסר | O בין ידי | 4 B מן סבקני כאפיתה | 5 B ולו אמסך | 6 B ומן פתח מצׄארע | 7 (קדרהׄ) B קוّה | 9 O בינהא | B אנצׄמאמהא O אנתׄאמהא | 10 D לוחאת | 12 (אלדכׄאן) O אלעתׄאן | D מנכׄרה... יגלׄו | 13 (גׄמר) B נאר | D יסטע | DQ ואלעזّ יבית | 14 (תהתף) DOQ תתׄבת | 15 B פלא ימיל Q פלן ימיל | 17 B אדרכתה לא יקום | 18 B ולא יהרבה.

---

1. פי׳ הפסוק: הן הכזיב תוחלתו את החושב שיסע אל מראיו. — ביאור: יוטל תרגום נסע.

2. פי׳ אכזר: כלב מלומד לצודד חיות.

4. פי׳ הפסוק: ולא אחריש מדבר עליו (פי׳ בדיו כמו לעיל ל״ט כ״ה בדי) ולא על דבריו הגדולים וחנות הערוך אליו (או מערכותיו).

7. פי׳ הפסוק: ולהם (לשנים) גאוה כקשי המגן (עיין לעיל מ׳ י״ח) ולהם סגירת כחותם הצר.

14. פי׳ תדוץ דאבה: תקרא הגבורה.

כצלאבה אלנחאס וכרזאנה אלחדיד: 19 הו אול מא כלק אללה מן אלבהאים צאנעה הו אלדי יקדם סיפה לא גירה: 20 ודאך אן אלגבאל תחמל לה אלאדא וגמיע חיואן אלצחרא תלעב פיהא: 21 ותחת אלמטלה ינצגע ופי סתר קצב וחל: 22 פתטללה אלמטלאת בטלה ותחיט בה גרב אלואדי: 23 והו יטלם אלנהר ולא יחפז ויתק אדא תצדר אלארדן אלי פיהא:

יעשוק כנאיה ען שרבה לה.

24 פמן דא בבצרה יאכדה או באוהאקה יתקב אנפה:

והדה צפה אלחיואן אלבחרי.

25 והל תמיק אן תגדב אלמלתוי בצנארה או תהוי לסאנה בחבל: 26 או תציר פי אנפה אלברדי או תתקב כדה באלשוך: 27 חתי כאנה יכתר אליך אלתחנן או יכלמך בלין: 28 וכאנה יעהד מעך עהדא או תאכדה עבדא ללדהר: 29 או כאנך תלעב בה כאלעצפור או פי מקאם תעקדה לצביאנך:

יעני אנה כדאך ענד אללה תע׳ כאלעצפור אלדי ילעב בה אלצביאן.

30 חתי יתולם עליה אלאצחאב ויקסמונה בין אלתגאר:

מתל כנעניה נכבדי ארץ (ישעיה כ״ג ח׳).

31 והל תכמל פי אלטלאל גלדה חתי יציר ראסה יטלל אלסמך:

32 פאנת אן צירת עליה כפך לם תעד אן תדכר אלחרב בפיך:

1 Q וכראזנה | 2 (צאנעה) BQ חסר | 3 (אלאדא) Q אלגדא | 4 B אלמטאללה | B אלמטאלאת | 5 B ויחיט | O אלאנהאר | 10 (תגדב) Q תמד | 11 (כאנה) B חסר | 12 יכתר אלתחנן אליך | 13 (או ב׳) B חסר | 19 B צירת אליה.

---

19. פי׳ הפסוק: הוא הראשון ממה שברא האל מן הבהמות עושהו הוא אשר יגיש חרבו לא זולתו. עיין מה שכתב הגאון במאמר א׳ מס׳ או״ד: מלת ראשית דרכו מורה על ענין תחלת הבריאה כי כמוה נאמר בגדול שבבהמות הוא ראשית דרכי אל.

20. פי׳ בול הרים ישאו לו: והוא שההרים ישאו לו היבול (במלת אדא תרגם הגאון בכל מקום מלת יבול עיין ההערה לתרגומו ויקרא כ״ו ד׳), וכן הביא דונש בתשובותיו על הגאון סי׳ קנ״ב כי בול הרים ישאו לו יבול.

21. פי׳ צאלים: צללים (עיין הראב״ע).

23. ביאור: יעשוק כנוי לשתייתו לנהר.

24. בראש הפסוק הוסיף: מי זה — ביאור: וזה (מפסוק כ״ה) סיפור החיה של ים.

29. ביאור: רוצה לומר שהוא אצל האל ית׳ כצפור אשר ישחקו בו הנערים.

30. ביאור: כנענים כמו כנעניה נכבדי ארץ.

31. פי׳ בשכות כאלו נכתב בסכות. פי׳ הפסוק: התשלים בסכות עורו עד שיהיה ראשו מצל (מלשון צל) לדגים.

32. פי׳ הפסוק: ואתה אם שמת עליו כפך לא תוסיף לזכור המלחמה בפיך.

קו׳ יענגה יריד בה הדֿה אלמסאיל אלמקדּם דֿכרהא וערּפה אןּ אלכלאם אצלח מן אלסכות פלמּא סמע איוב דֿלך תכלּם כלאמא מחתמלא מעניין וקאל.

3 פאגֿאב איוב רבּה וקאל: 4 אנּי לאהון מן אן אראדדך פלדֿלך קד גֿעלת ידי עלי פמי: 5 ומהמא תכּלמת ואחדה פאנּי לא אעאוד תֿאניה:

למּא אןּ כאן הדֿא אלכלאם מן איוב כלאמא מחתמלא ללתגֿויר ואלתעדיל ללּה תע׳ ואנּה מא דאם תֿאבתא עליהא פהו מקים עלי תגֿויר אלקצֿא באיהאם אלסאמעין דֿלך פקאל אלב׳ ויען ה׳.

6 תֿםּ אגֿאב אללה איוב מן ריח עאצף וקאל לה: 7 אן אמכנך אן תשדּד חקויך פערּפני אדֿא סאלתך שיא:

מעני הדֿא אלפצל הו מתֿל אלאוּל ודֿלך אןּ אללה תע׳ תחדּי איוב בכֿלקין אחדהמא ברּי״ ואלאכֿר בחרי״.

8 וכיף תפסך חכמי באלאיהאם או תטֿלמני חתּי תזכו: 9 ואן כאן לך סלטאן כאלטאיק או מתֿלה תרעב בצות: 10 פתזיּן באלקדרה ואלשמך ואלבס אלבהא ואלבהגֿה: 11 ובדּ עבראת גֿצֿבך ואנטֿר כלּ מקתדר וצֿעה: 12 ואנטֿר כלּ מקתדר ואהזמה ודקּ אלטֿאלמין פי מכאנהם: 13 ואדפנהם פי אלתראב אגֿמעין ואחבס וגֿוההם פי אלדפון: 14 ואנא איצֿא אשכרך אדֿא אגֿאתֿתך ימינך: 15 הודֿא בעץׄ אלבהאים אלדֿי צנעתה מעך יאכל אלחשיש מתֿל אלבקר:

מן הנא אכֿדֿ פי וצף אלכֿלק אלברּי״.

16 הודֿא קוּתה פי חקויה ומנאלה פי סרּתה:

מן שרוך אגן הסהר (שה״ש ז׳ ג׳).

17 ויקעי דֿנבה מתֿל ארזה וערוק אפכֿאדֿה תתשעּב: 18 ועטֿאמה

4 Q עלי פאי | O בואתרה | 9 B מן אלעאצף Q מן ריח אלעאצף | 13 B באלאוהאם תטֿלמני | 15 Q כל דֿו מקדרה | 17 B פי אלדפאין | 23 (מתֿל) B מן.

---

5. פי׳ הפסוק: ואף על פי שדברתי אחת לא אוסיף שנית. — ביאור: ולפי שהיו הדברים האלה מאיוב סובלים ענין העול וענין הצדוק לאל ית׳ וכל עוד שהוא עומד על דברים אלה הוא מתקיים בדעתו כפי מה שיחשבו השומעים אותם לתת עול למשפט האל לפיכך דבר האלהים שנית אליו.

7. ביאור: ענין הפרשה הזאת הוא כמו הראשונה והוא שהאל ית׳ התחרה את איוב בשתי בריות האחת של יבשה והשנית של ים.

15. ביאור: מכאן החל לספר הבריאה של יבשה. — פי׳ בהמות קצת (אחת) הבהמות.

16. ביאור: בשרירי בטנו מן שררך אגן הסהר.

17. פי׳ יחפץ: יעמיד (וכן פי׳ הראב״ע).

18. פי׳ הפסוק: ועצמיו כקשי הנחשת וכנטל הברזל. פי׳ אפיקי קושי וכן לקמן מ״א ז. ולעיל י״ב כ״א פי׳ אפיקים הקשים.

אלסלאח: 22 יצחך באלפזע ולא ידער ולא ירגע מן בין ידי אלסיף:
23 ועליה תרנן אלגעבה ולהיב אלטברזין ואלמזראק: 24 ובארתעאש
ורגז יקצד אלארץ ולא יצדק בצות אלבוק פרחא: 25 והו אלי אלבוק
יקול הדא אלתאבי ומן בעיד ישתם אלחרב ורעב אלרוסא וגלבתהם:
26 והל מן פהמך יריש אלבאזי או יבסט אגנחתהא אלי אלגנוב: 27 או
באמרך ישמך אלנסר או ירפע וכרה: 28 פיסכן אלצכר ויסתנד עלי סן
אלצכר וכהפה: 29 ומן תם יכתסב טעאמא ועינאה תלתפת אלי אלבעד:
30 ופראכה תסתרט אלדם טבעא ואין כאנת אלצרעי פהו תם:

דכר סבח[אנה] ההנא מן גמלה אפעאלה בעצא מן רסום אלדואב ואעלמה אן ליס ההנא לא מבתדעא או טאבעא או ראזקא או קאהרא סואה וקאל פהל ימכנך את תגיבני עלי שי מנהא וקולה פי אלאול ואשאלך והודיעני (ל״ח ג׳) לם יען אן איוב ימכנה אן יגיב פיה כמא שא בל יגיב באלתסלים לה ולמא ורד עליה הדא אלכטאב תוהם אן אלאצלח הו אן ימסך ולא ילפט בשי וטן אנה [יפעל] בדאך מן פעל מן הו מסלם אליה פאחתאג אלי כטאב תאני יערפה אן אלכלאם הו אצלח לדלך קאל אלכתאב ויען ה׳ את איוב.

מ.

1 תם אגאב אללה איוב קאילא: 2 הל אלכצומה מע אלכאפי מן
אלאדב פקד ינבגי ללמסתקבל אללה אן יגיב ענהא:

O 1 יצחך מכאן אלפזע B י׳ בגמהור אלקרא (עיין פסוק ז׳) | D ומן קבל אלסיף לא תרגע B ולא יסתכרג מן גלבאת אלמקתצי (פסוק ז׳) | O 2 תרן | D ואלמזאריק | O והו בארתעאש | Q בארתגאז ורעש | B 4 יקול הדא אנת אכי.

---

24. פי׳ יגמא ארץ: יכוון הארץ, מלשון מגמת פניהם קדימה (חבקוק א׳ ט׳) עיין ר׳ יונה בסוף שרש גמא. — בסוף הפסוק הוסיף בשמחה.

25. פי׳ בדי שופר יאמר האח: והוא אל השופר יאמר זה האחוה (עיין תרגום הגאון לישעיה מ״ד ט״ז).

28. פי׳ ויתלונן: וישען.

30. אחר יעלעו דם הוסיף: בדרך טבעם.— ביאור: הזכיר ישתבח כאן מכלל פעולותיו קצת משפטי הבהמות והודיע את איוב שאין פה מבלעדי האל בורא או טובע בטבע או מפרנס או מתגבר ואמר לו התוכל לענות לי על דבר מהם. ומה שאמר בתחלה ואשאלך והודיעני לא רצה לומר שאיוב יוכל לענות בזה כמו שירצה כי אם שיענה לו בהשלמת עצמו אליו. וכאשר בא אליו דבור השם חשב איוב בנפשו שהיותר טוב הוא שישתוק ולא יבטא מאומה וסבר שהוא עושה בזה מעשה מי שהוא משלים עצמו לאל. על כן הוצרך אל דבור שני להודיע שיותר טוב הוא לפרש בדברים. ובעבור זה אמר הכתוב ויען ה׳ את איוב.

2 פי׳ הרב עם שדי יסור כמו שהוא בלשון הראב״ע: הדרך מוסר הוא שיריב אדם עם שדי. — ביאור: אמרו יענה רוצה בו אלה השאלות אשר קדם זכרם והודיעו האל שהדבור טוב מהשתיקה וכאשר שמע איוב זה אמר דברים סובלים שני ענינים ואמר.

3 וכיף תגתו פתפסך אולאדהא בעד מא תטלק מכֿאצֿהא: 4 וכיף
ינקהון בנוהא ותתרבֿי פי אלבר ותכֿרג פלא תעוד אליהא:

מן בעץ אכֿלאק אלחיואן אן אלאיאיל אלתי אדֿא ולדת תכֿאף עלי אולאדהא
אן תתרכהא ותהרב פתפסך בעץ אעצֿאיהם חתי תלגי אלי אלמקאם פי מוצֿעהא כקו'
תכרענה ילדיהן תפלחנה פאדֿא אשפו כֿרגו ולם יעודו כקו' יצאו ולא שבו למו.

5 ומן דֿא סואי ארסל אלוחש חרא ואסאראת אלערבד מן
חֿללהא: 6 כמא צירת אלבידא מנזלה ומסכנה אלסבכֿה: 7 ויצֿחק
בגֿמהור קריהֿ וגֿלבאת אלגֿלואז לא יסמע: 8 וירום מן אלגֿבאל מרעאה
וורא כל כֿצֿרהֿ ילתמס: 9 והל ישא אלרים כֿדמתך או יבית עלי
מעלפך: 10 והל תעקדה אלי תלם במקאט או יכרב אלאעטאק וראך:
11 והל תתֿק בה אן קותה כתֿירהֿ ותתרך עליה כסבך: 12 והל תאמנה
פי אן ירד עליך זרעך או יגֿמע בידרך: 13 והל תערף כיף כנף
אלמרננין נאהצֿהֿ בהם או ריש אלחדאהֿ ואלבאזי: 14 ומן אלטאיר מן
תתרך עלי אלארץ ביצֿהא ותסכֿן אלתראב גֿהלא: 15 ותנסי אן אלארגֿל
תטאהא וחיואן אלצחרא ידוסהא: 16 ותקסא בניהא כאנהם ליס להא
ולא תפזע אן יציר תעבה אלי אלפרג: 17 וכאן אללה קד אנסאהא
אלחכמהֿ ולם יקסם להא שיא מן אלפהם: 18 ווקת תרתפע פי אלרפע
פהי תצֿחך באלפרס וראכבה: 19 והל תעטי אלפרס אלגֿברוהֿ או
תלבס ענקה אלרעב: 20 והל תתֿירה כאלגֿראד ופי צהילה אלבהא
ואלהיבהֿ: 21 וכאנה יחפר אלאעטאק ויסר בקותה · ויכֿרג תלקא

1 DQO פתפצך | 2 BD ינחקון | B ויתרבון | 6 B אלערביד D אלעראביד |
7 O חללהא | 8 D וירום אלגבאל | 10 D במיקאט | 11 B תאמן בה | 12 (פי) B חסר |
D יגמע בדרך B יי בדארך | 13 O אלמרנין | B מן יתרך | 14 Q ותסכן ביצהא עלי
אלתראב | 15 O ותקסו | 16 D אלפראג | 17 D ארתפאע.

---

4. פי' יחלמו „ינקהון" כלומר יעמדו מחלים או ירפאו וכן תרגם בישעיה ל"ח ט"ז ותחלימני ואנקהני.

1—4. ביאור: הזכיר מקצת טבע בעלי חיים והוא שהאילות מיראתן שילדיהן יעזבו אותן ויברחו להם פורקות קצת איברי ילדיהן עד שיעמודו במעונותן ואם נרפאו יצאו ולא ישובו. (ועיין פי' הראב"ע: ותפלחנה ילדיהן כדי שלא יזוזו ממקומם . . . ואחר כך יתרפאו).

8. פי' יתור יבקש. ודונש בתשובותיו סי' ל"ח כתב: ואמר בפתרון יתור הרים מרעהו כגון ויתורו את ארץ כנען.

13. פי' הפסוק: התדע איך כנף המרננים (העופות) מגביהת אותם או אבר הדאה והנץ וגם הראב"ע פי' נעלסה נפרשה. והגאון תרגם חסידה ונוצה כאשר תרגם בויקרא י"א ודברים י"ד שמות העופות דאה (דיה) ונץ.

14 פי' הפסוק: ויש מן העוף שתעזב על הארץ ביציה ותחמם העפר מבלי דעת.

21. פי' יחפר: כאלו הוא חופר. ודונש בתשובותיו סי' ק"ן הביא יחפרו בעמק וישיש בין הפסוקים של יחיד ורבים (רבים במקום יחיד).

33 ומא עסאך אן תעלם מן רסום אלסמא או תציֿר מן אחכאמה פי אלארץֿ: 34 או לעלּך תרפע לאלגים צותך חתֿי קטר אלמא יגשּׁיך: 35 והל תבעתֿ באלברוק פידהבון ויקולון לך לבּיך: 36 מן דֿא גירי גֿעל אלותֿאק ללחכמהֿ או מן אעטי אלמזכרף אלפהם:

תחדֿא אללה איוב באלחכמהֿ כיף טבעת פי אלחיואן וכיף צארת מותוק בהא כקו' מי שת בטוחות חכמה וכיף מסכנהא אלקלב ושכוי הו אלמזכרף אעני אלקלב דֿא אלכֿואטר.

37 ומן יעדּ מא פי אלשואהק בחכמהֿ או יסכב מן אלסמא בללא: 38 ואין כנת אדֿ אנצבּ אלתראב אלי אלמרכז ואלגבאש תלתזק: 39 והל תציד ללּבו פריסהֿ ובטון אלצֿראגמהֿ תמלא: 40 אדֿא אנכֿפצֿו פי אוטאנהם וגֿלסו פי אלטֿלאל מכמנא: 41 ומן דֿא יהיּי לאלגראב זאדה אדֿ אולאדה כאנּהם אלי אלטאיק יגוּתֿון ויצֿלּון מן עדם אלטעאם.

הדֿא אלבאב אלתֿאלתֿ מן אלגֿ' אצול אלמדֿכורהֿ פי אלרזק יצף פיהא אקוי מא פי אלבהאים אלי אצֿעף מא פי אלחיואן כקו' ליש גבור בבהמה (משלי ל' ל') וקאל מי יכין לעורב צידו ופוק הדֿה אלאוצאף אפעאל והי קהר אלטבאע מן דֿלך אלבחר אלא ינרק כקו' ויסך בדלתים ים (ל"ח ח').

לט.

1 ומא עסאך אן תעלם מן ולאד ועול אלצכֿור או תחפט מן טלק אלאיאיל: 2 והל תחצי שהורהא פתכמלהא חתֿי תעלם וקת ולאדהא:

1 B או תציֿר רסומה | 2 B בצותך | 9 O תלתצק | 10 B לאללבו | 17 Q מן וקת ולאד | B תחפט טלק.

---

33. פי' הפסוק: ומה אפשר לך לדעת מחקות השמים או לשים ממשפטיו בארץ. — בפי' השבעים מלות סי' ע"ח כתב הגאון: משטרו המוציא שטר חוב.

36. פי' הפסוק: מי בלעדי שת תבטחון לחכמה או מי נתן ללב המצוייר בינה. — ביאור: התחרה האל את איוב בחכמה איך נטבעת בחי ואיך היתה שיבטחו בה ואיך היה משכנה הלב. ושכוי הוא המצוייר (במשלי כ"ח י"א תרגם הגאון מלת משכיות מזכרפאת ר"ל ציורים נאים ועוד עיין תרגומו על ויקרא כ"ו א' וישעיה ב' ט"ז) רצוני לומר חלב בעל התגיונות (עיין דברי ר' יונה בש' שכה ופי' הראב"ע לשכוי).

37. פי' הפסוק: מי יספר מה שיש בשחקים בחכמה או ישכיב (כלומר ישפוך) מן השמים לחות. (פי' ישכב מלשון שכבת הטל וכן פי' ר' יונה בש' שכב).

38. בראש הפסוק הוסיף איפה היית. ופי' מוצק „מרכז" (וכן פי' הראב"ע: חיא הנקודה).

39—41. ביאור: זה השער השלישי מן השלשה השרשים הנזכרים ר"ל בפרנסה יספר בו החזק שבבהמות עד החלש שבבעלי חיים כאמרו ליש גבור בבהמה ואמר מי יכין לעורב. ולמעלה מהספורים האלה יש פעולות [האל] והם התגברו על הטבע ומהן שהוא מכריח הים שלא ישטוף היבשה כאמרו ויסך בדלתים ים.

20 אן כנת תאכֹדה אלי תכֹמה או תפהם סכך מנאזילהא: 21 והל עלמת באנך תולד והל עדד איאמך כתֿיר: 22 והל וצלת חינא אלי כֹזאין אלתלג או ראית כֹזאין אלברד: 23 אלדי צדדתה לוקת שדהֿ ליום חרב ומלחמהֿ: 24 ופי אי טריק יתקסם אלנור או יתבדד אלאשראק עלי אלארץ:

קולה יחלק אור הו צפהֿ אנבעאתֿ אלנור ונפאדה פי מכֹרג עמוד אלטלאם אלדי הו טל אלארץ אלמרתפע עלי אלשכל אלצנוברי.

25 ומן דא סואי קסם למגרק קנואת וטרק ללפקיע אצואתא: 26 וקד ימטר עלי ארץ לא אנסאן פיהא וברייהֿ לא אדמי בהא: 27 וישבע אלכֹאויהֿ או אלמכֹואהֿ וינבת מכֹרג אלכלא: 28 והל ללמטר אב או מן ולד נדי אלטל: 29 ומן בטן מן כֹרג אלגליד ודמק אלסמא מן ולדה:

תחדאה בהדה אלאמור אלדי נראהא תחדתֿ לא מן שי ופיהא אבטאל מא יקולה אלמלחדון.

30 וכיף צאר אלמא יתכאתֿף כאלחגר וגה אלגמר תתעלק: 31 והל תעקד נעאים אלתֿריא או גואדב סהיל תחל: 32 והל תכֹרג אלנגום פי אוקאתהא ובנאת אלנעש תסיר אגמעין:

יריד בקו׳ התקשר אלבאב אלתֿאני מן אלג׳ אצול אלמתקדמהֿ אלתי הי אלכֹלק ואלכֹלק ואלרזק פאמא אלטבע פאנה פי אלחיואן יסמי כֹלק ופי גירה יתרך עאמיתה פמנה טבע אלכואכב ואפעאלהא קאל פיהא התקשר מעדנות כימה ואלתֿאר מנהא ינצג אלתֿמר וינמיהא ופיה יקול או מושכות כסיל תפתח. תֿם וצף מן אלכואכב אלתֿאבתהֿ ועיש על בניה תנחם פקאל אנהא תסאירהם דאימא וכדלך גמיעא תחפט אבעאדהא עלי סנן ואחד.

2 B וחל דכֹלת אלי | 9 O לא אדמי פיהא | 10 B ואלמכֹואהֿ | 11 B או דמק אלסמא | 16 BD תחלל.

---

24. ביאור: אמרו יחלק אור הוא ספור תפוצת האור והכנסו במוצא עמוד החשך אשר הוא צל הארץ המתנשא בצורה אסטרובלית. — פי׳ קדים זריחה.

25—29. ביאור: התחרה אתו בדברים האלה אשר נראה אותם מתחדשים לא מדבר ובהם בטול מה שיאמרו הכופרים (מאמיני הקדמות).

31—32. ביאור: רוצה באמרו התקשר השער השני מהשלשה שרשים אשר קדם זכרם אשר הם הבריאה והטבע והפרנסה. והטבע בחי יקרא בשם כֹלק (בלשון ערב) ובזולתו יעזבוהו בשם הכולל. ויש ממנו טבע הכוכבים ופעולתם אמר בהם התקשר מעדנות כימה. והחם שבתם יבשל הפרות ויצמיחם ובו אמר או מושכות כסיל תפתח. אחר כן ספר מהכוכבים העומדים ועיש על בניה תנחם אמר שהיא הולכת עמם תמיד וכן כולם ישמרו מרחקיהם במשפט אחד. — ודונש בתשבותיו סימן פ״ד כתב: ופתר מזרות כמו מזלות ועיש על בניה עם בניה. ובסי׳ ק״ן תביא בעתו שהוא במקום בעתן לשון רבים.

עליהא כאנהם לבאס להא: 15 וכיף ימנע מן אלטאלמין נורהם ואלדראע אלרפיעה̈ תנכסר: 16 והל דכלת וקתא אלי מגיץ̈ אלבחר או סרת פי נהאיה̈ אלגמר: 17 או אנכשף לך אבואב אלמות או ראית אבואב אלגבם: 18 והל תפהמת אוסאע אלארץ̈ פאכבר בדלך אן ערפת שיא מנה: 19 ופי אי טריק יסכן פיה אלנור תאבתא ואלטלאם אין מוצעה דאימא:

הדא אלקול פי מוקע אלנור וינבגי אן נשרח דלך ונקול אן אלאשכאל אלהנדסיה̈ אלתי אכרגתהא אלמחן ואלארצאד אטהרת אן דאירה̈ מסיר אלשמס מאילה̈ ען אפאק דאירה̈ אלעמארה̈ ולדלך יוגד להא אבדא פי כל אקלים מיל אלי גהה̈ אלגנוב אלא אנהא לא ישך פי אן דאירתהא תקאבל דואיר אכר מן סמת עמארה̈. וקד עלמת מע דלך אן אלקטב אלשמאלי אלדי הו אחדי אלנקטתין אלתאבתתין כל מא ארתפע וקרב מן סמת אלראס זאד מקדאר זיאדה̈ אלנהאר עלי אלליל פי אלציף ואלליל עלי אלנהאר פי אלשתא פיגב מן דלך אן אלקטב אדא הו בלג צ׳ גזוא אלדי הי במקדאר רבע אלפלך חתי יסאמת אלרווס יציר מדאר אלשמס פי דלך אלאקלים כמדאר אלרחא כלאפא למדארהא פי אקאלים אלעמארה̈ אלתי הו כמדאר אלחנאנה (?) פאדא כאנת אלשמס פי אלבלוג אלשמאליה̈ כאנת אבדא טאהרה̈ פוק דלך אלאקלים. ואדא כאנת פי אלבלוג אלגנוביה̈ כאנת אבדא כפיה̈ תחת דלך אלאקלים פתציר אלסנה̈ הנאך יומא ואחדא נהארא ו׳ אשהר ולילה̈ ו׳ אשהר פען הדא אלמכאן אעני מקאם אלשמס ו׳ אשהר ואלטלאם ו׳ אשהר קאל איזה הדרך ישכן אור וגו׳.

1 BD לבאסא | B פימנע | 3 B הל אנכשף.

ואמרו זה מורה שהיא מתהפכת באדם ובבהמה תמיד ולא הבינו הפתאים שהוא לא נאמר כי אם על הארץ מפני שהקדים לפניו לאחז בכנפות הארץ ועליה אמר שהיא מתהפכת ברשעים [על יד הרעות] כחמר חותם והם דבקים לה כאלו הם לבושה לא יוכלו להעתק ממנה עד שתשלם גזרת האל בהם.

19. הוסיף שתי פעמים בפסוק מלות נצח ותמיד. — ביאור: במקומות שיפול עליהם האור ידבר וצריך שנבאר זה ונאמר שהצורות ההנדסיות אשר הוציאום הבחינות וההבטות הראו שעיגול מהלך השמש נוטה מאופק עיגול הישוב ובעבור זה תמצא לה לעולם בכל אקלים נטייה אל פני הדרום אלא שבלי ספק שעיגולו מקביל מול עיגולים אחרים משטח הישוב. וכבר ידעת עם זה שהקוטב הצפוני שהוא אחת משתי הנקודות הקיימות כל מה שהוא ינשא ויקרב אל נקודת גובה השמים אשר מעל הראש נוסף שיעור תוספת היום על הלילה בקיץ והלילה על היום בסתיו וראוי מפני זה כאשר הגיע הקוטב לתשעים חלקים שהם כשיעור רובע הגלגל עד שבא בגובה השמים אשר מעל הראש יהיה סבוב השמש באקלים ההוא כסבוב הריחים משונה מסיבובו באקלימי הישוב. וכאשר יהיה השמש בקצה הצפון יהיה לעולם נראה ממעל לאקלים ההוא וכאשר יהיה בקצה הדרום יהיה תמיד נעלם מתחת לאקלים ההוא ואם כן תהיה השנה שם יום אחד ששה חדשים יום וששה חדשים לילה ועל המקום הזה כלומר מקום עמוד אור השמש ששה חדשים והחשך ששה חדשים אמר איזה הדרך ישכן אור וגו׳. (קצור פירוש זה הביא הראב״ע בשם הגאון. והרשב״ץ הביאו בקיצור הלשון אשר מצא בפי׳ הראב״ע: והגאון פי׳ איזה הדרך ישכון אור על מקום שיש בארץ שהוא כלו אור חוץ מיום אחד והפך הדבר ומקום שיהיה שם האור חצי שנה. והחלק הראשון מלשון זה [מקום שיש בארץ . . . והפך הדבר] שאינו נמצא בביאורנו נמצא בפי׳ הגאון לס׳ יצירה פרק א׳ הל׳ ד׳ עיין שם).

בדלך אן ערפתה ופהמתה: 5 מן דא ציّר מסאחתהא מתׄלי אן ערפתה
או מן מדّ עליהא אלתׄרّ שביה בי: 6 ומא לעלّך אן תעלם עלי מא דא
אטבעת קואעדהא או מן אלקי חגׄר זאויתהא:

וגׄדת הדׄה אלגׄ' פואסיק תדׄכר אצלא ואחדא מן גׄ' אצול דׄכרהא פי הדׄה אלקצׄה והי אלכׄלק ואלכׄלק ואלרזק. פאמّא אלכׄלק פהו אלאכׄתראע ואלאחדאתׄ קאל פיהא אוّלא ביסדי ארץ מי שם ממדיה על מה אדניה ומא גׄרי הדׄא אלמגׄרי וסאדׄכר כל ואחד פי מוצׄעה.

7 ומא עסאך אן תעלם ברנין גׄמיעהם ככואכב אלזמאן אדׄא גׄלב
גׄמיע אלמלאיכהׄ: 8 או מן סיّגׄ אלבחר כאנّה במצאריע אדׄא תצדّר
ליכׄרגׄ מן אלחציׄץ: 9 כמא צירّת אלגׄמאם לבאסה ואלצׄבאב צׄמאדה:
10 וכסרת עליה שרוטי ואנّי צירّת לה נגׄרא ומצאריע: 11 כמא קלת
לה אלי האהנא תאתי ולא תזיד והאהנא תצׄעף קדרהׄ אמואגׄך:

קד קדّמת וגׄה אלחכמהׄ פי אצראף איוב אלי גׄיר אלמעני אלדׄי הו גׄואבה עלי אלחקיקהׄ תׄם נקול פי הדׄה אלמעאני אלדׄי תחדّי אללה בהא איוב לים אלקצד בהא לה וחדה בל גׄמיע אלכׄלק קצדהם בדׄלך והדׄה אלאימאאת לו לם ינץׄ עליהא אלכתאב לכאן אלעקל יקצׄי באןّ פאעל הדׄה אלאשיא הו אלקדים תעאלי פכיף ולם יקנעה דׄלך חתّי גׄעלהא נצّא מנצוצא.

12 והל שאהדת פי איّאמך מא אמרת בה אלנור ומא ערّפת
אלסואד מוצׄעה: 13 או תפהם אלקדרהׄ עלי אמסאך אכנאף אלארץׄ
חתّי ינפץׄ מנה אלטׄאלמון: 14 פהי תתקלّב כטין אלכׄאתם והם מנתצבון

2 B ומא עסאך אן תעלם | 8 O ברנין גמיע כואכב אלזמאן | 11 DO שרטי | D נגורא B נגארא | 18 D עלי איאמך | 20 B אלטׄאלמון מנהא | D פתקלב.

---

5. שתי פעמים הוסיף בפסוק מלת כמוני.

6. בראש הפסוק הוסיף מלות מה אפשר שתדע. — עיין מה שכתב הגאון על מלות אבן פנתה בפירושו לס' יצירה פרק ג' תחלת הלכה ד'. ועל מלת אדניה תחלת הלכה ו'.

6—4. ביאור: מצאתי ג' פסוקים אלה זוכרים שרש אחד מן הג' שרשים אשר זכרם בפרשה הזאת ותם הבריאה והטבע והפרנסה. והבריאה היא ההוצאה מאין והחידוש אמר בה בראשונה ביסדי ארץ מי שם ממדיה על מה אדניה ומה שהולך על זה הדרך. ואני עתיד לזכור כל אחד במקומו.

7. פי' הפסוק: ומה אפשר לך שתדע ברננת כלם ככוכבי הזמן כאשר הריעו כל המלאכים. עיין פירוש הגאון לס' יצירה פרק ג' סוף הלכה ה'.

11. פי' ישית בגאון גליך: יחלש גאון ג'. (אולי מלשון נשתה גבורתם).— ביאור: כבר הקדמתי מה היתה כוונת חכמת האל בהפליגו את איוב אל זולת הענין אשר הוא המענה באמת. אחר כן נאמר שאלה הענינים אשר התחרה בהם האל את איוב אין הכוונה בהם לו לבדו כי אם לכל בני אדם ואלה הרמיזות אילו לא נכתבו במקרא היה השכל דן עליהם שהעשה הדברים האלה הוא קדמונו של עולם יתעלה אבל הוא לא הספיק בזה אלא שמו כתוב מבואר.

12. פי' הפסוק: הראית מימיך מה שצויתי בו האור ומה שהודעתי השחר מקומה.

13. פי' לאחוז: או תדע היכולת לאחוז.

14. עיין מה שכתב הגאון בסוף מאמר ו' מס' אי"ד: וסברו כי אמרו תתהפך על הנפש

ואיצׄא מי יתן ידעתי (כ״ג ג׳) אדעה מלין יענני (כ״ג ה׳) פלם יערّפה. פאדׄא תצפחנא כתירא מן אלׄבאר אלאוّלין וגׄדנא כל מן אבלאה תע׳ בשי סאל רבّה אןّ לם אחל בה דׄלך פאן אלאמר יכון מנקסמא חיניד ודׄלך אן אלמולם אן כאן אולם באסתחקאק ביןّ אללה תע׳ לה דׄלך וקאל לה הדׄא בסו עמלך כקו׳ והיה כי תאמרו תחת מה עשה ה׳ אלהינו לנו את כל אלה (ירמיה ה׳ י״ט) ואיצׄא והיה כי תגיד לעם הזה וגו׳ ואמרת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי (שם טז י׳) ואן כאן אלמולם ממתחנא לם יביןّ לה דׄלך לילא יצׄעף ענד אלנאס צברה כמא עלמנא אןّ משה למّא אבלאה בסיאסה̈ ת״ר אלף ואחתמאל גׄהלהם וׄטאהם [פסאל רבّה] למה הרעת לעבדך (במדבר י״א י״א) לם יגׄבה ען דׄלך בל קאל לה שיא אכׄר והו אספה לי שבעים איש (שם י״א ט״ז) וכמא סאלה ען אלבלא אלדׄי אשקי בה ישראל תׄאניה̈ בטלב אלתבן פי מצר אדׄ קאל פרעון לא תאסיפון לתת תבן לעם (שמות ה׳ ז׳) וכאנת רסאלה̈ אללה הי אלסבב פי דׄלך אלשקא לקו׳ כי נרפים הם (שם ה׳ ח׳) פקאל משה ה׳ למה הרעות לעם הזה ומאז באתי אל פרעה (שם ה׳ כ״ב) פלם יגׄבה ען דׄלך בל קאל לה שיא אכׄר עתה תראה אשר אעשה לפרעה (שם ו׳ א׳). פכדׄלך כאן איוב למّא סאל רבّה אן יערّפה סבב מא לחקה אגׄאבה בשי אכׄר ליס הו אלדׄי סאלה ענה ודׄלך מנה תע׳ אחדי צפאת אלחכמה̈. וקדّמת דׄלך לאנّה כתׄיר מא יתסאול אלנאס ויקולון מא פי הדׄא אלקול מן אלגׄואב עלי מא סאל איוב פי מא תקדّם פוצׄעת הדׄא אצלא יסתרשד בה פי גׄואבה הדׄא. תׄם נבתדי בשרח נץّ קול אללה תע׳ ויען וגו׳.

לח.

1 תׄם אגׄאב אללה איוב מן ריח אלעאצף פקאל לה: 2 מן דׄא מתׄלך מטׄלם אלחכמה̈ בכלאם גׄיר מערפה̈: 3 פאן אמכנך אן תשדّד חקויך פערّפניה אדׄא סאלתך: 4 ואין כנת חין אססת אלארץׄ אלׄבר

20 D פהו אן אמכנך.

מלים יענני אך האל לא הודיעו. וכאשר חפשנו הרבה מתגדות הקדמונים מצאנו שכל מי שיסרו האל בדבר ושאל מאלהיו למה הביא עליו זה אז הדבר מתחלק וזה שאם נתיסר המיוסר במה שראוי לו הודיעו האל ית׳ ואמר לו זה היה ברוע מעשיך כאמרו והיה כי תאמרו תחת מה וגו׳ ועוד והיה כי תגיד לעם הזה וגו׳ ואם נתיסר על דרך נסיון לא הודיעו האל את זאת פן יחלש בעיני בני אדם סבלו. כמו שידענו שכאשר יסר האל את משה בהנהגת שש מאות אלף ובשאת סכלותם וחטאותם ושאל את אלהיו למה הרעות לעבדך לא ענהו על זה אלא אמר לו דבר אחר והוא אספה לי שבעים איש. וכאשר שאל אותו על הרעה אשר ענה בה בני ישראל שנית במצרים כי אמר פרעה לא תאסיפון לתת תבן לעם ושליחות האל אל פרעה היתה סבת הרעה הזאת לאמרו כי נרפים אתם ומשה אמר אדני למה הרעות לעם הזה וגו׳ לא ענהו על זה אלא אמר לו דבר אחר עתה תראה אשר אעשה לפרעה. וכן איוב כאשר שאל את אלהיו שיודיענו סבת יסוריו ענהו בדבר אחר איננו הדבר ששאלו עליו וזה ממנו ית׳ אחד תארי החכמה. והקדמתי זה בעבור שבני אדם ירבו לשאול זה מזה ואומרים מה מענה יש במאמר הזה על מה ששאל איוב במה שקדם ושמתי זה ליסוד למען ידריכך במענתו זה. אחר כן נחל לבאר דברי האל ית׳ ויען וגו׳.

2. אחר מי זה תוסיף מלת כמוך.

3. פי׳ הפסוק: ואם תוכל לאזור חלציך הודיעני כי אשאלך.

20 והל ינקצ̇י מא יקץ̈ ענה אד̇א תכ̈למת ומן קאל מן אלנאס אן̈ וצפה יפני:

ומן זעם אן תסביחה יפני הו קו׳ כי יבלע פהו מקאם [יכלה?].

21 פהו אלאן כמן לא ירי נורא הו ואצ̇ח פי אלשואהק בעד מא מר̈ת אלריאח פאצ̇חתהא.

ותטהרם הו מת̇ל וכעצם השמים לטהר (שמות כ״ד י׳) אלד̇י הו צ̇חו. ת̇ם̈ תכל̈ם פי אלמערפה̈ אנ̈הא אכתסאב יסתכ̇רגה אלעאקל מן עלם אלחואס̈ כמא יסתכ̇רג̇ אלד̇הב מן אלמעאדן הו קו׳.

22 וכמא יותי באלד̇הב מן מעאדנה כד̇אך תסתכ̇רג̇ אלמערפה̈ באן̈ אללה אלמכ̇ופ̇ אלבהא: 23 ואלכ̇אפי לא נגד וצפ̇ כת̇רה̈ קדרתה ומע ד̇אך פלא יצ̇עפ̇ אלחכם לכת̇רה̈ עדלה:

קו׳ שדי לא מצאנוהו יעני אן̈ אלנאס לם ילחקו ולם יבלגו כל̈ אוצאפה. ת̇ם̈ כ̇תם עלי אן אלעלמא אלד̇ין לם ירו כת̇ירא מן אלנאס פי מרתבהם יקר̈ון לה עז̈ וג̇ל ויכ̇אפונה הו קולה.

24 לד̇לך יכ̇אפוה אלנאס לא יראה ג̇מיע אלחכמא:

פסמע איוב הד̇א אלכלאם ואמסך עליה ולם יר̈ד עלי אליהוא בשי פכאן אמסאכה הד̇א יחתמל וג̇הין אמ̈א אן יכון אמסאך אמתחאן (....) פלד̇לך כ̇אטבה אללה עז̈ וג̇ל̈ ליסתדעיה אלאקראר בכלא̈ם אליהוא ואלרגוע ען והמה וט̇נ̈ה אלד̇ין כאנו כ̇מאא ניר אנ̈ה לם יפצ̇ח בד̇לך לילא יסתצ̇עפון אלנאס צבר איוב ולקד תאו̈ל איוב ד̇לך ואג̇תהד פי אן יעל̈מה אללה לם אבלאה פי קולה הודיעני על מה תריבני (י׳ ב׳)

D 6 אלריח | D 11 לא יוגד | B 16 ולא יראה.

---

20. פי׳ הפסוק: הקץ למה שיספר עליו כאשר אדבר ומי מן האנשים אמר כי ספורו יכלה. — ביאור: ומי חשב ששבחו יכלה הוא אמרו כי יבלע והוא במקום יכלה או יאבד.

21. פי׳ הפסוק: והוא עתה כמי שלא יראה אור והוא בהיר בשחקים אחר שעברו הרוחות וטהרום. — ביאור: ותטהרם הוא כמו וכעצם השמים לטהר אשר הוא בהירות. ואחר כן דבר בדעת שהיא קנין יוציאהו המשכיל מידיעת החמשה חושים כמו שיוציאו את הזהב מן המחצבים.

22. פי׳ הפסוק: וכמו שיביאו הזהב ממחצביו (מצפוניו) כן יוציאו הדעת שהאל הוא הנורא בהודו.

23. ביאור: אמרו שדי לא מצאנוהו רוצה לומר שבני אדם לא ישיגו ולא ימצאו כל תאריו. אחר כן חתם באמרו שהחכמים אשר לא יראו הרבה אנשים במעלתם יקראו לו ית׳ וית׳ וייראוהו הוא אמרו לכן יראוהו.

24. ביאור: כששמע איוב המאמר הזה שתק ולא השיב על אליהוא במאומה. ושתיקתו זאת סובלת שני טעמים או שהיא שתיקת נסיון.... ובעבור זה דבר אליו האל ית׳ לבקש ממנו שיודה לדברי אליהוא וישוב מן שגגתו ומחשבתו שהיו חטא רק שלא אמר זה בדרך מבואר פן יאמרו בני אדם על איוב שהיה חלש בסבלו. וכבר ביאר איוב זה בהשתדלו לבקש מאל שיודיענו למה יסר אותו באמרו הודיעני על מה תריבני ועוד מי יתן ידעתי ואמצאהו אדעה

אומי בקו׳ אף ברי אלי נקא אלג̇ו בעד אנקטאע אלמטר פאנ̇ה אסלם ללאנסאם ואעדם ללאמראץ̇.

12 והו פי אלמחיט מתקלב בלטפה לפעלה כ̇ל מא יאמרהם עלי וג̇ה אלעמארה̇ מן אלארץ̇: 13 אמ̇א לאדב או לאסתחקאק בלדה או לפצ̇ל יוג̇דהם:

ג̇על אלמטר עלי ג׳ אקסאם אמ̇א לנקמה̇ קאל פיהא אם לשבט וד̇לך כמא כאן פי עצר שמואל הלא קציר חטים היום (שמואל א׳ י״ב י״ז) ואמ̇א באסתחקאק קאל פיה אם לארצו מת̇ל ונתתי מטר ארצכם בעתו (דברים י״א י״ד) ואמ̇א לתפצ̇ל קאל פיה לחסד נט̇יר מא פעל פי עצר אחאב ויהי עד כה ועד כה (מלכים א׳ י״ח מ״ה).

14 פאנצת ד̇לך יא איוב קף ותפהם אעג̇ובאת אלמאיק: 15 אתעלם כיף יצ̇יר אללה ד̇לך עלי קום ויט̇הר להם סג̇ל ענאנה:

אלערב תסמ̇י אלסחאב אלענאן.

16 או תערף תסקיף אלג̇מאם ומעה אעג̇ובאת אלצחיח אלמערפה̇:

קולה אלאו̇ל התדע ינצרף אלי תנזיל אלמטר וקולה אלב׳ התדע ינצרף אלי מנע אלמטר.

17 כמא תעלם אן ת̇יאבך חאמיה̇ אד̇א קר̇ת̇ אלארץ̇ מן ריח אלג̇נוב: 18 פהל תעלם מעה כיף ג̇לד אלסמא כמראיא מפרג̇ה̇: 19 פער̇פנא מא נקול לה מן חית̇ לא נצאפפה מן קבל אלט̇לאם:

קאל לה אן כאן ענדך חג̇ה̇ ליס מט̇למה̇ קלהא חת̇י נכ̇אטבה בהא הו קו׳ הודיענו ונו׳ ת̇ם קאל והל בלנת נ̇מיע אוצאפה.

3 O לפעלה פי כל | 11 (ד̇לך) B עליך | 13 D או תערף כיף | QD תסקים B תקסים | 16 B כמא אן ת̇יאבך | 17 B ג̇לדת אלסמאאת.

אף ברי הוא רומז לנקיון האויר אחר הפסק המטר כי הוא יותר שלם לגופות ויותר חסר מתחליים. — ודונש בתשובותיו על הגאון סימן נ״ב כתב ואמר כי יפיץ ענן אורו אינו מלשון אור בלתי הוא לבדו בכל המקרא ואין לו דומה. וכן פירש הגאון מלת אור גם לעיל ל״ו ל׳ ובישעיה י״ח ד׳ ועיין ר׳ יונה בשרש אור ופי׳ הראב״ע לאיוב ל״ו ל׳.

13. ביאור: שם המטר על שלשה חלקים או לנקם ובו אמר אם לשבט וזה כמטר שהיה בזמן שמואל הלא קציר חטים היום וגו׳. או במה שראוי ובו אמר אם לארצו כמו ונתתי מטר ארצכם בעתו. או לחסד דומה למה שנעשה בזמן אחאב ויהי עד כה ועד כה וגו׳.

15. פי׳ הפסוק: התדע איך ישים אלוה זאת על האנשים ויראה להם מטר עננו. — ביאור: הערב קורים הענן ענאן.

15—16. ביאור: אמרו התדע הראשון שב על הורדת המטר ואמרו התדע השני שב על מניעת המטר.

17—18. פי׳ הפסוקים: כמו שתדע אשר בגדיך חמים כאשר שקטה הארץ מרוח הדרום התדע עמו איך הרקיע השמים כמראות מוצקות.

19. ביאור: אמר לו אם יש אצלך ראיה שאינה חשוכה אמור אותה למען נערכנה אליו. אחר כן אמר התגעת אל כל תאריו.

וצף צפתין פי אמר אלמטר אחדהא פי מנעה ואלאכרי פי תנזילה קאל פי כל ואחדה ולא נדע אלאו̇להֿ הן אל שגיא ולא נדע (ל״ו כ״ו) ואלב׳ עשה גדולות ולא נדע ואקתצר עלי אלמטר מן סאיר אעגובאת אללה תע׳ לתאת̇ירה פי אלד׳ דואיר אלמחיטהֿ כמא קד ד̇כרת פי קול אליפז (ה׳ י׳).

6 ומנהא אן יקול ללת̇לג צר אלי בלד קום וגית̇ אלמטר אלמרסל ת̇ם גיות̇ אסטאר עז̇ה:

קו׳ כי לשלג יאמר וגו׳ הו או̇ל מא יוקע אללה מן ת̇לוגהם וגשם מטר הו אלעאם̇ ת̇ם אמטר להם כ̇אצ̇הֿ הו קולה וגשם מטרות עזו והו עז̇ ושרף להם כמא קד יכון פי אוקאת שתי מטר תט̇הר מעה אעלאם.

7 ויכ̇תם ביד כל אנסאן מנהם פיערף כל אמר עמלה:

פי קו׳ ביד כל אדם יחתום אראד אנ̇ה יערפהם אעמאלהם וצלאחהם ויחתום הו מקאם קו׳ ישלם וימלא ויכ[א]פיהם [באן] אמר אלסבאע ואלמודיאת ואלד̇ואער חת̇י תכנס פי מואצ̇עהא כקו׳ ותבא חיה וגו׳.

8 ויאמר פתדכ̇ל אלוחוש ענהם פי מכמנהא ותסכן פי מוטנהא:
9 ותאתי אלזואבע מן כ̇דורהא ואלקר̇ מן סיולהא: 10 ויצנע אלגליד מן אמרה ווסע אלמא פי אלמציק:

ד̇כר ההנא גמיע חואיגהם אן יתאבעהם וימד̇דהם בהא סופה וקרה וקרח ומים ואמ̇א חדר ומזרים פהו מא פי קדרהֿ אללה תע׳ מן אלאחדאת̇ נט̇יר קו׳ מוצא רוח מאוצרותיו (תהלים קל״ה ז׳) לים יעני אן̇ ת̇ם כ̇זאין יכון פיהא אלריח וגירהא ולא שי פי ד̇לך סוי קדרהֿ אללה תע׳.

11 וינקי איצ̇א ת̇קל אלגים ויבד̇ד אלענן סגלה:

5 D בלאד | 6 (ת̇ם) B חסר | 14 O וידכ̇ל אלוחוש | 15 B ויצ̇ע אלגליד | 16 Q פי אלמצ̇איק BO פי מצבה̇ | 21 D אנתקאל אלגים ותבדד̇ אלאענאן.

אחד מהם ולא נדע הראשון הן אל שגיא ולא נדע והשני עושה גדולות ולא נדע ולא הזכיר מכל נפלאות האל ית׳ כי אם המטר בעבור שהוא עושה רושם בארבע עגולי היסודות הסובבים כאשר כבר זכרתי בדברי אליפז.

6. ביאור: אמרו כי לשלג וגו׳ הוא ראשית מה שיוריד להם האל מאוצרות השלג וגשם מטר הוא המטר בכלל ואחר כן הממטיר להם בפרט הוא אמרו וגשם מטרות עזו והוא עז וכבוד להם כאשר יהיה בזמנים שונים מטר אשר יראו עמו אותות. — ופירוש אחר על כי לשלג יאמר הוה ארץ עיין בפי׳ הגאון לס׳ יצירה פרק ד׳ הלכה ו׳.

7. ביאור: באמרו ביד כל אדם יחתם רצה לומר שהוא יודיעם מעשיהם וצדקתם. ויחתום הוא במקום ישלם וימלא כלומר ישלם להם כאשר יצוה לחיה רעה ולדברים המזיקים והמבהילים עד שיכנסו אל מקומותם כאמרו ותבא חיה וגו׳.

9 - 10. ביאור: זכר הנה כל צרכיהם שיספיק להם ויעזרם בהם סופה וקרה וקרח ומים. אבל חדר ומזרים הוא מה שיש ביכולת האל ית׳ לחדש אותם דומה לאמרו מוצא רוח מאוצרותיו אין רצונו לומר שיש שם אוצרות אשר בהם הרוחות וזולתם ואין בזה מאומה בלתי יכולת האל ית׳.

11. פי׳ הפסוק: וינקה גם כן טרח (כובד) העב ויפיץ הענן מטרו. — ביאור: באמרו

33 תכ̇ברהם ענה אצחאבה ומואשיהם מע אלצאעד מן נבאתהם:

קו' יגיד עליו רעו יעני אצחאב אלסיף והו אלג̇וע ואלובא ואלסבאע לקו' חרב ורעב וחיה רעה ודבר (יחזקאל י"ד כ"א) ת̇ם קאל וכמא תנאלהם אלד' כ̇דלך תנאל בהאימהם ונבאתהם פאמ̇א אלבהאים פהו מקנה ואלנבאת פהו עולה והד̇א נט̇יר קו' הנה אפי וחמתי נתכת אל המקום הזה על האדם ועל הבהמה ועל עץ השדה ועל פרי האדמה (ירמיה ז' כ').

לז.

1 חת̇י תזעג̇ קלובהם לד̇לך וכאנ̇ה תנתתר מן מוצ̇עהא:

אשאר בהד̇א אלקול אלי קלובהם כקו' תעה לבבי פלצות בעתתני (ישעיה כ"א ד') והו מצרוף אלי אלקום אלמד̇כורין ואשתקקת ויתר מן אתרו עפיה (דניאל ד' י"א) אלד̇י הו אנתתרו.

2 יקול להם אסמעו סמאעא ברג̇ז צותה ודרס מן קולה יכ̇רג̇:
3 ומן תחת ג̇מיע אלסמא יראה ונורה עלי אקטאר אלארץ̇: 4 ובעדה יזאר צות אכ̇ר וירעבהם בצות אקתדארה ולא יות̇ר פיהם אד̇א סמע צותה:

פס̇רת יעקבם את̇ר מן צאי לך בעקבי הצאן (שה"ש א' ח') אלד̇י הו את̇ר פפס̇רתה תאת̇ירא.

5 ויעלמון אן̇ אלטאיק ירעב בצותה פי אעג̇ובאת אנ̇ה צאנע אלכבאיר פוק מא נעלם:

1 DB אצחאבהם D אלצואעד | 7 D תנתר B תנבתר | 12 O אקטאב.

ביאור: באמרו על כפים יש הסתר ועניגו על מעשה כפים כאמרו קבצו פארור ענינו קבצו שחור פארור.

33. ביאור: אמרו יגיד עליו רעו רצונו לומר רעי החרב ותם הרעב והדבר והחיה לאמרו חרב רעב וחית רעה ודבר שלחתי. אחר כן אמר וכאשר יבואו הארבעה עליהם כן יבואו על בהמתם ועל צמחם. כי הבהמה הוא מקנה והצמח הוא עולה וזה דומה לאמרו הנה אפי וחמתי נתכת אל המקום הזה וגו'.

1. פי' הפסוק: (והוא דבק אל שלפניו): עד שיחרדו לבותם על זאת וכאלו הם סרים ממקומם. — ביאור: באמרו ויתר ממקומו רמז אל לבותם כאמרו תעה לבבי והוא מוּשב אל האנשים הנזכרים. וגזרתי ויתר מן אתרו עפיה.

2. בראש הפסוק הקדים: הוא אומר להם. ופי הגה למוד כלומר הגיון לב.

3. פי' ישרהו: יראהו, כאלו נאמר ישורהו. — הראב"ע הביא פי' הגאון על פסוק זה: והגאון ר' סעדיה אמר כי על המקום ידבר.

4. פי' הפסוק: ואחריו ישאג קול אחר ויפחידם בקול גאונו ולא יעשה בהם רושם כאשר נשמע קולו. — ביאור: פירשתי יעקבם בלשון עשיית רושם מן צאי לך בעקבי הצאן אשר ענינו רושם רגלי הצאן.

5. פי' הפסוק: וידעו שהאל ירעם בקולו בנפלאות שהוא עושה גדולות למעלה ממה שנדע: — ביאור: ספר שני ספורים בדבר המטר האחד במניעתו והשני בהורדתו ואמר בכל

22 ואעלם אן אלטאיק ימנע בקותה ומן מתלה דאל עלי אלכיר: 23 ומן דא אפתקד עליה אמורה ומן קאל לה אנך פעלת גורא: 24 פאדכר לנא אן תכתר פעלה כמא וצפה אלנאס: 25 וראה כל אלאדמיין ואלתפת אליה אלאנסאן מן זמאן בעיד: 26 יעלמון אן אלטאיק כתיר אלוצף פוק מא נעלם וליס לה סנון פתחצי או תסתברי: 27 ומן איאתה אנה קד ינקץ נקט אלמא ען קום אלדי יצפי אלמטר בכארה: 28 אלדי תהטלה אלשואהק ותדר בה עלי אלנאס אלכתיר: 29 ואיצא אן אטהר בסט אלגים כאן תטלילה כאויא:

קולה תשואות סכתו יריד בה אנה אן אטהר גימא כאן כאויא פארגא לא מטר פיה פאנמא הו כדב כקו' נשיאים ורוח וגשם אין (משלי כ״ה י״ד).

30 ואדא בסט עליה סגלה גטי אצול אלבחר מתלא:

מעני ושרשי הים כסה יעני (אן) בה אלגים ואן כאן פיה מטר אמר אלסחאב אלא תפרגה עלי אלבחר וסאחלה אלדי הו לה כאלאצל חית לא ינתפע ואלסגל פהו אלמטר. תם אכבר באן הדא בסבב עמל ידיהם אד קאל.

31 לאנה בהא ידין אלשעוב ויעטיהם טעאמא בכתרה: 32 ועלי אעמאלהם קד מנע סגלהם ואמר פיהם במפאגי בחרב:

פי קו' על כפים אצמאר ומענאה על מעשה כפים מתל קו' קבצו פארור (יואל ב' ו') מענאה קבצו שחור פארור (אד דל עלי צמירה באמסאכה גירה גצב שאמך?).

3 (לנא) O חסר | O וצפוה | 4 (אלאנסאן) O כל אנסאן Q אלנאס | D מן זמאן אלבעד | 5 B תחצי | 6 B אנה ינקץ | (אלדי) B חסר | O יצפי יציג אלמטר | B אלתי תהטלהא | 8 (כאן) O כיף | 15 O לאנה בה.

תבחר בזה ממה שאתה בו מן העונש. לא תעשה כן כי בזה תתאוה שיהיו בנעימים בלתך. ופירשתי הלילה עבור הלילה כמו בקר עבור היום.

22. פי' מורה: מורה לטוב.

24. פי' אשר שוררו: כאשר ספרוהו.

25. פי' מרחוק: מזמן רחוק. ועיין מה שכתב בס' או״ד מאמר א' (דף 36).

26. פי' הפסוק: ידעו שהאל שגיא ספור למעלה ממה שנדע ואין לו שנים שיספרו או יחקרו.

27. הקדים בראש הפסוק: ומאותותיו הוא.

29. פי' הפסוק: עוד אם יראה מפרשי עב היתה סכתו ריקה.— ביאור: אמרו תשואות סכתו רוצה בו שבהראותו ענן הוא ריק אין בו מטר ואם כן הוא ענן שקר כאמרו נשיאים ורוח וגשם אין.

30. בסוף הפסוק תוסיף: על דרך משל. — ביאור: ענין שרשי הים כסה רצונו לומר הענן ואף אם יש בו מטר צוה האל לענן שלא יריק אותו על הים ועל חופו שהוא לו כשרש באשר אין ליס במטר תועלת. ומלת „סגל" (שתרגם בה אור) הוא המטר (עיין לקמן בהערות ל״ז י״א) אחרי כן הגיד שזה הוא בגלל מעשה ידיהם.

32. פי' הפסוק: ועל מעשיהם כבר מנע את מטרם וצוה בם המפגיע כלומר החרב. —

אליהם אלצ̇גם: 16 ואנ̇מא אזאחך מן אלציק אלי אלסעה̈ לא ציק פי מוצ̇עהא וודע כ̇ואנך ממלו̇ דסמא:

קאל לאיוב אן̇ אללה אנ̇מא אלמך קצד אן יזיחך וינקלך מן אלציק אלי דאר סעה̈ לא ציק פיהא ינעם עליך פיהא ויצ̇י̈ר מאידתך מלאי דסם. ופס̇רת הסיתך אזאחך מת̇ל קו׳ [פי] יהושפט ויסיתם אלהים ממנו (ד״ה ב׳ י״ח ל״א) ולק̇ב אלת̇ואב בד̇לך מת̇ל קו׳ ותתענג בדשן נפשכם (ישעיה נ״ה ב׳).

17 ואנת קד אכמלת דין אלט̇אלמין וחכמהם וקצ̇אהם אלד̇י ידעמונהא:

אי קד תאבעת אלכפ̇אר ואלט̇אלמין עלי מד̇הבהם תג̇ו̇ר חכמה ועלי אנ̇ך לם תפצח בה. ת̇ם קאל לה.

18 אנ̇מא אלחמי̇ה̈ אן יזחך אלי כפאיה̈ לא תמי̇לך ענהא כ̇ל דיה̈:

קאל לה אנ̇מא אלשקא ואלבלא ואלחמי̇ה̈ הי עקאב אללה אלד̇י לא יזיחך מנה כל מקדאר ולא כל דיה̈ כקו׳ אח לא פדה יפדה איש (תהלים מ״ט ח׳) ויקר פדיון נפשם (שם מ״ט ט׳) הד̇א הו אלחמי̇ה̈ ואמ̇א אלם אלדניא אלמעו̇ץ עליה ת̇ואב פי אלאכ̇רה̈ פלים הי חמיה̈ ולא מציבה̈ לאנ̇ה ענד אלנעים מקאם אלחלם.

19 איצאפפ̇ה סכ̇אך פי וקת אלצ̇ר לא ולא כל תאייד קו̇ה̈: 20 ולא תתשו̇ף עלי מר̇ אלליל אן ידכ̇ל שעבא מכאנך פי אלמך: 21 אחד̇ר לא תו̇ל אלי אלג̇ל פאנ̇ך תכ̇תאר ד̇לך מן עד̇אבך:

קאל לה לא תתמנ̇י אן ידכ̇ל גירך פי הד̇א אלאלם מכאנך פאנ̇ך קד תכ̇תאר ד̇לך ממ̇א אנת פיה מן אלעד̇אב הו קו׳ אל תשאף השמר פלא תפעל פאנ̇ך אנ̇מא תתמנ̇י אן יכונו פי אלנעמה̈ דונך. ופס̇רת הלילה עלי מר̇ אלליל מת̇ל בקר עלי מר̇ אלנהר.

1 B ואמ̇א אזאחתך | O אלי סעה̈ | 2 (וודע) B וצ̇ע | 11 (יזחך) BD יזיחך | B אלי כפאיך ולא תמילהא ענהא | O תמיל ענך | 16 BD איצאפפה | 17 B פי אלאמר | (תול) B תזיל | 18 O פאנ̇ך לא תכ̇תאר.

16. ביאור: אמר לאיוב: לא יסרך האל אלא למען יסיתך ויעבירך מן הצר אל בית המרחב אשר אין בו מצוקה ולמען ישים שלחנך מלא דשן. ופירשתי הסיתך העבירך כאשר אמר ביהושפט ויסיתם אלהים ממנו. וקרא גמול העולם הבא דשן כאמרו ותתענג בדשן נפשכם.

17. ביאור: כלומר כבר הלכת אחר הכופרים והרשעים ועל פי דעתם תרשיע דינו אע״פ שלא דברת בזה בלשון ברור ואחר כן אמר לו.

18. ביאור: אמר לו הצרה והרעה והחמה איכה כי אם עונש האל אשר לא יעבירך ממנו כל שיעור וכל כפר כאמרו אח לא פדה יפדה איש ויקר פדיון נפשם. והעונש הזה הוא חמה אבל יסורי העולם הזה אשר תמורתם ינתן לו גמול בעולם הבא אינם חמה ולא רעה כי הם אצל חשוב לכל במקום החסד. (עיין פי׳ הגאון למשלי ו׳ ל״ה).

19. פי׳ הפסוק: היערוך אליו שועך (כלומר נדבותך) בעת צר לא וגם לא כל מאמץ כח.

20. פי׳ הפסוק: ואל תשאף אל עבור הלילה אם יביא עם תחתיך ביסוריך.

20—21. ביאור: אמר לו לא תתאוה שיבוא זולתך ביסורים האלה תחתך כי אתה

לו.

1 תֿםֿ זאד אליהוא וקאל: 2 ארקב לי קלילא חתֿי אכֿברך באן
קד בקי ללֿהֿ עליך כלאם: 3 ארפע טֿנֿי אלי בעיד ואעטי צאנעי אלעדל
באלאקראר: 4 ועלי חקיקהֿ אןֿ כלאמי ליס בבאטל ואנֿי מעך צחיח
אלמערפהֿ: 5 אעלם אןֿ אלטאיק כביר ולא יזהד פי כֿלקה והו כתֿיר
קוֿהֿ אלעלם: 6 ולא יחייֿ טֿאלמא עלי אבאחתה דֿלך וחכם אלצֿעפא
יעטיהם: 7 ולא ינקץ מן אלצאלח ענאיתה ולא מן אלמלוך פי
אלכראסיֿ בל יגֿלסהם ללאבד פישמכֿון: 8 ואן אסתחקֿו אן יכונו
מאסורין באלאגלאל ויעלקו בחבאל אלעדֿאב: 9 פאנֿה יכֿברהם
בפעלהם ובדֿנובהם אדֿ יתגֿבֿרון:

אתֿסע פי הדֿה אלמקאלהֿ פי באב אלתעויץ כתֿירא וקדֿם קבל דֿלך קולה פי
אלתֿואב ואלעקאב ואלאנדֿאר וקבול אלתובהֿ והו קולה לא ינרע באב אלתֿואב ואם
אסורים אלעקאב וינד להם אלאנדֿאר.

10 ויתקדֿם אליהם פי אלאדב ויקול להם אן ירגֿעו מן גֿלֿהם:
11 פאן הם סמעו ואטאעו פאנֿהם יפנון איֿאמהם פי כֿיר וסניהם פי
נעים: 12 ואן לם יסמעו פי אלבעתֿ ימרֿו ויתופֿו בגיר שעור בה:
13 ואלדנסו אלקלב יצֿירון אלגֿצֿב ולא יסתגיתֿון ממֿא אסרהם דֿלך:
14 ונפוסהם תמות פי חאל אלצבא וחיותהם פי חאל אלמגֿאנהֿ:

קי׳ בקדשים יעני סןֿ אלעציאן וקד ישא אללה כתֿר עמר אלעצאהֿ.

15 וממֿא סבילה אן יכֿלֿץ אלצֿעיף מן צֿעפה לדֿלך יתקדֿם

1 Q פעאוד אליהוא | B פאן בקי | 2 O אלי בעד | 3 B ואנא מעך |
4 (כתֿיר) O כביר | 8 BD פי אלאגלאל | BD ויעלקון | 13 O פי חאל אלאדב | BD
ירגֿעון | 15 BD יסמעון . . . ימרֿון ויתופֿון | 17 (תמות) B תסתופי.

---

3. תוסיף בסוף הפסוק: בהודאה.
4. פי׳ תמים דעות עמך: וכי אני עמך תמים דעה. עיין מה שכתב הגאון בסוף מאמר ב׳ מס׳ אר״ד (דף 109).
5. פי׳ הן אל כביר לא ימאס: דע כי האל כביר ולא ימאס ברואיו.
6. אחר לא יחיה רשע הוסיף: אף על פי שהתיר זה (ר״ל שהתיר האל טובת הרשעים).
8. פי׳ ואם אסורים: ואם ראויים הם להיות אסורים.
9. ביאור: במאמר הזה הרחיב לדבר הרבה על הטבת התמורה והקדים לדבר על הגמול והעונש והאזהרה והתשובה. פסוק לא יגרע הוא שער התשובה ואם אסורים העונש ויגד להם האזהרה.
14. פי׳ בנער: בענין הנעורים. ופי׳ בקדשים: בענין הזמה. — ביאור: אמרו בקדשים ר״ל שנות הפשע. ופעמים שיחפוץ האל להרבות ימי חיי הפושעים.
15. פי׳ הפסוק: וממה שדרכו לחלץ עני מעניו לכן יגלה אזנם בלחץ.

קו׳ הבט שמים אם חטאת אם צדקת קאל ד̇לך למא סמעה מן כלאם איוב וצפה נפסה בנאיה̈ אלצלאח פקאל לה ליס ינבגי אן תתעט̇ם בין ידי רבך לאן צלאחך ליס ינפעה הו ואנמא ינפעך אנת וכד̇לך לא יצ̇רה לסואך בל אנמא יצ̇רך פי נפסך פעאתבה בהד̇א עלי מא חכאה פי מקאלתה אלת̇אלת̇ה̈ מן כי אמלט עני משוע (כ״ט י״ב) אלי אכ̇ר אלפצל ופי קו׳ מי יתן לי (ל״א ל״ה) קאל לה ליס כל מן תמני אן יסמע מנה סמע מנה לאן האהנא קומא יט̇למון גירהם פאד̇אהם ט̇למו פי אנפסהם לם יסמע אללה מנהם כקו׳ מרוב עשוקים יזעיקו שם יצעקו ולא יענה וכמא כאן האהנא קום לא יסמע מנהם עקאבא להם כאן האהנא קום לא יסמע [מנהם] מחנה̈ להם לאנה עדל לא גור ענדה לקו׳ אך שוא וגו׳.

13 אמא אלזור פאן אלטאיק לא יסמעה סמאע תצויב ואלכאפי לא יראה ראי תג̇ויז: 14 פאן קלת אנך לא תרי ד̇לך פתאכמני בין ידיה ואצבר עלי אלג̇ואב: 15 ואלאן פאנמא איוב ליס ירי ד̇לך לאנה עדד מצאיבה ולם יעלם אן ראחתהא כת̇ירה̈ ג̇דא:

פצח ען אלעוץ̇ פי הד̇א אלפצל בקו׳ ועתה כי אין יעני איוב אנה אנמא עדד אלאמה וזג̇עה ואכ̇ד̇ ינדב נפסה ויסתגית̇ ולו עלם אן ראחתה כביר̈ה לצבר עלי מא נאלה.

16 פמנהא צאר איוב יתכלם פאה באלהבא ויכת̇ר כלאמה בגיר מערפה̈:

תם אבתדא אליהוא במקאלה̈ ראבעה̈ וזעם אן איוב לא ג̇ואב לה עליהא ולד̇לך אבתדא פיהא ויוסף לאן אלאואיל כאנת [פי] חק ג̇ואב ג׳ מקאלאת איוב והד̇ה זיאדה̈ עליהא.

11 O רויא תג̇ויז | D אן קלת אנת.

תועיל לו ואיננה מועילה כי אם לך, וכן לא תזיק לו חטאתך כי איננה מזקת כי אם אותך בעצמך והוכיחו בזה על מה שאמר במאמרו השלישי מן כי אמלט עני משוע עד סוף הפרק ובאמרו מי יתן לי שומע לי. אמר לו אליהוא לא כל מי שיאוה שישמעו לו שומעין לו כי יש אנשים העושקים זולתם והנה הם עשקו את עצמם והאל לא ישמע להם כאמרו מרוב עשוקים יזעיקו שם יצעקו ולא יענה. וכאשר יש שם אנשים אשר לא ישמעו להם לענשם כן יש אנשים שלא ישמעו להם לנכותם כי הוא צדיק אין עול אצלו לאמרו אך שוא וגו׳.

13. פי׳ הפסוק: אך השוא לא ישמענו האל שמיעת הישרה (ר״ל כאלו ישר בעיניו) ולא יראנו ראיית התרה (כאלו התירו).

14. פי׳ הפסוק: ואם תאמר שאתה לא תראה זה דין (התוכח) עמי לפניו ותוחיל לתשובתו.

15. פי׳ הפסוק: ועתה אינו רואה זה כי הוא פקד (מנה) יסוריו ולא ידע כי הנפש מהם רב מאוד. — ביאור: בזאת הפרשה חוה דעתו הברורה בהסבת תמורה באמרו ועתה כי אין וגו׳ רוצה לומר שאיוב מנה יסוריו ומכאוביו והחל לזעוק על עצמו ולשוע ואלו ידע שמנוחתו (בעולם הבא) רבה מאד היה סובל את מה שבא עליו. — פי׳ פש כמו שהביא הראב״ע בשם יש אומרים: מלשון מנוחה והוא חסר נו״ן מן וינפש והענין בשביל שאין לו דעת לאיוב פקד אפו ולא ידע כי מנוחת שכרו הרבה.

16. ביאור: אחרי בן החל אליהוא מאמר רביעי ואמר שאין לאיוב מענה עליו ובעבור זה החל בו ויוסף כי מאמריו הראשונים היו במשפט מענה על שלשה מאמרי איוב אבל זה תוספת עליהם.

לה.

1 ואבתדא אליהוא וקאל: 2 הל הדֿא קול תחסבה חכמא אנّך
תקול אנא אעדל מן אלטאיק: 3 אן תקול איّ רבח לי מן צלאחי ומא
אנתפע מן תרך כֿטיّתי: 4 אנא ארדّ עליך כלאמא ועלי אצחאבך מעך:

קאל אליהוא הדֿא אלפסוק גואבא למא כנّא קדّמנאה פי צדר הדֿא אלכתאב מן אלמקאלתין אלתין אחדהמא קול איוב והו אן אללה יסעד וישקי כיף שא לא עלّה לדֿלך גיר מראדה ואלאכֿרי אלתי כאן יקולהא אצחאבה והו אן אללה לא יולם עבאדה אלא עלי זלל סלף מנהם וגֿמיעא כֿטו כדֿלך קו׳ אליהוא לאיוב אני אשיבך מלין.

5 אקול אלתפת אלי אלסמא ואנטֿרהא ואלמח אלשואהק כיף הי
אשמך מנך: 6 פאן אכֿטאת מא תפעל בה ואן כֿתרת דֿנובך מא תצנע
בה: 7 וכדֿלך אן צלחת מא אלדֿי תעטיה או מא יאכֿדֿ מן ידך עלי
כל חאל: 8 אנّמא יצّר טלאחך לאנסאן מתֿלך וינפע צלאחך לאדמיّ
מתֿלך: 9 ואעלם אנّה מן כֿתרה מא יצרך אלמגשומון ויגוّתֿון מן דֿראע
מן הו אכֿתֿר מנהם: 10 ולם יקל אין אללה צאנענא אלמלזמנא
תמגֿידה עלי מרّ אלליל: 11 אלמעלّמנא אכֿתֿר מן בהאים אלארץ מן
טאיר אלסמא יחכّמנא: 12 כדֿאך הם יצרכֿון הנאך מן קבל אקתדאר
מן הם אשרّ מנהם פלא יגֿיבהם:

Q 1 פאגֿאב | B הל הודֿי קול חסבתה חכמא אנّך | O 11 יאכֿדֿה | DQ 12 וכדֿלך ינפע | Q לאדמיّ בשבהך | Q 15 הו אכֿתֿר מנהם תאיידא | DQ צאנענא מנّא | BO 18 מן הו אשרّ.

און ולא עוד אלא שיש לחוש כי יוסיף על חטאתו פשע. אחרי כן אמר אליהוא מאמר שלישי שענה בו לאיוב על מאמרו השלישי אשר הוא מי יתנני והוא אשר שבת בלדד מלענות עליו ואמר.

4. ביאור: אמר אליהוא את הפסוק הזה לתשובה על שני המאמרים שהקדמנום בפתיחת הספר הזה האחד מהם מה שאמר איוב והוא שהאל יצליח ויצער איך שירצה אין סבה לזה זולתי חפצו והאחר מה שאמרו חבריו והוא שהאל לא ייסר עבדיו אלא על פשעים שקדמו מהם וכלם שגגו בדעתם וכן אמר אליהוא לאיוב אני אשיבך מלים וגו׳.

7. הוסיף בסוף הפסוק: על כל פנים והוא נמשך לפסוק שאחריו: (8) לא יזיק רשעך כי אם לאיש כמוך ולא תועיל צדקתך כי אם לבן אדם כמוך.

9. פי׳ הפסוק: ודע שהוא מרב מה שיזעקו העשוקים וישועו מזרוע רבים מהם. ועיין מה שכתב הגאון בסוף מאמר ה׳ מס׳ או״ד: ורוב העשוקים יותר קשה כי עושק אלף איש באלף זוז יותר קשה משיעשק בהם חמש מאות איש כמ״ש מרוב ע׳ יזעיקו.

10. פי׳ נותן זמירות בלילה: המחייבנו לזמר לו על עבור הלילה. ודונש בתשובותיו סי׳ כ״ד הביא פירש הגאון וז״ל: עשה נותן זמירות בלילה שהוא הקב״ה שעשה את הכל והם מזמרין לו.

12. פי׳ הפסוק: כן יצעקו שם מפני גאון רעים מהם ולא יענה אותם.

5—12. ביאור: אמר הבט שמים וגו׳ אם צדקת וגו׳ בעבור מה ששמע מדברי איוב ותארו את עצמו בתכלית הצדקת. אמר לו אין ראוי שתתפאר לפני אלהיך כי צדקתך לא

יקול קד חמלת כלקי פלא אהלכתהם: 32 פמן גיר אן אעלם אנת דלני פאן כנת פעלת גורא לא אעאודה: 33 ובעד הל מן ענדך יכמלהא חין תזהד פי שי ותזעם אנך אלדי תכתאר לא אנא פמא ערפתה תכלם בה:

קאל אליהוא הדה אלג׳ פואסיק רד[א] עלי מא כאן איוב יטן אנה לא עוץ עלי אלאלאם אלמחדתה פי אלעבד לא עלי דנב והי כי אל האמר בלעדי אחזה המעמך ומענאהמא (צ״ל ומענאהא) אן ללה אן ידבר כלקה באיה אלמצאלח שא פאדא שא אן ינעם עליהם נעמה תעויץ בעד אילאם פלים להם אן יקולון בל ינעם עלינא אבתדא בלא אלם ופי דלך קאל אליהוא בלעדי אחזה אתה הורני יעני אני קד אקמת נפסי מחתגא ללה פאן יכון ההנא באב קד כפי ענּי פדלני עליה ואן אכון אנא קד אחתגגת בשי הו תגויר לם אעד אלאן אחתג בה. ואלגרץ פי קולה המעמך ישלמנה הו תדביר אלעאלם קאל לה הל אנת אלמכתאר לתדבירה חתי תצרף שיא מא אן כאן ענדך מערפה בדלך פקל. אנשי וגו׳.

34 אנא אעלם אן דוי אלעלם יקולון לי צדק ואלרגל אלחכים יקבל מני: 35 ואמא איוב פלים במערפה יקול דלך וכלאמה פיה לים במעקול: 36 ולו שא מן ישא אן ימתחן איוב אלי אלגאיה פי אלרד עלי דוי אלגל: 37 לכאן יזיד עלי כטיתה דנבא חסבך פיה מא הו בינא ויכתר אקואלה עלי אלטאיק:

מעני קולה אבי יבחן איוב הו אן איוב קד צאק בה דרגא פי קבול מא יחאגה אלמוחדון פכיף לו כאן הו אלמתולי אלמחאגה ללמלחדין ואלרד עליהם אלדין הם אנשי און כאן אלאמר בה אציק ואצעב בל כאן יתכוף עליה אן יוסיף על חטאתו פשע. תם קאל אליהוא מקאלה תאלתה אגאב איוב פיהא ען מקאלתה אלתאלתה אלתי הי מי יתנני (כ״ט ב׳) אלתי אנקטע פיהא בלדד פקאל.

15 (דלך) BO חסר | (פיה) B חסר | 16 OB ולו שא מנשיי | 17 Q לכאן אלאן יזיד | OB לכן.

31—33. ביאור: אמר אליהוא הג׳ הפסוקים האלה להשיב על מה שהיה איוב חושב שאין תשלום על היסורים ההוים בעבד מבלי עון. וענינם שברשות האל לתנהיג ברואיו באיזה תיקון שירצה ואם ירצה שייטיב להם הטבת תמורה אחר יסרו אותם אין להם לומר נרצה שייטיב לנו תחלת בלי יסורין. ובזה אמר אליהוא בלעדי אחזה אתה הורני ר״ל אנכי כבר השתדלתי להביא ראיות לאל ואם יש פה שער שנעלם ממני הורני עליו ואם הייתי מביא ראיה מדבר שהוא עול לא אשוב עתה להביא ממנו ראיה. והכוונה באמרו המעמך ישלמנה הוא הנהגת העולם אמר לו אליהוא האתה הוא הבוחר הנהגתו עד שתגזור על דבר אם יש לך בו ידיעה דַבֵּר.

34. פי׳ אנשי לבב יאמרו לי: אני ידעתי שאנשי לבב יאמרו לי צדק.

36 - 37. פי׳ הפסוקים: ולו רצה מי שרצה לבחון את איוב עד נצח בהשיב על אנשי און היה מוסיף על חטאתו פשע די לך בו מה שהוא בינינו וירבה אמרים לאל. — ביאור: ענין אמרו אבי יבחן הוא שאיוב כבר בא במצוק בשמעו מה שיביאו עליו ראית המאמינים וכל שכן שיבא במצוק ושיקשה לו אם היה מוטל עליו להשיב בראיות על הכופרים אשר תם אנשי

שרים לאן אלדי יחאבי לא יכון אלא לג׳ אמור והי אלכוף ואלהיבה [קאל פני שרים] ואלתאני אלרגבה קאל ולא נכר שוע לפני דל ואלג׳ אלגהל וינטוי תחת ולא נכר שוע ואלבארי תע׳ פמחאשי ען גמיע דלך. וכאן קד קדّם קבלה ד׳ חגג אכר אלאולי האף שונא משפט יחבש יעני אן אלגאיר ושאני אלחכם לא תנגבר אמורה ולא תתבת כקו׳ לא יכון אדם ברשע (משלי י״ב ג׳) ואלתאניה ואם צדיק כביר תרשיע יעני אן אמורה תע׳ לא ימכן אן יטען עליה פיה ואלג׳ האמר למלך בליעל מן אלמחאל אן יסתחקّ אלמלך מן הו פאגר ואנّמא יכון דלך תגלבא פי מא בין אלנאס. ואלד׳ רשע אל נדיבים לאןّ אלנדבה הי אעטא אלשי פוק אלאסתחקאק פלא יקאל ללמעטי שי אנّה מתברّע וקד בקי עליה מן ופא אלחקّ שי פהדֹה אלז׳ וגוה אלתי געלהא אליהוא חגגא ללתעדיל.

20 פמנהם מן ימות טרפה פי נצף אלליל יהתזّ קום פיגוזון ויזילון
אלאגלّא בגיר קדרה מנהם: 21 מםّא עלמה עלי טריק כל אמר וגמיע
כטאה ינטרהא: 22 ולים טלאם ולא גבם ינסתר הנאך פעלה אלגّל:
23 כמא אנّה לים שי איצא יציّר עלי אמר ימכנה אלמסיר אלי אלטאיק
פי אלחכם: 24 ירוע אלאגלّא בלא נהאיה ויוקף אכרין מכאנהם:
25 לדלך מםّא יתבת אעמאלהם יקלב זמאנהם פינכפצון: 26 ופי מכאן
אלטאלמין קד ספקהם פי מוצع אלשאמתין: 27 דלך עלי מא זאלו מן
טאעתה ולם יעקלו שיא מן סירה: 28 ווצל אליה צראך אלפקיר
וסמע צראך אלצעפא: 29 והו אדא יקרّר קומא מן יגלבהם ואן חגב
רחמתה ענהם מן יראהא דאך באלסוא עלי אדמיّ פראד או אמّה:
30 כלאף אלמלך אלאדמיّ אלמראיי ואוהאק אלשעוב: 31 וללה אן

11 G⁴ ויזאלון | 14 (איצא) B חסר | (ימכנה) OQG⁴ ימנעה | 15 Q יורע | 16 B וקלב | 17 Q אלשאמתין אלגאפרין | 18 Q ויצל אליה . . . ויסמע ¦ 19 B הולא יקרר | 20 (אדמי) Q חסר | וללה יקול.

והאומה על זה אמר פני שרים והשני החמדה על זה אמר ולא נכר שוע לפני דל והשלישי חסרון דעת והוא נכלל באמרו ולא נכר שוע והבורא ית׳ חלילה לו מכל אלה. וכבר הקדים לפני זה ארבע ראיות אחרות. הראשונה האף שונא משפט יחבש ר״ל שהמעול ושונא המשפט לא יחבשו דבריו ולא יתקיימו כאמרו לא יכון אדם ברשע. והשנית ואם צדיק כביר תרשיע ר״ל שדבריו יתעלה אי אפשר להוציא דבה עליו בעבורם. והשלישית האמר למלך בליעל מן השקר הוא שיהיה ראוי למלכות מי שהוא בליעל ולא יהיה זה אלא בהתגברו בין בני אדם. והרביעית רשע אל נדיבים כי הנדבה היא תת דבר למעלה ממה שראוי לתתו ולא יאמר על מי שנותן דבר מתנדב אם נשאר עליו דבר ממה שהוא חייב לתתו. אלה השבעה פנים ששם אותם אליהוא ראיות לצדוק הדין (ועיין מה שכתב הגאון בשער ו׳ מס׳ אר״ד דף 197). — פי׳ שוע נדיב לב ותפי׳ הזה הביא דונש בתשובותיו סי׳ ע״ח: שוע הוא הנדיב לב כדכתיב ולכילי לא יאמר שוע.

20. פי׳ רגע מותו: יש מהם מי שימות רגע. ופי׳ לא ביד: בלא יכולת מהם.

23. פי׳ הפסוק: כמו שאין דבר עוד שישים על איש אשר בו יוכל להלוך אל אל במשפט.

25. פי׳ הפסוק: לכן ממה שיכיר מעשיהם יהפך זמנם וישפלו.

30. פי׳ ממלך אדם: משונה ממלך בשר ודם.

7 פאי רגל מת̇ל איוב ישרב אלהזו מת̇לא כשרב אלמא: 8 ותט̇רק ליצחב פעלה̇ אלג̇ל וימצ̇י מע ד̇וי אלט̇לם: 9 אד̇ קאל לא ירבח אלמר אן יעו̇צה̇ אללה:

[פס̇רת] ברצותו תעויצ̇א מת̇ל אז תרצה הארץ (ויקרא כ״ו ל״ד) מן אלופא ואלתעויץ̇.

10 לד̇לך יא ד̇וי אלעלם אסמעו מ̇ני אן אלטאיק מעאד̇ מן אלט̇לם ואלכאפי מן אלג̇ור:

יריד בהד̇א מא אראד בקולה שמעו חכמים מלי (ב׳).

11 בל פעל אלאדמי̇ יכאפיה בה וכסביל אלמר יוג̇דה: 12 ומן אלחק̇ איצ̇א אן̇ אלטאיק לא יט̇לם ואלכאפי לא יעו̇ג̇ אלחכם: 13 ומן וכלה עלי אלארץ̇ ומן בסבבה צי̇ר אלדניא באסרהא:

ית̇צל קו׳ מי פקד עליו במא קבלה והו ושדי לא יעות משפט פוצל בה מא בעדה וקאל אנ̇ה לא יעו̇ג̇ חכם מן בסבבה כ̇לק אלדניא כלהא ומן לו צרף אליה באלה להלך.

14 פכיף̇ יצרף̇ אליה באלה והו רוחה ונסמתה אליה יצ̇מ̇הא: 15 פיתו̇פי ג̇מיע אלבשריין ואלאדמי̇ ירג̇ע אלי אלתראב: 16 ואן פהמת פאסמע הד̇ה ואנצת צות כלאמי פיהא: 17 כיף̇ יכון שאני אלחכם יג̇בר אמרה או אלעדל אלכביר תפלג̇ עליה: 18 איקאל ללמלך פאג̇ר או ללסכ̇י ט̇אלם: 19 אלד̇י לא יחאבי אלרוסא ולא ית̇בת אלסכ̇י̇ בחצ̇רה̇ אלפקיר אד̇ ג̇מיעהם צניעתה:

אורד עליה פי הד̇ה אלפואסיק סבע חג̇ג̇ פי נפי אלג̇ור ג׳ מנהא אצול וד׳ פרוע. פאמ̇א אלג׳ אצול פהי אלד̇י ג̇מעהא פי פסוק ואחד וקאל אשר לא נשא פני

2 B אלי צאחב פאעלה̇ אלג̇ל̇ D לאצחאב פ׳ אלגל | 9 (בה) D חסר | B ומע אלחק | 15 (יצרף̇) O יצי̇ר | (יצ̇מהא) B יצמתה | 16 (ג̇מיע) G^{4} חסר | 17 (צות) G^{4} חסר | (פיהא) B בה | 19 G^{4} לם יחאב . . . ולם ית̇בת.

שהחסרון הזה אינו על חובה שקדמה מאתו וזה אמרו בלי פשע, ולפי זה היה המעשה דבר בלי טעם כי איננו לא בעבור מה שעבר ולא בעבור מה שיבוא אבל החכם חלילה לו מדבר בלי טעם.

7. בתרגומו הוסיף: על דרך משל.

9. ביאור: פירשתי ברצותו בלשון תת תמורה כמו אז תרצה הארץ שהוא מענין תשלום ותמורה. — שם תרגם הגאון תרצה „תסתופי״ ר״ל תשלם.

10. ביאור: רצה בזה מה שרצה באמרו שמעו חכמים מלי.

13. ביאור: אמרו מי פקד עליו מתחבר אל מה שלפניו ושדי לא יעות משפט ויחובר עמו מה שאחריו [אם ישים אליו]. אמר אליהוא שדי לא יעות משפט מי שבגללו ברא העולם הזה כלו ומי שיאבד אם ישים אליו לבו.

17—19. ביאור: שם לפניו באלה הפסוקים שבע ראיות על הרחקת העול מאל שלש מהן שרשים וארבע ענפים. והשרשים השלשה הם אשר קבצם בפסוק אחד ואמר אשר לא נשא פני שרים כי מי שנושא פנים לא יעשה זה אלא בעבור שלשה דברים הא׳ מהם היראה

לד.

1 פאגאב אליהוא וקאל: 2 אידהא אלחכמא אסמעו כלאמי ויא
עלמא אנצתו לי:

אלאליק באן יכון מעני אליהוא פי מא צדר שמעו חכמים מלי הו אן איוב כאן קד קאל פי מקאלתה אלת̇אניה̈ אן חכמה̈ נעמה̈ אללה עלי עבאדה ואילאמה להם לא ילחקהא אלנאטקון ולא ידרכונהא ואנ̈מא הו אלמנפרד בהא כקו׳ והחכמה מאין תבוא (כ״ח כ׳) ת̇ם קאל אלהים הבין דרכה (כ״ח כ״ג) פקאל לה אליהוא הו̇דא אנאדי אלחכמא ואלעלמא חת̈י יער̈פונך אנ̈הם קד לחקו הד̇ה אלחכמה̈ ואדרכוהא הו קו׳ כי אזן וכו׳.

3 לאנ̈ אלסמע ימתחן אלכלאם כמא ידוק אלחנך אלטעאם:
4 נכ̇תאר לנא חכמא נערף בה מא אלאצלח מן כלאמנא: 5 ודלך אנ̈
איוב קאל קד זכות ואלטאיק אזאל חכמי: 6 ומע זואל חכמי אקצ̈ר
ען עוצ̇ וסהמי מדנף בלא ד̇נב:

הד̇ה אלפסוקין גואב למא כאן איוב קד צדר פי מקאלתה אלת̇אניה̈ חי אל הסיר משפטי (כ״ז ב׳) ת̇ם לם ינכר אליהוא עלי איוב קולה אן אללה אזאל חכמה אלד̇י כאן פיה אד̇ כאן [פי חק̈] אללה אן יפעל הד̇א ואנ̈מא אנכר עליה קולה אנ̈ אללה אזאל חכמה ולים יעו̈צה עלי ד̇לך שיא פי אלאכ̇רה̈ בל יקצ̈ר בה פי ד̇לך כקו׳ על משפטי אכזב ויתצר̈ף מן וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נ״ח י״א) אלד̇י הו תקציר ואנ̈ה איצ̇א לים עלי סיה̈ סלפת מנה לקו׳ בלי פשע פצאר אלפעל כאלעבת̇ אד̇ הו לא למא מצ̇י ולא למא יאתי ואלחכים מעאד̇ מן אלעבת̇.

9 D אלסמע כמא יתמחן . . . וכמא ידוק | 10 O בין כלאמנא | 12 D פי עוצ̇ | (מדנף) G⁴ מוצף.

2. ביאור: הענין הראוי במה שהקדים אליהוא שמעו חכמים מלי הוא שאיוב אמר במאמרו השני שחכמת הטבת האל לעבדיו ויסורו אותם לא ישיגו אותה המדברים ולא יבינות והוא מתבודד בה כאמרו והחכמה מאין תבוא ואחרי כן אמר אלהים הבין דרכה ועל זה אמר לו אליהוא הנה אקרא לחכמים וליודעים למען יודיעוך שהם כבר השיגו החכמה הזאת והבינו אותה הוא אמרו כי אזן וגו׳.

4. פי׳ מה טוב: מה היותר טוב מדברינו. — עיין מה שכתב הגאון בהקדמתו לס׳ או״ד (דף 21): ואמרו החסידים קצתם לקצתם משפט נבחרה לנו נדעה בינינו מה טוב וכאשר יש לחמשת האנשים בזה רוצה לומר איוב וחבריו מאמרים נרחבים.

6. פי׳ על משפטי אכזב: ועם סור משפטו אחסר תמורתו.

5—6. ביאור: שני הפסוקים האלה הם תשובה על מה שהקדים איוב במאמרו השני חי אל הסיר משפטי ואליהוא אינו מוכיח את איוב על מה שאמר כי האל הסיר משפטו (ר״ל גדולת שופט) שהיה בו כי זה ברשות האל לעשותו אבל הוא מוכיחו על אמרו שהאל הסיר משפטו ולא יתן לו תמורתו מאומה בעולם הבא כי אם יחסירנו אותה כאמרו על משפטי אם אכזב ופלת אכזב היא מן וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו שענינו חסרון. ועוד על מה שאמר איוב

ליס יגוז אן יעריה מנהא ומן אלעקאב גמיעא. ואלת̇אני צאלח ישפע אלי אללה פיג̇יבה קאל פיה יעתר אל אלוה (פ׳ כ״ו) והו ענד נפסה ד̇ליל לא יתעט̇ם בל יקול אנא כ̇אטי מד̇נב כקו׳ ישר על אנשים וגו׳ (פ׳ כ״ז) ופצח בהד̇א אלכתאב (צ״ל אלבאב) בעמל צאלח להד̇א אלעבד לקולה באור תראה (פ׳ כ״ח). ואלת̇אלת̇ עבד יולמה אללה באמראץ̇ ואוגאע קאל פיה והוכח במכאוב (פ׳ י״ט) ואתסע פי הד̇א אלבאב וקד̇מה עלי מא הו פי אלתרתיב קבלה לאן אלחאדת̇ה̇ אלתי חדת̇ת ואלסבב אלד̇י הם פיה יכ̇וצ̇ון הו הד̇א פעטף עלי הד̇ה אלג׳ בקולה להשיב נפשו.

30 ופידא ירד̇ נפסה מן אלהלאך ויצ̇י לה בנור אלחיוה̇:

פצח פי הד̇א אלפסוק באכת̇ר מן ד̇ינך אד̇ קאל לאור באור החיים ואכ̇בר פיה באן̇ אללה יעו̇ץ̇ הד̇א אלעבד עלי מא אבלאה ולו לם תוגד לה חסנה̇ מן אלף פכיף אן כאן פעלה אג̇מע צאלחא והד̇א אלאור אלד̇י ד̇כרה פי אלצ̇רבין אלאכ̇רין הו ת̇ואב אלצאלחין אלד̇י קאל פיה אור זרוע לצדיק (תהלים צ״ח י״א) ואיצ̇א כי עמך מקור חיים באורך נראה אור (שם ל״ו י׳) גמע חיים ואור עלי מא וצף האהנא.

31 פאצג̇ יא איוב ואסמע מני ואמסך חתי אתכלם: 32 פאן יכן לך כלאם מוגוד פרד̇ עלי ותכלם בה פאני אריד צלאחך: 33 ואן לא פאסמע מני ואמסך חתי אעלמך חכמה̇:

ת̇ם נאב ען אליפז ומא אנקטע ען גואב איוב ען מקאלתה אלת̇אניה̇ [אד̇ קאל ויען אליהוא וגו׳].

15 B ואלא פאסמע D ואן לם פאסמע.

18 G[4] ת̇ם נאב ען אליפז . . . ויען אליהוא.

תשובתו בכל זאת ייטיב לו האל בחסדו, כאמור יחשך נפשו וגו׳ [נ״א כי התשובה בעצמה היתה כעבודת האל ובה אמר יחשך נפשו וגו׳ אף אם אין לו מעשה טוב נשאר לגמול עליו כי האל בחסדו יתן לו טובתו] כי לא יתכן שיניחהו ערום מן הטובה ומן העונש יחדו. והשני כשיעתר צדיק אל האל ויענהו ואמר בו יעתר אל אלוה וגו׳ והוא בעיניו נקלה לא יתגאה כי אם אומר אני חוטא ועושה עון כאמרו ישר על אנשים [נ״א והאל ישלם לו צדקתו כאשר אמר פדה נפשו וגו׳] ובשער הזה ברר לשונו ואמר כי לעבד זה יש מעשים טובים באמרו באור תראה. והשלישי כשייסרהו האל בחליים ומכאובים אמר בתם והוכח במכאוב והרחיב לדבר בשער הזה והקדימו על השער הקודם לו במדרגה כי המעשה שהיה (מעשה איוב) והסבה אשר בעבורה הם מעמיקים לחקור בזה חיו. ואל זה השלישי חיבר אמרו להשיב נפשו מני שחת וגו׳.

30. ביאור: בפסוק זה הוא מברר לשונו יותר מבשני השערים האחרים כי אמר לאור באור החיים והגיד בו שהאל יתן לעבד זה תשלומים על מה שנסהו ואפילו לא תמצא לו זכות אחד מני אלף כל שכן אם היה כל מעשהו בצדקה. והאור הזה אשר הזכיר בשני הדרכים הוא גמול הצדיקים אשר אמר בו אור זרוע לצדיק ועוד כי עמך מקור חיים באורך נראה אור קבץ חיים ואור כמו שהוא מבואר שם. — ועיין מה שכתב הגאון בתחלת מאמר ה׳ מס׳ או״ד (דף 167): ואחר כן התבאר לי כי הזכיות כשירבו לנפש תזך ותאיר כמ״ש וחיתו באור תראה לאור באור החיים.

33. ביאור: אחרי כן דבר תחת אליפז ולא נפסק מלענות לאיוב על מאמרו השני זה אמרו ויען אליהוא וגו׳.

אלצלבה׃ 20 חתّי תסנך נפסה אלטעאם ואלמאכל אלמשתהא׃
21 ויפני גّל לחמה מן אן ינטׄר ותנבדד עטׄאמה חתّי לא תרי׃ 22 פאדׄא
קרבת נפסה מן אלהלאך וחיאתה מן אלאמאתה׃ 23 ואן כאן לה עמל
צאלח ואחד מן אלף פהו כמלאך יתרגם ענה ויכׄבר ען אלאדמّי
באסתקאמתה׃ 24 פאןّ אללה ירופה ויקול חאכמא צדّה ען ורוד אלהלאך
קד וגׄדת לה דׄלך דיתה׃ 25 וירכׄץ בדנה אכתׄר מן אלצבי כאנّה ירגׄע
אלי איّאם שבאבה׃ 26 וקד ישפע אלי אללה פירצׄי ענה וינטׄר אלי
וגׄהה בחטׄא מקאם גׄלבה קום ויכאפי דׄלך אלאנסאן בצלאחה׃ 27 והו
יסתקבל אלנאס ויקול קד אכׄטאת ואלסהל פקד שׁוّשתה ומא כאן
ינבגי לי דׄלך׃ 28 פאדׄא פעל דׄלך פקד פדא נפסה מן אלהלאך וצארת
חיותה תנטׄר אלנור׃ 29 והודׄא אלטאיק יפעל הדׄה אלכׄלתין
ותׄאלתׄתהמא מע אלמר׃

קאל אליהוא פי אלתעויץׄ ופי הדי אלפצׄל אןّ נעמה אללה פי דאר אלאכׄרה עלי ג׳ אצׄרב והי אלתי כׄתם עליהא וקאל פעמים שלש עם גבר אלאוّל תאיב יתוב אליה בעד זגר מנה לה כקו׳ אז יגלה אזן אנשים להסיר אדם (פ׳ י״ז וי״ח) פאן לם תבק לה חסנה בעד תובתה פאנّה ינעם עליה תפצׄלא כקו׳ יחשך נפשו (י״ט) אד׳

1 (תסנך) B תעאף | (ואלמאכל) DO חסר | 2 (מן אן ינטׄר) B חסר | 4 BD כמלך | 5 OD במסתקימה | B צדّוה | 6 DQ דיה דמה | (וירכׄץ) D ויריתק | (בדנה) DQ לחמה O בשרה | D אלצבא ... אלי צבאיה | 7 Q אלי שבאבה | 11 D תנטׄר אלי אלנור | 12 B ותלאתׄתהמא.

13 G⁴ עלי ג׳ צׄרוב והי אלתי כׄתם . . . ינעם עליה תפצّלא אד׳ צארת אלתובה נפסהא טאעה בהא קאל יחשך נפשו ולם יחדّ אן כאן מקאמה אד׳ ליס לה עמל באקי ואנّמא יתפצّל אללה עליה באלנעמה אד׳ ליס יגוז אן יעריה . . . ישר על אנשים וגו׳ פאןّ אללה יגאזיה עלי צלאחה כמא קאל פדה נפשו מעבור בשחת ופצח פי הדׄא אלכתאב באור תראה לאןّ להדׄא אלעבד עמל צאלח. ואלתׄאלתׄ יולכה אללה . . . פעטף עלי הדׄה אלג׳ בקולי להשיב נפשו וגו׳ (80) ופצח פיהא באכׄתר מן תינך אד׳ קאל לאור באור החיים . . . גׄמע חיים ואור נׄפיר מא וצף האהנא.

21. פי׳ ושפו ישתחקו ובפי׳ ע׳ מלות סי׳ פ״ט פירש המלה מלשון הברייתא גוי ששפה ע״ז וכן פירשה ר׳ יונה בשרש שפה.
23. פי׳ מלאך מליץ: מעשה טוב והוא כמלאך מליץ עליו.
24. ויאמר: ויאמר במשפטו.
25. פי׳ רטפש: רך. וכן פי׳ הראב״ע.
26. פי׳ וירא פניו בתרועה: ויביטו אל פניו בכבוד במקום תרועת העם.
27. פי׳ ישר על אנשים: יבא לקראת אנשים וכן פי׳ ר׳ יונה בש׳ שור.
28. בראש הפסוק תוסיף: וכאשר עשה זה.
29. ביאור: אמר אליהוא בתשלום ובהישרת החסד שטובת האל בעולם הבא על שלשה דרכים ותם שחתם עליתם ואמר פעמים שלש עם גבר. הראשון כשישוב אליו האדם בתשובה אחר שגער בו האל כאמרו אז יגלה אזן אנשים וגו׳ ואף על פי שלא תשאר לו זכות אחרי

12 פאנך לם תצדק פי ד̇לך אד̇ קדרה̇ אללה אכת̇ר מן אלאנסאן:

פהו לא ירג̇והם ולא יכ̇אפהם וסיקולה לה פי מקאלתה אלת̇אניה̇ (לד.) פי הד̇א אלבאב ז' חגג נשרחהא פי מוצ̇עהא ולכנה̇ אג̇מלהא האהנא בקו' כי ירבה אלוה מאנוש.

13 ומא באלך כ̇אצמתה פקלת אנה לא יג̇יב אלעבד עלי כל̇ כלאמה: 14 אעלם אן אלטאיק אנמא יתכלם ואחדה̇ ולא יחתאג̇ אן יט̇הר אלת̇אניה̇: 15 פי מנאם או רויא אלליל פי וקוע אלסבאת עלי אלנאס ונומהם עלי מצ̇אג̇עהם:

ת̇ם אג̇אבה אליהוא פי הד̇ה אלג̇' פואסיק ען מקאלתה אלאולי אלתי קאל פיהא הרפאים יחוללו (כ"ו ה') אנה יצרע אלשג̇עא ואלג̇באברה̇ בגתה̇ ואצ̇אף אלי ד̇לך קולה אם יחפץ לריב עמו (ט' ג') פקאל לה מדוע אליו ריבות אעלם אנה תע' אשרף ואעז מן אן יג̇אוב אלאנסאן עלי כלאמה כלמה̇ כלמה̇ בל אנמא חקה אן יכ̇אטבה ואחדה̇ לא ת̇אניה̇ ולו כאנת פי חלם לוג̇ב אמתת̇אל מא פיהא כקו' בחלום חזיון לילה פכיף [פי] אליקט̇ה̇ פד̇לך מא אג̇אבה אליהוא פי הד̇ין אלבאבין.

16 חיניד̇ יתקדם אלי קום ויכ̇תם עליהם רבאטהם:

פסרת אז יגלה יתקדם אליהם עלי מא וג̇דת הד̇ה אללפט̇ה̇ אין מא כאנת ד̇אך כקו' וה' גלה את אזן שמואל (ש"א ט' ט"ו) וקול בועז ואני אמרתי אגלה את אזנך (רות ד' ד') וקו' יהונתן וגליתי את אזנך (ש"א כ' י"ב).

17 ליזיל אלאדמי מן פעלה אלסו ואקתדאר כל אמר יג̇מידה: 18 פאן הו פעל ד̇לך צד נפסה ען אלהלאך וחיותה ען אלמרור פי אלטרד: 19 וקד יעט̇ה איצ̇א באוג̇אע עלי מצ̇ג̇עה ופי כת̇רה̇ עט̇אמה

5 D פקלת לה | DOQ עלי כלאמה | 15 B חכ̇תם | 20 Bפאן יפעל D פהו אן פעל | 21 D פוק מצ̇ג̇עת | B וכת̇רה̇ עט̇אמת.

---

12 ביאור: ואם כן האל לא יקוה לבני אדם ולא יירא מהם ועוד יאמר לו זה במאמרו השני. בשער הזה יש שבע ראיות נבאר אותן במקומן. ואולם הוא כללם כאן באמרו כי ירבה אלוה מאנוש.

14. פי' הפסוק: דע כי האל לא ידבר כי אם אחת ולא יצטרך שיראה פעם שנית.

13—15. ביאור: אחר כן ענה לו אליהוא בג' פסוקים אלה על מאמרו הראשון אשר אמר בו הרפאים יחוללו שהוא יפיל חללים פתאום הגבורים וחיבר אל זה אמרו אם יחפץ לריב לא יעננו אחת מני אלף ואמר לו מדוע אליו ריבות דע שהוא ית' נעלה ונכבד מאשר יענה לאדם על דבריו מלה במלה אבל אין חקו כי אם לדבר אליו אחת לא שנית ואפילו אם בא לו הדבור בחלום חייב לעשות מה שאמר לו כאמרו בחלום חזיון לילה וכל שכן בהקיץ. וזה הוא מה שענה אליהו בשני שערים אלה.— ועי' מה שכתב הגאון בהקדמתו לס' אי"ד (דף 15).

16. ביאור: פירשתי אז יגלה אזן אנשים יקדים אליהם. לפי מה שמצאתי הלשון הזה בכל מקום שנמצא בזה הענין כאמרו וה' גלה את אזן שמואל ומה שאמר בועז ואני אמרתי אגלה אזנך ומה שאמר יהונתן וגליתי את אזניך.

17. פי' הפסוק: להסיר אדם ממעשהו הרע וגאות כל גבר יכסה.

18. בראש הפסוק הוסיף: ואם הוא עשה זה. פי' שלח שָׁלוּח וכן למטה ל"ו י"ב.

יפתח פיתנפס או כאקואף גדד תתשקק: 20 פאתכלם חתי אתפרג ואפתח שפתי ואגאובכם: 21 ולא אחאבי אחדא ולא אכני אדמיא אגלאלא לה: 22 כמא לם אעתד קט אן אכניה בל ען קליל מן פעלי הדא יקבלני צאנעי.

לג.

1 ולכן אסמע יא איוב כלאמי ואנצת לגמיעה: 2 הודא קד פתחת פמי ותכלם לסאני פי חנכי: 3 ועלי מסתקים קלבי אקואלי ושפתי במערפה נקיה תכלמת: 4 רוח חכמה אללה צנעתני כדאך אמר אלכאפי יחייני בה: 5 פאן אסתטעת פרד עלי או צאפפני או אנתצב בין ידי: 6 הודא אנא עלי קדרך פי אלטאקה אד מן אלטין גבלת אנא איצא: 7 והודא היבתי לא תהולך וגברי לים יתקל עליך: 8 אמא מא קלתה בחצרתי וסמעת צות כלאמך בה: 9 מן אני זכי בלא גרם וסאדג ולא דנב לי: 10 ואנמא יגד עלי אלענת ויחסבני לה באגצא:

קד עלמת אן איוב קאל אולא אנה לא דנב לה כמא שרח פי פצל מי יתגני (כ"ט ב') אלי אכרה וקאל איצא ותורישני עונות נעורי (י"ג כ"ו) פמנהא קאל אליהוא אנך קלת הן תנואות עלי ימצא וקאל איצא למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך (י"ג כ"ד) ואמא ישם בסד וגו' פהו פציח מן קולה (י"ג כ"ז) וכדא קאל לה אליהוא אנת קלת ישם בסד וגו'.

11 ויציר עלי אלמצאד רגלי ויחפט גמיע סבלי:

פאגאבה אליהוא ען הדא וקאל מחאל [אן] יענתך או יטלמך ואלדליל עלי דלך קולה [הן זאת וגו'].

3 BD אעתאד | 7 D כדאך יאמר | 19 D אלמצאר Q אלמאצר.

---

21. בסוף הפסוק הוסיף: לכברו.

22. פי' הפסוק: כאשר לא הסכנתי לכנותו אבל כמעט מעשותי זה יקחני עושני. ועיין פי' הגאון למשלי י' ל"ב (ידעון רצון).

4. פי' הפסוק: רוח חכמת האל עשתני כן יחייני דבר שדי.

6. פי' לאל: ביכולת (מלשון לאל ידי). ופי' קרצתי נגבלתי (כלומר נוצרתי). ובפי' השבעים מלות סי' ע"ח פי' קרץ מצפון (ירמיה מ"ו כ') מלשון המשנה (יומא ג' ד') תתמיד נקרץ. אבל מה שנזכר עוד שם מחומר קורצתי היא בלי ספק הוספה מיד אחר ולא מיד הגאון.

7. פי' ואכפי: וכפייתי (מלשון כופין אותו עד שיאמר רוצה אני).

10. ביאור: כבר ידעת שאיוב אמר בראשונה שאין לו עון כאשר באר בפרשת מי יתגני עד סופו ואמר עוד ותורישני עונות נעורי ועליהם אמר אליהוא אתה אמרת הן תנואות עלי ימצא. ואמר איוב גם כן למה פניך תסתיר ותחשבני לאויב לך. אבל ישם בסד רגלי הוא ברור בדברי איוב וכן אמר לו אליהוא אתה אמרת ישם בסד וגו'.

11. ביאור: ואליהוא השיבו על זה ואמר שקר הוא שיתאנה הוא לך או יעשוק אותך והראית על זה אמרו הן זאת וגו'.

צאלח ענד נפסה: 2 פאשתד̈ עליהם נצ̇ב אליהוא בן ברכאל אלבוזי מן
עשירה̈ רם אמ̈א עלי איוב פאשתד̈ גצ̇בה עלי מא זכ̈י נפסה אכת̇ר מן
רב̈ה: 3 ואמ̈א עלי ת̇לאת̇ה̈ אצחאבה פאשתד̈ גצ̇בה עלי מא לם יג̇דו
ג̇ואבא, ועלי מא ט̇למו איוב: 4 ואליהוא אנתט̇ר איוב בכלאם אד̇ הם
אסן̈ מנה פי אלעמר: 5 פלמ̈א ראי אליהוא אנ̈ה ליס ג̇ואב מן קול
האולא אלת̇לאת̇ה̈ אלאנאס פאשתד̈ גצ̇בה:

ת̇ם אפתתח פקאל ג׳ מקאלאת [באזא] אלג׳ אלתי אנקטע ענהא אליפז ובלדד
וצופר ת̇ם̈ קאל מקאלה̈ ראבעה̈ אבתדא יזעם פיהא אן̈ איוב לם ימכנה אלאעתראץ̇
עליה פיה וכאן כד̇לך ולם יעתרץ̇ ומע ד̇לך פלם תעדם אלג׳ מקאלאת מן אן יצף
פי כל ואחדה̈ מנהא אלתעויץ̇ אלד̇י הו מד̇הבה ומעתמדה כמא קד̈מת פי צדר
אלכתאב ועלי מא סנשרח פי מוצ̇עה: אלמקאלה̈ אלאולי.

6 פאבתדא אליהוא בן ברכאל אלבוזי וקאל אני̈ צגיר פי אלסן̈
ואנתם כהול לד̇לך פרקת ותכ̇ופת אן אכ̇ברכם בעלמי: 7 קד̈רת אן̈
ד̇וי אלאעמאר יתכל̈מון וד̇וי כת̇רה̈ אלסנין יערפון אלחכמה̈: 8 פאד̇א
בהא רוח פי אלאנסאן וד̇אך אן יכון אמר אלאלאה יפהמהם: 9 פליס
כל כת̇ירי אלעמר יתחכ̈מון ולא כ̈ל אלשיוך̇ יפהמון אלחכם: 10 לד̇לך
קלת אסמעו לי חת̈י אכ̇בר בפהמי אנא איצ̇א: 11 הוד̇א קד צברת
לכלאמכם ואנצת̈ אלי אפהאמכם חת̈י נאהיתם אלכלאם: 12 וענדכם
אתפה̈ם פאד̇א ליס לאיוב מקאבל ולא מג̇יבה עלי אקואלה מנכם:
13 אל̈א באן תקולון קד וג̇דנא חכמה̈ בה אלמאיק ידפעה לא אלנאם:
14 והו פלם יצאפ̈ני אלכלאם ופי אקאוילכם לא יג̇וז אן אג̇אובה:
15 חת̈י אנדק̈ אלקום ולם יג̇יבו זיאדה̈ ואנתקל ענהם אלכלאם:
16 פלמ̈א צברת אלי אן לם יתכל̈מו ואלי אן וקפו פלם יג̇יבו זיאדה̈:
17 אבתדי אנא איצ̇א בקסמי ואכ̇בר במערפתי: 18 פאנ̈י ממ̈א אמתלאת
כלאמא צ̇יק̈ עלי̈ ראיי פי בטני: 19 וצאר בטני בה מת̇לא ככ̇מר לם

D 4 ואליהוא מנתטר איוב פי אלכלאם אד̇ הו | 6 (האולא) B חסר | 12 O פאג̇אב |
D צגיר אלסן̈ | D 14 פאד̇א בהם | D 16 כל אלאשיאך̇ | D 17 אסמעוני |
D 18 וענכם | DQ 20 אלמאיק בה | BD 21 יצאפפני | D 24 בקסטי B בקצטי | D מן
מא אמתלית | DQ 25 פי קלבי.

המאמרים על התשלום אשר הוא דעתו והשטה שהוא סומך עליה כאשר הקדמתי בפתיחת
הספר וכפי מה שנבאר במקומו. המאמר הראשון.

9—8. פי׳ הפסוק: וכאשר יש בהם (בימים ורוב שנים) רוח באנוש זה הוא בעבור
שדבר האל יבינם. לפי זה לא כל רבי השנים יחכמו ולא כל הזקנים יבינו המשפט.

18. פי׳ הפסוק: כי ממה שמלאתי מלים הציקתני דעתי בבטני.

19. פי׳ הנה בטני כיין לא יפתח: והיה בזה בטני על דרך משל כיין אשר לא נפתח
להיות לו הרוחה.

נאלה שרֿ: 30 בל לם אדע לסאני אן יכֿטי פיסאל אלסבֿ לנפסה: 31 ואן לם יכן רהט כֿבאי וגֿיראני יקולון מן יעטינא מן לחמה נאכלה ולא נשבע: 32 ואנא אקול פי אלסוק לא יבית גריב ומצאריעי אפתחהא ללצֿיף: 33 ואנ כנת גטית גֿרמי כסאיר אלנאס או דפנת פי מכֿאביי דֿנבי: 34 אן ארהב אלגֿמהור אלכתֿיר ואזרא אלעשאיר ידֿערני פסכתֿ ולא אכֿרג אלבאב כֿופא: 35 פמן יעטיני מן יסמע לי ולית יגֿיבני אלכאפי בחדֿי ויכון דֿו כֿצמתי קד כֿתב כתאבא: 36 אן לם אחמלה עלֿי מנכבי ואתֿזֿן בה כאלתיגֿאן: 37 ועדד כֿטאי אגֿעלה מדֿברא לי וכאחד אלמדֿברין אקרבה:

צֿרפת אגידנו מן נגיד.

38 ואן צרכֿת ארצֿי עלֿי וגֿמיע אהל אתלאמהא יבכון: 39 אן אכלת קואהא בלא תֿמן וכֿיבת נפס אצחאבהא: 40 פבדל אלחנטהֿ יכֿרג לי שוך ובדל אלשעיר זואן תםֿ כלאם איוב:

גֿמע איוב פי הדֿא אלפצל עיון אלצאלחאת פחכי אנֿה פעלהא ועיון אלכבאיר אלמנכרהֿ וכתֿירא מן צגארהא וחכי אנֿה תרכהא ולם יגֿיבה ען דֿלך בלדד ולמֿא מצֿי לה ג׳ מקאלאת ואלקום מססכון חכם עליהם אלכתאב באלאנקטאע פקאל [תמו דברי איוב].

לב.

1 ואנקטע האולא תֿלאתֿהֿ אלאנאם מן מגֿאובהֿ איוב אדֿ הו

B 3 אלגריב | D 4 ללאצֿיאף | B פי כֿבאיי | D 6 מן יסמעני | 8 (מדֿברא) DQ מכֿברא | (לי) B אלֿי O חסר | D 12 או כֿתרת נפס צאחבתהא.

---

32. הקדים בראש הפסוק: ואני אומר. פי׳ לאורח: לאֹרֵחַ.

33. פי׳ כאדם: כשאר בני אדם (הראב״ע: כדרך בני אדם). ופי׳ בחבו: במחבואי, וכן פי׳ הראב״ע: כמו חבי כמעט רגע.

34. בסוף הפסוק הוסיף מיראה.

35. פי׳ הן תוי שדי יענני: ומי יתן ויענני שדי בגבולי. (ודונש בתשובותיו על ר״ס סי׳ קנ״ב הזכיר פי׳ זה בזה בלשון הן תוי תאוי. ובלי ספק גזר הגאון מלת תוי מלשון והתאויתם לכם במדבר ל״ד ו׳ ושם תרגם גם כן בלשון חדֿ הוא גבול בל״ע).

37. ביאור: פירשתי אגידנו מן נגיד (אשימנו נגיד).

38. פי׳ תלמיה אנשי תלמית.

40. ביאור: אסף איוב בפרק זה עיקרי המעשים הטובים וסיפר שהוא עשה אותם ועיקרי העברות החמורות המאוסות והרבה מן הקלות וסיפר שסר מהם, ולא ענהו בלדד על זה וכאשר עברו לו שלשה מאמרים והאנשים שותקים מלענותו דן עליהם הכתוב בהפסקת דבריהם ואמר תמו דברי איוב.

1—5. ביאור: אחר כן פתח אליהוא לדבר ואמר ג׳ מאמרים כנגד הג׳ אשר שבתו מלאמרם אליפז ובלדד וצופר ואחר כן אמר מאמר רביעי להתחיל בו ואמר בו שאיוב לא יוכל להשיב עליו. והדבר היה כן ולא השיבו. ובכל זאת לא נמנע מלדבר בכל אחד מהשלשה

אלצרף הו אלאנאבה מן אלמראה לראעיהא.

11 אנּהא פאחשה כמא אנּה הו דנב אלספהא: 12 והי נאר תאכל אלי דאת אלהלאך וגמיע גלּתי תסתאצל: 13 אן זהדת פי מחאכמה עבדי ואמתי אדא כאצמאני: 14 ומא אעמל אדא קאם אלכאפי לחסאבי ואדא טאלבני מא ארדּ עליה: 15 אלים צאנעי פי אלבטן צאנעה והיּאנא פיה ואחד: 16 ואקסם אן כנת מנעת מן אלמראד אלפקרא או אשכצת עיני ארמלה: 17 אן אכלת כסרתי וחדי ולם יאכל יתים מנהא: 18 אד מן צבאי רבתני אלאוגאע וכאנּי מן בטן אמּי אסאירהא: 19 ואחלף אן כנת ראית האלכא בלא לבאס ולא כסוה ללמסכין: 20 אן לם יבארכני עלי דפא צלבה ומן גזּ כרפאני יתדפּא: 21 ואן כנת חרּכת עלי יתים ידי עלי אנּי ארי פי אלמחאּל עוני: 22 פלתקע כתפי מן אלמנכב ותנכסר דראעי מן אלקצבה: 23 ממּא יפזעני תעס אלטאיק וחמלתה לא אטיק: 24 ואן כנת צירּת אלדהב תכלאני ולא קלת ען אלגוהר מיתאקי: 25 ואן פרחת אדא כתר מאלי ואדא נאלת ידי מנה כבירא: 26 ואן ראית שמסא ילמע או קמרא והו מארּ עזיזא: 27 פאנכדע קלבי פי אלסתר ובאם פמי ידי אגלאלא לה:

אמּא מא חכי מן קו' אם אראה אור ויפת פהו צפה מא יפעל אלצאביון אדא הם ראו אלשמס ואלקמר פי נצף אלשהר אלאוּל והו יקר הולך באסו ידהם פעטּמוה.

28 פלינלני איצא עקאב דנב אלספהא אן גחדת אלאלאה מן עלוּה: 29 ואחלף אן כנת פרחת בוכם שאניי או טהרת עליה אדא

2 D פאנּהא Q לאנּהא | 3 B כאצמוני | 5 (אלים) D אלא אןּ | (פי אלבטן) D פי אלסמא | 6 (פיה) D פי בטן Q פי רחם | O אלואחד | O ואקסמת | D אן מנעת . . . ואן אשכצת | 9 BO אסירתא | B אן ראית | 10 (כסוה) D לבאס | 10 DQ גזּ כראפי O גז כבאשי | 13 O לא אציּר אלדהב | 14 אן אלגוהר | D או פרחת | 16 D כתירא | 18 בכ״י אלצביאן (= הנערים ותקנתי לפי הענין) | 20 B פהל ינאלני D פלינאלני | O עקאב בדנב.

11. פי' עון פלילים: עון הנבלים. וכן פי' עון פלילי בפסוק כ״ח.
16. בראש הפסוק הוסיף: נשבע אני. וכן בראש פסוק י״ט ובראש פסוק כ״ט.
18. פי' הפסוק: כי מנעורי גדלוני הכאבים וכאלו מבטן אמי אלך עמהם (עיין תשובות דונש על ר״ס סי' ד': וגם פירש גדלני כאב כמו כְּאֵב שהוא חולי... וזה חרבן לשון).
20. פי' אם לא ברכוני חלציו: אם לא ברך אותי על התחמם חלציו.
26. פי' אור: שמש. וכן פי' הראב״ע.
27. פי' ותשק ידי למו פי: וישק פי את ידי לכבדו. — ביאור: מה שסיפר באמרו אם אראה אור ויפת הוא סיפור מה שיעשו הצבאיים (עובדי הכוכבים והמזלות) כשיראו השמש והירח בחצי החדש הראשון והוא יקר הולך הם נושקים ידיהם ובזה יכבדוהו,
28. פי' גם הוא עון פלילי; ימצאני גם כן עונש עון הנבלים,

להם פיהא מגית: 25 ואתאלי אן לם אכן אבכי למן דהרה צעב ותהתם
נפסי ללמסכין: 26 אד רגות כירא פאתאני שר וצברת ללנור פאתאני
אפל: 27 ואמעאי תגלי ומא תהדא ממא תלקאני איאם אלצעף:
28 ומצית פי סואד מן גיר שמס וקמת פי אלגוק אגות: 29 וכאני צרת
אכא ללערבד וצאחבא ללנעאם: 30 ואסוד גלדי מן פוק לחמי ועטמי
נכר מן אלסמום: 31 וצאר טנבורי חזנא ובדל קיתארי צות בכא:

לא.

1 וכנת קד עהדת עהדא מע עיני פמא אלתפת אלי בהכנה:

הי אלגאריה אלחסנה.

2 ומא נציב אלאלאה מן אלעלו ונחלה אלכאפי מן אלרפע:

יעני בקולה ומה חלק הלא איד יקול והל יגעל אללה נציבא לאלטאלם אלא מתל מא נאלני מן אלתעס ואלתבאר.

3 אלא אן אלתעס ללגאיר ואלתבאר לפעלה אלגל: 4 אלא אנה
ירי טרקי וגמיע כטאי יחצי: 5 אן מצית מע דוי אלזור או אסרעת רגלי
אלי אלמכר: 6 אסאל אללה אן יזנני פי מיזאן עדל פאנה יעלם בצחתי:
7 אן מאלת קדמי מן אלטריק או מצי קלבי פי תבע עיני או לזק
בכפי שי:

מאום הו מתל מאומה.

8 פאדא זרעת פליאכלה גירי ודראריי יסתאצלון: 9 ואן אנכדע
קלבי עלי אמראה או כמנת עלי באב צאחבי בסבבהא: 10 פלתצרף
זוגתי לאכר ויגתו עליהא גירי:

B 1 ואותה לי אלם אכן ... ותגתם נפסי | D 3 אלאפל | D וליס תהדא | D 5 ללעראביד B לערביד | 6 חזינא | D 7 עאהדת | O אלבהכנה DQ בהכלה | DO 13 דוי זור | O 15 לצק ; 18 (גירי) DO אכר | DB 19 פלתרצד.

---

25. הוסיף בראש הפסוק: נשבע אני.
30. פי׳ חרב: „סמום״ והוא רוח זלעפות.

1. ביאור: „בהכנה״ (תרגום בתולה) היא הנערה היפה.
2. ביאור: ר״ל באמרו ומה חלק וגו׳ הלא איד וגו׳ היתן האל חלק לרשע זולת דמיון מה שבא עלי מן האיד והנכר (ר״ל השבר).
5. פי׳ עם שוא: עם אנשי שוא.
7. ביאור: מאום הוא כמו מאומה.
9. בסוף הפסוק הוסיף: בעבורה.
10. פי׳ תטחן לאחר אשתי: תקרא אשתי לאחר. — ביאור: פעל „צרף״ (תרגם תטחן) יאמר על האשה כשתקרא לאיש ההולך אחריה (ואולי פירשה על דרך משל מקול הטחנה). — ועיין מה שכתב הגאון במאמר י׳ מס׳ או״ד (על 294).

5 ומן דאכ֗ל אלבלאד יטרדון ויג֗לבון עליהם כאלסארק: 6 פהם פי ארהב אלאודיה֗ יסכנון ופי ת֗קאב אלתראב ואלצכ֗ור:

כפים תרגום סלעים.

7 פישבהון אלדין בין אלשג֗ר ינהקון ותחת אלחרשף יתער֗צ֗ון: 8 פהם ד֗וו אלספה ת֗ם ד֗וו לא אסם להם צ֗עפו מן אלבלאד: 9 ואלאן צרת כלחנהם וכנת להם כלאמא: 10 כרהוני ובעדו ענ֗י ומן וג֗הי לם יצד֗ו אלבצאק: 11 ולמ֗א חל֗ רבאטי ועד֗בני ואלרסן מן בין ידי֗ בעת֗ בה:

קו' כי יתרי פתח ישיר אלי אללת תע' אנ֗ה חל֗ רבאטה.

12 קאמו ען ימיני כאלעכרש וכלו פיה רג֗לי֗ וג֗עלו עלי֗ מחג֗את טרקאת תעסהם:

אלעכרש נוע מן אלשוך.

13 ושעת֗ו סבלי מן ג֗יר אן ינתפעון באד֗אי ולא מעין להם: 14 וכאלת֗גרה֗ אלואסעה֗ מן אלמא כד֗אך יאתון או פי מכאן ד֗וי אלאכ֗ויה֗ יתדחרג֗ון: 15 כד֗אך תקל֗ב עלי֗ אלנכאל וקד אנכלב כאלריח ג֗מיע נבלי וג֗אז כאלג֗ים ג֗יאת֗י: 16 ואלאן פנפסי תתסאפך עלי֗ אד֗ חאזני איאם אלצ֗עף: 17 וכאן עט֗אמי תקלע מני ליֹלא וערוקי לא תסכן: 18 ובג֗הד מן קוה֗ אתדרע לבאסי ובמקדאר תוניתי יאזרני: 19 וקד רמאני עלי אלטין חית֗י מאת֗לת אלתראב ואלרמאד: 20 ואן אסתג֗ת֗ת אליך .לם תג֗בני ואן וקפת ופהמתני: 21 פכאנ֗ך תנקלב עלי֗ חנקא ובעט֗ם ידך תתהדדני: 22 פתחמלני ועלי אלריח תרכבני ותמוג֗ני בפקה: 23 הו אני ערפת אנך תרדני אלי אלמות הו אלבית אלמעד֗ לכל֗ חי֗: 24 ויקינא אנ֗ה בלקע לא ימד֗ נאצר פיה ידה והו תעס ליס

2 D ארהאב | 4 O יעתרצ֗ון | 5 B ד֗וו ספה | 9 O עלי ימיני | Q כאלעכאריש | 15 B תסתפך | 17 B וכמקדאר | 21 (הו) B חסר.

---

5. פי' מן גו: מתוך הארץ.

6. ביאור: כפים תרגום סלעים.

7. פי' בין שיחים ינהקו: וידמו לאשר בין העצים ינהקו.

11. ביאור: אמרו כי יתרי פתח רומז אל האל ית' שהוא פתח יתרו.

12. ביאור: עכרש (תרגום פרחח) מין מן הקוצים.

13. פי' להותי יועילו: מבלי שיש להם תועלת בנזקי.

14. פי' הפסוק: וכפרץ רחב מן המים כן יאתיון או במקום שואה התגלגלו.

17. פי' ועורקי במלה דומה בל"ע וכן פי' ר' יונה בש' ערק והראב"ע: בל' קדר גידי.

18. פי' יתחפש: אתעטף.

23. פי' בית מועד: הבית המזומן. וכן פי' הראב"ע.

24. פי' הפסוק: ובאמת הוא עי (ר"ל שממה) לא ישלח בו עוזר ידו והוא איד שאין להם בו מושיע.

17 וטאלמא כסרת אניאב אלגׄאיר וטרחת מן אסנאנה אלפריסהׄ:
18 פקדׄרת אנׄי לא אתופׄי אלׄא מע בלי מנזלי וכאלרמל אטיל אלעמר:
19 ואןׄ ענצרי מנפתח אלי אלמא דאימא ואלטלׄ יבית פי זרעי סרמדא:
20 ואןׄ כרמי גׄדיד מעי וקוסי בידי תתבדׄל:

אי יתבדׄל שי בעד שי.

21 וכאן אלקום יסמעון לי ויצברון ויסכתון למשורתי: 22 ובעד
כלאמי לא יתׄנון ועליהם ידרׄ כלאמי: 23 וירגׄוני כאלמטר וכאנׄהם
פערו אפואההם לאללקים: 24 ואן צׄחכת מקאבלתהם לא יומנון ונור
וגׄהי לא יוקעון: 25 וכנת אכׄתאר מן טרקהם מא אגׄלס פיה ראסא
ואסכן בינהם כמלך פי כראדיסה והם בין ידיׄ כמן יעאזי אלחזנא:

ל.

1 ואלאן צׄחך מן הו אצגר מנׄי פי אלעמר ומן כנת אזהד פי
אבאיהם מן אן אגׄעלהם מע כלאב גנמי:

יעני אן יכונו לי רעאהׄ.

2 תׄם אקול למא דׄא לי קוׄהׄ ידיהם וקד צׄאע מעהם אלהרם:

יעני אנׄהם קד הרמו בלא מערפהׄ.

3 והם פי עוז וגׄוע ושום כאנׄהם פארׄין מן מפאזהׄ טׄלמא כׄאויהׄ
או מכׄואהׄ: 4 וקאטפון מלוחא וורק אלשגׄר ומן אצל אלרתם טעאמהם:

הו נוע מן אלשגׄר.

2 DQ מע מנזלי | 3 (דאימא) DQ חסר | 6 B יסמעון מנׄי | D ובעד מא כלאמי | 8 D לא יומנון בי | 9 B טריקהם | O מא כנת אגׄלס | 11 D מן הם אצגר . . . פי כלאב | 14 D ידהם . . . צׄאע מנהם | 16 הם פי עוז ופי גוע.

---

18. פי׳ הפסוק: חשבתי שלא אמות כי אם עם בלות ביתי וכחול (ר״ל חול הים) אאריך ימים.

19. בשני חלקי הפסוק הוסיף: תמיד, לעד.

20 ביאור: יחליף כלומר יתחלף זה אחר זה. (עיין פי׳ הרי״ק: בכל יום ויום היו עושים לי כבוד חדש ולמה כי קשתי בידי תחליף חכמתי ומעשי היו חדשים).

25. פי׳ הפסוק: הייתי בוחר מדרכיהם מה שאשב בו לראש ואשכון ביניהם כמלך בגדודיו והם לפני כמי שמנחם אבלים (עיין פי׳ הרי״ק בסוף פרק ב׳: כמו המלך בגדוד שאין חילו רשאין לדבר עד שיפתח כך הייתי אני ביניהם והם היו לפני כאשר אבלים ינחם כמו אותם הבאים לנחם האבל שאין להם רשות לדבר עד שיפתח האבל).

1. ביאור: לשית עם כלבי צאני כלומר שיהיו לי לרועים.

2. ביאור: כלומר שהם הזקינו בלא דעת.

3. פי׳ גלמוד: וברוע מזל עיין לעיל ג׳ ז׳. ופי׳ הערקים ציה כאלו הם בורחים מציה.

4. פי׳ עלי שיח עלי העץ מלשון עלי זית (וכן פי׳ הראב״ע: אפילו עלי השיח שהוא האילן). — ביאור: רתמים הוא מין מן העצים.

כט.

1 פעאוד איוב צׄרב מתׄלה פקאל: 2 מן יצנעני כאלשהור
אלקדימהׄ כאׄיאם כאן אלאלאה יחפטׄני: 3 ובתלמיעה סראגׄה עלי
ראסי וכנת עלי נורה אסיר פי אלטׄלאם:

אלמעני בחשך והו מכׄתצר אלבא.

4 וכמא כנת פי אׄיאם נעמתי ועצבהׄ אלאלאה עלי כׄבאי: 5 ומא
דאם כאן אלכאפי מעי וגלמאני חואלי: 6 וחין כאן סעיי ירחׄץ פי
אלסמן מתׄלא ואלצׄואׄן יצׄב לי אקסאם אלדהן שבהא:

בחמה הו מ׳ בחמאה מכׄתצר מתׄל וגם כל שרית ישראל (ד״ה א׳ י״ב ל״ט)
[מכאן שארית] ותזרני (ש״ב כ״ב מ׳) מכאן ותאזרני.

7 וכנת אכׄרג אלי אלמחאׄל ענד אלמסקף ופי אלרחאב אהׄיי
מגׄלסי: 8 וראוני אלאחדאתׄ ואכׄתבו ואלכהול וקפו או קאמו:
9 ואלרייסא חבסו אלכלאם וצׄירו ידהם עלי פמהם: 10 וצות אלמדבׄרין
קד אכׄתבו ולסאנהם קד לצק בחנכהם: 11 לאןׄ אדׄאנהם סמעת בי
פמדחוני ועיונהם ראתני פשהדו לי: 12 באנׄי אפלת צׄעיפא מגׄותׄא
ויתימא ולא מעין לה: 13 ודעוהׄ אלהאלך תאתיני וקלב אלארמלהׄ
ארנׄן: 14 וקד לבסת אלעדל מתׄלא ולבסני ושמלני אלחכם כאלממטר
או צניף: 15 וכנת ללאעמי מקאם אלעינין וללאזמן מקאם אלרגׄלין:
16 ומקאם אלאב לליתאמי ואׄי חכם לם אעלמה אסתבריתה:

1 B מן יצׄעני | 13 B לזק | O באןׄ | 16 D אלחכם ושמלני כממטר | 17 O
וללזמן | 18 (לליתאמי) B ללמסכין.

והחכמה מאין תמצא בכלל ודברי היסודות הנזכרים בה בפרט במאמר א׳ מס׳ או״ד (דף 45).
ועוד האריך בזה בפירושו למשלי ל׳ ג׳. ודבר עוד על זכר ד׳ יסודות בפרשה זאת בפירושו
לס׳ יצירה פרק א׳ הלכה א׳. ועל פסוק כ״ח עיין בפירושו לס׳ יצירה במקום הנזכר וס׳ או״ד
תחלת מאמר ד׳ (דף 48). — וכאשר ראה איוב שאמר מאמר שני ולא ענהו אליפז הוה דעתו
במאמר שלישי והוא אמרו ויוסף איוב וגו׳.

3. ביאור: חשך טעמו בחשך והוא מקוצר בית.

4. פי׳ חרפי: טובי (וכן פי׳ הראב״ע: גדולתי בלי דומה כי אם לפי הענין).

6. בשני חלקי הפסוק הוסיף: על דרך משל, על דרך דמיון. — ביאור: בחמה הוא
במקום בחמאה והוא מקוצר כמו וגם כל שרית ישראל במקום שארית ותזרני במקום ותאזרני.
(נזכר בתשובות דונש על ר״ס סימן קכ״ב).

7. פי׳ שער: אל מקומות אסיפת העם וכן דרך הגאון לתרגם שער אם אין ענינה שער
ממש עיין דברים י״ב י״ז. משלי ל״א כ״ג ול״א. ופי׳ עלי קרת אצל הבנין המקורה.

13. עיין פי׳ הגאון למשלי כ״ד כ״ו.

14. אחר מלת צדק לבשתי הוסיף: על דרך משל. — ועי׳ פי׳ הגאון לישעיה ס״א י׳.

וזנא והיֿא ללמא כילא: 26 ועמל ללמטר רסמא וטרק ללפקיע אצואתא:

חזיז אלדֿי פסֿרתה פקיעא הו אלסחאב אלמתקטֿע וקד יקאל אלשקאיק איצֿא.

27 חיניד ראהא וקצֿהא והיֿאהא ואסתבראהא: 28 תֿם קאל ללאדמיין אןֿ תקוי אללה הי חכמהֿ ואלזואל ען אלשרֿ פהם איצֿא:

מעוֿל איוב פי הדֿא אלמקאלהֿ אןֿ הדֿא עלם לא נגדה נחן ולא נצל אליה מן דֿלך קלב אלבלדאן אלדֿי פיהא אלבר ואלטעאם ומעאדן אלדֿהב ואלנחאס ואלחדיד פיצירהא אלמתוקד כמא פעל בסדום הו קו׳ כי יש לכסף מוצא אלי אכֿר אלקצֿהֿ ולא להא אעני אלחכמהֿ תֿמן פנשתריהא כמא דֿכר מן גֿמיע אלאשיא אלעזיזהֿ בל רדֿ גֿמיע דֿלך אלי אללה תע׳ הו קו׳ אלהים הבין דרכה וגֿעלהא מקאם חכמהֿ אלאכֿתראע ואלאבתדאע אלדֿין לא יעלמהא אלא הו תע׳ ושבֿההא איצֿא באלטבאיע אלדֿי לא יערף כיף טבעת עלי דֿאך אלא הו אדֿ קאל כי הוא לקצות הארץ יביט לעשות לרוח משקל וגו׳ דֿכר שמים ורוח וארץ ומים אדֿ הי אלענאצר אלדֿי לא יעלם אלנאס כיף טבעת ולא כיף רסמת בל אנֿמא יסלמון פעלהא ותדבירהא אליה.— תֿםּ אן איוב למֿא ראי אנֿה קד קאל מקאלהֿ תֿאניהֿ ולם יגֿאובה אליפז אכֿד מדֿהבה במקאלהֿ תֿאלתֿהֿ והו קו׳ ויוסף איוב וגו׳.

1 B וזואל.

2 F ופס׳ החזיז פקיעא והו אלסחאב אלמתקטֿע וקד יקאל לה שקאיקא איצֿא | 5 F וכאן מעוֿל איוב פי הדֿה אלמקאלהֿ עלי מא קאל והחכמה מאין תמצא ודֿלך אנֿה קד כאן קדֿם דֿכר מא יגֿריה אללה עזֿ וגֿלֿ פי עאלמה אן יקלב אלבלדאן אלדֿי פיהא אלבר ואלטעאם ומעאדן אלדֿהב ואלפצֿהֿ ואלנחאס ואלחדיד פצֿירהא כאלנאר מתוקדהֿ כמא פעל בסדום והו קו׳ כי יש לכסף מוצא אלי אכֿר אלקצֿהֿ פקאל עלי . . . אן הדֿא עלם לא נגֿדה כקו׳ והחכמה מאין תמצא וליס הו איצֿא יצל אלינא לקו׳ מאין תבוא ולא להא תֿמן פנשתריהא וגֿמיע מא נסק מן אלתֿמאן ואלגֿואהר אלעזיזהֿ. תֿםּ רדֿ דֿלך אגֿמע אלי אללה אלהים הבין דרכה וגֿעלהא מקאם (פה נפסק כ״י F).

28. ביאור: עיקר הדברים שסמך עליהם איוב במאמר הזה הוא שזאת חכמה אשר לא נמצאנה אנחנו ולא נגיע אליה וממנה שהפך הארץ אשר בה דגן ולחם ומחצבי הזהב והנחשת והברזל ושמה לתבערת אש כאשר עשה בסדום הוא אמרו כי יש לכסף מוצא עד סוף הפרשה ואין לחכמה מחיר שנקנה אותה כאשר זכר מכל הדברים היקרים אבל השיב הכל אל האל ית׳ הוא אמרו אלהים הבין דרכה ושם אותה במקום חכמת הבריאה והעשיה מאין אשר לא ידע אותן כי אם הוא יתעלה ודמה אותה גם כן בטבעים לא ידע איך הטבעו על זה כי אם הוא כאמרו כי הוא לקצות הארץ יביט וגו׳ הזכיר שמים ורוח וארץ ומים כי הם השרשים אשר לא ידעו בני אדם איך הטבעו ולא איך היה חקם אבל הם ישלימו עשייתם ופקודתם אליו ית׳. [נ״א סמך איוב במאמר זה על מה שאמר והחכמה מאין תמצא והוא שהקדים מה שיעשה האל ית׳ ויתע׳ בעולמו שיהפך הארצות אשר יש בהן דגן ולחם ומחצבי הזהב והכסף והנחשת והברזל ושם אותן כמו אש לתבערה כאשר עשה בסדום. ואמר עוד שזאת חכמה לא תמצא לנו ואינה באת אלינו ואין מחיר שנקנה אותה וכל מה שסידר מן המחירים והפנינים היקרים. אחר כן השיב כל זה אל האל אלהים הבין דרכה]. — ענין ד׳ היסודות בפסוק כ״ד וכ״ה הביאו גם הראב״ע והרי״ק והרמ״ק בפירושיהם. ועי׳ מה שהשיב הגאון על דברי הטועים בפרשת

8 חתّי בנו אלסבאע לם יטוהא ולא אלשבל מאל אליהא:
לא עדה תרג' לא סר אי לא מאל.

9 מדّ· ידה אלי צלודהא וקלב גבאלהא מן אצולהא: 10 ושקّק
כלגאנהא מן צואוינהא וכל אמר עזיז קד סבק פי עלמה: 11 ומגיץ
אלאנהאר קד חבסהא וגבאיאהא קד אכרגהא אלי אלנור: 12 ואלחכמה
כדאך מן אין תוגד ואיّ מוצע פיה הדא אלפהם: 13 ולם יעלם אלאנסאן
קימתהא ולא תוגד פי דאר אלאחיא: 14 ולו אמכן אלגמר אן יסאל
לקאל ליס הי פّי וכדלך אלבחר לו גאז אן יקול לקאל ליס הי ענדי:
15 ולא יעטי אלאבריז בדלהא ולא יוזן אלמאל תמנהא: 16 לא תקאם
בפצוץ אופיר ולא באלבלّור אלעזיז ואלמהא: 17 ולא יקאומהא אלדהב
פכיף אלזגאג ולא בדלהא סאיר אניה אלפוז: 18 ואלמרגאן
ואלאסתבראק לא ידכראן באזאיהא ומדّ אלחכמה אעזّ מן אלגואהר:
19 לא יקאומהא זברגד אלחבשה ובאלפצוץ אלנקיّה לא תקאם:
20 ואלחכמה כדאך מן אין תצל אלינא ואיّ מוצע פיהא אלפהם:
21 וקד כפית מן עין כל חיّ חתّי מן טאיר אלסמא אנסתרת: 22 וכאן
אהל אלהלאך ואלמות יקולון באדאננא סמענא כברהא: 23 לכןّ אללה
אלעאלם בטריקהא והו אלעארף במוצעהא: 24 לאנّה אלי אקאצי
אלארץ ילתפת ומא תחת גמיע אלסמא יראה: 25 וקד צנע ללריאח

1 $G^2 G^4$ בנו אלסבע | O יטאהא $G^2 G^4$ יטוה | $G^2 G^4$ ולא אלשחל | BD אליה G^4 עליה | 4 $G^2 G^4$ כלגאנא | B מן צואנהא | 5 (קד II) $BG^2 G^4$ חסר | 8 (לו גאז אן יקול לקאל) | O יקול G^4 חסר | 9 DG^4 ולא תקאם | 11 $OG^2 G^4$ אנא אלפוז | 12 $OG^2 G^4$ (באזאיה) DQG^4 מעהא | 13 B זמרגד | 14 Q הדא אלפהם DO אלפהם בה | ואלאסתברק | 15 D מן עיון | (חתי מן) B ומן | 17 B בטרקהא | 18 BQ ומן תחת | O וקד יגעל ללריאח מיזאנא וירתב אלמיאה באלמכיאל.

2 F ופס' לא עדה לם ימיל לאנّי געלתה תרג' לא סר מתל סורו נא אל בית עבדכם.

8. ביאור: לא עדה תרגום לא סר כלומר לא נטה [כ״א כמו סורו נא אל בית עבדכם].

10. פי' כל יקר ראתה עינו: וכל דבר יקר כבר הקדים בידיעתו.

11 תרגם מבכי במלה אשר תרגם בה נבכי לקמן ל״ח ט״ז וטעמה מקוה מים או לו מבוע מים.

14. פי' הפסוק: ולו היתה יכולת התהום שישאלו ממנו היה אומר לא בי היא וכן הים היה אפשר שידבר היה אומר איננה עמדי.

17. פי' וזכוכית: וכל שכן הזכוכית. והפי' הזה הביא ר' יונה בש' זכך בלי הזכיר שם הגאון.

18. פי' לא יזכר: לא יזכר כנגדה.

20—23. עיין מה שכתב הגאון על פסוקים אלה בפירושו לס' יצירה פרק א' הלכה א'.

22. פי' אבדון ומות: אנשי אבדון ומות (פי' הראב״ע: הם המתים הקדמונים).

25. ביאור: מלת חזיז אשר תרגמתיה „פקיע" טעמה הענן הנגזר לגזרים ויקרא גם כן בל״ע „שקאיק" (= גזרים).

22 ויטרח עליה מן לא ישפק עליה מן ידה יהרב הרובא: 23 ומן יספק עליה כפיה שמאתא ויצפר עליה מן מוצׄעה תהדדא:

קו׳ עלימו כפימו הו מגאז [מקאם עליו כפיו ומתׄלה ישר יחזו פנימו (תהלים י״א ז׳)] אלמעני פניו לאנה פי אללה תעאלי.

כח.

1 אן מוצׄעא כאן פיה ללפצׄה מכׄרג ותצפאה ללדׄהב: 2 וחדיד יוכׄד מן תראבה ונחאס יצב מן חגׄארתה: 3 גׄעל אגׄלא אלי חלול אלטׄלאם וכדׄלך לכל פאן הו מסתבר אלי דׄאת אלאפל ואלגבם: 4 ואתׄגר אלואדי מן חית יגׄרי פצאר אלמנסיון מן אלרגׄל אלגריבה קד צׄעפו מן אלנאם ואצׄטרבו: 5 וארץׄ כאן מנהא יכׄרג אלטעאם פאנקלבת בדל גׄמיע דׄלך פצארת כאלנאר: 6 ומוצׄע מן חגׄארתה אלמהא ומן תראבה אלדׄהב: 7 וסכה לם יערפהא אלטאיר מתׄלא ולם תלחטׄהא עין אלחדאה תבאלגא:

שזפתו תלמחהא מתׄל ששזפתני השמש (שה״ש א׳ י״ו).

1 O ומן ידה יהרב הרבא G^2 ומן מן ידה יהרב הרבא | DQ ומן סאפק יספק 2 G^2 יספק | DQ שאמתא $G^2 G^4$ שמאתה | 5 DQ אד | DG^4 מוצׄע | D מכׄרגא | B ומצפאה | 6 G^2 ינצב | G^2 לחלול אלטׄלאם פיה | 7 O וכדׄאך DQ ולדׄלך | $DOQG^4$ מסתברי | 8 G^4 G^2 יגר | G^4 פצאר אלי אלמנסיין | 9 B ארק | 10 B ואנקלבת G^4 DG^2 אנקלבת | 11 D והי סכה | D לא... ולא | 12 ODG^2 G^4 עין אלחדא Q עין אלגראב.

3 F וקו׳ עלימו כפימו הו מגאז מקאם . . . לאנה אלי אללה עז וגל | 13 F ופס׳ שזפתו תלחטׄה לאנהמא ב׳ הדׄא ואלב׳ שזפתו השמש שה״ש.

22—23. פי׳ הפסוקים: וישלך עליו מי שלא יחמול עליו ואשר מידו ברוח יברח ומי שיספק עליו כפיו שמח לאידו וישרק עליו ממקומו להפחידו. ביאור: אמרו עלימו כפימו הוא העברת לשון במקום עליו כפיו וכמוהו ישר יחזו פנימו הענין פניו כי באל ית׳ הוא מדבר. (נזכר בתשובות דונש על ר״ס סי׳ ק״ן).

1—3. פי׳ הפסוקים: כי יש מקום שהיה בו מוצא לכסף וזקיקה לזהב. וברזל יוקח מעפרו ונחשת תוצק מאבניו. שם קץ (זמן קצוב) לבוא החשך וכן כל מה שיש לו תכלית הוא חוקר עד עצם אפל וצלמות. — על פסוק ג׳ עי׳ פי׳ הגאון לס׳ יצירה פרק ב׳ הלכה א׳.

4. פי׳ הפסוק: פרץ הנחל ממקום שהוא נגר ויהיו הנשכחים מן הרגל הזרה דלים מאנוש ונתבלבלו. — עי׳ פי׳ הראב״ע: גם יפרוץ המקום נחל שהוא גר והענין מוגר כמים המוגרים.

5. פי׳ תחתיה: תחת (כלומר תמורת) כל זה.

7. הוסיף בשני חלקי הפסוק: על דרך משל, על דרך הפלגה. — ביאור: שזפתו תביט אליה כמו ששזפתני השמש.

7 פכיף יכון עדוّי כטאלם או מקאומי כגאיר:

קו׳ יהי כרשע איבי הו אכנא מתׄל כה יעשה אלהים לאויבי דוד (ש״א כ״ה כ״ב).

8 ומא רגׄא אלדנס אדׄ יטמע והל יסלי אללה נפסה: 9 או צראכׄה יסמע אלטאיק אדׄא חלّת בה אלשדّהׄ: 10 או יתדלّל עלי אלכאפי או ידעו אללה פי כל וקת: 11 ואנא אדלّכם עלי קדרהׄ אלטאיק ואלדׄי ענד אלכאפי לא אכתמה: 12 והודׄאכם כלّכם קד שאהדתם דׄלך פלם דׄא גרורא תגתרّון: 13 אןّ הדׄא נציב אלאדמיّ אלטאלם מן ענד אללה ונחלהׄ אלראהבין מן אלכאפי יאכׄדׄונהא: 14 אן כתׄרו בנוה פאלי אלסיף ודׄראריה לא תשבע טעאמא: 15 ושרידוה באלקתל ידפנון ואראמלה לא יבכין עליהם מן שגלהן במצאיב אכׄר: 16 ואן צבר פצّהׄ כאלתראב והיّא מלאבס כאלטין: 17 פיהייّ דׄלך ואלצאלח ילבסה ומאלה אלברי יקסמה: 18 ובני ביתה כאלענכבות ועמל כׄצّא כטّל אלעריש:

ופסّרת נוצר כׄץّ לאנّהמא ב׳ פי אלמקרא הדׄא ואלב׳ כעיר נצורה (ישעיה א׳ ח׳) קריהׄ מכׄצّצהׄ.

19 ואן אנצׄגׄע והו גניّ פלים ינצׄםّ חתّי יפתח עיניה פאדׄא לים הו:
20 וידרכה אלנכׄאל כאלמא בסרעהׄ וכאן אלזובעהׄ חמלתה לילא:
21 או ריח אלקבול חמלתה גפלהׄ פמצׄי אדׄ נקלה מן מוצׄעה:

וישערהו מתׄל ואסערם על כל הגוים (זכריה ז׳ י״ד) פנקלתהם אלי אלאמם.

3 B והל יסאל אללה מן נפסה G^2 יסלו | 4 DQ אלקאדר | 5 G^2 ידעו אליה | 6 O אכתמכמוה | 8 G^4 מן ענד אלכאפי | G^4 כתׄר בנוה G^2 כתׄר אולאדה | 9 D ושרידיה Q ושראידה G^4 ושרידה | G^2 G^4 תבכין | 12 G^4 יקסמה אלברי | B ביתא | O כאלעת G^2 G^4 כאלעש | O כאטׄלאל G^2 כאלטׄלאל | 13 OB אלערש | 17 G^2 ותדרכה | 18 D אדׄא ריח | G^4 אן נקלה.

---

2 F וקולה יהי כרשע אויבי כלאם אכנא כקו׳ כה יעשה אל׳ לאויבי דוד | 14 מכ״י F ובכ״י O: נצר הוא כׄץّ מתׄל כעיר נצורה | 19 F ויסערהו ונקלה מתׄל ואסערם... אלאמם.

---

7. ביאור: יהי כרשע אויבי הוא כנוי לשון כמו כה יעשה אלהים לאויבי דוד.
8. פי׳ יבצע: יאוה ממון. ופי׳ וכי ישל אלוה נפשו: היבטיח האל לנפשו (מל׳ שלוה).
15. בסוף הפסוק הוסיף: בעבור שהן טרודות בפגעים אחרים.
18. פי׳ הפסוק: ובנה ביתו כעכביש וכצל סכה עשה סכת גמא. — ביאור: תירגמתי נוצר כׄץّ כי שנים הם במקרא זה הא׳ והב׳ כעיר נצורה (עי׳ תרגומו לישעיה א׳ ח׳ ומה שהעיר שם עליו המוציא לאור).
19. עיין המאמר העשירי מס׳ או״ד דף 287.
21. ביאור: וישערהו כמו ואסערם על כל הגוים כלומר העברתים אל העמים.

מע אלט̈לאם: 11 ועמד אלסמא תרפרף ותבהת מן זג̇רתה: 12 בקו̈תה זג̇ר אלבחר ובפהמה אוהן פתנתה: 13 ובאמרה חסן אלסמאואת וארדעת ידה אלתנין אלמחיט: 14 הודא הד̇א בעץ̇ אוצאפה פאי̈ שי מן אלאמור סמע בה ורעב ג̇ברו̈תה מן יפהמה:

פאבי̈ן בעד הד̇א במא ד̇א אג̇אבה אליהוא ען קולה הד̇א אעני הרפאים פלמ̈א ראי אן צופר קד אמסך אכ̇ד̇ מד̇הבה במקאלה̈ ת̇אניה̈ הו קולה.

כז.

1 ועאוד איוב צ̇רב מת̇לה פקאל: 2 וחק̈ אלטאיק אלד̇י אזאל חכמי ואלבאפי אלד̇י אמר̈ נפסי: 3 אנ̈ה מא דאמת נפסי פי̈ ורוח אללה פי אנפי: 4 אן תכל̈מת שפתאי בג̇ור ולסאני לא ידרם ארבא:

תצדירה בהד̇ה יקול וחק אללה מא דמת באקיא לא קלת ג̇ור[א] ומעני הסיר משפטי אנ̈ איוב כאן חאכמא פימא בין קומה כמא וצף ואשברה מתלעות עול (כ״ט י״ז) פלמ̈א חלת בה הד̇ה אלמציבה̈ זאל חכמה.

5 ואעוד בנפסי אן אזכ̈יכם ואלי אן אתופ̈י לא אזיל צח̈תי מן קולי:

מעני לא אסיר תמתי הו באלקול יעני לא אתרך אן אקול [אנ̈י] צחית.

6 וקד תשד̈דת בצלאחי ולא ארכ̇יה כמא לם יכע קלבי מן עמרי:

יחרף יכיע מפרד.

1 OG תרף̈ | DB ובקו̈תה | 2 O ובקדרתה חסן | 3 BD פאי̈ שיין Q פאי שין | 4 D ורעם | 7 G⁴ רפע מת̇לתה וקאל | DQ וחקא אן אלטאיק | 8 D את̈א מא דאמת | 9 O לא ידרם אלמכר | G⁴ אבדא | 15 G⁴ G² ולם ארכ̇יה | (כמא) DQ ממא G² חסר | B יבע D יביע.

5 G⁴ . . . וסאבי̈ן בעד הד̇א במא ד̇א אג̇אבה אליהוא ען הד̇א אלקול פלמ̈א ראי איוב אן צופר קד אמסך אכ̇ד̇ מד̇הבה בסקאלה̈ ת̇אניה̈ אד̇ קאל | 10 F תצדירה בקו׳ . . . ואלג׳ פואסיק מת̈צלה̈ חי אל כי כל עוד אם תדברנה ומעני קולה הסיר משפטי . . . | 14 F ומעני לא אסיר . . . צחיח | 16 F ופס̈רת יחרף יכע מפרדא.

11. עיין פי׳ הגאון לפרק ד׳ הלכה ח׳ מספר יצירה.
12. פי׳ רגע: גער.
13. פי׳ נחש בריח: התנין הסובב הוא התלי בחכמת השמים ועיין פי׳ ס״י פ״א הל׳ ד׳.
14. ביאור: אבאר אחרי זה במה ענהו אליהוא על מאמרו זה רצוני לומר הרפאים יחוללו וגו׳. ואחר שראה איוב ששתק צופר החל לחוות דעתו במאמר שני.
2—4. ביאור: הקדים בזה הדבור לומר חי אל בכל עודי לא דברתי עולה. [ג״א והג׳ פסוקים מתוברים זה לזה]. וענין הסיר משפטי שאיוב היה שופט בין בני עמו כאשר סיפר ואשברה מתלעות עול וכאשר באה עליו הצרה הזאת סר משפטו.
5. ביאור: לא אסיר ר״ל בדבור כלומר לא אעזוב מלומר תם אני.
6. ביאור: יחרף יחרד (או יירא) מלה נפרדת (והראב״ע פי׳ יקטן לבי כאדם שיש לו חרפה).

מענאה אן גואב מסלתך יא איוב הד̇ה הו אמר פי עלם אללה̇ לא נקף נחן עליה̈ ולא נעלמה. פלמ̃א ראי איוב אן גואבהם קד אל אלי מת̇ל מקאלתה אלד̇י יחל̇ גמיע מא נשאהדה מן נעם אלטאלחין ואלם אלצאלחין עלי חכמה̈ אלבארי תע' ועלמה קו̇י קלבה וקאל לבלדד אד̇ לם תאתי בשי.

כו.

1 פאגאב איוב וקאל: 2 לעמרי מא אענת מן לא קו̈ה̈ לה ולא אגת̇ת ד̇ראעא לא ע̇ז להא: 3 מא אשרת למן לא חכמה̈ לה ולא ע̇למתה אלפקה: 4 ולא אכ̇ברת אחדא בכלאם ולא חכמה̈ אחדי כרגת מן ענדך:

הד̇ה אלג' פואסיק הי גרץ̇ הד̇ה אלקצ̈ה̈ לתכון גואב בלדד.

5 והו̇דא אלשגעא יצרעון מן גזאיר אלבחר וסאיר אלעמארה̈:

אד̇עי איוב האהנא אן̈ אללה יצרע אלגבאברה̈ בגתה̈ כמא ישא פאמסך צופר ען גואבה.

6 מן ענד אלד̇י אלת̇רי ענדה עריאן ולא כסוה̈ ללהלאך: 7 אלמאד̈ אלסמא עלי תיה ואלמעלק אלארץ̇ לא עלי שי: 8 אלצאר̈ אלמיאה פי גיומה ולא ינשק̈ אלגמאם דונה: 9 אלמאסך וגה אלכרסי̈ ורכם עליה גמאמה: 10 רסם חגאבה עלי וגה אלמא אלי פנא אלנור

5 (לעמרי) O חסר | DQ 6 מא משורתך למן ליס לה חכמה̈ ולכת̇יר אלמערפה̈ אלפלספה̈ | D 7 באלכלאם | G ולא חכמה̈ אחד | O 13 מן ענד אללה | G עריאנא | DB 14 אלצאר̈ אלמא | DQ 15 ולא ינשק̈ אלאענאן | G ואלממסך.

9 G^4 ת̇ם אד̇עי איוב האתנא . . . פאמסך צופר ען כלאמה.

3. בפסוק זה יש שני תרגומים: א) מה יעצת לאשר אין לו חכמה ולא הודעתו תושיה. ב) מה עצתך לאשר אין לו חכמה ולרב דעת הפילוסופיה.

4. פי' הפסוק: ולא הגדת לאחד מלים ולא חכמה אחת יצאה ממך.

2—4. ביאור: אלה הג' פסוקים הם כוונת זאת הפרשה להיות מענה לבלדד.

5. פי' הפסוק: הנה הגבורים יחוללו (מלשון חָלָל) מן איי הים ושאר הישוב. — ביאור: איוב טען פה שהאל יפיל פתאם את הגבורים חללים כאשר ירצה ובזה השתיק את צופר מלענות.

6. עיין פי' הגאון למשלי פ״ז י״א.

7. פי' צפון השמים. ופי' על בלימה „לא על דבר״ ובפירושו לס' יצירה פ' ד' הלכה ה' ביאר הגאון מדוע לא פי' „על לא-דבר״.

9. פי' פרשו צבר.

10. פי' חק חג כאלו נכתב חָק חוּג (עיין לעיל כ״ב י״ד). — בס' או״ד מאמר א' (דף 55) כתב הגאון: והודיענו עוד כי יש לאור ולחשך תכלית לחיות תשבה על העם הזה באמרו עד תכלית אור עם חשך.

וכראם אלסנבלה̈ ינקצפון: 25 ואן לם יכן כדׄאך פמן יכדׄבני ויציׄר כלאמי ליס כמא קלת:

אלגרץׄ אלדׄי אברזה מן הדׄה אלמקאלה̈ [אלזיאדה̈] עלי כלאם אליפז רמו מעט (כ״ד). ואנ̈מא נסק אלכלאם חת̈י אנתהי אלי האהנא פקאל לאליפז אגׄבתני באלעאקבה̈ פקלת ויתרם אכלה אש ואנא לם אסאלך עןׄ דׄלך ואנ̈מא סאלתך פי אלעאגׄל אכׄברני כיף ינעם עליהם וימהלון והם מהמא אקאמו כדׄאך יפסדון פי אלבלאד [ויקתלון ואנ̈מא אסאלך] הדׄא עלי מדׄהבך ואמא אלדׄי אקולה אנא אן̈ לה אן יפעל מא ישא וליס דׄלך במנכר פלא תגׄיבני באלעאקבה̈ ארפע קולך מעט ואיננו והמכו ועלי דׄלך אגׄאבה בלדד במא סיאתי.

כה.

1 ואגׄאב בלדד אלשוחי וקאל: 2 אלסלטאן ואלפזע מעה והו צאנע אלסלאם פי ארפאעה: 3 והל מוגׄוד אחצא לכראדיסה ועלי מן לא יתׄבת נורה: 4 ומא יחתגׄ אלאנסאן מע אלטאיק ומא יזכו אלמולוד מן אמראה̈: 5 הודׄא חת̈י אלקמר לא ילמע ולא אלכואכב תצפו בחצׄרתה: 6 פכיף אלאנסאן אלדׄי הו רמ̈ה ואבן אדם אלדׄי הו דוד:

אלמכׄרג מן מקאלה̈ בלדד הדׄה הו קולה ומה יצדק אנוש עם אל וגו׳ וכאן

1 G ומן יציׄר כלאמי כמא לם אקל | 10 D פאגׄאבה בלדד אלשוחי וקאל עןׄ דׄלך בקול מכׄתצר | 11 D דפעה O ארתפאעה.

8 ואלגרץׄ אלדׄי אברזה אלזיאדה̈ מן איוב עלי כלאם אליפז רומו מעט ואנ̈מא נסק אלכלאם מן אלאו̈ל אלי אלאכׄר חתי אנתהי... ואנא לם אסאלך פי אלעאקבה̈ ואנ̈מא סאלתך פי אלעאגׄל פאכׄברני כיף גׄאז אן ינעם עליהם וימהלהם והם מהמא... אסאלך הדׄא עןׄ מדׄהבך אנת ואמ̈א אנא אלדׄי אקול לה אן יפעל מא שא ענדי מנכר פלא תגׄיבני באלעאקבה̈ ארפע מן בינגא מעט ואיננו פאגׄאבה בלדד השוחי עלי דׄלך בקול מכׄתצר | 15 ואלמכׄרג מן מקאלה̈ בלדד הדׄא קאל ומה יצדק וכאן מענאה . . . אלי מתׄל מקאלתה אלדׄי יחל̈ גׄמיע מא נשאהדה מן נעמה̈ אלטאלחין ואלם אלצאלחין . . . וקאל לבלדד אנ̈ך לם תאתי בשי הו קול אלכתאב.

25. ביאור: הכוונה היוצאת מן המאמר הזה המוספת על דברי אליפז הוא אמרו רמו מעט. ואיוב סדר דבריו עד שהגיע הנה ואמר לאליפז השיבות לי ברוע אחרית הרשע ואמרת ויתרם אכלה אש ואנכי לא שאלתיך על זאת לא שאלתיך אלא על העולם הזה הגד לי איך הוא ייטיב להם ויאריך להם וכל עוד שהם עומדים כן ישחיתו בארץ ויהרגו ואני שואלך זה כפי דעתך. אבל לפי מה שאני אומר שיש לאל לעשות מה שירצה אין זה קשה ולפי זה אל תענני מעונש העולם הבא הרם דברך עוד מעט ואיננו. ועל זה השיבו בלדד במה שיבא אחרי זה.

6. ביאור: היוצא ממאמר בלדד זה הוא אמרו ומה יצדק אנוש עם אל וגו׳ ועניינו הוא שהמענה על שאלתך אשר שאלת איוב הוא בדבר תלוי בידיעת האל אשר אנחנו לא נעמוד עליו ולא ידענוהו. וכאשר ראה איוב כי כבר נטה מענה חבריו אל מה שדומה לדבריו ושגם הם יאמרו כי מה שנראה מטובת הרשעים ויסורי הצדיקים הכל תלוי בחכמת הבורא ית׳ וידיעתו אמץ לבבו ואמר לבלדד לא הבאת מאומה.

אלטלאם ביותא כאנת מכתומה נהארא לא יחתשמון אלנור: 17 והם אגמעין אלנהר ענדהם כאלגבס כדאך יערפון אלנכאל ואלגבס: 18 פמא אסרעה כאנה יגרי עלי וגה אלמא חין תדם שיעתהם פי אלבלאד ולא יולי בהם טריק אלעמארה: 19 אלי מפאזאה דאת חמי וינפר ענהם פיהא מא אלתלג ומא אשקאהם פי אלתרי: 20 ותנסאה אלקראבאת וכאן אלרמה אסתחלתה פלא ידכר אבדא וינכסר כאלעוד אלגור:

קולה מתקו רמה הו מתל מתקו לו רגבי נחל (איוב כ״א ל״ג) ויריד בהמא גמיעא אללזום ואלדואם כקול אלקום אן הדא אלבלד קד חלא לי הו מתל קו׳ אסתחלאני.

21 אלמראעי אלעאקר לא תלד פיטלמהא ולא יחסן אלי אלארמלה:

אומי בקו׳ רועה עקרה אלי אן אלטאלם אנמא יקצד אלי כל צעיף פיטלמה אמא עאקר או ארמלה מא יכפיה שומהן או מא אשבההן.

22 ויגאדב אלאגלא בקותה יקום ולא יומן בחיאתה: 23 אן אלדי יעטיה אלותאק חתי יתכל עינאה עלי גמיע טרקהם: 24 פארפעו מן בינכא קולכם ען קליל סיפנון ויתמאהנון וכסאיר אלטאלמין ינצמון

1 (לא יחתשמון) G לם תרי | 2 DQ כדאך ערפו | 4 B מפאזה | 5 D אשקאה מן אלתרי | 6 (אבדא) DQ חסר | O ואנכסר | 7 G מתל אלעוד | 15 DQ וטול אקאמתה יקום O וטול מא יקום | 16 O חתי יתוכא | 17 (ינצמון) G ינקצפון.

---

7 G מתקו הו מתל מתקו לו ויריד בהא גמיעא אלדוב (צ״ל אללזום) ואלדואם |

13 ואומי בקו׳ רועה אלי [אן] אלטאלם יקצד כל צעיף פי טלמה אמא עאקר או ארמלה מא יכפיה שומהם.

---

18. פי׳ הפסוק: מה קל הוא כאלו ילך על פני המים כאשר תקולל מחלוקתם (סיעתם) בארץ ולא יניחום לפנות דרך ארץ נושבת. — עיין מה שכתב הרי״ק: רבינו סעדיה פירש לשון כרמים וזיתים דרך יישוב כי כאשר יראה אדם כרמים יודע כי מקום יישוב הוא על כן קלל הרשע בארץ שלא יהיה ביישוב עם בני אדם כי אם במדברות.

19. פי׳ הפסוק: אל ציה בעלת חום וירחקו שם מהם מימי שלג ומה רב עינוים בשאול.

20. פי׳ ישכחהו רחם: ישכחוהו הקרובים. — ביאור: אמרו מתקו רמה הוא כמו מתקו לו רגבי נחל ובשניהם רוצה לומר הדביקות וההתמדה כאשר יאמר העם (בלשון ערב) הארץ הזאת מתקה לי הוא כאמרו ערבה עלי.

21. ביאור: רמז באמרו רועה עקרה אל מה שהרשע יתכוון לעשק כל עני עקרה או אלמנה אשר רוע מזלן לא נעלם מהם או מי שדומה להן.

22—24. פי׳ הפסוקים: וימשך האבירים בכחו יקום ולא יאמין בחייו שהנותן לו הבטחון למען ישען עיניו על כל דרכיהם. אם כן הריטו מבינינו דבריכם עוד מעט ואינם והמכו וכשאר הרשעים יקפצון . . .

ואלבידא להם אלפה כאלכבז ללצביאן: 6 אלדין יחצדון פי אלחקל עלפהם וכרום אלטאלמין יתתבّעון:

ינעטף בשדה בלילו עלי אלוחוש אלדין חכם אללה באן יאכלון כרום אלרשעים כקו' ופגשו ציים את איים (ישעיה ל״ד י״ד).

7 פהם יביתון עראיא בלא לבאס ולא כסוה להם פי אלקר: 8 מן סיל אלגבאל ירטבון ומן עדם אלכן קד לאזמו אלצואן: 9 יגצבון אליתים מן עאדתהם אלנהב ועלי אלצעיף וסתרהנון: 10 פימשון עראיא בלא לבאס ויחמלון אחמארהם גיאעא:

וצף אנהם יחמّלון אלצעפא [אלבר] ומע דאך יגיעון ויעצרון להם ומע דאך יעטّשונהם ויעירונהם [צ״ל וידעונהם] בין אלאסואר לא ידכלונהם אלביות. יצהירו [מן] צהרים.

11 ובין אסוארהם יקילון ויעצרון להם תגארא ומע דלך יעטשון: 12 פדאימא אלרהט מן אלקריה ישהקון ונפוס אלצרעי תגוّת ואללה לא יציّר אלספה: 13 והם מمן כאנו אדא ורד אלנור כאנّהם לא יתבתון טרקה ולא יגלסון פי סככה פיחתשמוה:

במורדי אור משתק מן מורד אלדי הו נזול חכי אן אלליל ואלנהאר ענדהם ואחד יקתלון ויסרקון ויפסקון פיהמא גמיעא.

14 בל פי אלנור יקום אלקאתל מנהם יקתל אלצעיף ואלמסכין ויכון באלליל כאלסארק: 15 ועין אלזאני מנהם תרצד אלגלם קאילא לא תלמחני עין ומואראה אלוגוה יציّר: 16 ואלסארק מנהם קד נקב פי

1 O ואלבّר להם | GDQ אלף. | D כאנו אלדין יחצדון | 2 G יתתאבעון | 6 D סיול אלגבאל | 12 BG ומע דאך | D ומע דא | 13 B ונפס | OG תגית | 15 O ולא יתבתון פי סככה | 18 B פי כל אלנור | O פי אלנהאר | O פיקתל | 20 D עין מחדרי ומוארה אלוגוה יסתר.

3 G וינעטף . . . כרום אלרשעים. | 9 G וצף אנّהם . . . ומע דאך יגיעונהם ויעצרון ... יעטّשונהם וידעונהם פי אלקילולה בין אלאסואר לא . . . צהרים | 16 G וחכי אן אלליל ואלנהאר ענדהם ואחד יקתלון ויפסקון פיהמא גמיעא.

6. ביאור: בשדה בלילו מוסב על הפראים אשר גזר עליהם האל שיאכלו כרם הרשעים כאמרו ופגשו ציים את איים.

9. פי' משוד ממה שהם רגילים לשדוד. וכן פי' הרמ״ק מרוב שוד. והרשב״ץ הזכיר פי' הגאון בלשון זה: משוד לשון השודד שודד.

10--11. ביאור: ספר שהם משיאים העניים את דגנם ועם זה ירעבו והעניים ידרכו להם יין ועם זה יצמאו ויניחו אותם בעת הצהרים בין החומות ולא יביאום אל הבתים. יצהירו מן צהרים.

13. ביאור: במורדי אור נגזר מן מורד שהוא ירידה. סיפר שהיום והלילה אצלם אחד יהרגו ויגנבו ויחטאו בשניהם יחד. (וכן פי' הרי״ק בעת שהשמש במורד בעת שקיעתו).

16. בראש הפסוק תוסיף: והגנב מהם.

12 ומן וציה̈ קולה לם אברח ואכ̇תר מן רסומי קד אד̇כרת אקואלה: 13 והו פואחד ומן יראדה ומא שאת נפסה עמל: 14 ואנה ליכמל שרוטי ומת̇להא כת̇יר ענדה: 15 לד̇לך אדהש מן בין ידיה וכל̈מא אתפהם אפזע מנה: 16 ואלטאיק קד ארכ̇י קלבי ואלכאפי אדהשני: 17 מא לם אנעטב מן קבל אלט̇לאם ולא מן בין ידי גשי אלאפל:

כד.

1 אקול מא באל מן אלכאפי לם יטאלעו אוקאתא ועארפוה לם ירו איאם ועדה: 2 קום יזיגון אלתכ̇ום ויגצבון אלקטוע וירעונהא:

ית̈צל קו׳ גבולות ישיגו באלפסוק אלד̇י קבלה פיכון תאליפהמא מדוע משדי לא נצפנו עתים גבולות ישיגו ותציר אלעבארה̈ לם יטאלעו מן אלכאפי אוקאתא ואלנון פי נצפנו ללתפכ̇ים.

3 וחמאר אלאיתאם יסוקון ויסתרהנון ת̇ור אלארמלה̈: 4 וימילון אלמסאכין מן אלטריק חת̈י קד אכ̇תבא מנהם צ̇עפא אלבלאד: 5 כאנהם וחוש פי אלבר̈ כ̇רג̇ו אלי צנעתהם מלת̇מסון אלפריסה̈

1 BDG פליס אנפ̇יה | O קד ד̇כרת | 2 B והו ואחד | 8 O שרט̇י | 5 DO ולא בין ידי | 7 B מא מן אלכאפי | 8 BD וקומא יזיג̈ון | 18 G קד אכ̇תבו | D צ̇עפא אלארץ̇ |

---

9 G ויתצ̈ל קו׳ גבולות ישיגו פי אלפסוק אלד̇י קבלה פיכון מן איתלאפהמא מדוע משדי לא נצפנו עתים ותציר אלעבארה̈ מא באל אלט̇אלמין לם יטאלעו מן אלכאפי אוקאתא ונצפנו הו נצפו פאלנון תפכ̇ים מת̇ל בצפיתנו צפינו (איכה ד׳ י״ז) וקו׳ עיניו בגוים תצפינה (תהלים ס״ו ז׳).

---

12. פי׳ מחקי: יותר מחקי. — עיין מה שכתב הגאון באו״ד סוף מאמר ה׳: ואומר במצדיקי בני אדם כי חטאיהם לא ישלמו בהרגל כמו שכתוב באשורו אחזה רגלי וגו׳ צפנתי אמרי פיו.

13. עיין מאמר ב׳ מספר או״ד (דף 88): חפץ הספרים באמרם כי העושה עשה הדברים בדברו בצוויו או במאמרו או בחפצו או ברצונו כלומר שעשה אותם בכוונה ממנו לא על דרך השוא ולא בשגגה ולא בהכרח כאשר אמרו והוא באחד מי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. ובפירושו לספר יצירה סוף פרק ג׳ הביא מלת באחד לראיה על אמתת האחדות שאין הבורא נפרד ממנה.

2. ביאור: אמרו גבולות ישיגו יתחבר לפסוק שלפניו ולפי זה יהיה חבורם מדוע משדי לא נצפנו עתים גבולות ישיגו ויהיה פירושו לא יֵרָאוּ משדי (בני אדם אשר גבולות ישיגו) עתים (בעתים מזומנים). והנון בנצפנו לפיאור הלשון, ופירושו נצפו כמו בצפיתנו צפינו בגוים תצפינה.

5. פי׳ ערבה לו לחם לנערים. הערבה חביבה להם כלחם לנערים.

קו' מי יתן ידעתי וגו' ישיר בה אלי אללה לאנֿה קד תמנֿי מרארא אן יעֿרפה אללה דֿנבה ולם יפעל לה דֿלך לתכון אלמחנה אקי פמנהא קאל אערכה לפניו משפט וגו'.

4 פאצאף בחצֿרתה אלחכם ואמלא פי מקאבלאת: 5 חתֿי אעלם אי כלאם יגֿיבני בה ואפהם מא יקול לי: 6 הל בכתֿרה קוֿה יכֿאצמני פלים הו פקט אלדֿי ילזמני:

מעני הרב כח [אן אלחכם] ליס במגאלבה וליס ילזמני בקול כֿצמי פקט בל במא ינתגֿ מן בין קולנא גֿמיעא ויכון אך פקט מתֿל וישאר אך נח (בראשית ז' כ"ג).

7 והנאך כנת אקאבלה מסתקימא חתֿי אפלת מן מחאכמי אלי אלגאיה: 8 הודֿא אדֿהב שרקא וליס הו וגרבא ולא אפהמה:

יעני אנֿי אתוקֿע רסלה ומלאיכתה דאימא לתקול לי איש דֿנבי ענדה פאהרב שרקא וגרבא פלא אגֿדה.

9 ואן אכֿדֿ שמאלא פלא אנטֿרה ואן עטף גֿנובא פמא אראה: 10 ממֿא עלם אן טריק אלחכם מעי ואנֿה קד אמתחנני פכֿרגֿת כאלדֿהב:

יעני אן הדֿא ממא ידלֿכם אנֿי נקי כאלדֿהב.

11 וקד תמסכת רגֿלי בקדם נביֿה וחפטֿת טריקה פמא אמיל מנה:

באשורו קדמה מתֿל לא תמעד אשוריו (תהלים ל"ז ל"א).

4 B פאצאפף | (מקאבלאת) B אועאט | 6 O אלזמני | 10 O פלא אפהמא | 13 BDG פלים אנטֿרה.

1 G וקו' מי יתן ידעתי ישיר בה . . . תמנֿי מן רבֿה מרארא אן יעֿרפה מא דֿנבה ולם יפעל . . . פמנהא קאל אדעה מלים | 7 G ומענאה פי הרב הו אן אלחכם ליס הו במגאלבה . . . בל מן בין קולנא גֿמיעא . . . אך נח | 11 וקו' הן קדם אהלך יעני אנֿי אתוקֿע . . . לתקול לי אי שי דֿנבי . . . ולא אגדהא | 16 G וחדֿא ממֿא ידלֿכם עלי אנֿי נקיֿ מתֿל אלדֿהב כזהב אצא. | 18 G באשורו מתֿל תמוך אשורי (תהלים י"ז ה').

6. ביאור: טעם הרב כח וגו' שהמשפט אינו בכח גבר ולא יחיבני במה שאמר בעל ריבי בלבד אבל במה שיצא מבין דברי שנינו. ואך ענינו בלבד כמו וישאר אך נח.
7. פי' הפסוק: שם הייתי מתוכח עמו ביותר עד שאמלט משופטי לנצח.
8. ביאור: כלומר שאצפה תמיד שלוחיו ומלאכיו שיאמרו לי מה עוני אצלו ואנוס למזרח ולמערב ולא אמצאהו.
9. תר' עטף במלה הדומת לה בלשון ערב וענינה נטיית וכן פי' ר' יונה בש' עטף.
10. ביאור: ר"ל זה מסה שיורה אתכם שנקי אני כזהב. — עיין מה שכתב הגאון במאמר ו' מס' או"ד (דף 198) ותנפשות הזכות המזוקקות אשר ניצלו תוקרנה ותכובדנה כי ידע דרך עמדי בחנני כזהב אצא.
11. פי' באשורו: באשורי נביאו. — ביאור: באשורו צעדו כמו לא תמעד אשוריו.

ואעדד כצוֹאן אלאודיה̈ דהב אופיר: 25 בל יכון אלכאפי חצנך ומאלך אלטאהר:

מעני ושית על עפר בצר והיה שדי בצריך הו אנ̈הם קאלו לה אן אנת חסבת אלחצון מתֿל אלתראב ואלדהב מתֿל אלחגארה̈ ולם תתֿכל עליהא לכנ̈ך תגעל אלבארי חצנך ומאלך אנגחת אמורך.

26 פאנ̈ך חיניד תתדל̈ל בין ידיה ותרפע וגהך אליה שאפעא: 27 תשפע ענדה פיסמעך ותסל̈ם נדורך: 28 ותקטע אמרא פיתֿבת לך ועלי טרקך יספר אלנור: 29 ותעלם אנ̈הם כאנו אתֿצ̈עו לך וקלת הדֿא אקתדאר ואלכֿאפץֿ אלעינין יגיתֿה:

יעני אנ̈ אצחאבך אלדֿי למתהם וקלת ענהם גוה ואנ̈הם תעט̈מו עליך אן ליס אלאמר כמא קלת בל תדֿללו לך הו קו׳ כי השפילו וגו׳.

30 ויפלת אלברי̈ פתפלת כדֿאך בנקא כפ̈יך:

כג.

1 פאגאב איוב וקאל: 2 אליום איצֿא שכואי מכֿאלף וקד תֿקלת צֿרבתי מע תנה̈די:

מרי שיחי אראד בה אנ̈ה שכואה פי כל̈ יום יכֿאלף מא שכאה [פי אמסה].

3 לית אלדֿי אערפה אגדה ואצל אלי גאיתה:

1 O ואעתדד G ואעד̈ | (ומאלך אלטאהר) G ומלך אלגואהר | 6 O אליה מן אלעיוב | 9 BG ואלכֿפץֿ | B יגית | 12 B כפ̈ך.

---

3 G ומעני ושית . . . לכנ̈ך תגעל אלכאפי [חצנך] ומאלך אנגחת אמורך. | 10 G ואראד בקו׳ כי השפילו תעלם אן אצחאבך אלדי למתהם וקלת ענהם גאוה (sic) אנ̈הם תעט̈מו עליך ליס אלאמר כמא קלת בל תדֿללו לך כי השפילו. | 15 G מרי שיחי אראד . . . פי אמסה.

אם תחשוב המבצרים כעפר והזהב כאבנים ולא תשען עליהם כי אם תשים שדי מבצריך והונך אז תושע. — עיין פי׳ הגאון למשלי י״ח י׳ ושם פירש שני הפסוקים בלשון קצרה: הנח המבצרים על העפר כבוזה אותם ומואסם ושים שדי מבצריך כמאמין בו. ושם בפירושו לפסוק י״א שב והביא תרגום שני הפסוקים. והרשב״ץ כתב: והיה שדי בצריך רבינו סעדיה ז״ל פי׳ קדש ופי׳ בצריך לשון מבצר.

29. ביאור: רוצה לומר שחבריך אשר גניתם ואמרת עליהם גוה שהם התגאו עליך תדע שהדבר אינו כן אך הם השפילו את עצמם לפניך הוא אמרו כי השפילו וגו׳.

2. ביאור: מרי שיחי ר״ל ששיחו בכל יום משונה משיחו של אתמול. (פי׳ מרי מל׳ סורר ומורה. ודומה לזה פי׳ הראב״ע: מורה הוא שיחי כל השיחות כענין עני ישראל מורה מאד וענינו משונה).

3. ביאור: אמרו מי יתן וגו׳ רומז בו אל האל כי כבר פעמים רבות בקש שיודיענו האל עונו ולא עשה לו זה למען יהיה נסיונו יותר חזק ועל זה אמר אערכה וג׳.

אנצבֿ אסאסהם: 17 אלקאילון ללטאיק זל ענֿא ויסתקלֿון מא יפעל אלטאיק בהם: 18 והו מלא ביותהם כֿירא ואבעד מנהם מא קדֿר עלי אלטֿאלמין אמהאלא: 19 פיראהם אלמסתקימון פיפרחון ואלברי יהזי בהם: 20 אן לם תכן אנאמהם קד אנכתמת ובאקיהם אכלה אלנאר:

אלמברז מן הדֿה אלמקאלה הו אם לא נכחד קימנו ודֿלך אן איוב סאלהם וקאל מדוע רשעים יחיו (כ״א ז׳) אגֿאבה אליפז וקאל אנֿמא ינעם עליהם נעמה אסתדראגֿ חתֿי יכון אלאלם אלחאל בהם בעקב נעמה אצעב וקע ואשדֿ וקאלו לה גראך תתוהֿם אןֿ הדֿא יכֿפי עלי אלכֿאלק כמא יקול אלדהריון אן עבים סתר לו (י״ד). או לעלך לם תשאהד מא קאל [צ״ל חלֿ] בהם אשר קמטו ולא עת (ט״ז). וקולה קימנו יריד קימם וכדֿלך רחקה [מני (י״ח) יעני רחקה] מהם ומתֿלה אם תגאל גאל וגו׳ (רות ד׳ ד׳) והדקותי עמים רבים והחרמתי לה׳ בצעם (מיכה ד׳ י״ג) ישוב ירחמנו (שם ז׳ י״ט) פכאן גרץֿ אלגואב בסו עאקבתהם בקו׳ ויתרם אכלה אש.

21 פארכֿן אליה תסלם ובהדֿה אלאמור יאתיך אלכֿיר: 22 ואקבל מן אמורה אלשרע וציֿר אקואלה פי קלבך: 23 ואן רגֿעת אלי אלכאפי בנית אדֿ תבעד אלגֿור מן מנזלך: 24 ואגֿעל מע אלתראב אלחצן

2 OG ואבעד ענהם DQ ואבעד | O אמהאלא להם | O פיראהם אלצאלחון | G 4 אן לא תכון | G ובקאיאהם | O אכלת אלנאר | Q 13 פארכן אליה בדֿאך | O 14 ולאן רגֿעת Q ולו רגֿעת | B 15 פי אלתראב G מן אלתראב.

G 5 (בסוף הפרשה) ואלמברז . . . ואשדֿ וקאלו לה פדֿאך תתוהֿם אנֿא יכֿפי עלי אלכאפי אלכֿאלק כמא יקולו אלדהריון . . . לם תשאהד מא חלֿ בהם אשר קמטו וקולה קימנו יריד קימם וכדֿלך רחקה מני יעני רחקה מהם ואלעבראניון יסתעמלון הדֿא מתֿל ואם תגאל גאל ואם לא יגאל יכבוש עונותינו וכל חטאתם פכאן גרץֿ אלגואב סו עקאבהם בקו׳ ויתרם אכלה אש.

17. פי׳ ומה יפעל שדי למו: ויזלזלו במה שיפעל בהם שדי.
18. פי׳ ועצת רשעים רחקה מני: והרחיק מהם מה שיעץ על הרשעים להאריך לחם.
20. תירגם קימנו „אנאמהם״ ר״ל יקומם כי במלת אנאם תרגם יקום בדברים י״א ו׳ ובבראשית ג׳ ד׳ וכ״ג (ובשני פסוקים אלה נדפס בטעות „אלנאס״ במקום „אלאנאם״). ועל הפי׳ הזה רמז הראב״ע באמרו: רובי המפרשים אמרו שהוא קימנו בקמץ קטן. וכן פי׳ הרד״ק בשרש קום: והוא כמו קימנו בצרי רוצה לומר יקומנו. — ביאור: היוצא מהמאמר הזה הוא אמרו אם לא נכחד קימנו וזה שאיוב שאל אותם לאמר מדוע רשעים יחיו ואליפז ענה אותו ואמר לא ייטיב האל לרשעים הלוך והיטיב אלא בעבור שיהיה ענין היסורים שבא אחר טובתם יותר קשה וחזק עליהם. ועוד אמר לו הנך חושב שזה נעלם מהבורא כאשר אמרו בעלי קדמות העולם שהעבים סתר לו וגו׳ או אפשר שלא תראה מה שנגזר עליהם אשר קמטו ולא עת. ואמרו וקימנו ר״ל קימם (וזה נזכר בתשובות דונש על ר״ם סימן ק״ן) וכן רחקה מני ר״ל רחקה מהם וכן נאמר אם תגאל גאל ואם לא יגאל וגו׳ ולפי זה כוונת המאמר לספר רוע אחריתם כאמרו ויתרם אכלה אש.
22. עיין פירוש הגאון למשלי א׳ ג׳.
24—25. ביאור: טעם ושית על עפר בצר והיה שדי בצריך הוא שאומרים לו חבריו

דל̃ קול אליפז עלי אן̃ אללה תע' לא ידפע מצ̃רה̃ ולא יגלב מנפעה̃ לנפסה באמרה ונהיה.

4 והל יוב̃כך מן תקואך או בהא יחאכמך: 5 אלא אן̃ שר̃ך כביר ולא אנקצ̃א לדנובך: 6 מנהא אן תסתרהן אכ̃אך מג̃אנא ותסלך ת̃יאב קום פיצירון עראה̃:

הד̃א מת̃ל קולה יהב חכמתא לחכימין (דניאל ב' כ"א) ולעות מאזני מרמה (עמוס ח' ה').

7 לא תסקי לגבא מא ותמנע אלג̃איע אלטעאם: 8 ודו אלד̃ראע אלגאלבה̃ תביח לה אלבלד ואלוג̃יה תקימה פיה ט̃למא: 9 וט̃אלמא כ̃לית אלאראמל פרגא ואד̃רע אלאיתאם תזידה צ̃עפא: 10 לד̃לך חואליך אלפכ̃אך̃ וידהשך אלפזע גפלה̃: 11 או תכון פי ט̃לאם לא תבצר פיה או קטר אלמא יגמ̃ך: 12 אלא אן̃ אללה פוק שמך̃ אלסמא פאנט̃ר אלי שאן אלכואכב מא ארפעהא: 13 פכיף תקול מא יעלם אלט̃איק ותתעג̃ב כיף יקצ̃י מן לדן אלצ̃באב: 14 ואלגיום תסתר ענה פלא ירי וחג̃אב אלסמא יסיר דונה: 15 אמד̃אהב אלדהריין תחפט̃הא אלתי סלכו רהט אלג̃ל̃: 16 אלד̃ין אוהצ̃ו בגיר וקתהם וכאלנהר

3 B והל יקאבלך | D לאן̃ שר̃ך | 4 D ומנה אן B אנ̃ך תסתרהן ת̃וב אכ̃יך | O אצחאבך | 5 BG פיצירון עראיא | 10 פראגא | D וד̃ראע אלאיתאם | O 11 תואליך פכ̃אכ̃א | G אן תכון... וקטר אלמא... | 13 G מא יערף | 14 OD ואלגים יסתרה.

1 G. ודל̃ מן קו' החפץ עלי אנ̃ה עז̃ וג̃ל̃ לא ידפע... ונהיה | 6 G. ובגדי ערומים קום יצירון פי אלחאל אלב' וכד̃לך ולעות מאזני טרמה ומא אשבה ד̃לך.

3, ביאור: מאמר אליפז יורה שהאל ית' לא ירחיק חזיק מעצמו ולא יקנה תועלת לעצמו בצוויו והזהרתו.

6. פי' ובגדי ערומים תפשיט: ותפשיט בגדי אנשים עד שיהיו ערומים. — ביאור: זה כמו אמרו יהב חכמתא לחכימין ולעות מאזני מרמה (עיין מה שכתב ר' יונה בס' הרקמת דף 194, למע דף 317 ואמר שם שעל דברים כאלה אמרו רבותינו נקרא על שם סופו).

8. פי' הפסוק: ואיש זרוע גברת תתיר לו הארץ ונשוא פנים תעמיד בה בחמס. (ועיין מה שכתב הגאון בפירושו למשלי ב' כ"ב).

14. תרגם חוג „חג̃אב" כלומר סתר מבדיל ופרגוד וכן תרגם חמלה בישעיה מ' כ"ב ובמשלי ח' כ"ז.

15. פי' ארח עולם: דעות מאמיני קדמות העולם. ומזה פי' הראב"ע: אורח העולם עם האומרים כן היה העולם ואיננו חדש. פירוש זה הביא הגאון בפירושו לספר יצירה בתחלת ההקדמה וגם תרגם שני הפסוקים ט"ו וט"ז ותרגם תשמר „תחפט̃" ודרכו „וט̃את" ואשר קמטו ולא עת „אלד̃ין אכ̃תרמו פי גיר וקת". והוסיף שם פירוש על תרגומו ואמר: קרא הכתוב דעת האנשים האלה בשם אורח עולם בעבור שהם ישימו העולם בלא גבול ולא שיעור והאנשים אשר הלכו בארח זה נקראו מתי און בעבור שהם חיברו לדעתם ראיות בטלות וגו'. — ועיין עוד מה שכתב הגאון בפירושו למשלי ז' כ"ז.

29 אלם תסאלו מארה̈ אלטריק ואיאתהם לא תתבתון: 30 אן̈ אלי יום
אלתעס יצד̈ אלשדיר ואלי יום אלקיאמה̈ יודון: 31 פמן יכ̇ברה בחצ̇רתה
אמורה ואלד̇י עמלה מן יסל̈מה אליה: 32 והו אלי אלקבור יודי ועלי
אכדאסהא יראבט: 33 כאן̈ קד חלת לה גבאש אלואדי ווראה כל אלנאס
יג̇ר̈ ואלד̇ין קבלה לא אחצא להם:

ואראד בקולה מתקו לו אללזום יעני אן̈ אלמי̈ת לאזם הד̇ה אלגבאש חת̈י כאנ̈הא קד חלת לה וטאבת.

34 פכיף תעאזוני באלהבא וג̇ואבאתכם מנסובה̈ אלי אלנכת̇:

אשתקק̈ת נשאר מן שאר בשרו (ויקרא י״ח ו׳).

כב.

1 ואג̇אב אליפז אלתימני וקאל: 2 אבאזא אלטאיק ירכן אלמר
חת̈י ירכן אליהמא אלעאקל:

קו׳ יסכן גבר יעני הל יצא̈ף אלמר רב̈ה פי מג̇לס חכם חת̈י יסכון עלימו משכיל יע׳ חת̈י ירכן אלקאצ̇י אלעאקל ויסמע כלאמהמא יומי בקו׳ עלימו אלי אל ונבר גמיעא.

3 והל ללכאפי מראד פי אן תצלח או לה טמע פי אן תצח̈ח טרקך:

1 B אלא תסאלו | B אלי אן אלתעס D אלי אן יום אלתעס | 4 D ווראה יג̇ר̈ בכל אלנאס | 8 B אלי אלנכאת | 11 D פאג̇אב G פאג̇אבה | 12 G עאקל.

---

6 מכ״י G. | 9 G נשאר מן שאר בשרו | 13 G מעני יסכן הל יצאפף אלמר רב̈ה . . . גמיעא.

.29 פי׳ תגברון: תכירון.

.30 פי׳ ליום עברות: יום תחית המתים (יום הדין). וכן פי׳ יום עברה (משלי י״א ד׳.) עיין עוד תשובות דונש על הגאון סי׳ ק״ן ושם הביא פסוק זה בין הפסוקים אשר יש בהם יחיד ורבים כלומר פועל בלשון רבים מחובר אל פועל בלשון יחיד (יחשך יובלו).

31 פי׳ ישלם: ישלים.

.33 ביאור: רוצה באמרו מתקו לו הדביקה ר״ל שהמת דבק ברגבים האלה עד שנראה כאלו מתקו לו וערבו עליו.

.34 פי׳ נשאר מעל: מיוחסת למעל. — ביאור: גזרתי נשאר מן שאר בשרו. (וכן פי׳ הרי״ק: תשובותיכם קרוב ומרע למעל מן שאר בשרו. והר׳ יונה בש׳ שאר הזכיר תרגום הגאון בלי הזכיר שמו).

.2 ביאור: אמרו יסכן גבר ר״ל האפשר שיערך גבר משפט את אל במושב בית דין עד שהדיין המשכיל ישב מול שניהם לשמוע דבריהם. רומז באמרו עלימו אל אל וגבר יחדו. — תירגם פעל סכן במלת „רכן״ שטעמה סמך או נשען ולפי זה פי׳ הפסוק: הישען הגבר (ר״ל הישען על כחו היערבנו לבו או התיצב) מול האל עד שישען המשכיל מול שניהם. וכן תרגם בפסוק כ״א הסכן נא עמו: „פארכן אליה״ השען עליו וקרוב לזה פי׳ היש אומרים שהזכיר הראב״ע.

רבה אלמערפה והו מן אלרפע יחכם: 23 באן ימות הדא בעטם צחתה כל חיותה מודע סאל: 24 ואודאגה מלא לבן ועטאמה תתסקי מכאכא: 25 והדא ימות בנפס מרה ולא אכל שי מן אלכיר: 26 וגמיעא עלי אלתראב ינצגעון ואלרמה תגטיהם:

וכרג אלי באב אלזיאדה מן הדא אלפצל מסלה איוב לאצחאבה מא קולכם הדא וקד כאן עארצהם בה פי פצל ישליו אוהלים לשודדים (י״ב ו׳) ולכן ליס עלי הדא אלטריק לאנה הנאך אדעי דעוי קאל פיהא אן ללה אן ינעם עלי אלכאפר תם תשעב אלכלאם אלי אן אתסע תם למא קאל לה צופר אן אלטאלם לא בד מן אן יעאקב פי אלדניא ואן אלנאס לא בד מן אן יבינון לה אסתחקאקה תרך איוב אן יטאלבהם במתל הדא וקאל פאתרכו קולי אנא ודלוני כיף תכון ללכאפר נעמה סאעה ואחדה מדוע רשעים יחיו תם נרי צאלחא ימות בנפס מרה וגמיעא יטותאן פאן כאן אלתואב ואלעקאב כמא תקולון אנתם פי אלדניא פאין יתאבאן או יעאקבאן וקד מאתא מי יגיד (ל״א) והוא לקברות (ל״ב). פען הדא אלמסלה אגאבה אליפז כמא תרי בעד הדא.

27 וכאני עאלם אפכארכם והממכם אלתי תטלמוני בהא: 28 והו אן תקולון אין בית אלנביל ואין מסאכן אלטאלמין קד סאוית בינהם:

1 G פי אלרפע | 2 G מודע וסאלי | O תתסאקא B תסתקי | 4 O ינצגעאן . . . תגטיהמא | D תגשי עליהם | 15 O פלקד עלמת | G באפכארכם | 16 (קד סאוית בינהם) B חסר.

G 5 ומעני זה ימות וזה ימות הו אלמכרג אלי אלגרץ אנה גואב איוב. — וכרג אלי באב אלזיאדה מן הדה אלפצל מסלה איוב ען נעמה אלכפר מא קולכם הדא וקד כאן עארצהם בהא מרה אכרי קבל הדה פי פצל ישליו אוהלים ולכן ליס... פי אלדניא ואן אלנאס יגב עליהם אן יבינון לה ... במתל מא תקדם פקאל אתרכו קולי אנא ודלוני אנתם כיף תכון ללכפאר נעמה סאעה מדוע ר׳ יחיו תם נרי צאלחין ימותו בנפש מרה וגמיעא ימותון פאן כאן... אנתם הו מא פי אלדניא פאין יתאבון ואין יעאקבון... כמא תרי.

23. פי׳ בעצם: בעֹצֶם וכן פי׳ ר׳ יונה בש׳ עצם.

24. פי׳ עטיניו: גידי צוארו.

26. ביאור: [נ״א: וטעם זה ימות וזה ימות הוא הדבור היוצא אל הכוונה להיות מענה איוב] ויצא מכלל זאת הפרשה כמין תוספת מה ששאל איוב את חבריו מה יאמרו על טובת הכופרים. וכבר היה משיב עליהם בזה בפרשת ישליו אוהלים לשודדים אבל הוא איננו על זה הדרך כי שם הוציא דעת מלבו ואמר שיש לאל להיטיב לכופרים ואחר כן נתפרדו הדברים עד שהרחיבו. אחר כן כאשר אמר לו צופר כי הרשע לא נמלט מלהיות נענש בעולם הזה ושבני אדם לא נמלטו מלהיות מבינים שהוא ראוי לעונש עזב איוב התוכחו עמם בענין זה ואמר להם הניחו את דברי והורוני לפי דבריכם איך יהיה לכופר חיים נעימים אף שעה אחת מדוע רשעים יחיו. אחר כן אמר רואים אנחנו צדיק שימות בנפש מרה וצדיק ורשע ימותו יחדו. ואם יש גמול ועונש כמו שאתם אומרים בעולם הזה איה גמולם או עונשם אחר שכבר מתו מי יגיד על פניו דרכו וגו׳ והוא לקברות יובל וגו׳ ועל זאת השאלה השיב לו אליפז כאשר תראה אחרי זה.

28. בסוף הפסוק הוסיף: כבר השוית ביניהם.

14 פקאלו ללמאיך זל ענّא פאן מערפה̈ טרקך לא נריד: 15 מّא אלכאפי חתّי נעבדה ומא ננתפע אדא אסתקבלנאה: 16 והודא אלצאלחין ליס פי ידהם כירהם ותקדירה עלי אלטאלמין קד בעד ענהם: 17 פהם יקולון מתי סראג אלטאלמין יכמד ויאתיהם תעסהם ויקסמהם כמא אלחבאל בגצבה: 18 ויצירון כאלתבן בין ידי אלריח וכאלהשים חמלתה אלזובעה̈:

הדה אלג' פואסיק עלי אלכפّאר אוّלהא הן לא בידם לאנّה צדר אוّלא ויאמרו לאל סור ממנו תם נסק עלי מא צדר בה מה שדי כי נעבדנו יעני אנّה ליס מוגוד ויקולון הודא נרי צאלחין לא בידם טובם תם נרי טאלחין עצת רשעים רחקה מני אי אנّהם לא יומנון באן הדא יכון נטיר קו' ען קום עצאה̈ יחישה (ישעיה ה' י"ט) וקאל גירהם לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה (עמוס ט' י').

19 ואללה יכנז לבניה גלّה תם יכאפיה חתّי יעלם:

וכאפאהם פשערו אדא פעלו מתל אביהם חסב קו' ואף בעונות אבותם אתם ימקו (ויקרא כ"ו ל"ט).

20 ותנטר עינאה תבארה ומן חמיה̈ אלכאפי ישרב: 21 פמא מראדה לביתה בעדה ועדד שהורה קד גזית: 22 והל יעלّם אלאנסאן

1 D ומא אלכאפי | 4 DQ סראג אלפאסקין | D ויקסמה B ויקסמונה | 5 O כמא יקסם אלחבאל B כמא באלחבאל G כמא בחבל | B יכונו כאלתבן | D וכהשים | 6 O אכלתה | 12 D ואללה פהו יכנז | 15 G תברה | 16 D והל יערّף.

---

7 G. ומנסוקה̈ הדה אלפואסיק הן לא כמה יהיו כתבן עלי קול אלכפّאר לאנّה צדר אוّלא [ויאמרו לאל] תם נסק עלי מא צדר מה שדי יענון אנّה ליס מוגוד ויקאל הודא נרי צאלחין [לא בידם טובם תם נרי טאלחין] עצת רשעים פי קולון והם מודיין כמה גר אנّהם ליס יומנון באןّ הדא יכון נטיר מא קאל קום עצאה̈ ימהר יחישה מעשהו וקאל גירהם לא תגיש ותקדים | 13 G וקו' אלוה יצפון אדא הם פעלו מתלה חסב ואף בעונות אבותם אתם ימקו.

בפניו שהוא רשע ופושע חדל מהביא ראיה עליהם מנפשו אבל הפך עליהם הדרישה ואמר למדוני אתם איך היה שאנחנו רואים הרשעים בטוב עד זמן מה כאמרו מדוע רשעים יחיו ושיער שהם לא יכזיבוהו באמרו שנותנים הרוחה לרשעים ובעת הרוחה יחיו חיים נעימים וזאת כוונתו עד סוף הפרשה. [בנ"א יש עוד: אחר כן אבאר מה שצריך מן הפרשה לביאור. וברגע שאול יחתו אפילו במותם לא יארכו תחלואיהם ואף בזה לא יענשו].

16—18. ביאור: שלשה פסוקים אלה על הכופרים הם אמורים. כי תקדים בראשונה אמרו ויאמרו לאל סור ממנו ואחר כן מחובר אל מה שקודם לו מה שדי כי נעבדנו רצונם לומר שאינו נמצא והם אומרים הנה נראה הצדיקים לא בידם טובם ואחר כן נראה הרשעים עצת רשעים רחקה מני [נ"א ועוד אומרים כעוזרים לדעת זאת כמה גר רשעים] כלומר שהם לא יאמינו שיהיה זה — שתעשה עצת האל היעוצה על הרשעים — כמו שאמר הנביא על האנשים הפושעים ימהר יחישה מעשהו ונביא אחר אמר כמו כן לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה.

19. ביאור: יצפון לבניו אונו וישלם להם והם ידעוה כאשר עשו גם הם מעשה אביהם והוא דומה למה שאמר הכתוב ואף בעונות אבותם אתם ימקו.

29 הדׄא קסם אלאנסאן אלטׄאלם מן אללה ונחלתה אלמקולהֿ מן אלטאיק:

כא.

1 פאבתדא איוב וקאל: 2 אסמעו כלאמי סמאעא ויכון דׄלך עזאכם לי: 3 אחתמלוני חתׄי אתכלׄם ובעד דׄלך אהזו בי אן אסתחקׄ: 4 הל שכואי לאנסאן אכׄר מעי פמא באל רוחי לא תצגר: 5 ולׄו אליׄ ותוחׄשו וצירׄו אליד עלי אלפם: 6 ומע הדׄא אן דׄכרת אמ־א דהשת ואכׄד בדני אלתקלקל: 7 מא באל אלטׄאלמין יחיון וקד גׄסמו וכתׄר מאלהם: 8 ונסלהם תׄאבת בין ידיהם מעהם ודׄראריהם בחצׄרתהם: 9 וביותהם סאלמהֿ מן אלפזע ולא קצׄיב אללה עליהם במרץׄ: 10 ותׄורה אן לקח לם יזלק ואן ולדת בקרתה לם תתׄכל:

יסמׄון פי אלמשנה אלחאמל מעוברת ויקולון ללולאד מילוט ופילוט מתׄל תפלט פרתו והמליטה זכר (ישעיה סו ז׳).

11 ויפלתון צביאנהם כאלגנם ואולאדהם ירקצון: 12 ויחמלון אלדףׄ ואלעוד ויפרחון בצות אלכׄליאק: 13 ויפנון איׄאמהם פי טיב עׄיש ופי טרפהֿ ירדון אלתׄרי בגיר מרץׄ:

מקאלהֿ איוב הדׄה הי כלׄהא מעתמד עליהא ודׄלך אנׄה למא ראהם יבאהתונה באנׄה טׄאלם עאצי תרך אלאחתגׄאג עליהם בנפסה בל עׄכס עליהם אלמטאלבהֿ פקאל אפתוני אנתם כיף צרנא נרי ללטׄאלמין נעמהֿ וקתא כקו׳ מדוע רשעים יחיו וקדׄר אנהם לא ינכרונה אן אלטׄאלמין ימהלון פקאל פפי חאל מהלתהם הודׄא יתנעמון פהדׄא כאן קצדה אלי אכׄר אלקצׄהֿ.

1 D מן אלאלאה ונחלתה ענד אללה | 4 G פאגׄאבה Q פאגׄאב | G עזאא לי | 5 G אחמלוני | DQ אפלא תחתמלון כלאמי | G תחזו בי אן אסתחקקת | 6 B פולׄוא | 7 G ואסתוחשו | B דחשת מנה | 8 O הו מא באל | G ואיצׄא כתׄר מאלהם | 9 D בין אידיהם | DO מעהם פי אלבלאד | 14 OG ויכׄלון צביאנהם | 15 O אלכׄליאק אלקיתאר.

17 G מקאלהֿ איוב הדׄה... אלמטאלבהֿ וקאל פאפתוני אנתם כיף... הודׄא ינעמון פהדׄא... אלקצׄהֿ. תׄם אבׄין מא יחתאגׄ מנהא אלי שרח. וברגע שאול יחתו חתי [פי] מותהם ליס תטול עללהם פיתעדׄבון.

29. פי׳ ונחלת אמרו: ונחלתו האמורה.

3. בסוף הפסוק הוסיף: אם ראוי אני לזה.

9. בסוף הפסוק הוסיף: בחלי.

10. ביאור: במשנה קוראים לאשה הרה מעוברת והלידה נקראת מילוט ופילוט כמו תפלט פרתו והמליטה זכר (עיין פירוש שבעים מלות סימן ה׳: עבר אשה מעוברת).

13. בסוף הפסוק הוסיף: בלא חלי. וכן פי׳ הראב״ע בלא עינויים. והרי״ק כתב: וי״א וברגע לפי שעה בלא חליים ארוכים.

6—13. ביאור: מאמר איוב כלו ראוי לסמוך עליו. וזה כאשר ראה אותם אומרים

גׄעלת הדׄה אלאפעאל אלמצׄלעה̈ בעצׄהא אלי בעץׄ [בעצׄהא] מנסובא אלי פעל אלטׄאלם בנפסה ובעצׄהא מנסוב אלי עקאב אללה תע׳ לה ווצׄעת בעצׄהא וחמלת עליה אלבעץׄ אלאכׄר חתׄי צאר גׄז בגׄז ואנתטׄם.

25 וסהם יסׄל ויכׄרג מן טׄהרה וצפאר מן מראׄרתה ידׄהב ותקע עליה אלהיבה̈:

וגׄעלת שלף כלמה̈ מצׄמרה̈ הו חץ.

26 וכמא כאן ינהׄב כל כנז מטׄלם מדפון לכׄזאינה פלדׄלך תאכלה נאר לא תנפךׄ וכמא כאן יסי אלי אלשריד פי כׄבאיה:

קולה כל חשך טמון יעני [כ]אשר גזל חושך ואלנאר אלתי לא תנפךׄ הי נאר גהׄנׄם אלתי קאל פיהא כי ערוך מאתמול תפתה (ישעיה ל׳ ל״ג).

27 לדׄלך יכשפון אהל אלסמא דׄנבה ואהל אלארץׄ יקאומונה:

28 ויתדחרג אדׄא מנזלה כאלמנגׄראת פי יום גׄצׄבה:

קד כאן צופר יעלם אןׄ אהל אלטופאן וגׄירהם חין אהלכו כאן מאלהם קד תדחרג מעהם והלך פסׄנהא קאל נגרות ביום אפו כאלמנגׄראת פי יום גׄצׄבה אלאמואל מע אלטׄאלמין. גׄמיע מא וצף צופר פי הדׄה אלמקאלה̈ יעני בה איוב ולכןׄ אלמעוׄל עליה מנהא אלדׄי הו גׄואבה הו קולה יגלו שמים עונו יקול לה אן אלטׄאלם יגׄב אן תכשף לה אלמלאיכה̈ בדׄנבה וכׄדׄאך אהל אלארץׄ יקאומונה פלא תסוׄמנא יא איוב אלי מחאשאתך פאנׄהא לא תחלׄ לנא.

8 BG לם תנפךׄ.

1 וגׄעלת הדׄה אלאפעאל אלמצׄלעה̈ בעצׄהא מנסובא אלי פעל אלטׄאלם . . . . . ואנתטׄם | 6 מכ״י G. | 9 G קולה כל חשך יעני כאשר [גזל] כל חשך טמון | 13 G וקד׳ יגל יבול בית פסׄרתה תדחרגא מן ויגל את האבן (בראשית כ״ט י׳). וקד כאן צופר יעלם... חין הלכו כאן מעלהם. . . יגׄב אן תכשף אלמלאיכה̈... אלי מחאשאתך פאנׄנא לא נסתחלׄ דׄלך.

ומקצתם שב על עונש האל ית׳ והנחתי הפעל האחד ושמתי הפעל השני מוסב עליו עד שהיה הכל מסודר חלק לעומת חלק.

25. ביאור: שמתי למלת שלף מלה מוסתרת והוא חץ (ר׳ יונה בש׳ גו ובש׳ שלף פי׳ כי שיעורו שלף נשק ושלף כאן פועל עומד. והראב״ע פי׳: שלף תחץ מהאשפה). — פי׳ ברק: המרה האדומה. וכן פי׳ ר׳ יונה בש׳ ברק.

26. פי׳ הפסוק: וכאשר היה שוסה כל אוצר חשך טמון למצפוניו בעבור זה תאכלהו אש לא נפח וכאשר היה מרע לשריד באהלו [בעבור זה יגלו יושבי השמים עונו ויושבי הארץ מתקוממים לו]. — ביאור: אמרו כל חשך ר״ל כאשר גזל כל חשך (ר״ל מטמוני חשך) ואש לא נפח הוא אש הגיהנם אשר נאמר בו ערוך מאתמול תפתה.

28. ביאור: [נ״א פירשתי יגל לשון גלגל מן ויגל את האבן]. צופר היה יודע שאנשי המבול וזולתם כאשר נשמדו נתגלגל ממונם עמהם ואבד ובהם אמר נגרות (כלומר כאשר נגררו) ביום אפו ר״ל הממון עם הרשעים. — כל מה שסיפר צופר בפרשה הזאת רומז בו אל איוב אך מה שסמך עליו ואשר הוא מענהו הוא אמרו יגלו שמים עונו. הוא אומר לאיוב ראוי הרשע שהמלאכים יגלו לו עונו וכן יושבי הארץ מתקוממים לו אם כן אל תבקש ממנו איוב שנחמול עליך כי זה איננו מותר לנו.

13 וישפק עליה ולא יתרכה וימנע אלנטק פיה תחת חנכה: 14 פלדׄלך טעאמה פי אמעאיה יתקלׄב כאןׅ מראראת אלחׄיאת אלרקש פי גׄופה: 15 וכמא בלע מאלא חראמא כדׄאך יתקאיאה חתׄי יקרצׄה אללה מן בטנה: 16 כאנׄה סםׄ אלשׄגׄעא ירצׄע או תקתלה לסאן אלאפעי: 17 ולא ירי אקסאמא ואנהארא ואודיׄה נעים כעסל וסמן: 18 וכמא כאן יגׄלב כסב אלחראם כדׄאך לא יבלעה ובסרעתה אלי מאל גירה כדׄאך לא יתמתׄע בה:

צׄמנת אלי משיב יגע כסבא חראמא לאןׅ אלקצׄה אליה תשיר ומעני כחיל תמורתו מאל גירה לאןׅ אצל אללפטׄה תגייר וכׄלאף.

19 וכמא עספׄהם חתׄי תרכהם פקרא כדׄאך אלבית אלדׄי גצׄבה לא יבניה:

פי עזב דלים אצׄמאר ותקדירה עזבם דלים ומתׄלה וימלט משחיתותם (תהלים ק״ז כ׳) תקדירה וימלטם.

20 וכמא לא יערפו אלסלו פי בטונהם מנה כדׄאך במנאהם לא יפלתון: 21 וכמא לם יבק להם שרידא מן טעאמהם עלי דׄלך לא יצבר לה כׄירה: 22 ואדׄא אמתלא קפיזה יציק בה ועקובׄה כל שקיׅ אשקאה תאתיה: 23 וכמא כאן קצדה אן ימלא בטנה חראמא כדׄאך יבעתׄ פיה מן שדׄה גצׄבה וכאן ימטר עליה מחארבתה: 24 פאן הרב מן סלאח אלחדיד אבתדלת עליה אלקוס אלנחאס:

D 1 אלנטק בה | B 2 מעאה | O ינקלב | D מרארה | O 3 וכמא... כדׄאך... מן גופה | B 4 פאנׄה | O אלשגעא מן אלחׄיאת | D 5 חי כעסל O חי שביה בעסל | D 6 אלמאל אלחראם | O 7 לא ימתע | 10 (כדׄאך) B וכדׄאלך Q ולדׄאלך | O 14 וכמא כאנו לא יערפו | O במנאה לא ינפלת | D 15 לה | B פי טעאמהם | B לא יצבר לה כׄירא | B 16 קפיצה | Q צׄאק בה | B כל שאקי | DQ (אשקאה) חסר | Q 17 מאלא חראמא | B יבעתׄ מן פיה | G 18 מחארבה | G 19 תבדׄלת.

8 אצׄפת אלי משיב יגע כסבא חראמא לאןׅ אלקצׄה אליה תשיר. ומעני כחיל... וכׄלאף | G 12 ופי קולה עזב דלים חרף מצׄמר הו עזבם דלים מתׄל וימלט משחיתותם אלדׄי מענאה וימלטם מש׳.

13. פי׳ ימנענה ימנע הדבור בו.— עיין מה שכתב הגאון בהקדמתו לס׳ או״ד (דף 5): אעפ״י שהכסילים חומלים על סכלותם ואינם מניחים אותה כמו שאמר יחמול עליה ולא יעזבנה.

18. פי׳ משיב בל׳ אסיפה וקביצה ותרגמו במלה הערבית אשר תרגם בה תשבנה בפסוק י׳. — ביאור: חברתי אל משיב מלת איסור כי ענין הפרשה רומז עליו (שהוא מדבר על מה שקנה באיסור) ושעם כחיל תמורתו חיל חילופו כלו׳ חיל זולתו כי עיקר מלת תמורה חילוף ושינוי.

19. ביאור: באמרו עזב דלים הסתרת לשון ושיעורו עזבם דלים וכמוהו וימלט משחיתותם שיעורו וימלטם (וכן פי׳ הרי״ק: ריצץ בני אדם עד עזבם דלים).

22. פי׳ הפסוק: כאשר תמלא סאתו (וכן בתרגום: תתמלי סאתיה) יצר לו ועונש כל עמל אשר עשק אותו יבוא עליו.

23. פי׳ הפסוק: וכאשר היתה כוונתו למלא בטנו בממון אסור כן ישלח בו חרון אפו וימטר עליו מלחמתו.

19—24. ביאור: שמתי אלה הפעלים הנוטים זה אל זה מקצתם שב על מעשה הרשע

קׄ' הזאת הו אתׄבאת ועלי אןׄ פי אוׄלה הא ומתׄלה הנגלה נגליתי אל בית אביך (שמואל א' ב' כ״ז) אלדׄי הו תחקיק.

5 אןׄ רנין אלפאסקין ען קריב ופרח אלמראיין אלי טרפה׳: 6 ולו
אמכן אן יצעד אלי אלסמא קדרה וראסה אלי אלסחאב יבלג: 7 לכאן
ענד אנטואה יביד אלי אלגאיה׳ חתׄי יקול נאטׄרה אין הו:

כגללו ישתקׄ מן ונגלו כספר השמים (ישעיה ל״ד ה') אלדׄי הו אנדראג ואנטוא.

8 וכאלחלם יטיר פלא יגׄדונה ויארק כרויא אלליל: 9 ואן עין
טמחתה פלא תעוד ולא תלמחה איצׄא פי מוצׄעה: 10 וכמא כאנו
בנוה יעסׄפון אלפקרא וידאה תגׄלב גלׄה:

וידיו תשבנה גׄלב מתׄל וישב לו מנחה (מ״ב י״ז ג').

11 כדׄאך מהמא עטׄאמה מלא קוׄה׳ שבאבה מעה פי אלתראב
תנצׄגׄע:

אעלמנא אנׄה יכׄתרם פי בעץׄ עמרה.

12 ובמא כאן אדׄא חלא פי פיה שרׄ כתמה תחת לסאנה ליכׄתץׄ בה:

הדׄא מא נשאהד מן אפעאל אלׄאשראר אנׄהם אדׄא אתׄגה להם צׄרב מן אלטׄלם ואלמעאצי כתמוה ליתפרׄדו הם בה הו קולה יחמול עליה וגו'.

3 O [ינפד׳] ען קריב | 4 D ורפעה | DO אלי גים אלסחאב | OB לכן |
7 G וירק כריא אלליל | 11 O בדׄאך DQ פבדׄאך | O עלי אלתראב | 12 תנצׄגׄע אדׄ יכׄתרם
D ת׳ או יכׄתרם | 14 D ליתכׄלׄץ בה.

---

1 G וקולה חזאת מתׄבת | 6 G כגללו מן ונגלו ׳כספר השמים | 10 מכ״י G. |
13 G עלומיו שבאבה משתקׄ מן עלם ועלמה פלמׄא קאל אן שבאבה ינצׄגׄע מעה פי אלתראב
אעלמנא אן יכׄתרם פי בעץׄ עמרה ! 15 G וקאל אם תמתיק בפיו הו מא ישאהד מן אפעאל
אלאשראר אנׄהם אדׄא אתׄגה להם באב מן אלטׄלם או מן אלמעאצי כתמוה ען אלנאס ליתפרׄדו
הם בה לדׄלך קאל יכחידנה וימנענה.

והוא בס׳ למע דף 85: ותחית — הת״א — לקיים דבר ולאמתו בכמו הנגלה נגליתי וגו׳ הזאת ידעת מני עד וגו׳. והרי״ק פירש: הזאת ידעת מני עד תמיהה מתקיימת כי באמת ידעת וגו׳).

7. ביאור: כגללו נגזר מן ונגלו כספר שמים אשר טעמו התגוללות כדרך מגלה (וקרוב לזה פי׳ ר׳ יונה בשרש גלל מלשון גלגול ותנועה: לפי תנועתו יאבד לנצח כלומר בעוד שתראה אותו מתנועע והולך והנה הוא אובד. והרי״ק פי׳: כאשר יתגלל לכאן ולכאן לנצח יאבד).

10. ביאור: טעם תשבנה אסיפה והבאה, כמו וישב לו מנחה.— פי׳ הפסוק: וכאשר היו בניו מרוצצים את הדלים וידיו אספו את אונו (מל׳ אָוֶן) כן אף אם עצמותיו מלאו כח נעוריו וגו׳.

11. ביאור: עלומיו נערותו נגזר מן עלם ועלמה וכאשר אמר שנערותו תשכב עמו על עפר תודיענו שימות בחצי ימיו.

12. בסוף הפסוק הוסיף: למען יהיה לו לבדו. — ביאור: הוא מה שנראה ממעשי הרשעים כאשר יצלח להם דרך עשק ופשע יסתירוהו מבני אדם למען יתיחדו בו הם לבדם.

קאל פאן קלתם מא אלדי יגב אן נתבת לך מן אצול אלדין ומא פי אלבארך חתי ידונהא אלמומנין קלת לכם אחדרו עקאב אללה ואתקוה מן הדא אלכלאם הו קו׳ גורו לכם ותקדיר אלכלאם ומה שרש דבר לאן מה עאמלה פי גויין אלפסוק ואמא צמיר אלגאיב אלדי פי לו וצמיר אלמכאטב אלדי פי בי פאלמעניאן ללגאיב ודלך גאיז פי אללגה מתל אם תגאל גאל ואם לא יגאל (רות ד׳ ד׳) ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו וגו׳ כל חטאתם (מיכה ז׳ י״ט). גרצה פי הדה אלמקאלה למא ראהם קד כאשפוה וקאלו לה גהרא אן הדא בלמאיך וכדא יסתחק כל מאלח אלד פי אן ילטף בהם ויחננהם עלי נפסה ויסאלהם אן לא יסתקבלוה בהדא אלכלאם אלצעב אלדי יזידה עלי וגעה כמא יקול עד אנא תוגיון נפשי וגו׳ תהכרו לי תם קאל פי אכר אלפצל חנוני וגו׳. ואגאבה צופר עלי הדא וקאל[לה] לא יחל לנא אן נחאשיך בל נקאומך ונטהר למאך כמא סאחכיה פי הדא אלפצל.

כ.

1 פאגאב צופר אלנעמתי וקאל: 2 לכן כואטרי תגיבני אנה בסבב אמסאכי:

יתצל קולה חושי בי במא בעדה מוסר כלמתי אשמע חתי יציר מענאה אני למא סכת ענך יא איוב אכזיתני הו קו׳ מוסר כלמתי וגו׳.

3 אלדי צרת אסמע אדבא הו כזאי וראיי מן פהמי יגיבני: 4 יקול הדא אלדי תערפה מנד קט מנד ציר אדם עלי אלארץ:

18 G פאגאבה | O תגאובני G יגאובני | 17 Q אלדי כנת | BOG וראי | 18 B אערפה D יערפני.

---

1 G תם קאל להם פאן קאלוא אי [שי] יגב אן נטלבה יא איוב ואי שי אצל מן אצול אלדין פי אלבארך חתי נכתבה ללמומנין הו קו׳ ושרש דבר פאן קאל[ו] דלך [קלת] אחדרו עקאב אללה ואתקות פי׳ וקד יגיז אלעבראניון אן יכאטבון אלמסתקבל פי בעץ כלאם כאלגאיב כקו׳ אם תגאל גאל ואם לא יגאל וקו׳ אבאינא ישוב ירחמנו אגאזה פי מגאזין אלאול ישוב ותשלך ואלב׳ חטאתם [כדלך] קאל איוב האהנא מה נרדף לו נמצא בי. | 6 מכ״י G. ובכ״י O על פסוק כ״א: למא ראהם קד כאשפוה . . . וכדאך יסתחק כל פאלם אכד . . . . אלדי יזידה המא עלי וגעה . . . חנוני וגו׳ | 10 G אגאבה צופר . . . נקאומך לנפתר למאך כמא אני סאחכיה באכראגי לה אלי לגה אלערב. | 15 G יתצל . . . אכזיתני.

בעד נפשו ושאל מהם שלא יקדמו פניו בדברים הקשים האלה המוסיפים על יגונו כמו שאמר עד אנה תוגיון תג׳. אחר כן אמר בסוף הפרשה חנוני וגו׳. וצופר ענה אותו על זה ואמר לו אין מותר לנו לחמול עליך כי אם נקום עליך להראות חטאיך כמו שאספרנו בפרשה הזאת [בנ״א מוסיף: בהוציאי אותה אל לשון הערב].

2. ביאור: אמרו חושי בי נקשר במה שאחריו מוסר כלמתי אשמע עד שיהיה טעמו בעבור שחשתי (ר״ל שתקתי) ממך איוב הכלמתני.

3. פי׳ הפסוק [בעבור חושי] שהייתי שומע דרך מוסר הוא כלמתי ודעתי מבינתי יענני.

4. ביאור: אמרו הזאת הוא לקיום דבר (לא לשאלה) אף על פי שיש הא בראשו וכמוהו הנגלה נגליתי אשר הוא לאמת הדבר (עיין מה שכתב ר׳ יונה בס׳ הרקמה דף 48

גאלי הם אליאי מן אלנאס תמנ̈י אן ירו כלאמה חתי יכון לה ד̇כרא ת̇אבתא ואוליאיה מן אלמומנין יתנאקלון אכ̇בארה הם ומן קאם מן נסלהם עלי אלדניא כקו׳ ואחרון על עפר יקום ונרצ̇ה בד̇לך אן יעלם כיף יבלי אללה תע׳ אלצאלחין והם צאברון לד̇לך קאל ואחר עורי נקפו זאת וגו׳.

26 ובעד בלי ג̇לדי יחאט בקצ̈תי הד̇ה פאכון מן אמראץ̇ ג̇סמי קד דללת עלי אללה:

יעני אוריה ללנאס ופיה כלמה̈ מצ̇מרה̈ ומענאה ואחר בלות עורי חסב כל מצ̇מר.

27 כמא אנא אשאהד נפסי ועיני תנט̇ר לא גירי חת̈י שכ̇צת אשכ̇אצי אלי חג̇רי:

קו׳ כליותי יעני עיניה לאנ̈המא אלשאכ̇צאת.

28 פאן קלתם מא אלד̇י ינבגי אן נכלבה לך ואי̈ אצל מן אלכלאם וג̇דנאה לך חת̈י נדונ̈ה: 29 פאחד̇רו מן קבל אלסיף פאנ̈ חמיה̈ אלד̇נוב הי סיף אללה לקבל אן תערפו אן אלחכם חק̈:

5 D בלא | O יחאפר | 6 G אדל̈ | 8 (כמא) B חסר | DQ לא גריב | 12 (וגדנאה לך) D חסר | 13 D תערפון Q תעלמון.

G 1 וצרפת ואני ידעתי גואלי חי אלי אלנאס לא אלי אללה וקלת חת̈י אעלם אוליא באקיין ואכ̇רון בעדהם פי אלתראב יקומון. וצלת בקו׳ אלאו̈ל אלד̇י תמנ̈י פיה אן ירוון כלאמה חת̈י יכון לה ד̇כרא תאמ̈א ת̇אבתא ואחרון על עפר יקום. וכאנת גאיתה פי הד̇א אן יבצר אלנאס ויערפהם קדרה̈ אללה וכיף יבלי אלצאלחין ואוליאה מן מואט̇ן (צ״ל אלמומנין) יתנאקלון אכ̇בארה ולד̇לך | G 7 ומבשרי אחזה אלוה יעני אוריה ללנאס והאהנא כלמה̈ מצ̇מרה̈ הי ואחר עורי בלות עורי עלי מא עלמתה מן מגאז אלמצ̇מראת | G 10 וקו׳ כלו יומי אלי עיניה מן אלשכ̇ץ.

26. פי׳ הפסוק ואחר בלות עורי יקיפו ספורי זה ולפי כן מן חלאי בשרי הוריתי על האל. — ביאור: אחזה אלוה ר״ל אראנו לבני אדם. ויש בו מלה נסתרת וטעמו ואחר בלות עורי כדרך כל נסתר [נ״א על דרך מה שידעת ממשפט הנסתרות].

27. פי׳ הפסוק כמו שאני אראה את עצמי ועיני תראיני ולא זולתי עד שכלו כלותי אל חיקי. — ביאור: אמרו כליותי ר״ל עיניו אשר תבלינה.

28—29. ביאור: הוא אומר ואם תאמרו מה הוא שראוי לקיים לך משרשי התורה ואיזה דבר בתוך הגדותיך ראוי שיכתבוהו המאמינים [נ״א איזה דבר ראוי שנבקשהו איוב ואיזה שרש משרשי התורה בהגדותיך למען נכתבהו למאמינים] אומר לכם גורו לכם מפני עונש האל ויראו ממנו מפני הדברים האלה [נ״א ואם יאמרו זה אמרתי גורו מפני עונש האל ויראו ממנו על אודותי]. ושיעור הדברים: ומה שרש דבר כי מלת מה משמשת בשני חלקי הפסוק. אבל כנוי הנסתר אשר בלו̇ וכנוי המדבר אשר בבי הכל שב אל הנסתר וזה יתכן בלשון כמו אם תגאל גאל ואם לא יגאל ישוב ירחמנו וגו׳ כל חטאתם [נ״א וכבר התירו העברים לדבר אל הנמצא לפניהם כאלו הוא נסתר כאמרו אם תגאל וגו׳ וכמאמר אבותינו ישוב ירחמנו וגו׳ התירו לדבר על שני דרכים הא׳ ישוב ירחמנו והב׳ חטאתם וכזה אמר איוב כאן מה נרדף לו נמצא̇ בי]. — כוונתו במאמר הזה כאשר ראה חבריו שגלו לו מחשבתם ואמרו לו בגלוי זה היה בעבור חטאיך וכן ראוי לכל רשע החל להסביר להם פנים ולהתחנן אליהם

17 ורוחי קד גׄאנבת זוגׄתי וחנׄתי לבני בטני: 18 חתׄי אלצביאן זהדו פיׄ ואדׄא פארקתהם תכׄלמו פיׄ: 19 וכרהוני גׄמיע רהט עצבתי ואלׄדין אחבבתהם אנקלבו עליׄ:

סודי עצבתי מן ורוזנים נוסדו יחד (תהלים ב׳ ב׳).

20 וקד לזק עטׄמי בגׄלדי חתׄי אסנאני תפאלת מני:

הדׄא כלאם מנקול ומענאה ויתמלט ממני עור שני וקולה בעורי ובבשרי דבקה עצמי לאן אלעור קד יסמׄי בשר כקו׳ פי מוצׄע אׄכר דבקה עצמי לבשרי (תהלים ק״ב ו׳) יצף נחולה וקלׄה לחמה חתׄי אנׄה לא תגׄאב בין גׄלדה ועטׄמה עלי אלאבלאג כקו׳ צפד עורם על עצמם (איכה ד׳ ח׳).

21 פחנׄו עליׄ ורופוני יא אצחאבי פאן אפה אללה קד חלׄת בי: 22 לם תכלבוני מתׄל האולא אלקום ולא תשבעון מן לחמי:

ופסׄרת למה תרדפוני כמו אל מתׄל האולא ולם אצׄיפה אלי אלקדים לפסאד אלמעני מתׄל הערים האל (דברים י״ט י״א) הארצות האל (בראשית כ״ו ג׳).

23 לית אלאן תכתב אקואלי ולית פי אלכתאב תרסם: 24 בקלם מן חדיד או רצאץ אלי אלאבד פי אלצׄואן תנחת: 25 חתׄי אעלם אן אוליאי באקיון ואכׄרון בעדהם עלי אלתראב יקומון:

1 G וחנׄתי לבניׄ | B זהדו בי | 2 (תכלמו) O וקעו G יתוקׄעו B וקעו ותכלמו | 5 B אלזק O לצק | DQ בגלדי ולחמי | G חתי בלחם אסנאני | O תפלׄת | 14 G בקלם חדיד | 15 B ורצאץ | 16 B אוליא אללה | G ואכׄר ... יקום.

4 מכ״י G | 6 G וקו׳ ואתמלטת כלאם מנקול מענאה ויתמלט ממני עור שני |
12 מכ״י G.

19. ביאור: סודי קהלתי מן ורוזנים נוסדו יחד (בפירושו לתהלים ב׳ ב׳ כתב הגאון תרגמתי נוסדו נקהלו כאמרו בהוסדם יחד עלי ואמרו בסודם אל תבוא נפשי).

20. ביאור: ואתמלטת בעור שני דבור נעתק (הפוך) וטעמו ויתמלט ממני עור שני. ואמרו בעורי ובבשרי [כאלו אמר בעורי] כי העור יקרא בשר כאמרו במקום אחר דבקה עצמי לבשרי. הוא מספר רזותו ומיעוט בשרו עד שאין מבדיל בין עורו לעצמו על דרך הפלגה כאמרו צפד עורם על עצמם.

22. ביאור: פירשתי אל כמו אֵלֶּה ולא יחסתיהו אל קדמון העולם בעבור תשחת הענין והוא כמו הערים האל הארצות האל. — (רונש בתשובותיו על הגאון סי׳ ח׳ הזכיר פירוש זה: ופירש למה תרדפוני כמו אל כמות אלה שהוא לשון חול כמו הערים האל. והשיב עליו. והראב״ע בספר שפת יתר אמר כי פי׳ הגאון נכון ואין להשיב עליו אבל בפירושו על איוב כתב הראב״ע אל הוא הקדוש. גם הרשב״ץ הזכיר פי׳ הגאון).

25. ביאור: גואלי הם אוהבי מן בני אדם. איוב התאוה שימסרו דבריו עד שיהיה לו זכר קיים ושאוהביו מן המאמינים יעתיקו זה לזה הגדותיו הם ומי שיקומו אחריהם מזרעם על העפר כאמרו ואחרון על עפר יקום וכוונתו בזה שידעו בני אדם איך ייסר האל ית׳ את הצדיקים והם סובלים היסורים לזה אמר ואחר עורי וגו׳ [נ״א פירשתי גואלי על בני אדם לא על האל... וחברתי הפסוק הזה אל שקודם לו אשר התאוה בו שימסרון דבריו שיהיה לו זכר שלם וקיים. והיה תכליתו בזה שיראה את בני אדם ויודיעם כח האל ואיך ייסר הצדיקים...]

קד עלמנא אן אלקום אלי אלאן לם יכאטבוה אלא בה' מקאלאת אליפז ב' בלדד ב' צופר דפעה פנקול אן דלך אחצא אקואלה ואקואלהם ואלסבב פי הדא אן אלמר אדא סמע מא יכרה אנתאט מרה ואדא הו אגאב עליה אחתד תאניה ענד דכרה פתציר בדלך אלה' עשרה.

4 ולו יקינא סהות פאנמא כאן סהוי מעי וחדי יבית:

יעניהם בהדא אלקול אן לו אכטאת יקינא לקד כאן ינבגי אלא תעירוני לאן גלטי עלי וחדי הו קו' אתי תלין משונתי.

5 מא מן אלחק אן תכברו עלי ותובכוני בעירתי: 6 פאעלמו אן אללה עוג אמרי ואחדק בי מצאדה: 7 כאני אצרך טלמא חתי לא אגאב או אסתגית בגיר חכם:

הן אצעק המס הו מתל הן פראים במדבר (איוב כ"ד ה') כאנהם וחוש פי אלבר ומתלה והנה מן היאר עלות וגו' (בראשית מ"א ב').

8 וקד גדר טריקי חתי לא אגוז ועלי סבכי קד ציר טלאמא: 9 וכרמי עני קד סלך ונזע תאג ראסי: 10 נקץ חואלי חתי דהבת וקלע כאלעוד רגאי: 11 ואשתד עלי גצבה וכאנה חסבני כאעדאה: 12 אגמעון תאתי כראדיסה תכלץ עלי טרקהא תחיט חואלי כבאי: 13 וקד אבעד עני אכואני ועארפי גאנבוני: 14 ואנתהו אקרבאי ומעאריפי נסוני: 15 חתי גיראני ואמאי כאלאגנבי חסבוני וכאלגריב צרת ענדהם: 16 לעבדי אדעו פלא יגיבני חתי בפאי אתצרע לה:

G 5 פאן סהוי מעי | B 8 תכברון OG תרבון | DGQ ולא תובכוני | O פאעלמו אלאן | B 9 אמרה | DQ מצאידה | D 10 אגית Q אגאת | D 16 טריקהא | D 17 אבתעדת עני אכותי וערפאי | B 18 ומעארפי O ועארפי | G גיראן ביתי ואמאתי | B 19 אתצרע אליה.

G 6 וקי' ואף אמנם יעניהם אן אכטאת יקינא . . . משוגתי | G 11 וקי' הן אצעק חמס יעני בה חל אנא אסתגית טלמא או בלא סבב ולא עלה ולא וגע חתי צרת ליס אגאב ולדלך עברת הן אצעק כאני ולה נטאיר הן פראים כאנהם וחוש.

שכאשר ישמע האיש דבר שרע עליו יתקצף פעם אחת וכאשר יענה עליו יחרה אפו שנית בזכרו הדבר ולפי זה חמש פעמים תהיינה עשר. (פי' זה הזכיר הראב"ע בשם הגאון: בין בדברי חבריו ותשובות איוב הם עתה עשר פעמים. וכן פי' הרי"ק עשרה מענים הם עד כה בינו וביניהם). פי' לא תבושו תהכרו לי לא תבושו להלשינני.

4. ביאור: הוא אומר להם בזה הדבור אלו באמת חטאתי לא היה ראוי שתחפירוני כי שגגתי עלי לבדי היא. הוא אמרו אתי תלין משוגתי.

7. ביאור: הן אצעק חמס הוא כמו הן פראים במדבר כאלו הם פראים במדבר וכמוהו והנה מן היאור עולות. [נ"א אמרו הן אצעק חמס רוצה בו לומר תאני משוע מחמס או בלא סבה ולא עלה ולא מכאוב עד שלא נעניתי ולכן ביארתי הן אצעק כאלו אצעק ויש לו דומים כמו הן פראים כאלו הם פראים].

12. תרגם ויסלו „תכלצי" וכן בישעיה נ"ז י"ד תרגם סלו אכלצוהא" וטעם חמלה הערבית טהרו נקו ואולי פירשה הגאון מלשון סולת שהוא קמח מנוקה.

מחיטה תעתריה אלדהשאת חתי תבדדה עלי רגליה: 12 ויכון ולדה
גאיעא ותעס מהיא לצלעה: 13 יאכל פרוע גסדה ויאכל פרועה ענפואן
אלמות:

אלענפואן פי לגה אלערב אול אלשי.

14 וינתצל מן כבאיה מיתאקה ויתכטי בה אלי רייס אלנכאל:
15 תסכן הדה פי כבאיה מן מסתחק רזקה וידרי עלי מאואה אלכברית:

פסרת מבלילו רזקה אד לא יחסן אן יקאל אלעלף פי בני אדם.

16 ומן תחת תיבס אצולה ומן פוק ינקצף זרעה: 17 דכרה יביד
מן אלארץ ולא אסם לה עלי וגה אלאסואק: 18 וידפעונה מן אלנור
אלי אלטלאם ומן אלדניא יבעדונה: 19 לא נסל לה ולא עקב פי קומה
ולא שריד פי מאואה: 20 עלי יומה תוחש אלאכרון ואלאולון אכדהם
אלאקשעאר: 21 יקינא הדא חאל מסאכן אלגאירין והדא רסם מן לם
יערף אלטאיך:

פקו׳ אך אלה הדא מן רזק עמלה ותמרתה מתל קו׳ ויאכלו מפרי דרכם (משלי א׳ ל״א).

יט.

1 ואגאב איוב וקאל: 2 אלי כם תחסרון נפסי ותוגעוני באלכלאם:
3 הדה עשר מראת תכזוני ולא תסתחיון אן תבאהתוני:

1 O אלדהוש | 2 BG ויאכל פרוע גסדה | 5 Q וינתקל | 6 B מסתחת פי רזקה G מסתרזק ר׳ | (מאואה) Q מוטנה | 9 O ולא דכר לה | 12 G אלאקשעראר | B הדא חאל מסאכין אלגאירין G הדא מסאכן אלגאירין | BG והדא רסם מוצע מן | 18 Q אלקדר | 18 B הודא.

---

4 G ופסרת בדי עורו פרוע מתל ותצא אש ממטה בדיה (יחזקאל י״ט י״ד) ופסרת בכור ענפואן לאן אלענפואן פי לגה אלערב אול אלשי | 7 G ואלאצל פי קו׳ מבלי לו עלפה מתל בליל חמיץ (ישעיה ל׳ כ״ד) אם יגעה שור על בלילו (איוב ו׳ ה׳) ולמא כאן אלעלף לא יחסן ענד אלנאס אסתערת מכאנה אלרזק | 14 מכ״י G.

---

12. פי׳ אונו בנו מלשון ראשית אוני וכן פירש הרי״ק.
13. ביאור: תרגמתי בדי עורו ענפים כמו ותצא אש ממטה בדיה ותרגמתי בכור „ענפואן" כי תמלה הזאת בלשון ערב ראשית הדבר. (עיין פי׳ הראב״ע: בדי עורו סעיפי עורו על דרך משל בכור מות חזק או ראשית).
15. ביאור: תרגמתי מבלי לו „רזקה" (לחם חקו) כי איננו נאה לאמר בני אדם „עלף" (מספוא). [נ״א העיקר באמרו מבלי לו „עלפה" כמו בליל חמיץ על בלילו אבל מפני שמלת „עלף" איננה נאה אצל בני אדם השאלתי במקומו מלת „רזק"]. — פי׳ תשכן באהלו מבלילו: ישכנו אלה (הבלהות) באהלו ממה שראוי לו ללחם חקו.
17. פי׳ חוץ כמו חוצות (שוקים).
21. ביאור: טעם אך אלה וגו׳ זה הוא פעולת מעשהו ופריו כאמרו ויאכלו מפרי דרכם.
3. ביאור: כבר ידענו שעד הנה לא דברו אליו חבריו אלא חמשה מאמרים אליפז ב׳ בלדד ב׳ וצופר א׳ אם כן נאמר שעשר פעמים הוא מספר מאמריו עם מאמריהם והסבת בזת

תרג׳ סתמום פלשתים (בראשית כ״ו ט״ו) טמונין פלשתאי.

4 יא מפתרס נפסה בגצבה הל בסבבך יתרך אלארץ וינתקל אלצוّאן מן מוצעה:

הדא אלגרץ אלמקצוד לאיוב ויענונה אנה למא קאל אנّי אולמת בלא דנב וכאן ענדהם קאיל הדא מגّרא ללקצׄא קאלו לה הלמענך לסבבך אנת נתרך אלעאלם כלה ולא אלעאלם באסרה אלא גבל ואחד הל נקדר ננקלה בסבבך פכיף ננקל רבّ אלעאלמין מן וצפה באלעדל לחאלך פנצפה באלגור בל מא נזל בך הדא אלא מן דנבך וכדא סביל אלטאלמין ותלי עליה [גם אור רשעים ידעך] אלי אכר אלקצה יומן בגמיע אלקול אליה.

5 בל נור אלטאלמין יכמד ולא יספר שראר נארה: 6 כמא אןّ אלנור יטלם פי כבאיה כדאך סראגה עליה יכמד: 7 ותציק כטאה ען קואה ותטרחה משורתה פי הלאך:

וקו׳ צעדי אונו יעני באונו הנא אלקוّה אלמתחרّכה ללבדן חתّי תתפצّל בכטואת אלקדם פאצׄאף אלצעדים אליהא אי לא תכון לה קוّה עלי אלנהוץ ואלמעני יצר אונו מצעדים.

8 כאן קד כّלת רגלאה פי שרך או הו עלי שבכה יסיר: 9 וקד אכד בעקבה אלפך ואשתדّ בה נקאבה:

צמים נקאב מן מבעד לצמתך (שה״ש ד׳ א׳) ואראד נקאב אלפךّ ואסתתארה.

10 אלמדפון פי אלארץ חבלה ומעאלקה עלי אלסכّה: 11 מן

2 O יתרך אלבלאד | 10 G שראר נורה | 16 B כמא כלאת | 19 QG ומעאליקה |

1 מכ״י G | 4 G קו׳ טורף נפשו יענון איוב והו אלגרץ אלמקצוד בה ודלך אנّה למא קאל אולמת בלא דנב . . . הל נקדר ננקלה מן מוצׄעה בסבבך פכיף . . . מן וצפה אלעדל אלי צפה אלגור לאןّ מא אנזל בך הדא אלّא מן דנבך וכדא סביל אלטאלמין. גם אור רשעים אלי אכר אלקצّה יומי בגמיע אלקול אליה | 18 G ופסّרת צמים נקאב מן קו׳ מבעד לצמתך ואראד בדלך נקאב אלפךّ ואסתתארה.

3. ביאור: תרגום סתמום פלשתים טמונון פלשתאי. — ובפי׳ שבעים מלות סי׳ כ״ט כתב הגאון: נטמינו בעיניכם היתה לו גומא וטימטה (שבת דף פ״א:).

4. ביאור: הכוונה אשר יכוונו בזה על איוב היא כאשר אמר באו עלי יסורים בלא עון והאומר זה נחשב אצלם למרשיע משפט האל. אמרו לו הלמענך וגו׳ הבעבורך נעזוב כל העולם כולו ולא העולם בכללו אלא אפילו הר אחד בלבדו הנוכל להעתיקו ממקומו בעבורך ואיך נעתיק אדון העולמים מתואר הצדקה שלו אל תואר העול בעבור ענינך אלא מה שבא עליך לא בא אלא מפני עוניך וכן דרך הרשעים. ובפסוק שאחריו אמר גם אור רשעים ידעך רומז בו וגם בכל המאמר עד סוף הפרשה על איוב. — ועיין מה שכתב הגאון במאמר א׳ מספר אר״ד (דף 67): ואמר הכתוב במי שחשב שהדבר הולך אחר אמונתו ונעתק עם מחשבתו טורף נפשו באפו וגו׳. ועיין עוד שם בהקדמה (דף 15): וביטול מה שהוא דוחה המוחש כאמרו טורף נפשו באפו.

7. ביאור: באמרו אונו רוצה כאן הכח המניע את הגוף עד שיתחלק הכח התהוא בצעדי הרגלים. וסמך אליו הצעדים כלומר לא יהיה לו כח לקום והטעם יצר אונו מצעדים.

9. ביאור: תרגמתי צמים „נקאב״ מאמרו מבעד לצמתך ורוצה בזה נקבי הפח והתכסותו.

קולה לשחת קראתי מן כת̇רה̈ אלדואר אלד̇י ינאלה.

15 ואין האהנא חאצ̇ר רג̇אי או רג̇אי מן ילמחה: 16 והו אמ̇א אלי אלת̇רי קד נזל או עלי אלתראב קד אסתקר̇:

קו׳ בדי שאול יעני אן אלד̇י ארג̇וה מעדום מנ̇י פהו אמא אלי אלת̇רי קד נזל או עלי אלתראב קד אסתקר̇ ועלי אלחאלין ג̇מיעא פהו דפעה לא ירתפע. ותפסיר בדי אלי כמא קד̇מת אנהם ח׳ עלי הד̇א אלתפסיר. ואלמברז מן מקאלה̈ איוב הד̇א קולה̈ על לא חמס (ט״ז י״ז) וד̇לך אנ̇ה למ̇א ראהם קד אחאלוה עלי עלם אללה חין אחתג̇ בבלוי אלמומנין ת̇ם כד̇בוה חין אחתג̇ בנעמה̈ אלכאפר קא̇ל פי נפסה אנ̇מא אמכנהם הד̇א חין אחתג̇ בג̇ירי פקאלו הד̇א לא תעלמה פ̇אחתג̇ חיני̇ד̇ בנפסה קאל הוד̇א אנא נקי̇ ת̇קי̇ וקד נאלני מא תשאהדוני פלולא אן ללה אן יפעל כיף̇ שא לם יציבני הד̇א ולים ד̇לך ג̇ור.

יח.

1 פאג̇אב בלדד אלשוחי וקאל: 2 אלי מתי תג̇עלון אנקצ̇א ללכלאם תפהמון ח̇תי נתכל̇ם:

קנצי מת̇ל קצי ואלנון תפכ̇ימא.

3 מא באלנא חסבנא כאלבהאים ואנסדאנא פי עיונכם:

8 OG קד אסתקר̇ אג̇מע. | 13 G אג̇אבה | O אלי אין Q אלי כם | D ללכלאם אנקצ̇א | 14 O תתפ̇המון | 16 Q מא באלכם | O ואנסדרנא

1 G וקו׳ לשחת ללחלאך מן כת̇רה̈ אלדואם (צ״ל אלדואר) | 4 G וקו׳ בדי שאול תרדנה יעני אלד̇י ארג̇ות מעדום מנ̇י פהו אמ̇א אלי אלת̇רי קד נזל או עלי אלתראב קד אסתקר̇ ועלי אלחאלין ג̇מיעא פהו דפעה לא ירתפע. | 6 מכ״י G והוא בכ״י O אצל פסוק י״ז מסימן ט״ז בזה הלשון: ואלמברז מן . . . בבלוי אלמומן . . . אמכנהם הד̇א חית אן אחתג̇ת בג̇ירי פקאלוא לי . . . אנא תקי̇ נקי̇ וקד נאלני מא תשאהדונה פלולא אן אללה אן יפעל מא ישא וליס ד̇לך ג̇ור לם יציבני הד̇א אלבלא. | 15 G קנצי הו מת̇ל קצי מפכ̇ם בנון.

14. ביאור: אמרו לשחת קראתי מרוב השבץ אשר בא עליו.

16. ביאור: אמרו בדי שאול ר״ל מה שאקוה נעדר ממני כי הוא או ירד אל השאול או נח על העפר ועל שני הענינים יחד נדחה תקותי ולא תרום עוד. ופירוש בדי אל כמו שהקדמתי שהם ח׳ על הפירוש הזה (גם לקמן ל״ט כ״ה תרגם הגאון בדי שופר „אלי אלבוק" ולעיל י״א ג׳ תרגם בדיך ענך, ואולי דבר שם בפירושו הארוך על מלת בדי ועל זה רמז כאן באמרו מה שהקדמתי ומלבד ג׳ מקומות אלה באיוב נמצאו ח׳ מקומות שנאמר בהם בדי ר״ל ירמיה נ״א נ״ח [ב׳ פעמים] חבקוק ב׳ י״ג [ב׳ פעמים] ונחום ב׳ י״ג וסך כולם ח׳).— ביאור: והיוצא ממאמר איוב זה הוא אמרו על לא חמס בכפי וזה שאיוב בראותו אותם שהם השיבוהו אל ידיעת האל כאשר הביא ראיה מיסורי המאמינים והכזיבוהו כאשר הביא ראיה מטובת הכופר אמר בנפשו הם לא יכלו לעשות זה אלא כאשר הבאתי ראיה מזולתי ועל זה אמרו לא ידעת זה על כן הביא ראיה מעצמו אמר הנה אני נקי ותם וכבר בא עלי מה שאתם רואים ולולא שהאל יעשה מה שירצה לא פגעני זה ואין זה עול.

2. ביאור: קנצי כמו קצי והנון לפיאור.

9 ויאכ̇ד אלצאלח טריקה ואלטאהר אלידין יזדאד תאי̇דא:

קולה ויאחז צדיק יעני נפסה.

10 ולכ̇נכם מ̇מא רג̇עתם ואקבלתם ולם אג̇ד פיכם חכימא:

11 פאי̇אמי קד מ̇רת והמומי אנבתרת ח̇תי ניאט קלבי:

תקול אלערב למעאליק אלקלב ניאט אלקלב וכ̇דלך יסמ̇ון בה שי מעל̇קא.

12 מ̇מא יצי̇רון אלליל כאלנהאר באלסהר ואלנור קריב מן אלט̇לאם באלסדר:

עטף בקו' לילה ליום ישימו עלי מורשי לבבי קאל אן קלבי קד צאר לה אלליל כאלנהאר מן אלסהר לאן אלונע יחמי אלחראר̈ה אלגריזי̈ה אלמנבעת̈ה מן אלקלב פי אלשריאנאת עלי גמיע אקטאר אלבדן פימתנע אלקלב מן אלסכון פי היג̇אנה פלם יתמ̇ אלפעל ללבכ̇אר אלרטב אלמרתקי אלי אלדמאג אן ינאם וכ̇דלך איצ̇א אור קרוב מפני חשך מן אלסדר והו אלדואר אלעארץ̇ מן אלאמראץ̇ אלחאר̈ה אד̇א תרק̇י בכ̇ארא יאבסא אלי אלג̇ז אלמקד̇ם אלד̇י פי אלדמאג אלד̇י פיה יתצ̇ור אלכ̇יאל פיציר אלנור ואלט̇לאם ענד אלעליל קריבין פי אלנט̇ר.

13 ואן רג̇ות וטנא פאלת̇רי ביתי ופי אלט̇לאם קד רפדת פראשי:

14 וקד קלת ללהלאך אנת אבי או ללרמ̇ה̈ אנת אמ̇י או אכ̇תי:

1 B וטאהר אלידין | G אידא | 4 DQ פאנא איא̇מי | BOG והממי | 6 B ממא תציר | 15 (וטנא) B חסר | B פי אלת̇רי | 16 B ואן קלת.

---

2. G וקו' ויאחז יעני בצלאתה | 5 G פס̇רת מורשי ניאט מן פלאס. אלערב למא יקול ניאט אלקלב וכ̇דלך כ̇ל שי מעל̇ק תס̇מיה מנוטא | 8 G ואעטף בקו' לילה ליום עלי מורשי לבבי יקול אן קלבי קד צאר לה פי אלליל כלנהאר מן אלסהר לא̇ן אלוגע יחמי אלחרארה̈ אלגריזיה̈ אלמנבעת̈ה מן אלקלב פי [אל]שריאנאת אלי גמיע אקטאר אלבדן פתמנע אלקלב מן אלסכון ענד היג̇אנה פלא יתם ללבכ̇אר אלמרתקי אלי אלדמאג אן ינאם.

---

9. ביאור: באמרו ויאחז צדיק רומז איוב על עצמו. — ועי' מה שכתב הגאון בספר אר"ד מאמר ה' (דף 172).

10. פי' הפסוק: ואולם אתם (= כלכם) ממה ששבתם ובאתם ולא מצאתי בכם חכם [עשיתם שימי עברו וגו']. — ודונש בתשובותיו סי' 150 הזכיר שהגאון פי' כלם כמו כלכם.

11. ביאור: תרגמתי מורשי „גיאט" ממה שאומרים הערב „גיאט אלקלב" והם הגידים שהלב תלוי עליהם וכן יקראו בשם זה כל דבר תלוי.

12. ביאור: אמרו לילה ליום ישימו נקשר במורשי לבבי. הוא אומר ללבבי היה הלילה כיום מפני נדידת השנה כי המכאוב יחמם החום הטבעי המשתלח מן הלב בגידים אל כל קצוי הגוף ומונע את הלב מנוח בהתעוררו ולא תשלם הפעולה לאד הלח העולה אל מוח הראש לישון. וכזה גם כן ואור קרוב מפני חשך מהבלבול והוא השבץ הקורה מן התחלאים החמים כאשר יעלו אד יבש אל החלק המוקדם אשר במוח הראש הוא אשר בו יצייר הדמיון ואם כן יהיו האור והחשך אצל החולה קרובים במראה. (עי' מה שכתב הרשב"ץ).

3 ואדא קלת לבעצהם אגעל צמאני מעך פמא מנהם מן יסאפק ידי:

יעני בהדא אלקול אצחאבה אי לו קאל לואחד מנהם אצמנני למא פעל.

4 כאנך קד כזנת אלעקל מן קלובהם פבדאך לא תרפע: 5 מן יכבר אצחאבה באלקול אללין ריאא ועיון בניה תשכץ:

הדא אלקול פי מן יתכלם בכלאף מא פי באטנה מתל קו' גבר מחליק על רעהו (משלי כ״ט ה').

6 במא וצעני תמתילא ללשעוב וכאלדף צרת ללגהאת:

ופסרת ותופת ודפא אעני אלדף אלדי ילעב בה פקאל איוב מתלה ילעב בי.

7 חתי דמסת עיני מן אלאלם וצארת מכאליקי כאלטל אגמע:
8 יתוחשון אלצאלחון מן אפעאלהם הדה ואלברי עלי אלמראי יטהר:

יעני בהדא אלקול פעל אצחאבה בה.

2 DQ ידי׳׳ | 4 B פאנך | 5 O ואעין בניה | 8 D יצעני | GD קד צרת | 10 GD אלאלאם | O מכאלקי | 11 O יתוחש | O מן אעמאלהם

3. G קאל איוב פלו קלת לואחד מן אצחאבי אצמני למא סאפק ידי [ו]לא יפעל ודלך אלצמאן לא יכון ענדהם יצח אנה צמאן חתי יסאפק ידה פילזמה אלצמאן כקול שלמה בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך (משלי ו א) הדא בהדא ושונא תוקעים בוטח (שם יא טו). | 6 ומענאה פי לחלק יגיד רעים הו מן יכלמה צאחבה בכלאם לין וליס דלך מן ניתה בל ריא ומכר. | 9 מב״י G. | 12 G וקו׳ ישמו ישרים עלי פעל אצחאבה בה.

בעין. כמו שאמר שלמה על הזונה בביתה לא ישכנו רגליה איננו רוצה שהרגלים לבד ישכנו כי אם כל הגוף וכוונתו באמרו רגלים שהעתק ממקום למקום בהם יחית]. — ועיין מה שכתב הגאון באו״ד מאמר ו׳ (דף 202): ואפשר שתיחס פעל מן הפעלים לא יהיה כי אם לגוף ולנפש אל אבר אחד כאמרו בביתה לא ישכנו רגליה ותעש בחפץ כפיה ובהמרותם תלן עיני אם חכי לא יבין הוות והדומה לזה. ועוד עיין ביאור הגאון למשלי י״ט כ״ג.

3. ביאור: בדבור זה רומז על חבריו כלומר אילו אמר לאחד מהם ערבני לא עשהו. [נ״א לא היה תוקע לידי ולא עשה מה שבקשתי ממנו. והערבות לא יתברר אצלם שהיא ערבות עד שיתקע הערב ליד ואז מוטלת עליו הערבות כמאמר שלמה בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך זה בזה (ר״ל ערבת באשר תקעת) ושונא תוקעים בוטח]. ועיין פי׳ הגאון למשלי ו׳ א׳ ושם פי׳ בדרך אחר. וגם מלת תקע תרגם שם במ״ע „צאפח״. ומלת „יסאפק״ היא כמו „יצאפק״.

4—5. פי׳ על כן לא וגו׳: ובעבור זה לא תרומם את מי שהוא יגיד חבריו בדברים חלקים על דרך חנופה. — ביאור: הדבור הזה הוא במי שידבר חילוף מה שיש בקרבו כאמרו גבר מחליק על רעהו [נ״א הוא מי שידבר את רעהו בדברים חלקים ואין זה כוונת לבו כי אם חנופה ומרמה]. — ועיין פי׳ הרי״ק: על כן לא תרומם אותם שיגידו וידברו לרעיהם בחלקות.

6. ביאור: ופירשתי ותופת ותוף רצונו לומר התוף אשר ישחקו בו. אמר איוב כמו בתוף ישחקו בי (הוא פי׳ היש אומר שהזכיר הראב״ע והרשב״ץ כתב: פי׳ הגאון הקימני למשל ולשנינה אל העמים וכתוף וחליל אני לפניהם לשחק בי).

8. ביאור: רוצה בזה הדבור מעשה חבריו בו.

זכיה: 18 פאן כאן דלך פיא ארצ׳י לא תגטי מעאצ׳י ולא יכון לצראכ׳י מוצ׳ע:

הד׳א ישבה קול אלקאיל לכלאמך ענדי מוצ׳ע.

19 פכיף אלאן ופי אלסמא שאהדי וחאצ׳רי פי אלארתפאע: 20 יא חכ׳אמי ואצחאבי קד אקמר בצרי מן רגא אלאלאה: 21 פכיף יקאבל אלמר רבה במנאט׳רה כאסתקבאלה לצאחבה במנאט׳רה: 22 והי סנואת דואת אחצא תאתי וטריק לא ארגע פיה הודא אסלכה:

אימאוה בקולה ויוכח לגבר יעני כיף יתנאט׳רון ואללה חי באקי ואלאנסאן ימר פי עמרה ולא ירגע פיה.

יז.

1 פקד הלכת רוחי תמכ׳צת איאמי ותמני לי אלקבור: 2 ממא קום דו סכ׳ריה׳ מעי ופי כ׳לאף קולהם הודא אבית:

קצדה בקולה אם לא התלים יעני אצחאבה יקול אנהם יסכ׳רון בי ואנא באית מעהם פי כ׳לאף דלך ובהמרותם מן תמורה וכ׳ץ אלעין באלנום לאנה פיה יט׳הר עלאמה׳ דלך ומת׳ל קולה בביתה לא ישכנו רגליה (משלי ז׳ י״א).

1 B פאן כאן דאך. | 4 O פי אלארפאע | 4-5 O יא חמאי ויא אצחאבי | 5 O קד קמר | 6 OG אלמר אללה | 6 G כמקאבלה׳ אלאנסאן | O לאצחאבה | G באלמנאט׳רה׳ | O והו D ופי | 7 B לא אעוד | 11 B ומסכ׳ת OQ תמסכ׳ת || G תמנית לי ‖ 12 B קד אבית DG אבית.

---

3. G וקי׳ אל יהי מקום כקול אלקאיל לכלאמך ענדי מוצ׳ע | 8. G ואימאוה ויוכח לגבר יעני כיף יתנאט׳רא ואללה.. פיה. | 13—15 G וקצדה בקי׳ אם לא התולים עמדי חתי אצחאבה קאל אנהם יסכ׳רון בי ואנא . . . תמורה. וקי׳ תלן עיני ליס יריד בה אלעינין וחדהא תבית בל גמלה׳ אלאנסאן ואנמא דכר אלעין לאן עלאמה׳ אלנום פיהא תתבין כקי׳ שלמה ען אלזונה בביתה לא ישכנו רגליה ליס יריד אן אלרגלין וחדהא תסכן בל גמיע אלגסם ואנמא קצד אלרגלין לאן אלנקלה׳ בהא תכון.

---

18. הקדים בראש הפסוק: ואם הדבר כן. פי׳ דמי: פשעי. — ביאור: אל יהי מקום לזעקתי זה דומה למה שיאמר האומר לדבריך יש מקום אצלי. (וכן פי׳ הראב״ע לא תמצא זעקתי מקום).

20. פי׳ מליצי: שופטי.

21. רמיזתו באמרו ויוכח גבר ר״ל איך יתוכחו זה את זה והאל חי וקיים והאדם עובר בחייו ולא ישוב עוד.

1—2. פי׳ קברים לי אם לא וגו׳: צריכים לי הקברים בעבור שאנשים בעלי התלים עמדי ובחילוף דבריהם תגה אלין. — ביאור: כוונתו באמרו התלים כלומר רעיו. הוא אומר הם יהתלו (יצחקו) בי ואני עמהם בחילוף זה. ובהמרותם מן תמורה. והוא יחד העין בתנומה כי בה יראה סימן התנומה וכמו זה בביתה לא ישכנו רגליה [נ״א ובאמרו תלן עיני איננו רוצה בזה העינים בלבד כי אם כלל האדם והזכיר את העין בעבור שסימן התנומה יתבאר

8 ואוהצני כאנה שאהד עליّ וקד קאומני ענד גחודי ישהד פי וגהי: 9 בגצבה אפתרסני ותהדّדני ואצרّ עליˮאסנאנה וצאר עדויّ יחדّ נטרה פיّ:

קאל תראהם יחדّו אבצארהם פיّ ויקולו תרי חקّא אחלّ בה הדׄא אלבלא.

10 וקד פגרו עליّ אפואההם ובעאר צרבו כדיّ וגמיעהם עליّ יגתראון:

יתמלאון מתׄל אשר מלאו לבו (אסתר ז׳ ה׳).

11 אד׳ יסלّמני אלטאיק אלי מני אלגאיר ופי מראד אלטאלמין יורّטני:

יקולון אלנאס פלאן פי ורטה אי אנّה פי וסט בליّה.

12 כנת סאליא פפרפרני ואכׄד בקפאי פנפצני ואקאמני לה כאלהדף: 13 תסתדיר עליّ נשّאבתה יפלע כלאי ולא ישפק ויספך עלי אלארץ מרארתי:

רביו נשאבתה לקו׳ יפלח כליותי ואלפלוח פהו מנסוב אלי אלסהאם כקו׳ עד יפלח חץ כבדו (משלי ז׳ כ״ג).

14 ויתׄלמני תׄלמה בעד אכׄרי ויחאצר אליّ כאלגבّאר: 15 חתّי כיّטת מסחא עלי גלדי ובחתׄת פי אלתראב קרני: 16 ואצפר וגהי מן אלבכא ועלי מקלתיّ אלגבם: 17 מע אנّה לא טלם פי כפّיّ וצלותי

2 B באסנאנה | OG יחדّ בצרהי | OGQ 5 פערו | G² 6 יתגירון (sic) | D 11 וכנת G² פכנת | B 12 יסתדיר | B נשאבאתה G G² נאשבתה | G 18 מעמא ליס טלם.

G .4 קאל ותראהם יחדّון אבצארהם יקולון תרי הדׄא קד חלّ בה הדׄא אלבלא לקו׳ צרי ילטש וגו׳ | G .7 יתמלאון יתגארון מתׄל אשר מלאו לבו אסתגרא | G .10 וקולה יסגירני ליס הו לעלמה אן אלאנסאן אלמעאנד לה קד סאל רבّה אן יסלّם איוב פי מראדה בל קאל איוב קד פעל אללה בי אבתדא. ומעני תורّט אלתוסّט יעני פי וסט בליّה. | 14-16 מכ״י G ובכ״י O נמצא בזה הלשון ואלפילות פהו [מנסוב] אלי אלסהם וכק׳ עד יפלח חץ כבדו.

9. ביאור: אמר אתה רואה אותם שילטשו עיניהם בי ויאמרו הנה הביא עליו האל את הצרה הזאת.

10. ביאור: יתמלאון יעזו כמו אשר מלאו לבו.

11. ביאור: יסגירני וגו׳ לא בעבור שידע שהאיש השטן לו שאל מאל להסגיר את איוב בידו כי אם אמר איוב כבר עשה בי האלהים את זה מעצמו וטעם ירטני יפילני בתוך הרעה, אומרים הערב פלוני בשוחה („פי ורטה״) כלומר בתוך הרעה.

13. ביאור: רביו בעלי חציו כאמרו יפלח כליותי והפלוח מיוחס אל החצים כאמרו עד יפלח חץ כבדו.

15. פי׳ עוללתי: חפרתי או בקשתי.

טז.

1 ואגאב איוב וקאל: 2 סמעת כת̇ירא מת̇ל הד̇ה אלאקואל
וכלּכם מעאזיון באלדגל: 3 הל ללכלאם אלבאטל אנקצׄא או מא
יבלגך מנה חתּי בה תגיב: 4 אנּי יקינא לאתכלּם מת̇לכם ולו כאנת
נפוסכם פי הד̇א אלחאל בדל נפסי לכנת אולּף עליכם כלאמא צחיחא
ואניע עליכם בראסי תחזינא:

יעניהם אנּה לו אצבתם אנתם במת̇ל הד̇ה אלמצאיב לכנת לא אקרּעכם ולא אלד̇עכם בכלאם בל אעזּיכם ואצברכם.

5 אאידּכם בקולי חתּי יכאד נטקי אן ינצדּ: 6 וקד צרת אן
תכלּמת לם ינקץ וגעי ואן אנתקית לם יד̇הב ענּי: 7 ואמּא אלאן פקד
אעגזני ואוחש גמיע צחבתי:

קולה הלאני יומי בה אלי מעאנדיה ובאנצׄיה פקאל קד צארו ישהדון עליּ בזור כאנּי גחדת או כד̇בת הו קולה ותקמטני וגו'.

1 G אלאקאויל | 2 OG^2 מעזיון | 2-3 G מא ד̇א יבלגך | 3 (בה) O מנה | G^2 תגאוב | 4 O נפסכם | 5 D ואניע ראסי עליכם | 8 G^2 ואאידּכם | (נטקי) BD קולי | G^2 ואן צרת | 9 DQ ואגּמא אלאן | 10 O ואוחשּ מני | O צחאבתי G^2 צחאבי.

6. G קולה לו יש נפשכם יעניהם לו אצבתם אנתם במת̇ל הד̇ה אלמצאיב לכנת לא אלד̇עכם בכלאם בל כנת אעזיכם ואצברכם | 11—12. G וקולה אף עתה הלאני [יומי] אלי אלמעאנד אלד̇י פי ענאדה [שהד עליה בזור] לא לאנּה עלם מא גרי מן אלכטב בין מלך אללה ובין אלנאס אלד̇י עאנדו איוב ולכנּה כאן יעלם אן פי אלבלד לה מבגצׄין פמנהא (צ"ל פמנהם) קאל קד צארו ישהדו עליּ באלזור כאנּי גחדת או כד̇בת הו קו' ויקם בי כחשי.

שראית אתה מה שלא ראינו אנחנו הוא אמרו מה ידעת וגו' אך לא אנחנו לבדנו כי אם כל החכמים אומרים שזה אינו וזה הוא מה שאמר אשר חכמים יגידו. אבל מה שראינו אנחנו ושאר החכמים הוא בהפך מה שאמרת והוא שהרשע לא יסור כל ימיו להיות נשבר ונדכא מחרון האל לאמרו כל ימי רשע וגו' ומהיותו לאש לאכלה לאמרו בסוף הפרשה ואש אכלה וגו'.

3 פי' ימריצך: אל איזה תכלית יגיעך הדברים הבטלים. וכן פי' ר' יונה בש' מרץ.

4. ביאור: אומר להם אלו באו עליכם כצרות האלה לא הייתי גוער בכם ולא הייתי נושך אתכם בדברים כי אם הייתי מנחם ומיחל אתכם.

5. פי' הפסוק: אאמצכם בדברי עד שכמעט יֶחְשַׂךְ דבורי.

7. ביאור: אמרו הלאני ירמוז אל שוטניו ושונאיו ומקנאיו. אמר כבר היו מעידים בי שקר כאלו כחשתי או כזבתי הוא אמרו ותקמטני וגו' [נ"א הלאני רומז אל השטן אשר בשטנתו העיד עליו שקר. ולא שהיה יודע איוב מה היה הדבור בין מלאך האל ובין בני אדם אשר שטנו לאיוב אך הוא היו יודע שיש לו שונאים בארץ ועליהם אמר כבר היו מעידים בי בשקר כאלו כחשתי או כזבתי הוא אמרו ויקם בי כחשי וגו'].

32 פלדלך פי גיר וקתה ינקצף ולבّה גיר ריّאן:

תמלא הו מתׄל תמלל וכפתו לבّה מתׄל כפות תמרים (ויקרא כ״ג מ׳).

33 וינתׄר כאלגפן חצרמה ויטרח כאלזיתון נוארה:

יחמס ינתׄר מתׄל ויחמס כגן שכו (איכה ב׳ ו׳).

34 לאןّ גׄמיע אהל אלריא מישום ואלנאר תאכל אהל אלרשא:

35 אלדׄין כאנו יפכׄרון אלשרّ ויולדון אלגׄל וקלובהם תהיّי אלמכׄר:

אסתעמל אלחבל מכאן אלפכר לאנّה מא יולדה אלפכר. — ואלמברז מן הדׄה אלקצّה חתׄי יציר גׄואבא לכלאם איוב קול אליפז כל ימי רשע (כ׳) אלי אכׄר אלקצّה ודׄלך אןّ איוב קאל אןّ גׄמיע אלנאס קד שאהדו כאפרא מנעמא עליה פקאל אליפז הדׄא מחאל לא תדّעי אנّך שאהדת מא לם נשאהדה נחן [הו קו׳] מה ידעת (ט׳) וליס נחן וחדנא בל גׄמיע אלחכמא יקולו אן הדׄא לא יכון ולדׄלך קאל אשר חכמים (י״ח) בל אלדׄי שאהדנאה נחן וסאיר אלחכמא הו בעכס מא קלת[ה] אנת והו אן [אל]כאפר לא יזיל טול דהרה מתבורא מתעוסא מן סכׄט אללה לקו׳ כל ימי רשע ומצירה אלי אלנאר לקולה [פי] אכׄר אלקצّה ואש אכלה אהלי שחד (ל״ד).

1 B פי גיר יומה | 5 DGOQ גמיע אלריא | 6 G אלדׄין יפכרון | Q ובטונהם.

2. G ופסّרת תמלא ינקצף מתׄל וימל (איוב יד ב) וגׄעלת אלאלף תפכׄימא ופסّרת וכפתו לבّה מתׄל קו׳ כפות תמרים | 4 G ופסّרת יחמס ינתׄר מן ויחמס כגן | 7. G ופסّרת עמל (צ״ל הרה) פכרא לאסתחאלה נסבתה אלי אלחבל | 7—14 הוא מכ״י G ובכ״י O נמצא הביאור הזה אצל פסוק כ׳ בחילופי פרטים וזה לשונו: אלמברז מן הדׄה אלקצّה . . . גׄואבא לאיוב הו קול אליפז . . . אלי אכׄר אלפצל ודׄלך אן איוב זעם אן גׄמיע אלנאס קד שאהד כאפרא מנעמא עליה פאכׄדׄבה אליפז פי הדׄא אלקול וקאל הדׄא מחאל . . . וליס וחדנא בל גׄמיע אלחכמא יקולון אןّ הדׄא לא יכון הו קו׳ אשר חכמים יגידו. בל אלדׄי שאהדנא . . . אלכאפר לא יזאל טול דהרה מתבורא מתעוסא מנצרעא מן סכׄט אללה לקו׳ כל ימי רשע . . . לקולה ואש אכלה אהלי שחד פי אכׄר אלקצّה. וחלק מביאור זה נמצא גם כן בכ״י G^2 וזה לשונו: לא יכון ולדׄלך קאל אשר חכמים יגידו בל אלדׄי שאהדנא נחן וסאיר אלחכמא הו בעכס מא קלתה והו אן אלכאפר לא יזול טול טׄהרה (sic) מתבורא מתעוסא מנצערא (צ״ל מנצרעא) מן סכׄט אללה לקו׳ כל ימי רשע הוא מתחולל ומצירה אלי אלנאר לקו׳ פי אכׄר אלקצّה ואש אכלה אהלי שחד.

32. ביאור: תמלא תוא כמו תמלל [נ״א כמו וימל והושמה האלף לפיאור]. וכפתו כמו כפות תמרים. — וכן פי׳ מלת תמלא ר׳ יונה בש׳ מלל והראב״ע הזכיר הפי׳ בשם רובי המפרשים.

33. ביאור: יחמס יַשִׁיר (יפזר) כמו ויחמס כגן שכו. — וכן פי׳ ר׳ יונה בש׳ חמס. והרמ״ק פי׳ בשם י״א יסיר צ״ל ישיר.

35. ביאור: נשתמש בלשון הריון במקום המחשבה כי על מה שתוליד המחשבה ידבר [נ״א פירשתי הרה יחשבו כי אי אפשר ליחס הדבר אל ההריון]. — ביאור: והיוצא מהפרשה הזאת להיותה מענה על דברי איוב הוא מאמר אליפז כל ימי רשע הוא מתחולל עד סוף הפרשה. וזה שאמר איוב כי כל בני אדם ראו רשע וטוב לו ואמר אליפז זה בטל אל תאמר

25 לאנّה מדّ אלי אוליא אלמאיק ידה ועלי אלכאפי יתגבّר:

26 יתאצّר אליה בענק קוّי בגלט טהור תראסה: 27 וקד גטי וגהה בשמחה וצנע עכנה̈ עלי גנבה:

ופסّרת פימה עכנה̈ מפרדה̈ ואמّא עלי כסל פהו גנב.

28 פלדלך יסכן קרי מנתאחה̈ ומנאזל לם תעמר לאנّהא אעדّת אן תכון רגומא: 29 והו אמّא לא ייסר או לא יתׄבת מאלה או לא ימיל אלי אלארץׄ כלאמהם:

קד יפסّמון פי אלסריאני באלנון מלם מנלם הטין חנטין ושעורין וקו׳ ולא יטה לארץׄ מנלם אלא יכון להם גאה ולא תקבל להם כלמה̈.

30 לא יזול מן אלטׄלאם ופראכׄה ייבّסהא אללהיב חתّי יזול בסרעה̈ בריח פיה:

יעני עציאנה.

31 ותרי אלצׄאלّ לא יומן באלמסתוי בל יציר אלזור תגיירא לה:

שו הו אלאסתוא מן קו׳ ואשת מדינים נשתוה (משלי כ״ז ט״ו) פקאל אן אלצׄאלّ לא יומן באלחקّ ולא אלמסתוי ולכנّה יומן באלזור פיגׄעלה פי מכאן אלחקّ ויקבלה.

1 D ואלי אלכאפי | 3 O ועמל עכנא D Q וצנע עכינא | O עלי גנבה̈ בׄצרה | 5 B קרי מגׄתחדה̈ | 7 כלאמת | 10 B O ייבסהם G ייבס | G ויזול | 13 D Q לא יתׄק | (תגיירא) G מוגודא

---

4 הוא מכ״י G | 9 G 8 ואלמעני פי ולא ישא (צ״ל יטה) יריד אן לא יכון להם גאה ולא תקבל להם כלמה̈ | 14—16 G וקו׳ אל יאמן בשוא תפסירה אלמסתוי מן פן תשוה לו גם אתה (משלי כ״ו ד׳) פקאל אן אלטׄאלם (צ״ל אלצׄאלّ) לא יומן באלחק ולא באלמסתוי ולכנّה יומן באלזור פיגׄעלה פי מכאן אלחק פיקבלה ולדׄלך יכתב שָׁו בלא אלף.

---

25. פי׳ אל אל: אל חסידי אל.

26. פי׳ בצואר: בצואר חזק.

27. ביאור: פירשתי פימה „עכנה̈״ והיא מלה יחידה וכסל הוא צד. — ר׳ יונה בש׳ פים באר המלה הערבית הזאת הם קמטים שנעשים בבטן האיש השמן והאשה השמנה.

29. ביאור: מנלם כמו מִלָּם (= מִלָּתָם) כי בארמית יפארו את המלה בנון כמו חטין חנטין ושעורין. ואמרו ולא יטה לארץ מנלם ר״ל שלא יתנו להם כבוד ולא יקובל מהם דבר.

30. ביאור: ברוח פיו ר״ל רשעו.

31. ביאור: שו הוא הדבר השוה מאמרו ואשת מדינים נשתוה [בנ״א פן תשוה לו גם אתה] אמר אליפז שהנתעה לא יאמין באמת ולא בדבר השוה והישר כי אם יאמין בשוא וישימהו תמורת האמת ויקבלהו [בנ״א מוסיף: ולזה נכתב שו בלא אלף]. — כן פירש ג״כ ר׳ יונה בשרש שות. — ועיין מה שכתב הגאון בתחלת הקדמתו לס׳ או״ד (דף 4) והוא מחזיק בשוא ומניח השוה ועליו נאמר אל יאמן בשו וגו׳.

אוגב אן אלכבר אדא נקלוה עלמא וחכמא יגב עלי אהל אלבלד ואלעואם אלתסלים אליהם.

20 אן אלכאפר טול אלאמה הו מנצרע ואחצא סני אלראהב אלדי דכרת לה: 21 צות אלפזע פי אדניה ופי וקת אלסלאמה יאתיה אלנהב: 22 מא יצדק אנה קד רגע מן אלטלאם חתי קד טאלעה אלסיף: 23 והו נאיד פי טלב אלטעאם אין הו חתי יעלם אן קד הוי פי מכאנה יום טלאם: 24 יעתריה אלצר ואלציקה פתחדק בה כאלפלך אלעדיד מחיט אלכרה:

געלת מלך הנא אלפלך והו מתל קולה וכל צבא השמים (מ״א כ״ב י״ט) וכידור מתל כדור אל ארץ רחבת ידים (ישעיה כ״ב י״ח) פקאל אליפז כמא אן אלפלך מחיט בכרה אלארץ כדאך תחיט אלאפאת באלטאלם.

3 G לאן אלכאפר | D מצרוע | 4 B קד דכרת | 6 תם יעלם | 7 B פיעתריה | G מוחדק בה | G כאלמלך | 8 O אלעתיד B אלאתיר

1. G תם קאל להם לבדם אגאבוא (sic) אן אלכבר אדא נקלוה עלמא וחכמא פיגב עלי אהל אלבלד ואלעואם אלתסלים אליהם. ולא יקול אלקאיל לא אקבלה או תכון אלעאמה תערפה הדא גיר ואגב בל יכונוא אלנאקלין חכמים כקו׳ אשר חכמים יגידו ויכון אלתאבעין להם עואם לקו׳ להם לבדם. וקו׳ ולא עבר זר יעני אן מא כאן גריב מן נאקלי כבר פליס יגוז לה אן יתוסט פי מא בינהם ויקאל לה אוגדני מא נקלתה קיאסא או חסא אד כאן אלדי ינקלה גאיזא אלא תרי אן אלכלאם פי אלאכבאר אלדי יכוק פיהא אהל זמאננא הדא פי מתלה כאף אלסלף אלאולין עלי מה שרחנא. — 9. G ועברת במלך עתיד לכידור כאלפלך אלעדיד ללכורה פאומית באלכורה אלי מרכז אלארץ אעני מרכז אלפלך וגעלת מלך לקבא ללפלך לוגודי אלנגום תסמי צבא לקו׳ את השמש [ואת הירח] ואת הכוכבים כל צבא חשמים (דברים ד׳ י״ט) פקלת למא גאז אן תכון אלנגום צבא גאז אן יכון אלפלך מלך. פקאל אליפז כמא אלפלך מחיט בכרה אלארץ כדאך תחיט אלאפאת באלטאלם.

[בנ״א מוסיף הביאור: ולא יאמר האומר לא אקבלנו בלתי אם ידע אותו כל העם. זה איננו ראוי רק יהיו המעתיקים חכמים כאמרו אשר חכמים יגידו ויהיה כל העם הולך אחריהם לאמרו להם לבדם נתנה הארץ. ואמרו ולא עבר זר בתוכם ר״ל לא יתכן שמה שהוא זר ממעתיקי ההגדה יבוא בתוכם ושיאמר למעתיק המציאני בהקש או בהרגשה מה שהעתקתו כאשר יהיה הדבר אשר הוא מעתיק אפשרי. הנך רואה שהדברים בהגדות אשר חקרו בהם אנשי זמננו זה חקרו בם כמו כן הקדמונים כאשר ביארנו]. — והרי״ק פי׳ להם לבדם לבעלי הקבלה לחכמים.

24. ביאור: פירשתי מלך גלגל והוא כאמרו כל צבא השמים (ר״ל כמו שהמאורות נקראו צבא כן הגלגל המושל בם נקרא מלך) וכידור כמו כדור אל ארץ רחבת ידים. ואמר אליפז כמו שהגלגל סובב לכדור הארץ כן הצרות מסובבות את הרשע. [נ״א כדור רומז אל מרכז הארץ כלומר מרכז הגלגל ושמתי מלך כנוי לגלגל בעבור שמצאתי שהכוכבים נקראים צבא ואמרתי כמו שיתכן שיהיו הכוכבים צבא כן יתכן שהיה הגלגל מלך]. — ועיין דברי ר׳ יונה בש׳ כדר. והוא אמר שאפשר לתרגם כמלך עתיד לכידור כמו שתרגמו הגאון בלי הזכיר שמו ואמר על הפירוש הזה שראוי לקבלו עד שנמצא פירוש טוב ממנו. והראב״ע אמר על פירוש זה שהוא רחוק והרי״ק פי׳ גם כן: כמו הגלגל העתיד לסבב תמיד בלי עיכוב כן ירדפוהו צרה ומצוקה.

12 חתّי מא יאכ֗דך מנה קלבך ומא תולאה עינאך: 13 אד̈ תרד̈ עלי אלטאיק גצ̇בך ותכ̇רג̇ מן פיך כלאמא מנכרא:

פקאל לה מא תכ̇אף אללה ויחך ולא מא תועّד בה מן עקאב חין תרד̈ גצ̇בך עלי רבך בכלאם תקולה הו קו׳ כי תשיב אל אל וגו׳. ורוח גצ̇ב מת̇ל אנה אלך מרוחך (תהלים קל״ט ז׳).

14 מא אלאנסאן חתّי יזכו או יצלח מולוד אמראה̈: 15 הודא מקדّסיה לא יתّתקהם מת̇לה ואהל אלסמא לא יזכון ענדה: 16 פכיף אלמכרה אלעאצי אמר שארב אלג̇ור כאלמא: 17 אסתמע פאני אכ̇ברך ואלד̇י ראיתה אקצّה: 18 אלד̇י אלחכמא יכ̇ברון ולא יכתמון מא נקלוה מן אבאיהם:

קולה אשר חכמים יגידו בעד קולה וזה חזיתי ואספרה יעני אן̈ אלעלם אלצחיח יכון עלי צ̇רבין אמّא במשאהדה̈ הו קו׳ וזה חזיתי ואספרה ואמא בכ̇בר צאדק הו קו׳ אשר חכמים יגידו וד̇לך בארתפאע אלט̇ן̈ ואלתואטי לקו׳ ולא כחדו מאבותם.

19 להם וחדהם יג̇ב אן יסّלם אלבלד ולא יג̇וז אגנבי̈ פי מא בינהם.

1 DO ולא תולאה | 2 B אלי אלטאיק | 3 (פקאל) בכ״י פקאלוא | 7 B קדّוסיה O קדיסיה | G O לא יותקהם B לם יותקהם | 8 Q אלמכרוה | 14 D אן תסלם אלבלאד O אלארץ̇.

4—3. G קאל לה ויחך מא תכ̇אף אללה ולא מא תועّד בה מן אלעקאב חתّי תרד̈ גצ̇בך עלי רבّך בכלאם תקול הו קו׳ כי תשיב אל אל רוחך. | 13—11. G וקאל אשר חכמים יגידו בעד מא קאל קבלה וזה חזיתי ואספרה אעלמנא בד̇לך אן̈ אלעלם אלצחיח באלשי יכון עלי צ̇רבין אמّא במשאהדה̈ כקו׳ וזה חזיתי או בכ̇בר צאדק פי מא קאל אשר חכמים יגידו וקולה ולא כחדו מאבותם יריד בד̇לך אן יכון כ̇בר כל טבקה̈ תנקלהא ען טבקה̈ מת̇להא.

12. פי׳ הפסוק: עד שלא יוכיחך לבך ממנו (כלומר מדבר תנחומות אל שהיה נעלם ממך) ולא תשעינה אליו עיניך.

13. ביאור: אמר לו אליפז אוי לך איוב לא תירא האל ולא מה שיעד מן העונש כי תשיב כעסך אל אלהיך בדברים שתדבר. וטעם רוח כעס כמו אנה אלך מרוחך (עי׳ פי׳ ר׳ יונה בש׳ רוח ופי׳ הראב״ע: רוחך כעסך כמו כל רוחו יוציא כסיל).

15. פי׳ ושמים: ויושבי שמים. — ועיין או״ד תחלת המאמר החמישי ובמאמר הששי (דף 194).

16. פי׳ נאלח: פושע. וכן פי׳ בתהלים י״ד ג׳ נאלחו פשעו בו.

18. ביאור: אמרו אשר חכמים יגידו אחר שאמר וזה חזיתי ואספרה ר״ל שהידיעה השלמה תהיה על שני דרכים או בהרגשת החושים וזה אמרו וזה חזיתי ואספרה או בהגדה נאמנת זה אמרו אשר חכמים יגידו והוא כאשר ירחיקו מההגדה דמיון שוא והסכמה [נ״א ולא כחדו מאבותם ר״ל שכל כת המגידים תעתיק ההגדה מכת כמות]. — עיין מה שכתב הגאון בהקדמתו לס׳ או״ד (דף 15): ואחר כן אמת לנו המאמרים הצדיקים שהם אמת כאמרו אחוך שמע לי וגו׳ ויש להם תנאים כבר ביארנום בפירוש אלה הפסוקים במקומם.

19. ביאור: אמר שכאשר העתיקו חכמים ונבונים את ההגדה מחויבים יושבי המדינה ועמי הארץ להאמין להם (וכן פי׳ הפסוק: להם לבדם ראוי שיושלם הארץ ולא יעבר זר בתוכם)

טו.

1 פאג̇אב אליפז אלתימני וקאל: 2 אחכים יבתדי מערפה̈ והי באטלה̈ או ימלא קלבה מט̈א הו כריח אלקבול:

הו̇ה אלהא מת̇ל הא החפץ אחפץ מות רשע (יחזקאל י״ח כ״ג) והו ינפי אן יכון אלאנסאן בהו̇ה אלצפה̈ ואמ̈א רוח באטלא פמת̇ל קולי והנביאים יהיו לרוח (ירמיה ה׳ י״ג) רוח צח שפיים (שם ד׳ י״א) רוח מלא מאלה (שם ד׳ י״ב).

3 או יעט̇ בכלאם לא ירבח פיה ואקואל לא ינתפע בהא: 4 ואנת איצ̇א תפסך̇ אלתקוי ותנקץ מן אלבת̈ בין ידי אלטאיק:

שיחה הי מת̇ל אשפך לפניו שיחי (תהלים קמ״ב ג׳) ומעני קולה אף אתה תפר יראה יריד אנ̈ך יא איוב אד̇א סמעוך אלנאס תקול יולם אלצאלח וינעם עלי אלטאלח כמא שא זהד כת̇יר מנהם פי אלתקוי.

5 אד̇ ידל̇ קולך עלי ד̇נבך ותכ̇תאר נטק אלכ̇בת̇א: 6 פקולך יט̈למך ולא אנא ונטקך ישהד עליך: 7 אאול̈ אלנאס אנשית או קבל אליפאע בדי בך: 8 אבסראיר אללה תסמע ותנקץ אלחכמה̈ אלי ענדך: 9 מא תערף̇ ולא נעלם בה או תפהמה ולים הו מענא: 10 בל ד̇ו אלשיב ואלכ̇הל פינא ומן הו אכבר מן אביך סנ̈א: 11 אקליל ענדך תואעד אלטאיק או הו אמר כ̇פי̈ ענך:

תנחומות תואעד מת̇ל הנה עשו אחיך מתנחם לך (בראשית כ״ז מ״ב).

D 1 אלחכים | B Q 2 כריח אלקבל | B 6 צרת אנת תפסך̇ | D O 7 אלנת̈ | G 13 בודי בך | D 14 וליס נעלם | B 15 ואלכהול | ומן הו O חסר.

8. G אף̇ אתה תפר יראת אי ליס הוהא (?) תכ̇שע מנה ותגרע שיחה אלצלוה̈ ואלרגבה̈. | 17. G תנחומות תואעד לאט̇ כ̇פי.

2. ביאור: תהא אשר במלת החכם הוא כמו הא במלת החפץ אחפץ מות רשע והוא ירחיק שיהיה האדם בזה התואר. וטעם רוח בטל והוא כמו והנביאים יהיו לרוח רוח צח שפיים רוח מלא מאלה.

4. ביאור: שיחת היא כמו אשפך לפניו שיחי. וטעם אמרו אף אתה תפר יראת ר״ל כאשר ישמעו אותך בני אדם אומר שהאל ייסר הצדיק וייטיב לרשע כאשר ירצה רבים מהם ימאסו את היראה.

11. ביאור: תנחומות הוא כמו הנה עשו אחיך מתנחם לך (וטעמו יעוד והתראה ואמירה בלב לעשות דבר וכן תרגם הגאון בבראשית ו׳ ו׳ וינחם ה׳ „תואעדהם אללה״ ושם ו׳ ז׳ נחמתי „תואעדתהם״ ושם כ״ז מ״ב תרגם מתנחם לך מתואעדך).

19 חתי תסחק אלמיאה חגארתה ותגרק נבאתה ותראב ארצה כדאך רגא אלאנסאן אבדת:

קאל ספיחיה והו יריד גמיע אלנבאת מתל כי כוכבי השמים וכסיליהם (ישעיה י״ג י׳) והו יריד גמיע אלנגום ומתלה כי חרבך הנפת עליה (שמות כ׳ כ״ה) והו יריד גמיע אלחדיד.

20 במא תנאהיה אלי אלגאיה פידהב תם תגיר וגהה פתטרדה:

21 פאן כתרו בנוה לם יעלם ואן קלו לם יפהם: 22 לכן בדנה יוגעה ונפסה עליה תחזן:

יעני אן אלמית לא יעלם בשי מן דלך בל משגול בחסאבה ועדאבה ואוגאעה ואחזאנה. וגרץ הדה אלמקאלה קד דכרנאה פי דרג אלשרח פלא נטיל באעאדתהא.

1 D תם תסחק | 6 O ותטרדה.

אלאנסאן בגבל ואקע יעני גבל כאד יקע. 3—5. G. וקולה ספיחיה יומי אלי גמיע אלנבאת דכר אלבעץ והו יריד אלגמלה. 9—10. G. וגרצה פי קולה יכבדו בניו אך בשרו אן אלמית ועלי אנה בעד מותה לא יעלם מא יכון פי אלדניא ולא מן אמר בניה פאנה משגול פי שגל נפסה וחסאבה ועדאבה ואוגאעה ואחזאנה. ואלמברז מן הדא אלפצל ללגואב הו קול איוב ישליו אוהלים לשודדים ודלך אן צופר חין קאל לה אן אלצאלח אלדי קלת אנך שאהדתה מולמא ליס הו עלי אלחקיקה צאלח ואנמא יתטאהר באלצלאח קאל פי נפסה הדא מדאפעה מתגהה תמצי להם מעי לאן פי אלנאס מן יטהר אנה צאלח וליס בצאלח ולכני ארע הדא אלאחתגאג ואחתג בנעמה אלטאלמין לאנהם חיניד לא ימכנהם אן יקולו לי אלטאלמין לא יראיי אלנאס באלטלם וליס בטאלם עלי אלחקיקה אד ליס מתל הדה פי אלעאדה פלדלך קאל ישליו אוהלים לשודדים ויצף ג׳ אנואע מן אלעצאה שודדים והם אלטאלמין פי אלאמואל ומרגיזי אל והם אלפסאק מרתכבי אלכבאיר ואשר הביא אלוה בידו [הם אלכפאר באללה תע׳] וקאל הודא נשאהד הדה אלג׳ צנוף מנעם עליהם.

19. ביאור: אמר ספיחיה והוא רוצה כל הצמחים כמו כי כוכבי השמים וכסיליהם והוא רוצה כל הכוכבים וכמוהו כי חרבך הנפת עליה והוא רוצה כל ברזל [נ״א מוסיף: זכר מקצת הדבר והוא רוצה כללו]. — ועיין פי׳ הרמ״ק: הצמח בלי זריעה קרוי ספיח. — את הדבור הזה אבנים שחקו מים הזכיר הגאון בפירושו לספר יצירה (פרק ב׳ הלכה ה׳ ופרק ג׳ הל׳ ב׳) כמשל ללשון הפוך כי טעמו מים שחקו אבנים ועיין מה שכתב הראב״ע בספר מאזנים בשער היוצאים (דף מה).

20. פי׳ הפסוק: במה שתגיעהו אל התכלית וילך לו אחר כן תשנה פניו ותשלחהו.

21. פי׳ יכבדו ירבו ופי׳ יצערו ימעטו.

21—22. ביאור: וכוונתו באמרו יכבדו בניו אך בשרו וגו׳ שהמת אף על פי שלא ידע אחרי מותו מה שנהיה בעולם הזה ולא ידע מאומה מדברי בניו בכל זאת הוא עסוק בעסקי נפשו ובחשבונו וענשו ומכאוביו ואבלו. [נ״א ר״ל שהמת לא ידע מאומה מזה אבל הוא עסוק בחשבונו וענשו ומכאוביו ואבלו. וכוונת הפרשה הזאת כבר זכרנוה בתוך דברי הביאור ולא נאריך בשנות דברינו]. בסי׳ אר״ד מאמר ו׳ (דף 206) הזכיר הגאון כי רבותינו ז״ל סמכו על פסוק זה דין קבר או חבוט קבר (עיין שבת דף קנ״ב.)

בכ״י G יש בסוף הפרשה דבור ארוך על כוונת כל הפרשה ומה שיוצא ממנה למענה והדבור הזה נמצא בכ״י O בחילופי פרטים בביאור לפסוק ו׳ מסימן י״ב וכבר בא למעלה במקומו.

15 תדעו בי פאגׄיבך תעטׄי צניעתך מא כאן ישתאק אליה:

קאל איוב מא דמת פי אלדניא אצבר וארגׄו רבׄי אלי אן יגׄי אגׄלי ווקת מצׄ״ פתדעו בי אלי אלאכׄרה פאגׄיבך ותעטׄי[ני] אלדׄי אנא צניעתך מא כנת משתאקא אליה לאןׄ [פי] קו׳ למעשה ידיך תכסף לא ינעטף הדׄא אלשוק עלי רבׄ אלעאלמין בל עלי אלצאלחין אלדׄי יעטׄיהם מנאהם וכקו׳ הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו (ישעיה מ׳ י׳) וכאלקול פי תכסף כׄדאך אלקול פי ישמח ה׳ במעשיו (תהלים ק״ד ל״א) אנׄה מנקול מן צפתה אלי אלמכׄלוקין מתׄל שמחו צדיקים בה׳ (שם צ״ז י״ב) ישמח צדיק בה׳ (שם ס״ד י״א) תֿם קאל.

16 פכיף אלאן תחצי כׄטאי ולא תחפטׄ חינא עלי דׄנבי:

הדׄא אלקול מנה באב תחנׄן יקול יא רבׄ אדׄא כנת לי עלי הדׄא אלועד ואנת תפי במא תעד פכיף תולמני פי הדׄה אלדאר וכאנׄך אנׄמא תחצי עלי כׄטאי או כאנׄך תתאול עלי דׄנובי הו קולה ותטפל על עוני אלדׄי הי דׄנוב אלצבא לקו׳ עונות נעורי (איוב י״ג כ״ו) בל אשפיני וארחמני חתׄי תכון קד אנעמת עליׄ פי אלדארין הדׄא אלמעני פי פסוק חתום בצרור פשעי אלדׄי בעד הדׄא.

17 וכאןׄ גׄרמי פי צרׄה מכׄתומה וכאנׄך תאוׄלת עלי דׄנבי: 18 ולכןׄ אלגׄבל אלואקע יסקט ואלצוׄאן ינתקל מן מוצׄעה:

מתׄל אלאנסאן בגׄבל ואקע יעני גׄבל ואהי יריד אן יקע.

1 B Q צנעאתך | B D מן כאן.

2—8. G. קאל מא דמת פי אלדניא אצבר וארגׄו אלי אן יגׄי אגׄלי ווקת מצׄ״ . . . בל עלי אלצאלחין אנׄה יעטׄיהם מנאהם כקו׳ הנה שכרו אתו. תֿם קאל כי אתה צעדי תספור. 10—14. | G. הדׄא מנה באב תחנׄן קאל יא רבׄ אדׄא ועדתני [ו]אנת תפי פכיף תכאלפני פי הדׄה אלדאר וכאנׄך . . . . הו קו׳ ותטפול אי כאנׄך תאכׄדׄני בדׄנוב אלתי הי דׄנוב באלאסם לא באלמעני לקו׳ ותורישני בל אשפיני . . . . פי אלדארין. | 17 G. וקו׳ הר נופל יבול מתׄל

פירוש אבל הוא באר בו שהאל ית׳ יכול להחיות המתים וכבר יעד שהוא יקרא להם ויחיה אותם וייטיב להם לאמרו כל ימי צבאי איחל (ועיין פי׳ הרי״ק: ואין זה כפירה בתחיית המתים כי הוא ספר תולדות האיש שאין זה בטבעו אך ביכולת הבורא ית׳ שמו לא דבר.)

15. ביאור: אמר איוב כל ימי היותי בעולם הזה איחל ואקוה שיבוא קצי וזמן חליפתי ושתקרא אותי אל העולם הבא ואנכי אענך ותתן לי שאני מעשיך מה שאכסוף לו כי באמרו למעשה ידיך תכסוף לא תחובר התשוקה אל אדון העולמים כי אם אל הצדיקים אשר יתן להם האל תאותם כאמרו הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו. וכטעם תכסוף כן טעם ישמח ה׳ במעשיו שהוא נעתק מתואר האל אל הברואים כמו שמחו צדיקים בה׳ ישמח צדיק בה׳. -- ועיין זכר פסוק זה בענין תחיית המתים בספר או״ד סוף מאמר ו׳.

16. ביאור: זה המאמר דרך תחנונים. אמר איוב אלהי כאשר יעדתני בזה ותעשה מה שיעדת בו איך תכאיבני בעולם הזה כאלו תספור צעדי וכאלו תפתר עונותי בכוונה רעה הוא אמרו ותטפל על עוני והם עונות הנעורים כאמרו ותורישני עונות נעורי [נ״א כלומר כאלו תוכיחני על מה שיש עליו שם עון ואינו עון]. ואולם רפאני ורחם עלי עד שתהיה מטיב לי בשני העולמות. זה טעם פסוק חתום וגו׳ שאחר זה.

18. ביאור: דמה את האדם להר נופל רצונו לומר הר נבקע הרוצה לנפול.

אלשגרה̈ קד ינקטע ענהא אלמא וקד תצ̇מר ותכאד אן תג̇ף פאד̇א עאודהא אלמא ואלענאיה̈ כת̇ירא מא תעיש ותכ̇רג ת̇מרא וליס כד̇לך אלאנסאן.

8 אן שאך̇ פי אלארץ̇ ענצרהא וכאד אן ימות פי אלתראב סנכ̇הא: 9 פהי מן ראיחה̈ אלמא תפרע ותמד̇ ערוקהא מת̇ל גרס ג̇דיד: 10 ואלמר אד̇א מאת פקד אנכ̇דר ואלאנסאן אד̇א תופ̇י אין הו מנהא: 11 וכמא ידהב אלמא מן אלבחר ואלנהר יג̇ף וייבס: 12 כד̇אך̇ אלמר אד̇א אנצ̇גע פי אלקבר לא יטיק אן יקום ואלי בלי אלסמא לא יקדרון אן יסתיקט̇ון ולא ינתבהון מן סנתהם:

לם יקצד איוב תעג̇יז אלבארי תע' ואנ̇מא קצדה תעג̇יז אלאנסאן וצ̇עפה ען אלנהוש מן צרעתה הו קולה ואיש שכב וגו'.

13 פליתני פי אלת̇רי כ̇זנת פכאן יסתרני אלי אן ירג̇ע גצ̇בך ענ̇י פתג̇על לי רסמא ותדכרני: 14 ומע תעג̇בי אד̇א מאת אלמר איטיק אן יעיש פאנא ט̇ול איאם נצבתי אצבר אלי אן יאתי מצ̇יי:

לם ידע איוב קולה מהמלא אעני אזלו מים ואיש שכב בל קד שרח פיה אן̇ אללה עז̇ וג̇ל קאדר עלי אחיא אלמותי וקד ועד באן ידעו בהם ויחיהם וינעם עליהם לקו' כל ימי צבאי איחל.

3 O אן שאך̇ פי אלתראב | 5 B D אנכדר | 7 O אד̇א אנצרע | Q לא יקדר B אן | יקום מנה | 13 O פאנה̇.

תצ̇מר ותכאד אן תג̇ף פאד̇א עאדתא אלמא תעיש ותכ̇רג ת̇מרא ואמא אלחיואן כל̇ה אד̇ מאת ליס לה חילה̈ יטיק בהא אן יעיש מן ד̇אתה או ישא אללה עז̇ וג̇ל ולד̇לך קאל וגבר ימות וגו' ומת̇לה צ̇ב̇ אלמא אלג̇ארף מן אלבחר כד̇לך הו כקו' אזלו מים מני ים. 9. ולם יקצד איוב בד̇אך̇ תעג̇יז אלבארי מן אחיא אלמותא לאכנ̇ה יקצד תעג̇יז אלאנסאן וצ̇עפה. 14—15. G ומא קיל ד̇לך מהמל[א] בל קד שרח פיה אן אללה עז וג̇ל קאדר עלי אחיא אלמותי ידעו בהם ויחייהם וינעם עליהם לקו' כל ימי צבאי איחל.

ומתחת למעלת החי גם כן בכל זאת טוב הוא בתכונתו מבני אדם בשער תקות חיי העולם הזה וזה שהעץ בהכרת ממנו המים יבול וכמעט ייבש וכאשר ישובו אליו המים ישוב העץ לחיות ויעשה פרי אבל האדם אינו כן [נ״א אבל כל חי כשמת אין בו כח אשר בו יוכל לחיות מעצמו אם לא שירצה האל ית'. ולזה אמר וגבר ימות וגו'. וכמו זה הוא השפך המים השוטפים מן הים כאמרו אזלו מים מני ים].

8. פי' ימות: כמעט ימות.

9. פי' ועשה קציר כמו נטע: ותשלח שרשיו כנטיעה חדשה.

10. פי' ואיו: איה הוא מהדברים ההם (כלומר הנזכרים בעץ).

12. ביאור: אין כוונת איוב לומר שאין זה ביכולת הבורא ית' כי אם כוונתו שאינו ביכולת האדם ושחלש הוא מהקיץ ממשכבו.

14. פי' הפסוק: ועם תמיהתי היוכל גבר לחיות אם ימות אני כל ימי צבאי איחל עד בוא חליפתי (כלומר מיתתי).—ביאור: לא עזב איוב את מאמרו ר״ל אזלו מים ואיש שכב בלי

יד.

1 אלאנסאן מולוד אלנסא אלקציר אלעמר אלכתיר אלרגז:
2 או כנואר טלע תֿם אנקצף או יהרב כאלטֿל ולא יקף: 3 אלי הדֿא
צרפת ענאיתך או מתֿלי מן תדכֿלה אלי אלחכם מעך: 4 פאמֿא אן
ימות והו יגֿעל אלטאהר מן אלנגֿס גיר מנפרד: 5 או יבתר עמרה או
יבלג אחצא שהורה אלדֿי ענדך פקד גֿעלת לה רסומא לא יקדר
יתגֿאוזהא:

אמֿא קולה מי יתן טהור מטמא וגו׳ אם חרוצים וגו׳ פאןֿ דֿלך מן צפאת צֿעף אלאדמי וקלֿה חילתה וקצר עמרה קאל יא ס״די אתחאכם מן הו בהדֿא אלחאל אמֿא אן ימות צגירא והו יטןֿ אןֿ אלטאהר ואלנגֿס שי ואחד פיה קאל מי יתן טהור וגו׳ והדֿא כקול יונה ען נינוה אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו (יונה ד׳ י״א) כדֿאך קאל איוב אשר יתן טהור מטמא לא אחד או יכֿתרם פי וסט עמרה והו שאבֿ פיציר מבתורא ופיה יקול אם חרוצים ימיו או יכמל אחצא שהורה וכם הי ומקדארהא ופיה יקול מספר חדשיו אתך פמן הו באחד הדֿה אלגֿ׳ מנאזל כֿף ענה אלאמך ואפאתך הו קו׳ שעה מעליו וגו׳.

6 פכֿף ענה אלי אן יתנאהי ויסתופי כאלאגֿיר יומה: 7 לאןֿ
אלשגֿרה מוגֿוד לה רגֿא וקד תקטע תֿם תכֿלף ופראכֿהא לא תנתהי:

יריד אן אלנבאת ועלי אןֿ דרגֿתה פי אלתרתיב דון דרגֿה אלנאטקין ודון דרגֿה אלחיואן איצֿא פאנֿה אצלח חאלא מן אלנאס פי באב רגֿא חיוה אלדניא ודֿלך אן

2 B כנואר . . . ויהרב . . . | 3 D מן ידכל אלחכם מעך | 4 Q מע אלנגס | 5 B רסמא | (יקדר) O חסר.

45,2 – 44,18. G פי אלחיאה אלדניאיה ודֿלך אן אלשגֿרה קד ינקטע ענהא אלמא מדֿה וקד

תביא פי׳ הגאון בזה הלשון: ורבינו סעדיה ז״ל פי׳ בסד מענין ככל או עץ שמשימים בו רגל האסורים שקורין ציפו והוא מלשון רז״ל סדן ובערבי קורין לו אלקורמא (ציפו = cippus, אלקורמא = אַלְקֻרְמַה.

1. חיבר פסוק זה עם הקודם לו וחיבר אליהם במלת או גם את הפסוק שאחריו.

3. פי׳ פקחת עיניך: השיבות השגחתך.

4—5. ביאור: אמרו מי יתן טהור וגו׳ אם חרוצים וגו׳ הוא מתארי חלישות האדם ומיעוט יכלתו וקיצור חייו. אמר איוב אדוני התבוא במשפט עם מי שהוא בענין זה והוא או ימות כשהוא קטן ויחשוב שהטהור והטמא אחד הם ובו אמר מי יתן וגו׳ וזה כמאמר יונה בנינוה אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו או שימות בחצי ימיו והוא נער ויהיה נכרת ובו אמר אם חרוצים ימיו או ישלים מספר חדשיו ושיעורם ובו אמר מספר חדשיו אתך״ומי שהוא נתון באחד משלשה הענינים האלה מנע ממנו יסוריך ומכותיך הוא אמרו שעה מעליו וגו׳.

7. ביאור: ר״ל שהצומח אף על פי שבמדרגות המעלות מעלתו מתחת למעלת המדברים

חואיג׳ מן קו׳ לעשות דרכו (שופטים י״ז ח׳) ו-ן קול גלאם שאול אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה (ש״א ט׳ ו׳) ולם יכונו מפתקרין אלי אלנבי לאצה פי מערפה אלטריק.

16 והו איצא לי מגית לאנה ליס ידכל מראי בין ידיה: 17 אסמעו כלאמי סמאעא וכברי ידכל פי אדאנכם: 18 הודא אלאן לו צפפת פי אלחכם לעלמת אנّי אזכו: 19 ולו כאן הו אלדי יכאצמני לכנת אלאן אמّא אמסך ואתופّי.

יעני לו אלתאר אן יתאכמני לכנת אפעל ואחדה מן [אתנתין] אמّא אן אמסך ואתרכה יקתלני לקו׳ כי עתה אחריש ואגוע או אטלב אליה ואתצרّע.

20 ואמّא אקול כלתאן לא תצנעהמא מעי בהדא חיניד מן רחמתך לא אנחגב: 21 אפתך אבעד ענّי והיבתך לא תהוّלני: 22 ואדעני אלי אלטאעה אגיבך או אדעוך פתגיבני:

סאלה שיין אחדהמא אצראף הדה אלאמראץ לקו׳ כפך וגו׳ ואלאכר יכאטבני אמّא באמר ונהי מן ענדה פאנתהי אליה או במסאלה חאגה פיסתגיב לי פיהא.

23 וכם לי דנוב וכטאיא ערّפני גרמי וכטיّתי חתّי אנתהי: 24 ולא תחגב רחמתך ענّי ותחסבני כעדוّ לך: 25 אתרהב מן הו כורקה מנדפעה או תכלב מן ישבה קשّא יאבסא:

יעני אלאנסאן אלדי ישבה עלה נדף וקש יבש.

26 אד תכתב עליّ כלאפי ותעאקבני בדנוב צבאי: 27 ותציّר עלי אלמצאד רגלי ותחפט גמיע טרקי ועלי כטא רגליّ תרסם: 28 והו כאלעפן יבלי או כתוב אכלה אלעתّ:

O 5 לא ידכל | O 11 אפאתך | B אבעדהמא Q אבעדהא | O 12 אגבך . . . פתגבני | B 16 לעדוّ | B 19 ותציר אלמצאר עלי רגלי | D תתרסّם | D והו כלעפא.

צרכי מן אמרו לעשות דרכו וממה שאמר נער שאול אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה והם לא נצרכו לנביא בדעת דרכם בלבד. (גם ר׳ יונה בש׳ דרך פי׳ לעשות דרכו בשופטים י״ז לעשות צרכו וכן תרגם הגאון ואחריו ר׳ יונה בשרש הנזכר מעשות דרכיך בישעיה נ״ח י״ג „חאגתך או חואיגך״).

19. ביאור: כלומר לו חפץ לשפטני הייתי עושה אחת משתים או שאחריש ואניחהו להמיתני או שאדרוש אליו ואכנע לו [ואומר אך שתים אל תעש וגו׳].

20. פי׳ מפניך: מרחמיך.

22. ביאור: שאל ממנו שני דברים האחד שיסיר החלאים האלה וזה אמרו כפך מעלי הרחק והשני שידבר אלי או בצווי ואזהרה מאתו ובזה אגיע אליו או אשאל ממנו דבר צורך והוא יענני בו.

25. ביאור: ר״ל האדם הדומה לעלה נדף וקש יבש.

26. פי׳ מרורות מריו ופי׳ ותורישני ותענשני. (וכן פי׳ מלת מרורות ר׳ יונה בספר ההשגה בשרש מרר ובספר השרשים בשרש מרר).

27. הוראת מלת „מצאד״ או „מצאר״ או „מאצר״ שבה תרגם סד אינה ברורה והרשב״ץ

יג.

1 הודֿא קד ראת עיני דֿלך אגֿמע וסמעת אדֿני ופהמתה: 2 כמערפתכם ערפת אנא איצֿא ולם יקע ענ̈י שי ממ̈א מעכם: 3 לכנ̈י אסאל אלכאפי ואריד אסתקבאל אלטאיך: 4 לכנ̈כם מתאו̈לו אלבאטל ואטב̈א אלמחאל גֿמיעכם:

מ׳ טפלו עלי שקר (תהלים קי״ט ס״ט) ותטפל על עוני (איוב י״ד י״ז).

5 ליתכם אמסכתם אמסאכא פכאן דֿלך לכם חכמ̈ה: 6 אסמעו יא קום עטֿתי ואנצתו מכֿאצמתי לכם: 7 הל אלי אלטאיך תנסבון אלגֿור או תכֿל̈מונה בארב: 8 או הל יחתאגֿ אן תחאב̈ונה או תכֿצמון לה: 9 והל תטיב נפוסכם אן יסתבריכם פיגֿדכם אן כמא יסכֿר באלנאס תסכֿרון בה: 10 או ליוב̈כֿכם עלי מא תחאב̈ון אלוגֿוה פי אלסר̈: 11 אלא אנ̈ חמלתה תהו̈לכם ופזעה יקע עליכם: 12 פיציר דֿכרכם ממאתֿלא ללרמאד וטֿהורכם כטֿהור אלאטיאן: 13 אמסכו ענ̈י חת̈י אתכל̈ם אנא ויגֿוז עלי̈ מא כאן: 14 עלי מא דֿא אנהש לחמי באסנאני מן אלאלם ואציר̈ נפסי פי כפ̈י מן אלרעב:

יקול לו כנת טאענא עליה פעלי מא דֿא כנת אחתמל הדֿה אלאלאם אלתי תכאדני אן אנהש לחמי מן שד̈תהא לולא אנ̈ אמאנתה פי קלבי ובידה נעם ולו קתלני איצֿא לצברת לה הו קו׳ הן יקטלני.

15 ולו קתֿלני לצברת לה ופי חואיגֿי לאסתקבלתה:

יעני מהמא ערצֿת לי מן חאגֿה פלים לי סואה עלי סאיר אלאחואל ודרכי

1 D (ראת עיני) ראית פי | O גמיע דֿלך וסמעתה | 3 D מתאולין̈ | 6 B יא ליתכם | (פכאן) B כאן QD פאן | 7 BD הל ללטאיק | 9 B אנפסכם | (אן) OQ חסר | 10 O או יובכֿכם D איובכֿכם | 14 B נפסי̈ בכפי | 18 B אסתקבלה.

---

4 ביאור: טפלי שקר כמו טפלו עלי שקר ותטפל על עוני (תרגם מלת טפלי וכן לקמן ותטפל במלת „תאול̈״ אשר הוראתה באר ופתר בכלל ובאר בכוונה רעה בפרט).

8. פי׳ הפסוק: וכי צריך הוא שתשאו פניו או שתריבון בעבורו. בלשון זה הביא הרשב״ץ פי׳ הגאון.

12. פי׳ הפסוק: והיה זכרונכם נמשל לאפר וגביכם כגבי חמר (וכן פי׳ ר׳ יונה בסוף ש׳ משל. והרמ״ק פי׳ גם כן בלשון זה: זכרוניכם יהיו לפני השם נמשלים לאפר כענין כל הגוים יהיו כאין נגדו והפך זה זכר צדיק לברכה).

13. פי׳ ויעבר עלי מה שהיה (ועיין ר׳ יונה ערך מה).

14 ביאור: הוא אומר אלו הייתי רב עמו על מה אשא היסורים האלה אשר מפני חזקתם כמעט אשך בשרי לולא שאמונתו בלבי. ואמנם לו יקטלני בידו גם כן איחל אליו הוא אמרו לו יקטלני וגו׳.

15 ביאור: ר״ל בכל צורך שיקרני אין לי זולתו לבוא לפניו בכל ענין. וטעם דרכי

13 יעלמון אן̈ מעה אלחכמה̈ ואלג̇ברוה̈ ולה אלמשורה̈ ואלפהם:
14 קד יהדם שיא פלא יבני יגלק עלי אמר פלא יפתח לה: 15 וקד יחבס
אלמיאה פתיבס וקד יטלקהא פתקלב אלארץ̇: 16 מעה אלעז̇ ואלפקה̈
ולה אלעלם באלסאהי ואלגאלט: 17 אלמסי̈ר באלחכם אלמשירין
מסלובין ואלקצ̇אה̈ יהג̇ו: 18 ורבאטאת אלמלוך חל̈להא ורבט מיזארא
פי אחקאיהם מכאנהא: 19 אלמסי̈ר אלאימ̈ה̈ מסלובין ואלאצעאב
יז̈יפהם: 20 אלמזיל נטק אלד̇רבין וראי אלמשאיך̇ יאכ̇ד̇ מנהם:

נאמנים הם אלפצחא אלד̇רבון פי עלם אללגה̈ מ׳ מימיו נאמנים (ישעי׳ ל״ג ט״ז).

21 אלסאפך̇ אלאזרא עלי אלנבל ומנאטק אלאצלאב קד חל̈להא:
22 אלמג̇ל̈י אמורא הי אעמק מן אלט̇לאם ומכ̇רג̇ אלי אלנור אלגואבם:
23 אלמזי̈ג̇ אלקבאיל ת̇ם̈ יבידהם וסאטח אלאמם ת̇ם̈ יסי̈רהם:

ומעני קו׳ שוטח לגוים וינחם אן אלכ̇לק חית̇מא סארוא פצ̇ל אללה עליהם ורזקה להם מבסוט.

24 אלמזיל עלם רוסא אהל אלארץ̇ חת̈י יצ̇ל̈הם פי תיה ליס
בטריק:

מעני ד̇לך הו יקול אן יעלם ען האולי אנהם צ̇אל̈ין לא אן יחכם עליהם בד̇לך.

25 חת̈י יצירוא יג̇ס̈ון ט̇לאמא לא נור ויג̇עלהם צ̇אל̈ין כאלסכראן:

יעני אנ̈ה יח̇י̈רהם פי אמור דניאהם לא דינהם ומת̇לה קו׳ והיית ממשש בצהרים (דברים כ״ח כ״ט) ה׳ מסך בקרבה רוח עועים (ישעיה י״ט י״ד) ואשבאה ד̇לך.

3 O פתקלב פי אלארץ̇ | 6 O ואלצעאב | 7 אלאשיאך̇ | 9 O אלצלאב D אלאצעאב | 10 D מן אלגואבם | 11 O אלמכת̇ר | O D יבידהא.

ראשון (דף 65): והספרים כבר חברו הידוע בשכל אל המוחש בטבע באמרו הלא אזן וגו׳ בישישים חכמה וגו׳).

16. פי׳ לו שוגג ומשגה: לו הידיעה בשוגג ותועה (וכן פי׳ הראב״ע הוא ידע שגגתו של אדם).

17. פי׳ מוליך: מוליך בגזרתו.

20. ביאור: נאמנים הם צחי שפה ואשר בינתם צלולה בחכמת הלשון כמו מימיו נאמנים.

22. פי׳ עמקות מני חשך: דברים שהם יותר עמוקים מהחשך. — פסוק זה הביא הגאון בפירושו לס׳ יצירה בתחלת ההקדמה לראיה על שמעשה אנשי המחקר בגלותם עמוקות דומה למעשה הבורא.

23. ביאור: וטעם אמרו שוטח לגוים וינחם שחסד האלהים על בני אדם בכל מקום שהם הולכים וידו להם פתוחה.

24. ביאור: הוא אומר בזה שהאל יודע באלה שהם תועים לא שיגזר עליהם שיתעו.

25. ביאור: ר״ל שהוא יעשם נבוכים בדברי העולם הזה לא בדברי תורה. ודומה לו אמרו והיית ממשש בצהרים ה׳ מסך בקרבם רוח עועים והדומים לזה. — עיין מה שכתב הגאון באו״ד בסוף המאמר הרביעי (דף 160) על דבר המניעה מתקנות העולם וטובותיו.

7 ולו אמכן אן תסאל אלבהאים לדלתך וטאיר אלסמא לאכברך:

הדא תבאלג פי אלכלאם ויעני לו אנטקת אלבהאים לאכברת בדלך והדא מתל קו׳ אם אסק שמים שם אתה (תהלים קל״ט ח׳) וכדלך [וחש] אלארץ וסמך אלבחר הו קו׳ או שיח לארץ וגו׳.

8 או תבת לוחש אלארץ לדלך וסמך אלבחר לקץ לך דלך:
9 לאנה מן לם יעלם פיהם אגמעין אן קדרה אללה צנעת הדה אלאמור: 10 אלדי פי ידה נפס כל חי ורוח בדן כל אנסאן: 11 אלא אן אלסמע כמא ימתחן אלכלאם וכמא ידוק אלחנך אלטעאם: 12 כדאך פי אלכהול אלחכמה ופי דוי טול אלעמר אלפהם:

געל איוב אלפסוק אלאול מן הדין אלפסוקין מתאלא ואלתאני ממתולא עליה קאל כמא אן אלנפס נגדהא אדא קצדת אלוקוף עלי אלאלואן ועלי אלאשכאל פועת אלי אלנטר ואדא קצדת מערפה אלאצואת גמעת קותהא אלי אלסמע ואדא המת בדוק אלטעום פועת אלי אלחנך כדאך נגדהא אדא אלדת פי תמייז שי צמת קותהא וגמעתהא אלי אלעקל פעלמנא אן ללעקל פעלא צחיחא כפעל אלנטר ואלסמע ואלשם וסאיר אלחואס. פמנהא געלהמא קרינין קאל הלא אזן בישישים חכמה ואכתצר עלי אלישישים דון אלאנשים לעלמה אן אלחכמה תחתאג אלי זמאן פי אכתסאבהא תם קאל פחכמה הי בהדה אלחאל מן אלצחה כצחה עלם אלחואס ואלצרוראת הי אכרגת לנא ושהדת אן אלבארי תע׳ לה אלחכמה ואלגברוה כקו׳ עמו וגו׳.

1 Q לתדלך | 5 B או תנת | 6 B כל חדה אלאמור | 17 (כצחה) בכ״י נצחהא.

אלוהם בידם. — ביאור: היוצא מן הפרשה הזאת להיות מענה מאיוב הוא הפסוק הזה. אחרי אשר אמר לו צופר הצדיק אשר אמרת שראיתו ביסורין איננו צדיק באמת רק הוא מראה את עצמו צדיק עזב איוב דרך התוכח בזה והחל להתוכח בטובת בעלי חמס כי הם אינם מראים עצמם בעלי חמס בפני בני אדם כי אין זה מן המורגל. ולזה אמר ישליו אהלים לשודדים. וספר שלשה מיני פושעים: שודדים והם התומסים ממון. ומרגיזי אל והם המזידים העוברים עברות חמורות. ואשר הביא אלוה בידו הם הכופרים באל יתב׳. ואמר אנחנו רואים שלשה מינים אלה ששוב להם.

7. ביאור: זה הפלגה בדברים ורוצה לומר אלו נתן הדבור לבהמות הגידו לך זה וזה דומה לאמרו אם אסק שמים שם אתה. וכן חית הארץ ודגי הים זה אמרו או שיח לארץ וגו׳.

8. פי׳ הארץ לחית הארץ.

11—12. ביאור: את הפסוק הראשון משני פסוקים אלה שם איוב למשל ואת השני לנמשל בו. אמר כמו שמצאנו שהנפש ברצותה לעמוד על הגוונים ועל הצורות תנוס אל הראות וברצותה לדעת הקולות תקבץ כחה אל השמע ובהיות כוונתה לטעום הטעמים תנוס אל החך כן נמצא אותה כאשר תחפץ להבין דבר שתקבץ כחה אל השכל. ואם כן נדע שיש לשכל פעולה תמימה כפעולת הראות והשמע והריח ושאר החושים ויש שעשה שניהם מחוברים זה לזה אמר הלא אזן וגו׳ בישישים וגו׳. ואמר הישישים ולא האנשים לדעתו כי החכמה צריכה לעת לקנותה. אחר כן אמר החכמה אשר היא בענין הזה מן התמימות כתמימות ידיעת החושים וצרכיהם היא הוציאה לנו והעידה שהבורא יתב׳ לו החכמה והגבורה באמרו עמו חכמה וגו׳. (ועיין פי׳ הרי״ק: בישישים חכמה זאת כי עם הקב״ה עצה וגבורה וגו׳. והרשב״ץ הזכיר פי׳ הגאון: כמו שהאזן מלים תבחן כן וגו׳. ועי׳ מה שכתב הגאון באו״ד מאמר

3 תם אן לי עלמא מתלכם ולם יקע עני שי ממא מעכם תם מע
מן ליס מתל הדה אלאמור:

יעני מן הדא אלדי ליס מעה מתל הדא אלעלם באנה יכון אלצאלח אלדי יג'ב אן יכון קורא לאלוה ויענהו יציר צחכא ולהוא פי מא ינאל מן אלמצאיב כקו' שחוק לרעהו וגו'.

4 אן יכון צחכא לצאחבה מן הו מוהל אן ידעו אללה פיג'יבה ואן
יציר לעבא אלצאלח אלצחיח: 5 פיכון אלפליל מזדרי ענד כל עבל
מודע אדא שאהד אלמעדין לזואל אלקדם בצד דלך:

יקול אדא שאהד אלנאס צדיק תמים צאר שחוק אורו הם איצא חיניד באלטאעה אלתי הו כנור אלפליל וקצרו פיהא. לפיד מן קו' ולפידים בתוך הכדים (שופטים ז' ט"ז) ועשתות שאנן הם אלנאס אלסמאן אלמודעון עלי חאלהם מן שמנו עשתו (ירמיה ה' כ"ח) ומן שאנן מואב מנעוריו (שם מ"ח י"א). ומעדי רגל מן ולא מעדו קרסלי (תהלים י"ח ל"ז).

6 והו אן תסלו אלאכביה ללנאהבין ואלמואתיק למרג'זי אלטאיק
ללדין יג'יבון מעבודהם פי ידהם:

אלמברז מן הדא אלפצל ליכון ג'ואבא מן איוב הו הדא אלפסוק ודלך אן צופר חין קאל לה אן אלצאלח אלדי קלת אנך שאהדתה מולמא ליס הו עלי אלחקיקה צאלח ואנמא יתטאהר באלצלאח. תם תרך איוב אלאחתג'אג' במן הדא סבילה ואכד פי אלאחתג'אג' בנעמה אלטאלמין לאנהם ליס יראיו אלנאס בטלמהם וליס דלך פי אלעאדה. פלדלך קאל ישליו אהלים לשודדים וצף ג' אנואע מן אלעצאה שודדים והם אלטאלמין פי אלאמואל ומרגיזי אל הם אלפסאק מרתכבו אלכבאיר ואשר הביא אלוה בידו הם אלכפאר באללה תע' פקאל אנא נשאהד האולי אלג' צנוף מנעם עליהם.

6 O לאצחאבה | 7 B מזרי | O עבל מוצע | 8 Q לזול | 9 בכ"י יש לפני „יקול" וקולה ישליו, וזה טעות הוא | 10 כ"י וקצדו | 15 O במעבודאתהם.

בעבור שנתגלה לו עתה מה שהיה בלב כל אחד מחבריו ואחר שנתקבצו שלשתם בדעה אחת והוא שהאל יתב' לא ייסר עבדו אלא כשהוא ראוי לזה נהיו ראויים בזה שיקדם פניהם בזה המאמר כי הוא ידע בנפשו שהוא צדיק ובאו עליו יסורים בהפך מה שאמרו והאמינו הם.

3—4. ביאור: ר"ל מי הוא זה שאין עמו ידיעה זאת שהצדיק הראוי להיות קורא לאלוה ויענהו יהיה לשחוק ולבוז במה שיבואו עליו הרעות כמו שאמר שחוק לרעהו וגו'. — ופי' לא נופל אנכי מכם לא יפול ממני דבר ממה שיש עמכם. אבל דונש בתשובותיו על ר"ס סי' ע"א הביא פי' אחר בשמו: אמר אינני גדול מכם וזה הפירוש בחר לו הרי"ק וזה לשונו: ואיננו גדול מכם ודומהו ואולם הר נופל יבול מענין נפילים שהם גדולים.

5. פירוש הפסוק: ויהיה הלפיד (כלומר יראת ה') לבוז אצל כל איש שמן ושאנן כאשר יראה הנכונים למעד רגל בהפך זה. — ביאור: הוא אומר כאשר יראו בני אדם צדיק תמים שהיה לשחוק אז יבזו גם הם את יראת ה' ויקצרו בה. לפיד הוא מן אמרו ולפידים בתוך הכדים. ועשתות שאנן הם האנשים השמנים השוקטים על תכונת עניָנם מן שמנו עשתו ומן שאנן מואב מנעוריו. ומעדי רגל מן ולא מעדו קרסלי.

6. פי' הפסוק: והוא שישליו האהלים לשודדים והמבטחים למרגיזי אל ולאשר יביאו

13 פאן אנת אצלחת קלבך ובסטת אליה כפ̈יך: 14 ואן כאן פי ידך ג̇ל פאבעדה ולא תסכן פי כ̇באך ג̇ורא. 15 פאנ̈ך חיניד̇ תרפע וג̇הך מן עיובך ואן כנת מציקא לא תכ̇אף:

ואלמעני פי והיית מוצק ואם היית מוצק לאנ̈ה לא יבשרה באלציקה̈.

16 ותציר אנת תנסי שקאך ותד̇כרה כמא מר̈ בך: 17 ואכת̇ר מן אלט̇הירה̈ ית̇בת עמרך בל תלוח ותציר כאלצבאח:

חלד הו אלעמר כקו' דוד וחלדי כאין נגדך (תהלים ל"ט ו') פקאל לה̤ אנ̈ עמרך ית̇בת בנור אקוי מן אלט̇הירה̈ ולכנ̈ה לים ינקץ כנקצאן הד̇א אלנור בל כלמא מר̈ פהו פי זיאדה̈ וכקו' שלמה (משלי ד' י"ח) וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

18 ותת̇ק באנ̈ לך רג̇א ואד̇א אבתנית ביתא אנצ̇געת פיה ואת̇קא: 19 ורבצ̇ת פלא מזעג̇ לך ואבתהל אלי וג̇הך אלכת̇ירון: 20 ועיון אלט̇אלמין תשכ̇ץ ואלמפר̈ קד באד מנהם ורג̇אהם מכ̇יב אלנפס:

יב.

1 פאג̇אב איוב וקאל: 2 חק̈א אנ̈כם לקום ומעכם תציע אלחכמה̈:

תצדירה פי הד̇א אלפצל בהד̇א אלקול מא לם יקלה קבל הד̇א הו לאנ̈ה אשרף עלי מא פי קלב כל̈ ואחד מן אצחאבה אל̈י אלאן פלמ̈א אנתמע אלג' עלי ראי ואחד והו אן אללה תע' לא יולם עבדה אלא באסתחקאק חיניד̇ אסתחק̈ו אן יקאבלהם בהד̇א אלקול לאנ̈ה שאהד נפסה צאלחא וקד אולם בכ̇לאף מא קאלוה ואעתקדוה.

1 B כפ̈ך | 3 Q או מן אלמציק לא תכון תכ̇אף | 6 O פתכון כאלצבאח | B כאלצבח | 11 B בה ואת̇קא.

---

13. עיין ספר או"ד בסופו: כל הספר אינו מועיל כי אם עם זכות הלב וכוונת תיקונו כמו שאמר אם אתה הכינות לבך וגו'.

15. ביאור: טעם וחיית מוצק ואם היית מוצק כי לא יבשר לו מצוקה. — והרשב"ץ הביא פי' הגאון: שהוא מענין צוקה כלומר ואפילו היית מוצק לא תירא.

17. ביאור: חלד הוא החיים כמאמר דוד וחלדי כאין נגדך. אמר לו צופר חייך יכונו באור חזק מאור הצהרים אולם לא ימעט כאשר ימעט האור הזה כי אם הוא הולך וגדל וכמאמר שלמה ואורח צדיקים וגו'. — פירוש תעופה: תזרח. וכן פי' ר' יונה בשרש עוף. והרי"ק פי': ויותר מצהרים יקום עולמך תעופה תאור כבקר תהיה שהולך וגדול אורו. והרמ"ק הזכיר פי' יש אומרים תעופה תזרח. והרשב"ץ כתב: תעופה פירש הגאון ז"ל תסתכל כמו התעיף עיניך בו ואיננו וזה פירוש הי"א אשר הזכיר הראב"ע אבל הגאון לא פירש כן ואפשר שטעה הרשב"ץ במלת „תלוח" בתרגום הגאון כי טעמה גם כן תסתכל בהיותה פועל יוצא.

18. פי' וחפרת: ואם בנית לך בית (אולי פירש כן בעבור שראשית הבנין חפירת היסוד).

19. עיין פירוש הגאון למשלי י"ט ו'.

20. פי' מפח נפש: אבדן תקות הנפש.

2. ביאור: מה שהקדים איוב המאמר הזה בפרשה הזאת ולא אמרו קודם לזה הוא

אצ̇עאף̇ ד̇לך חת̇י תעלם אן̈ אללה אנמ̇א ידאינך מן ד̇נבך: 7 אנהאיה̈ עלם אללה תג̇ד או גאיה̈ קדרה̈ אלכאפי תבלג:

אכת̇ר הד̇ה אלמקאלה̈ הו ג̇ואב למא זאדה איוב עלי בלדד פקאל אנ̇י קד שאהדת צאלחין הלכו מע ט̇אלמין קאל לה אלאן צופר אן̈ אולאיך אלד̇ין תוה̇מת אנ̇הם צאלחין ליסהם כד̇אך ולו כאנו כד̇אך לם יהלכהם אללה ואנמא אהלכהם לעלמה בסר̇הם לאנ̇ה יעלם מן עבאדה מא לם נעלמה נחן לאן̈ עלמה אשמך̇ מן אלסמא ואעמק מן אלת̇רי ואטול מן אלארץ̇ ואוסע מן אלבחר כקו׳ החקר אלוה תמצא.

8 ומא הו אשמך̇ מן אלסמא מא תפעל פיה ואעמק מן אלת̇רי מא תערף̇ מנה: 9 ואטול מן אלארץ̇ מסאחתהא ואערץ̇ מן אלבחר:

10 והו אן ימצ̇י ויוקף̇ ויג̇מע פמן ד̇א יראד̇ה:

פמ̇מא נעלם אנ̇ה כד̇אך פיג̇ב עלינא אן ראינאה אמצ̇י או אוקף̇ או ג̇מע או פרק אל̇א נראד̇ה.

11 לאנ̇ה יערף̇ ארהאט אלזור וירי אהל אלג̇ל ג̇יר מפהומין:

יעני אנ̇ה יעלם בקום שרירין ג̇יר מפהומין ענד כל אלנאס.

12 ואלרג̇ל באלחכמה̈ יתלב̇ב וד̇לך אן̈ אלאנסאן כג̇חש וחש אד̇א יולד:

יעני אנ̇ה עאלם איצ̇א בסרירה̈ הד̇א אלאנסאן אלד̇י יתט̇אהר באלחכמה̈ והו באלחקיקה̈ כאלג̇חש פי אלברי̇ה̈ אלד̇י לא יבאלי מא יעמל.

8 O ומא ארפע | 10 B יראדדה ; 15 O ורג̇לא | O וחשי.

---

7. פי׳ תפסוק: החקר דעת אלוה תמצא אם עד תכלית גבורת שדי תגיע. — ביאור: רוב זה המאמר הוא מענה על מה שהוסיף איוב על בלדד ואמר הנה אני כבר ראיתי צדיקים שאבדו יחד עם רשעים. אמר לו צופר אלה שחשבת שהם צדיקים אינם כן ואלו היו כן לא היה האל מאבדם ולא איבדם כי אם בעבור דעתו את סתרם שהוא יודע מעבדיו מה שלא נדע אנחנו כי ידיעתו גבוהה משמים ועמקת משאול וארכה מארץ ורחבה מים כאמרו החקר אלוה תמצא וגו׳. — בהקדמתו לפירוש ס׳ יצירה (דף 6) כתב הגאון: והחכמים באסרם החקירה בנסתרות (מ׳ חגיגה ב׳ א׳) לא אסרו אלא מה שאמר הכתוב באמרו החקר אלוה תמצא אם עד תכלית שדי תמצא רוצה בזה הראשית והתכלית ואומר גבהי שמים וגו׳ רוצה בו מה למעלה ומה למטה ואומר ארכה מארץ וגו׳ רוצה בו המרחקים והשיעורים. ועיין גם אר״ד תחלת מאמר ב׳.

10. ביאור: וממה שנדע שהוא כן חייבים אנחנו בראותנו אותו שהוא החליף או הסגיר (פירשו בלשון העמיד) הקהיל או הפריד (הוא הפך ויקהיל) שלא נשיבהו. -- גם הראב״ע פירש יחליף כמו כל בני חלוף.

11. ביאור: ר״ל שהוא יודע האנשים הרעים שאינם ידועים אצל כל בני אדם. — פי׳ און מתי און ופי׳ ולא יתבונן אשר לא יתבוננו אליהם בני אדם. והרשב״ץ כתב: פי׳ ר״ס ז״ל וירא איש און אשר לא יתבונן אבל הוא סכל. ואין זה פירוש הגאון.

12. ביאור: ר״ל שהוא יודע גם כן תעלומות האדם הזה המתפאר בחכמה והוא באמת כעיר פרא במדבר אשר לא ישים לבו על מה שיעשה. — פי׳ ילבב: יתחכם. אך לא נדע מתרגומו איך פירש מלת נבוב ואולי פירשו בחילוף אותיות בטעם לבוב כטעם הפירוש שהזכיר רי״ק ואיש לבוב ילבב. ופי׳ ועיר פרא אדם יולד וזה שהאדם כעיר פרא כאשר יולד (ביום הולדו).

17 תגׄדד שהודך חדׄאי ותכׄתר אלאמך ענדי מאציה ומנתצבה
מעי: 18 ולאי נפע אכׄרגׄתני מן אלבטן כנת אתופי ועין לא תראני:
19 פאכון כאני לם אכן או מן אלבטן אלי אלקבר אודי:

קולה הדׄא ידל עלי אן אלשי פי אלעדם יסמי שיא.

20 אלא אן איאמי קליל מתנאהיה פכף עני חתי אתרפה קלילא:

וקולה ושית ממני יעני כף עני אלאונאע לפטה שת אלוצׄע ואלנצבה [ו]קד
יגׄוז אן תפסר איצׄא פי בעץׄ אלמואצׄע נקלה.

21 קבל אן אמצׄי פלא ארגׄע אלי ארץׄ טׄלאמה וגבסא: 22 ארץׄ
האלכה מתׄל אלאפל גבסא לא צפוף פיהא פתטׄהר כמא תאפל:

הדׄא נעת ללמות ולא סדרים הו נטׄם אלכואכב ורצפהא.

יא.

1 פאגׄאב צופר אלנעמתי וקאל: 2 אכתׄיר אלכלאם לא יגׄאב או
דׄו אלנטק יפלגׄ לדׄלך:

ישתק יצדק מן ומה נצטדק (בראשית מ״ד ט״ז).

3 או ענך תמסך אלארהאט חתי הזות בהא ולא מכׄזי לך:
4 פקלת אן בתי זכי וכנת ענד נפסך נקיא: 5 ולכן לית יכׄאטבך אללה
ויפתח אקואלה מעך: 6 פיכׄברך בגׄבאיא אלחכמה פאן פקההא

2 B ולמא דׄא | 5 (קליל) בגליון B נאקץ | 6 בכ״י יעני כף עני אלאונאע וקולה
ושית ממני | 14 Q אלרהאיט | B וליס מכׄזי | 16 Q ויפתתח | B באקואלה.

---

17. פי׳ חליפות מלשון חלף עבר וצבא מלשון נצב וכן כתב הרשב״ץ: והגאון ז״ל פי׳ צבא מענין התיצבות כלומר חולפות ועומדות. והראב״ע הלך אחרי הגאון בפי׳ הענין אבל לא בפירוש מלת צבא וזה לשונו: חליפות וצבא הולכות ועומדות והענין שהם עתה בזמן הזה ועניינו על התלאות. ועי׳ פי׳ הרמ״ק.

19. ביאור: מאמרו זה יורה שהדבר כשאיננו נמצא נקרא דבר.

20. ביאור: ושית ממני רוצה לומר הסר ממני המכאובים. וטעם לשון שת הוא הנחה והצבה ויתכן בקצת מקומות גם כן לפרשו בענין העתקה והסרה (וזהו מה שאמר הרי״ק בפירושו: ושית ממני הפך שיתה ה׳ מורה ענין עקר ועיקור. והרמ״ק כתב: או הוא כטעם הסר. והר׳ יונה בש׳ שות תרגם ושית ממני כמו הגאון „וכף עני״).

22. ביאור: זה תואר המות ולא סדרים הוא סדר הכוכבים ומערכותם (וכן פי׳ ר׳ יונה בש׳ סדר. והראב״ע פי׳: מערכות הכוכבים וכן פי׳ הרי״ק: ולא סדרי ירח וכוכבים). — פי׳ ארץ עפתה: ארץ אובדת.

2. ביאור: יצדק נגזר מלשון ומה נצטדק (תרגמו בלשון נצוח).

3. פי׳ בדיך: ממך. ולפי דעתו הוא מלת הענין כמו בדי שופר (איוב ל״ט כ״ה).

6. פי׳ כפלים לתושיה: ידיעת החכמה כפולה. ובפירושו לספר יצירה פרק א׳ סוף הלכה א׳ (דף 24) כתב הגאון: החכמה שתי חכמות כי כפלים לתושיה חכמת היוצר וחכמת הנוצר. ופי׳ ישה מלשון אשר ישה ברעהו ועל הפירוש הזה אמר הראב״ע שהוא על ענין רחוק. והרי״ק פירש: היה מחייב אותך מעונך ישה כמו כי תשה ברעך.

7 מע עלמך אני לם אכפר ולים מן ידך מנגא: 8 אפאתך שאקתני ודעכתני תאמת בי פאהלכתני:

ויעשוני הו מתל ושם עשו דדי בתוליהן (יחזקאל כ״ג ג׳) ועסותם רשעים (מלאכי ג׳ כ״א).

9 אדכר אלאן יא רב אנך באלטין כלקתני ואלי אלתראב תרדני: 10 אלא אן כאללבן תפרגני וכאלגבן תגמדני: 11 גלדא ולחמא תלבסני ובעטאם ואעצאב תטללני:

יעני בהדה אלג׳ פואסיק תכון אלאנסאן פי אלתלת אלאחואל אולהא אנשאה מן אלתראב ואלב׳ תכוין אלתנאסל בתוסט אלאשכאל ואלתאלת אחיא אלמותי.

12 חיוה ופצלא צנעת מעי ותדבירך חפט רוחי: 13 והדה כזנתהא פי עלמך וקד עלמת אנהא ענדך: 14 אן אכטאת חפטת עלי ומן דנבי לא תבריני:

וקו׳ ושמרתני לים יריד חפט נפסה ואנמא יריד אנך תחפט עלי כטאיי.

15 פאדא כנת אן כפרת פאלויל לי ואן זכות פלא ארפע ראסי פאני כתיר אלהואן נאטר אלי שקאי: 16 ובקדרה כאלשבל תצידני פתעוד תנתצף מני:

ישתק מן ונתן בפלילים (שמות כ״א כ״ב).

10 O עמלת מעי | 14 B פאן אנא כפרת | 15 B תצודני.

---

8. פי׳ הפסוק: נגעיך העציבוני וידכאוני סבבוני ויאבדוני.
ביאור: ויעשוני הוא כמו ושם עשו דדי בתוליה ועסותם רשעים (וכן פירש הראב״ע: והנכון בעיני שפי׳ ידיך כמו יד ה׳ הויה ועצבוני כמשמעו גם ויעשוני כמו הנני עושה את כל מעניך ועשותם רשעים גם ותבלעני כמשמעו. והרשב״ץ כתב: והגאון ז״ל תרגם ידך כמו הנה יד ה׳ הוית וגו׳).

11 - 9. ביאור: בג׳ פסוקים אלה הוא מדבר בהוית האדם על שלשה דרכים הא׳ יצירתו מן העפר הב׳ יצירת הולד דור אחר דור על ידי הצורות והג׳ תחית המתים. — פי׳ זה הביא ריי״ק בשם הגאון וזה לשונו: אמר רבינו סעדיה הגאון כי שלש יצירות זכר בג׳ הפסוקים הללו זכר כי כחמר עשיתני יצירת אדם הראשון שנוצר מן האדמה הלא כחלב תתיכני וגו׳ יצירת הולד מטיפת הזרע עור ובשר תלבישני לתחיית המתים כמו שנאמר (יחזקאל ל״ז ו׳) והנה עליהם גידים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה. והר׳ בחיי כתב בלי הזכיר שם הגאון: ג׳ הפסוקים אלו רמז לשלשה הוויות זכר נא כי כחמר עשיתני רמז להויה ראשונה . . . ועל כן מדבר לשעבר הלא כחלב רמז להווייתו מן הזרע הנקפא זהו שאמר וכגבינה תקפיאני והוא לשון הוה שהוא בכל יום עור ובשר תלבישני רמז להוויה שלישית לזמן תחיית המתים והזכיר זה בלשון עתיד.

14. ביאור: ושמרתני איננו רוצה לומר שמירת הנפש כי אם שמירת החטא.

16. ביאור: תתפלא נגזר מן ונתן בפלילים (וטעמו תעשה משפט בי).

30 חתּי אן ארתחצׂת במא אלתׄלג או זכית כפּי בנקא: 31 לכׄנת
חׄיניד פי אלעקאב תגמסני חתּי כאןּ תׄיאבי תכרהני: 32 לאןּ ליס הו
רגׄלא מתׄלי פאגׄאובה או נדכׄל גׄמיעא אלי אלחכם:

גׄמיע הדׄא אלקול ומא יתבעה ינפי ען נפסה אנּה יכׄאצם רבּה בהדׄא אלכׄלאם.

33 וליס מן אלמוגׄוד אן יכון ביננא ואעט̇ יצׄע ידה עלינא גׄמיעא:
34 פיזיל ענּי קציבה והיבתה לא תהוּלני: 35 פכׄנת אתכלּם ולא
אכׄאפה אדׄ ליס כדׄאך ענד נפסי.

י.

1 וקד קנטת נפסי מן חיאתי פארדּ עלי נפסי שכואי ואנתּה במרּ
נפסי: 2 ואקול ללּה לא תגׄעלני מן אלט̇אלמין ערּפני עלי מא דׄא
תכׄאצמני:

אל תרשיעני הו מתׄל והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע (דברים כ״ה א׳)
סאל רבּה אלּא יט̇למה יעני לא יחכם עליה באנּה ט̇אלם לא תט̇למני. [ו]סאלה אן
יערּפה מא דׄנבה אדׄ כאן לא יט̇לם אחדא.

3 אדׄ כאן מן גׄודך אלּא תגשם ולא תזהד פי צנעתך ולא תט̇הר
עלי משורה̈ אלט̇אלמין בתצויב: 4 והל כרויא אלבשריין רויאך או
כנט̇ר אלנאס תנט̇ר: 5 או כאיּאם אלנאס בקאך או כעמר אלמר
דואמך: 6 אדׄ תטאלבני בדׄנבי עאגׄלא ותלתמסני בכׄטאי:

סאל איוב רבּה פי הדׄה אלגׄ׳ פואסיק אן כאן לה דׄנב קד כׄפי ענה פלא
יעאגׄלה אלעקאב לאן אלמעאגׄלה̈ הי מן סנּה̈ אלנאס לכׄופהם אלפות.

1 (לכׄנת) O חסר | 7 O אדׄ ליס אנא | 8 O פי חיאתי | 9 Q לם גׄעלתני |
15 Q והל כרויא אלב׳ לך | 17 Q בכׄטייתי.

---

32. ביאור: בכל הדבור הזה ובמה שבא אחריו מרחיק מנפשו התוכחו עם האל
באלה הדברים.

1. תרגם נקטה בטלה דומה לה בל״ע וטעמה קצה נפשי או נתיאשה נפשי ועיין ר׳
יונה בש׳ קטט.

2. ביאור: אל תרשיעני הוא כמו והרשיעו את הרשע איוב שאל מאת האל שלא
ירשיעו ר״ל שלא יחייבנו כרשע ושאל מאתו עוד שיודיעהו מה עונו כי אין דרכו לעשוק איש.
— ועיין מה שכתב הגאון באו״ד מאמר ה׳ (דף 173) וכאשר יהיה האדם נבחן ביסוריו ושאל
מאלהיו להודיעו על מה הביאם עליו נהג שלא לחודיע כאשר אמר משה רבינו למה הרעות
לעבדך ולא באר לו ואמר איוב הודיעני על מה תריבני ולא באר לו.

3. פי׳ הטוב לך כי תעשוק: מטובך הוא שלא תעשוק. וכן שאר הפסוק: ולא תמאס
פעלך ולא תופיע על עצת הרשעים לאמר כי ישרה בעיניך.

4—6. ביאור: בג׳ פסוקים אלה שאל איוב מאת האל שלא יחיש את ענשו גם אם יש
לו עון כי רק דרך בני אדם להחיש מפני יראתם שיעבר הזמן (ועיין פי׳ תרי״ק).

23 אמא בסוט ימית גפלה פתציר כפאיה אלאבריא פיה הזוא: 24 או בארץ תסלם ביד טאלם יגטי וגה קצׄאתהא ואן לם יכן בהדה אלאמור פבמא כאן:

אלמכׄרג מן גמלה הדה אלקצה אלי אן יציר זיאדה עלי קול בלדד הו קול איוב אחת היא וגו׳ אם שוט וגו׳ יקול לה זעמת אנא לא נשאהד צאלחא מולמא לא ולא אלאולין ראו דׄלך כמא קאל כי שאל נא לדור רישון (ח׳ ח׳) פהודׄא אנא קד שאהדתה אבלי צאלחא מע טאלח פלדׄלך קלת אן לה איצׄא אן יפניהמא הו קו׳ על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה אמא באפה אלתי ימיתהם גפלה ולקבהא בשוט פיציר ענד אלנאס חיניד מקדאר תׄואב אלצאלחין הזוא [ואמא בארץ . . . .] ויעני אנא קד שאהדנא יא בלדד כׄלאף מא קלת.

25 ואיאמי אכׄף מן אלמחאצׄר וקד תקצׄת וכאני לם אר פיהא כׄירא: 26 ומצׄת מע אלספן פי אואניהא או כנסר ינקץ עלי טעאמה: 27 ואן קלת אתנאסי מן שכואי אתרך גצׄבי ואתרפה: 28 חדׄרת גמיע משקאתי ועלמת אנך לא תבריני: 29 אן אנא כפרת פלמא דׄא אתעב פי הבא:

הדׄא כלאם מוצול במא קבלה ותקדירה ידעתי כי לא תנקני אם אנכי ארשע תׄם קאל מא לי וללכפר והו שי לא ימכנני תלאפיה ולו אנתסלת במא אלתׄלג לנמסני רבי פי עקאבה כקו׳ למה זה הבל איגע.

2 O פאן כאן ליס כדׄלך פאנׄ שי הו | 13 (מן) O חסר | 14 B משאקי (ועיין תרגום הגאון לישעיה נח ג).

---

23. פי׳ למסת נקיים ילעג: ויהיה תשלום הנקיים בשוט הזה ללעג. ואם כן פי׳ מסת מלשון מסת נדבת ידך (דברים ט״ז י׳) ועיין הביאור שאחרי זה.

24. ביאור: היוצא מכלל זאת הפרשה עד שיהיה תוספת על מאמר בלדד הוא מאמר איוב אחת היא וגו׳ אם שוט וגו׳. הוא אומר לבלדד כפי דעתך לא נראה צדיק מדוכא ביסורין ואף הקדמונים לא ראו זה כמו שאמר כי שאל נא וגו׳ והנה אנכי כבר ראיתי שהאל מיסר צדיק עם רשע ועל כן אמרתי כי הוא מאבד גם כן את שניהם וזהו אמרו על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה. ויעשה זה או בפגע אשר ימיתם פתאום וקרא אותו בשם שוט ועל ידי זה יהיה מדת גמול הצדיקים ללעג אצל בני אדם או בתת הארץ ביד רשע וגו׳. רצונו לומר דע בלדד כי כבר ראינו הפך מה שאמרת.— והרשב״ץ קרא בפסוק כ״ד „כארץ״ ולא „בארץ״ וזה לשונו: ורבינו סעדיה ז״ל פירש ארץ חסר כף הדמיון כלומר והוא כארץ שנתנה ביד רשע. — פי׳ אם לא אפוא מי הוא: ואם לא היה בדברים האלה (שוט ממית או ארץ נתנה ביד רשע) במה היה.

25. פי׳ ברחו לא ראו טובה: וכבר כלו וכאלו לא ראיתי בהם טובה.

26. פי׳ עם אניות אבה: עם האניות בכליהם. ולא ידעתי מה הוא והחכם עוואלד הגיה „פי אואנהא״ כלומר בפרקם או בזמנם עיין לעיל ח׳ י״ב תרגום באבו.

29. ביאור: זה נקשר במה שקודם לו ושיעורו ידעתי כי לא תנקני אם אנכי ארשע ואחר כן אמר מה לי ולרשעה והוא דבר אשר לא אוכל לתקנו ולו התרחצתי במי שלג טבלני האל בענשו וזה אמרו למה זה הבל איגע.

12 הודֿא יחתם בשי פמן יראדֿה ומן יקול לה מא תפעל: 13 הו אללה לא מרדּ לגצֿבה מן דונה אנכֿפץֿ אעואן אלפתן: 14 פכיף אנא אגֿיבה או אכֿתאר מכֿאלמתה: 15 אלדֿי אן זכות לם אלפטֿ בדֿלך בל לחאכמי אתחנּן: 16 ואן דעותה פאגֿאבני לא אתֿק באנּה קד סמע צותי באסתחקאק: 17 והו אלדֿי באלעאצף ישפּני וקר כתֿר אלאמי מגֿאנא:

יעני אנּה פעל בי מא שא עלי אצל כלאמה ליס אנּה יטֿלמני.

18 לא יתרכני ארדּ נפסי ממא יכתּר לי אלמראראת: 19 אן כאן ללקוה ואלאיד פהודֿא המא ואן כאן ללחכם פמן יחצֿרני:

הדֿא אלקול הו גמלה מדֿהבה יקול לאצחאבה אן כאן תקולון אנּה יפעל מא ישא לאנּה קאדר פהודֿא דֿלך עיאנא ואן כאן בחכם כמא תקול פמן יחצֿרני ויבין לי דֿלך ולכנּי לא אראדּה ולא אחאגּה.

20 לאנּי אן אחתגגת בשי טּלמני קולי חתּי אדֿא כנת צחיחא סרע עליּ: 21 ואן כנת צחיחא לא אעלם נפסי כדֿאך אזהד פי נפסי:

יריד באנּי אעלם אנּי צחיח וליס אשאהד נפסי כדֿאך יעני כמא יגב ללצחיח אן יצאן פאנא מן הדֿה אזהד פי חיותי.

22 ואקול הי ואחדה לדֿלך קלת אןּ אלצאלח ואלטאלח לה אן יפנידהמא:

יעני אן אלאעמאר טוילה וקצירה ואחד אדֿ כאן אלאגֿמיע יפניאן.

1 B יראדדה | 2 Q אנכֿפצֿת | Q אגֿאובה | 5 לאסתחקאקי | 8 O אלי אלחכם |
13 O ואדֿ אנא צחיח | B לם אערף | 16 O ועלי דֿאך קלת | O אלצחיח ואלטאלם.

---

12. פי׳ יחתף כמו יחתם.
13. פי׳ רהב מהומות או מרידות וכן תרגמו הגאון בכל מקום במלת „פתנה״.
15. הרשב״ץ הביא פי׳ הגאון: ואין לי כח לדבר לפניו דרך ויכוח רק בתחנונים אדבר למשופטי.
16. בסוף הפסוק הוסיף: לזכותי.
17. ביאור: רצוני לומר שהוא עשה בי מה שרצה בעיקר דבריו לא שהוא עושקני. — פי׳ ישופני במלה הדומה לה בלשון ערב וטעמה יצמיתני או יצעירני.
19. ביאור: המאמר הזה הוא כלל דעתו. איוב אומר לחבריו אם הייתם אומרים שהוא יעשה מה שירצה מפני שהוא חזק הנה זה נראה בעינים ואם היה מה שעשה במשפט כמו שאתה אומר מי יועידני ויבאר לי זה אכן אני לא אשיב לו ולא אתוכח עמו.
20. עיין מה שכתב הגאון על לשון הפרושים באו״ד מאמר עשירי (דף 287): ואלו היה האדם משתדל בכל כחו להתחכם תנצחהו אולתו או להנקות ינצחו טנופו או להיות בריא יחלהו מזגו או להלבב יכשילהו לשונו כמ״ש אם אצדק פי ירשיעני תם אני ויעקשני.
21. ביאור: ר״ל אף על פי שידעתי שאני תם לא אראה את נפשי כענין זה כלומר כאשר ראוי לתם שיהיה נשמר ומפני זה אני אקוץ בחיי.
22. ביאור: כלומר שהחיים ארוכים וקצרים אחת היא כי כולם יכלו.

ט.

1 פאג̇אב איוב וקאל: 2 חקّא אנא אעלם אנّה כד̇אך ומא יחתג̇ אלאנסאן מע אלטאיק: 3 ומן הו אכ̇תאר מכ̇אצמתה לא יטיק אן יג̇יבה עלי ואחדה̈ מן אלף: 4 לאנّה חכים אלעלם ואיّד אלקוّה̈ מן ד̇א תצעّב עליה פסלם מנה:

לבב עלם מת̇ל נער חסר לב (משלי ז׳ ז׳) וסבב תסמיתה ד̇לך לאןّ אלקלב מסכן אלעלם וכמא תסמי אלערב אלנבאת נדי לאנّה בה יכון.

5 אלנאקל אהל אלג̇באל ולם יעלמו חתّי קלבהם בג̇צ̇בה: 6 אלמרג̇ז אלארץ̇ מן מוצ̇עהא ועמדהא תתקלקל: 7 אלקאיל ללקרץ̇ ולא ישרק וען אלכואכב יכ̇תם: 8 אלמאדّ אלסמא וחדה וקאהר קמאקם אלבחר:

מוטי אלכ̇אלק עלי קמאקם אליםّ הד̇א אסתעארה̈ ללקהר ואלסלטנה̈.

9 צאנע בנאת נעש וסהיל ואלת̇ריّא ואלכ̇דור אלג̇נוביّה̈:

אסמא מא כאן פי אלג̇הה̈ אלג̇נוביה̈ מן אלנג̇ום חדרי תימן לאסתתארהא ענّא במילאננא ען כ̇ט אלאסתוא אלי ג̇הה̈ אלשמאל.

10 צאנע אלכבאיר בלא נהאיה̈ ואלאעג̇ובאת בלא אחצא: 11 הוד̇א ימרّ עליّ תדבירה פלא ארי ג̇מלתה וימצ̇י פלא אפהמה:

2 O ואן הו אראד | Q לם יחתאג | O אן יג̇אובה | 3 O מן ד̇א יעצّב (עיין רס״ג לשמות יג טו) | 7 B חתי נקלהם | 15 O בג̇יר אחצא.

---

2. הרשב״ץ הביא פי׳ הגאון בלשון זה: באמת ידעתי כי כדבריך אשר אמרת כי רוח כביר אמרי פי כן הוא כי מי הוא האדם שיתוכח עם האל ואם ירצה להתוכח עמו איך יצא זכאי ויצדק עם אל בדינו.

4. ביאור: טעם לבב דעה כמו נער חסר לב (חסר דעת) ונקראה הדעה בשם זה בעבור שהלב משכן הדעה ובמו שהערב קוראים הדשא טל (נדי) בעבור שהוא צומח בטל. (עיין מה שכתב ר׳ יונה בשרש ביב). — פסוק זה הביא הגאון על חכמת הבורא באו״ד בהקדמה (דף 12) ובמאמר שני (דף 80).

5. פי׳ הרים אנשי הרים והרשב״ץ הביא פירושו.

7. תרגם חרס במלה הדומה לה בלשון ערב „קרץ״ והוא עיגול השמש.

8. ביאור: הבורא דורך על במתי הים הוא תשאלה לגבורה וממשלה.

9. ביאור: שם הכוכבים אשר הם בפאת דרום חדרי תימן בעבור שהם נסתרים ממנו בנטייתנו מקו השוה אל פאת צפון (וכן אמר ר׳ יונה בש׳ חדר כי באמרו חדרי תימן הוא רומז אל הנטיה הדרומית וגם הראב״ע פירש כדברי הגאון). — הגאון הביא פסוק זה לראיה על שחלקי השמים אין להם מספר באו״ד בתחלת מאמר נ׳.

11. פירוש הפסוק: הן תעבר עלי השגחתו ולא אראנה כלל וגו׳.

יעני לא יכון מעלול בלא עלּה. פסּרת אחו אלקרט והו נבאת ינבת עלי שאטי אלניל.

12 עאדה פי אואנה לם יקטף וקבל גמיע אלחשאיש ייבס:
13 כדׂאך סביל כל נאסי אלטאיק ורגׂא אלמראי יביד:

מתׂל אלכאפר כאלברדי אלדׂי ישמך תׂם ינקצף סריעא קבל סאיר אלנבאת.

14 אלדׂי חבל אלשמס תכלאנה ובית אלענכבות מיתׂאקה:
15 פאן יסתנד עלי ביתה לא יקף ואן יתמסּך בה לא יתׂבת:

מתׂל לה פי הדׂין אלפסוקין אן אלכפּאר לא יתׂבת להם מא יעתמדון עליה מן מאל וגׂאה פי אלדניא ואן גמיע דׂלך כחבל אלשמס אלדׂי אדׂא מסכה אלאנסאן לם יחצל פי ידה מנה שי.

16 ואלצאלח כגצן הו רטב בחצׂרה אלשמס ופי גנאנה פראכה תכרג:

מתׂל אלצאלחין ככרם רטב בחצׂרה אלשמס ולה פראך ואצול קד תשעּבת פי רגם מן חגׂארה.

17 ועלי אלרגם אצולה תתשעּב ואלי דאכל אלחגׂארה תצל:

יסבכו מן ותצת בסבכי היער (ישעיה ט׳ י״ז) ויבא הפרד תחת שובך האלה (ש״ב י״ח ט׳).

18 אלדׂי לא יהלכה שי מן מוצעה חתׂי כאנּה יגחדה ויקול לם אראך: 19 הודׂא הו סארּ באמורה ומן אלתראב כלף אכׂר ינבת לה:
20 כדׂאך אלטאיק לא יזהד פי אלצאלח ולא ימסך ביד אלאשראר:
21 פאצבר אלי אן ימלי פאך צׂחכא ושפתיך גלבה: 22 וילבס שאניך כׂזאא ואכׂביה אלפסּאק תעדם:

B 3 וקבל כל אלחשאיא | 11 (פראכה) O פאכהה (ועיין לקמן יד ז וטו ל) | O 14 ועלי רגם | B 17 פאנּה יגחדה | B 21 אלכזא | O ואכביה אלעאציין | O יעדם B יעדמון.

12. פי׳ באבו בפרקו.

13. ביאור: דמה את הכופר אל הגומא אשר יגאה ואח״כ יקטף מהרה לפני שאר הצמחים.

14—15. ביאור: בשני הפסוקים האלה אמר בדרך משל שהכופרים לא יעמוד להם ממון וכבוד שישענו עליו בעולם הזה ושכל זה כחוט השמש אשר בהחזיק בו האדם לא יגיע בידו ממנו מאומה. — (ופי׳ יקוט הביא הראב״ע: פי׳ הגאון בו חבל — צ״ל חבל — השמש והוא רחוק. וכן הביא הרשב״ץ: והגאון ז״ל פי׳ חבל השמש).

16. ביאור: דמה את הצדיק אל גפן רטובה לפני השמש ולה יונקות ושרשים אשר יסתבכו על גל אבנים. — הרשב״ץ הביא פירוש הגאון בדרך בלתי ברור.

17. ביאור: יסבכו מן ותצת בסבכי היער תחת שובך האלה. — פי׳ בית אבנים יחזה ואל תוך האבנים יכנס.

18. פירוש הפסוק: אשר לא יאבדנו דבר ממקומו עד שהוא (יאבד כלה) כאלו יכחש בו ויאמר לא ראיתיך. וזה לשון הרי״ק בפירושו: אם יבלענו ממקומו לגמרי יבלענו.

21. הוסיף בראש הפסוק: ואם כן סבול.

ח.

1 פאגאב בלדד אלשוחי וקאל: 2 אלי כם תתכלּם בהדֿה אלאמור
ובאטל עטּים אקואל פיך: 3 הל אלטאיק יעוּגֿ אלחכם אם אלכאפי
ישוּש אלעדל:

הדֿא אלפצל גֿמיעה גֿואב ודֿלך אנה למּא סאל רבּה אן ימיתה או ישפיה קאל לה בלדד מסלתך הדֿה עלי הדֿא אלאסתתֿנא כֿטא בל הי סאקטה אדֿ גֿעלתהא שרטא לאנּך לן תכֿל אמּא צאלחא כמא תקול פמחאל אן יהלכך או מכֿטיא מדֿנבא כמא נקול פמחאל אן ינעם עליך לאנּה אלעדל.

4 אן כאן בנוך קד אכֿטו לה פקד ארסלהם פי יד גֿרומהם:
5 ואן אנת טלבת אלי אלטאיק ואלי אלכאפי תתחנּן: 6 אן כנת זכּיא
מסתקימא פאנּה אלאן יטֿהר דֿלך עליך ויכאפיך באחסאן צלאחך:
7 ותכון פי אוּלך צגירא ופי אכֿרתך תכתֿר גֿדּא:

והדֿה אלגֿ׳ פואסיק קאלהא בלדד לה פי באב אלטאעה.

8 בל סל יא הדֿא ען אלאגֿיאל אלאואיל וגאיי פי אסתברא
אלכֿבאר אבאהם:

וכונן וגאיי מן קולה אבא עד תכונתו (איוב כ״ג ג׳) אלי גאיתה. קאל לה אן תוהּמת פי מא אקולה פסל פיה אלקדמא ואלמשאיך.

9 לאן נחן אמס אנשינא ולים נעלמהא ואןּ איּאמנא כאלטּל עלי
אלארץֿ: 10 אלא אנּהם ידלּונך ויקולון לך ומן עקולהם יכֿרגון אלכלאם:
11 אישמךּ אלברדיּ בלא וחל או יכתֿר קרט בגיר מא:

1 O פאבתדא | 2 O יעוּגֿ אלעדל | 8 Q פקד אטלקהם | 9 O אן כנת בריא |
17 O נשינא.

---

2. פי׳ ורוח כביר והבל גדול.

3. ביאור: הפרשה הזאת כולה מענה לאיוב. אחר ששאל איוב מאת האל שימיתהו או ירפאהו אמר לו בלדד שאלתך זאת על זה התנאי חטא היא ולא עוד אלא שהיא בטלה מעצמה מפני ששמת אותה תנאי כי מה נפשך לומר אם צדיק אתה כמו שאתה אומר שקר הוא שיאבדך ואם חוטא בעל עון אתה כמו שאנחנו אומרים שקר הוא שייטיב לך כי הוא הצדיק.

6. פי׳ יעיר עליך יגלה לך זה (וכן תרגם בישעיה נ׳ ד׳ יעיר „יטֿהר״) ופי׳ ושלם נות צדקך וישלם לך בהטבה צדקך (פי׳ נות מלשון נאה והוסיף בי״ת וזה מה שאמר הראב״ע: או מתשלום ויחסר בי״ת מנות צדקך).

5—7. ביאור: ושלשה הפסוקים האלה אמר לו בלדד בשער יראת ה׳.

8. ביאור: פי׳ וכונן ובוא עד תכלית מן אמרו אבא עד תכונתו כלומר אל תכליתו. אמר לו אם מסופק אתה במה שאומר שאל עליו הראשונים והזקנים.

11. ביאור: רוצה לומר לא יהיה עלול בלא עלה. תרגמתי אחו „קרט״ והוא צמח צומח על שפת יאור מצרים (עיין ר׳ יונה בסוף שרש אחה.)

ען נאט̇רי ומהמאה ינט̇ר אליّ קד פנית: 9 וכמא יפני אלגמאם וימרّ כד̇אך וארד אלת̇רי לא יצעד:

גרצ̇ה אן יחכי ענ̇ו אלאנסאן וצ̇עפה ען אן יחיי נפסה בעד מותה.

10 לא ירג̇ע אבדא אלי מנזלה ולא ית̇בתה איצ̇א מוצ̇עה: 11 ת̇ם אנّי לא אצדّ קולי אתכלّם בצ̇יק רוחי ואשכו במרארה̈ נפסי: 12 הל אנא בחר או תנّין חתי צירّת עליّ מחרסא:

יעני אן אלבחר יחתאג̇ אלי חפט̇ה באלרמל לילّא ינרק אלעמארה̈ כקו׳ אשר שמתי חול גבול לים (ירמיה ה׳ כ״ב) וכד̇לך אלתנין יחתאג̇ אלי חפט̇ה ען אלאד̇יה̈ קאל פתראני אנא מת̇ל אחד האולא חתّי אות̇קתני בהד̇ה אלאמראץ̇ לילّא אוד̇י אלנאס.

13 ואן קלת יעאזיני סרירי ויחתמל מן שכואי מצ̇נ̇עי: 14 אד̇ערתני באלאחלאם ומן אלרויאת תהוّלני: 15 חתّי אכ̇תארת נפסי אלכ̇נק ותמנّית אלמות מן נ̇יّתי: 16 זהדת פמא אריד אן אעיש אלי אלדהר אנה ענّי פאןّ איّאמי הבא: 17 מא אלאנסאן אד̇ תעטّ̇מה או תרדّ אליה באלך: 18 פתבלוה פי כלّ גדאה̈ ותמתחנה פי כלّ טרפה̈: 19 כם לא תכף̇ ענّי אלאלאם לא תדעני חתّי אבלע רקّי: 20 ואן אכ̇טאת מא ד̇א אפעל בך יא חאפט̇ אלאנסאן פלא תצירّני מסתקבלא לך פאציר עלי נפסי ת̇קלא: 21 ומא לא תחמל ען ג̇רמי ותתג̇אוז ען ד̇נבי פאנّי אלאן פי אלתראב אנצ̇נ̇ע ואטלב פלא אוג̇ד:

עבّרת ושחרתני ואטלב לאסתחאלה̈ בקאהא עלי חאלהא פי מא יכ̇ץّ אלבארי תע׳.

2 O לא ימיק אן יצעד מוה | 4 O לא ירגע איצ̇א | 10 O יעזّיני | 12 B פזהדת |
13 O ואן תרדّ | 14 Q תבתליה | 15 (אלאלאם) O אלמא Q אלאד̇א | 16 B לם צירّתני |
17 O תחתמל עליّ גרמי Q עלי ד̇נבי.

9. ביאור: כוונתו לספר לאות האדם וחולשתו מהחיות נפשו אחר מותו. (ועיין ספר אמונות ודעות מאמר ז׳).

12. ביאור: רצונו לומר שהים צריך לשמרו בחול למען לא ישטוף התבל כאמרו אשר שמתי חול גבול לים וכן התנין צריך לשמרו למען לא יזיק. אמר איוב אתה רואה אותי כאחד מאלה עד שהפקדת עלי החליים האלה כשומרים למען לא אזיק לבני אדם.

14. עיין מה שכתב הגאון בס׳ או״ד בהקדמה בדברו על הדמיונים והחלומות (ד׳ ט״ז).

15. פי׳ מות מעצמותי: והתאויתי את המות מרצון עצמי (כלומר לאבד עצמו לדעת).

16. פי׳ מאסתי וגו׳ מאסתי בחיי ולא ארצה לחיות לעולם.

18. פי׳ ותפקדנו ותנסהו.

19. פי׳ לא תשעה ממני לא תכלא ממני היסורים.

20. פי׳ למפגע פוגע כאויב מתנגד.

21. ביאור: תרגמתי ושחרתני וָאֲבַקֵּשׁ (במקום ובקשתני) כי אי אפשר להניח המלה כמו שהיא במה שיאמר על הבורא יתעלה (כי אי אפשר לומר שהבורא יבקש דבר).

יעני נפסה קד צארת מת̇ל אליתים אלשקי̈. יעני אנתמעתם עלי̈ לתאכלו לחמי ותגעלוני ולימה̈ לכם.

28 ואלאן אמענו את̇גהו פי כלאמי פאן אנא כד̇בת בחצ̇רתכם:
29 פרד̈ו עלי̈ מרד̈א לא יכון גורא או ארגעו אלי קולי אד̇א צדק:
30 הל מוגוד פי כלאמי גור אם קולי לם יפהם אפאתי:

ז.

1 אלא אן̈ אלאנסאן עלי אלארץ̇ כגיש ואקע וכאי̈אם אלאגיר עמרה:

יעני סרעה̈ רחילה וזואלה ולפט̈ה̈ צבא תקתצ̇י דולה̈ ומד̈ה̈ וחליפה יקתצ̇י ד̇האבהא ואלמבאדלה̈ מנהא כמא יקול כל ימי צבאי איחל עד בוא חליפתי (איוב י״ד י״ד).

2 או כעבד יתשו̈ף אלט̇ל̈ וכאגיר ירגו אגרתה:

יעני אן אלאגיר יפרח במיל אלט̇ל̈ ליסתריח מן כד̈ה ותעבה כד̇אך חאל אלאנסאן פי אלדניא.

3 כד̇אך אנחלת לי שהור באטל וליאלי שקא וט̈פת לי: 4 אן
אנצ̇געת קלת מתי אקום פטאל אלליל פאסתכת̇רת מן אלארק אלי אלסחר:

ושבעתי אסתכת̇אר מת̇ל שבע שמחות את פניך (תהלים ט״ז י״א).

5 וקד לבס בדני אלרמ̈ה̈ ואלתזק אלתראב חת̈י גלדי אולם ותמאסי:

פס̇רת רגע אולם לאן̈ [מעני] אלכלמה̈ זגר פנקלתהא אלי אלאלם. ואלאלף פי ימאס מת̇ל מא הי פי לצנאכם (במדבר ל״ב כ״ד) ואזרעי מקנה תשבר (איוב ל״א כ״ב).

6 ועמרי אכף̈ מן רמיה̈ חאיך וקד פני כת̇ירהא בכלו̈ אלרגא:
7 אד̇כר אן̈ חיותי באטלה̈ לא תעוד עיני אן תרי כ̇ירא: 8 לא תלמחני

4 B פרד̈ עלי̈ מרד̈ | Q לא יכון פיה | Q אד̇ יצדק | 5 Q פי לסאני | Q או סאיר קולי | 13 Q אנתחלת | B וליאלי אלשהור (אולי צ״ל ולי אלסהור ר״ל לילות שאין בהם שינה) | 20 ולא תעוד.

---

1. ביאור: רצונו לומר שימהר לנסוע (כצבא מלחמה ממהר לקרב) ולכלות (כימי שכיר). ולשון צבא יורה על תור ומדת זמן ולשון חליפה יורה על כלות מדת הזמן ובוא אחרת תחתה כמו שנאמר כל ימי צבאי איחל עד בוא חליפתי.

2. ביאור: ר״ל כמו שהשכיר ישמח בנטות הצל למען ינפש מעמלו ויגיעו כן ענין האדם בעולם הזה.

4. ביאור: ושבעתי טעמו רבוי כמו שבע שמחות את פניך. — פי׳ ומדד ערב וארך הלילה. והרשב״ץ הביא פירוש הגאון: שהערב מדד עצמו עד למרחוק שאינו כלה.

5. ביאור: תרגמתי רגע „אולם״ (לשון מכאוב) כי טעם המלה גערה (וכן תרגם בישעיה נ״א ט״ו רוגע הים „זאגר אלבחר״ כלומר גוער בים) והעתקתיו אל טעם מכאוב. והאלף בוימאס כמו האלף בםלות לצנאכם ואזרעי מקנה תשבר (ר״ל שהאלף נוסף וטעמו וימס). — ופי׳ וגוש עפר ודבק בעפר מלשון נגששה כעורים וזהו פי׳ הי״א שהביא הראב״ע.

6. אחרי ויכלו הוסיף: רובם.

8. פי׳ עינך בי ואינני: ובעוד שיבוש בי כבר כליתי.

19 כדאך אלתפתו האולא אלי טרק תימא ורגו מסאלך שבא:

תֿם עאד אלי נעת פעל אצחאבה ודֿמֿהם פקאל הביטו יעני כאנֿהם פי בוארי תימא וכאנֿהם לם ישאהדון אד ליס ירתֿון לי.

20 כֿאבו ממֿא ותֿקו בה וחין בלגו אליה כֿזו בה:

וקאל קד כֿאבו ממא בה כאנו יתֿקון יעני נפסה אנֿהם כאנו יתֿכלון עלי מאלה וגֿאהה וצארו יכֿאפון אלמצאיב בעד מא כאנו מנהא אמנין כקו' להם כי עתה וגו'.

21 אנֿכם אלאן קד צרתם כמא לא תכונו תכֿאפון תדֿערון ותכֿאפון: 22 אתרי קלת לכם אעטוני שיא או ואסוני מן קואכם:

וקלת פי הכי אמרתי אתרי קלת לכם לאנתקאל מעני כי בדכֿול אלהא עליה פיפסֿר בחסב מוצֿעה ובדֿלך נקול פי הכי קרא שמו יעקב (בראשית כ"ז ל"ו) אתראה סמֿי אסמה יעקב למא פעל בי הדֿא אלפעל. ונקול פי הכי אחי אתה (שם כ"ט ט"ו) אמן אגֿל אנֿך קריבי. פיקול הנא אנֿי מא טלבת מנכם מאלא ולא דפע טֿלם ואנֿמא אריד מנכם הדאיתי אלי מא כֿפי מן אמרי.

23 ואפלתוני מן יד אלעדוֿ ומן יד אלראהבין תפדוני: 24 פדלֿוני אנֿי קלת לכם דֿלך חתֿי אמסך ען לומכם ומא סהות ענה אפהמוניה: 25 מא אבלג אלאקואל אלמסתקימהֿ ומא בהא יעטֿ ואעטֿ מנכם: 26 אעטֿהֿ תחסבון כל כלאם וראיא אלאקואל אלמוים מנהא: 27 או עלי יתים תוקעון ותתולֿמון עלי צאחבכם:

1 O כדֿאך האולא אלתפתו | 15 B ופלֿתוני | 18 (וראיא) B וריח Q ורוח |

19 B ועלי יתים | O תקעון.

---

19. ביאור: אחרי כן שב לתאר מעשה רעיו ולהוכיחם ואמר הביטו וגו' כלומר כאלו הם במדברות תימא וכאלו אינם נראים כי לא ינודו לי.

20. ביאור: ואמר כבר בושו ממה שהיו בוטחים בו. כוונתו על עצמו שהם בטחו בממונו ובכבודו ונהיו מתיראים מן הרעות אחר שהיו שאננים מהן כאמרו להם כי עתה וגו'.

21. פי' הייתם לא: הייתם כאלו לא תהיו. ופי' תיראו מלי יראה וחתת כמו תחתו.

22. ביאור: תרגמתי הכי אמרתי כמו התראה שאמרתי כי נעתק טעם מלת כי בהכנס ההא עליו ופירושו לפי מקומו וכן נאמר בהכי קרא שמו יעקב התראהו שנקרא שמו י' לפי שעשה בי זה המעשה. וכן הכי אחי אתה הבעבור שאתה קרובי. ואיוב אומר כאן: הנה אני לא בקשתי מכם ממון ולא מניעת עושק ממני ואינני רוצה מכם אלא שתורוני מה שנעלם מעיני.

23. ת' עריצים „ראהבין" וכן רגיל הגאון לתרגם מלת עריץ וכן יתרגם פעל עריץ „רהב" והוא לשון יראה ופחד וראהב הוא כאלו אמר רהיב או מרהוב והוא איש אשר בני אדם ייראו ממנו.

24. פי' הורוני ואני אחריש: הורוני שאמרתי לכם זאת עד שאחריש מהוכיח אתכם.

25. פי' מה נמרצו מה גברו. ועיין מה שכתב ר' יונה בשרש מרץ: ענינו ההגעה בדבר עד תכלית („אלמבאלגה") יהיה מה שיהיה טוב או רע. ומזה פירש הראב"ע חזקו והרי"ק פי' לשון חזק. — פי' הוכח כאלו אמר מוכיח.

26. פי' רוח עצה ודעת ועיין ר' יונה בש' יאש.

27. ביאור: על יתום ר"ל נפשו אשר היתה כיתום מדוכא. ותכרו רצונו לומר נקבצתם עלי לאכול בשרי ולשום אותי כרה.

יעני נפסה קד צארת מתׄל אליתים אלשקיّ. יעני אנתמעתם עליّ לתאכלו לחמי ותגׄעלוני ולימהׄ לכם.

28 ואלאן אמענו אתׄגׄהו פי כלאמי פאן אנא כדׄבת בחצׄרתכם:
29 פרדّו עליّ מרדّא לא יכון גׄורא או ארגׄעו אלי קולי אדׄא צדק:
30 הל מוגׄוד פי כלאמי גׄור אם קולי לם יפהם אפאתי:

ז.

1 אלא אןّ אלאנסאן עלי אלארץׄ כגׄיש ואקע וכאיّאם אלאגׄיר עמרה:

יעני סרעהׄ רחילה וזואלה ולפטׄהׄ צבא תקתצׄי דולהׄ ומדّהׄ וחליפה יקתצׄי דׄהאבהא ואלמבאדלהׄ מנהא כמא יקול כל ימי צבאי איחל עד בוא חליפתי (איוב י״ד י״ד).

2 או כעבד יתשוّף אלטׄלّ וכאגׄיר ירגׄו אגׄרתה:

יעני אן אלאגׄיר יפרח במיל אלטׄלّ ליסתריח מן כדّה ותעבה כדׄאך חאל אלאנסאן פי אלדניא.

3 כדׄאך אנחלת לי שהור באטל וליאלי שקא וטׄפת לי: 4 אן אנצׄגׄעת קלת מתי אקום פטאל אלליל פאסתכתׄרת מן אלארק אלי אלסחר:

ושבעתי אסתכתׄאר מתׄל שבע שמחות את פניך (תהלים ט״ז י״א).

5 וקד לבס בדני אלרמّהׄ ואלתזק אלתראב חתّי גׄלדי אולם ותמאסי:

פסׄרת רגע אולם לאןّ [מעני] אלכלמהׄ זגׄר פנקלתהא אלי אלאלם. ואלאלף פי ימאס מתׄל מא הי פי לצנאכם (במדבר ל״ב כ״ד) ואזרעי מקנה תשבר (איוב ל״א כ״ב).

6 ועמרי אכףّ מן רמיהׄ חאיך וקד פני כתׄירהא בכלוّ אלרגׄא:
7 אדׄכר אןّ חיותי באטלהׄ לא תעוד עיני אן תרי כׄירא: 8 לא תלמחני

4 B פרדّ עליّ מרדّ | Q לא יכון פיה | Q אדׄ יצדק | 5 Q פי לסאני | Q או סאיר קולי | 13 Q אנתחלת | B וליאלי אלשהור (אולי צ״ל ולי׳ אלסהור ר״ל לילות שאין בהם שינה) | 20 ולא תעוד.

---

1. ביאור: רצונו לומר שימהר לנסוע (כצבא מלחמה ממהר לקרב) ולכלות (כימי שכיר). ולשון צבא יורה על תור ומדת זמן ולשון חליפה יורה על כלות מדת הזמן ובוא אחרת תחתה כמו שנאמר כל ימי צבאי איחל עד בוא חליפתי.

2. ביאור: ר״ל כמו שהשכיר ישמח בנטות הצל למען ינפש מעמלו ויגיעו כן ענין האדם בעולם הזה.

4. ביאור: ושבעתי טעמו רבוי כמו שבע שמחות את פניך. — פי׳ ומדד ערב וארך הלילה. והרשב״ץ הביא פירוש הגאון: שהערב מדד עצמו עד למרחוק שאינו כלה.

5. ביאור: תרגמתי רגע „אולם״ (לשון מכאוב) כי טעם המלה גערה (וכן תרגם בישעיה נ״א ט״ו רוגע הים „זאגׄר אלבחר״ כלומר גוער בים) והעתקתיו אל טעם מכאוב, והאלף בוימאס כמו האלף במלות לצנאכם ואזרעי מקנה תשבר (ר״ל שהאלף נוסף וטעמו וימס). — ופי׳ וגוש עפר ודבק בעפר מלשון נגששה כעורים וזהו פי׳ הי״א שהביא הראב״ע.

6. אחרי ויכלו הוסיף: רובם.

8. פי׳ עיניך בי ואינני: ובעוד שיביט בי כבר כליתי.

19 כדאך אלתפתו האולא אלי טרק תימא ורגו מסאלך שבא:

ת֗ם עאד אלי נעת פעל אצחאבה וד֗מ֗הם פקאל הביטו יעני כאנ֗הם פי בוארי תימא וכאנ֗הם לם ישאהדון אד֗ ליס ירת֗ון לי.

20 כ֗אבו מ֗מא ותקו בה וחין בלגו אליה כ֗זו בה:

וקאל קד כ֗אבו ממא בה כאנו ית֗קון יעני נפסה אנ֗הם כאנו ית֗כלון עלי מאלה וג֗אהה וצארו יכ֗אפון אלמצאיב בעד מא כאנו מנהא אמנין כקו' להם כי עתה וגו'.

21 אנ֗כם אלאן קד צרתם כמא לא תכונו תכ֗אפון תד֗ערון ותכ֗אפון: 22 אתרי קלת לכם אעטוני שיא או ואסוני מן קואכם:

וקלת פי הכי אמרתי אתרי קלת לכם לאנתקאל מעני כי בדכ֗ול אלהא עליה פיפס֗ר בחסב מוצ֗עה וכד֗לך נקול פי הכי קרא שמו יעקב (בראשית כ"ז ל"ו) אתראה סמ֗י אסמה יעקב למא פעל בי הד֗א אלפעל. ונקול פי הכי אחי אתה (שם כ"ט ט"ו) אמן אג֗ל אנ֗ך קריבי. פיקול הנא אנ֗י מא טלבת מנכם מאלא ולא דפע ט֗לם ואנ֗מא אריד מנכם הדאיתי אלי מא כ֗פי מן אמרי.

23 ואפלתוני מן יד אלעדו֗ ומן יד אלראהבין תפדוני: 24 פד֗לוני אנ֗י קלת לכם ד֗לך חת֗י אמסך ען לומכם ומא סהות ענה אפהמוניה: 25 מא אבלג אלאקואל אלמסתקימה֗ ומא בהא יעט֗ ואעט֗ מנכם: 26 אעט֗ה֗ תחסבון כל כלאם וראיא אלאקואל אלמוים מנהא: 27 או עלי יתים תוקעון ותתולמון עלי צאחבכם:

1 O כדאך תאולא אלתפתו | 15 B ופלתוני | 18 (וראיא) B וריח Q ורוח | 19 B ועלי יתים | O תקעון.

19. ביאור: אחרי כן שב לתאר מעשה רעיו ולהוכיחם ואמר הביטו וגו' כלומר כאלו הם במדברות תימא וכאלו אינם נראים כי לא יגודו לי.

20. ביאור: ואמר כבר בושו ממה שהיו בוטחים בו. כוונתו על עצמו שהם בטחו בממונו ובכבודו ונהיו מתיראים מן הרעות אחר שהיו שאננים מהן כאמרו להם כי עתה וגו'.

21. פי' הייתם לא: הייתם כאלו לא תהיו. ופי' תיראו מל' יראה וחתת כמו תחתו.

22. ביאור: תרגמתי הכי אמרתי כמו התראה שאמרתי כי נעתק טעם מלת כי בהכנס ההא עליו ופירושו לפי מקומו וכן נאמר בהכי קרא שמו יעקב התראהו שנקרא שמו י' לפי שעשה בי זה המעשה. וכן הכי אחי אתה הבעבור שאתה קרובי. ואיוב אומר כאן: הנה אני לא בקשתי מכם ממון ולא מניעת עושק ממני ואינני רוצה מכם אלא שתורוני מה שנעלם מעניני.

23. ת' עריצים „ראהבין" וכן רגיל הגאון לתרגם מלת עריץ וכן יתרגם פעל ערץ „רהב" והוא לשון יראה ופחד וראהב הוא כאלו אמר רהיב או מרהוב והוא איש אשר בני אדם ייראו ממנו.

24. פי' הורוני ואני אחריש: הורוני שאמרתי לכם זאת עד שאחריש מהוכיח אתכם.

25. פי' מה נמרצו מה גברו. ועיין מה שכתב ר' יונה בשרש מרץ: ענינו ההגעה בדבר עד תכלית („אלמבאלגה") יהיה מה שיהיה טוב או רע. ומזה פירש הראב"ע חזקו והרי"ק פי' לשון חזוק. — פי' הוכח כאלו אמר מוכיח.

26. פי' רוח עצה ודעת ועיין ר' יונה בש' יאש.

27. ביאור: על יתום ר"ל נפשו אשר היתה כיתום מדוכא. ותכרו רצונו לומר נקבצתם עלי לאכול בשרי ולשום אותי כרה.

הדה אלאמרין פקד אתאני בסואלי ומא יסרני. ואמא אן יתרכני מוגעא מולמא במא אכרהה פאסתעית מנה. ויכון ואו ותהי מקאם או מתל וגנב נפש ומכרו (שמות כ״א ט״ז). הדא מא זאדה איוב בעד מא סמע גואב אליפז [פ]אגאבה בלדד עלי הדה אלזיאדה פי מקאלתה אלתי בעד הדה [פאשרחהא] פי מוצעהא אן שא אללה תעאלי.

11 פמא קותי חתי אצבר וכם אגלי חתי אטול רוחי: 12 לו כאנת קותי כקוה אלחגארה או בדני כאלנחאס: 13 אתרי לים עוני מן נפסי אם אלפקה קד זאל עני: 14 אלי אלמלאשי מן צאחבה אלפצל ותקוי אלכאפי יתרך:

למס מלאשי מתל וחם השמש ונמס (שמות ט״ז כ״א).

15 הם אכותי אלדין גדרו בי כואד אנחדר וכפיץ אודיה מרת: 16 אלמסודון מן קבל אלגליד אלמגיבה מן קבל אלתלג: 17 אלתי פי וקת ברודתהא מתכאתפה ופי סכונתהא תנחל מן מוצעהא: 18 פתלתפת אלי סבל טרקהא ותציר פי אלתיה ותפני:

הדה אלג' פואסיק הקדרים בעת יזרבו ילפתו הי צפה אלאודיה אנהא פי וקת ברודתהא תכון גאמדה פאדא הי סכנת אנחלת וזאלת מן מוצעהא אלי אלבוארי.

2 בכ״י ואסתנית | 6 Q קלת אתרי | 11 O אלכדרה (ועיין רס״ג לישעית נ ג סוארא ת' קדרות) | 12 O פתגפתל | 13 O אלי אלתיה.

---

10. פי' ואסלדה אשבחנו או ארוממנו ואולי פירשו בלשון הגבהה כאשר פי' ר' האי כפי עדות הראב״ע.

8—10. ביאור: שלשת הפסוקים האלה הם אשר הוסיף איוב על הדברים אשר שמע כאליפז והם היוצאים גלויים מכל הפרשה הזאת. אמר אני אומר שיתכן לו להמיתני ואין זה עולה כי הוא הבורא ובידו לעשות מה שירצה. אבל אתה אומר שלא יתכן לו לעשות זה ושהוא לא יביא על הצדיק אלא טוב. ואני עתה אשאל ממנו אחד משני הדברים או שיואיל להתיר אלה הרעות עלי עד שאכלה כמו שאומר אני או שירפאני וייטיב לי ויעשה לי מה שאתנחם בו כמו שתאמר אתה. כשיביא עלי אחד משני הדברים האלה כבר הביא לי שאלתי ומה שאשמח בו. אבל שיעזבני ביסורים ומכאובים שמאסתים זה דבר רע עלי. ואו ותהי במקום או כמו וגנב נפש (צ״ל איש) ומכרו. זהו מה שהוסיף איוב אחרי שמעו דברי אליפז ועל ההוספה הזו ענהו בלדד.

14. ביאור: למס למאביד או למשבית (את החסד מרעהו) כמו וחם השמש ונמס.

15. אחר מלת נחל הוסיף „אנחדר" ר״ל ירד והוא תואר לנחל כנגד מלת יעברו בסוף הפסוק אשר הוא תואר לנחלים.

16. פי' עלימו יתעלם שלג: הנעלמים מפני השלג כטעם הקדרים מני קרח.

17. פי' בעת יזרבו בזמן שיצטננו והוא מלשון רבותינו (יומא ע״ח.) כסא דכספא נמי אסור משום דמזדריב וכן פי' ר' יונה בשרש זרב (ועיין גם סה״ש להרד״ק ש' זרב ופי' הרשב״ץ). פי' נצמתו מִתְעַבִּים מלשון רבותינו צומת הגידים כאשר פירש הגאון בשבעים מלות סי' מ״ב וכן פי' ר' יונה בשרש צמת בלי הזכיר שם הגאון. והרשב״ץ הביא פירושו כזה: ונצמתו מענין התקשרות מלשונם צומת הגידין ובלשון מקרא צמתו בבור חיי.

16—18 ביאור: שלשת הפסוקים האלה הם תואר הנחלים שהם בעת הצטננם יהיו קרושים וכאשר יחמו נדעכו וסרו ממקומם אל המדברות.

ו.

1 פאג׳אב איוב וקאל: 2 לו וזן אלמי וזנא ואפתי פי מיזאן וחמלהא ונט׳ירהא ג׳מיעא:

זדת ונט׳ירהא אד׳ כאן אלשי לא יוזן וחדה.

3 לכאן אלאן את׳קל מן רמל אלבחר ולד׳לך כלאמי מנג׳ץ̈: 4 מ̈מא
סהאם אלכאפי מעי אלתי חמיתהא תשרב רוחי ואהואל אללה תצאפ̈ני:
5 אינהק אלוחש מן וג׳וד אלכלא או יעג̈ אלת׳ור מן עלפה: 6 איאכל
אלטעם כ׳אמא בלא מלח או הל מן טעם פי לעאב אלביץ̈:

תפל כ׳אם מת׳ל קול יחזקאל (י״ג י׳) והנה טחים אתו תפל יעני אנ̈הם ט̈ינוא אלחאיט בטין כ׳אם בג׳יר תבן. וחלמות אלביץ̈ מת׳ל קול אלמשנה (ברייתא חולין ס״ד. וע״ז מ.) חלמון מבפנים ויקאל פי אלשאם לצפרה̈ אלביץ̈ חלמון ויעני איוב אנ̈כם תג׳יבון בכלאם לא מעני לה כטעאם לא מלח פיה.

7 כד׳אך קד אבת נפסי אן תדנו מן טעאמי אד׳ המא במקדארה:
8 לית מן יאתיני בסואלי ויעטיני אללה רג׳אי: 9 פאמ̈א אן ימען אללה
פי אן יולמני ויטלק אפתי עלי̈ וינפד׳ני: 10 או יכון לי מא בה אתעאזי
חת̈י אסב̈חה באבתהאל בג׳יר אשפאק כמא לם אכתם אקואל אלקד̈וס:

הד׳ה אלג׳ פואסיק הי אלתי זאדהא איוב עלי אלכלאם אלד׳י סמעה מן אליפז והי אלמברזה̈ מן ג׳מיע הד׳ה אלקצה̈ והי קו׳ מי יתן ויואל ותהי עוד. פקאל אנא אקול אנ̈ה יג׳ב אן ימיתני וליס הו ג׳ור לאנה אלכ׳אלק ולה אן יפעל מא שא ואנת תקול ליס יג׳ב ד׳לך מן פעלה ואנ̈ה לא ילקי אלצאלח אלא כ׳ירא פאנ̈י אלאן אסאלה אחד אלאמרין אמ̈א אן ימען באטלאק הד׳ה אלאפאת עלי̈ חת̈י תפניני כמא אקול אנא או ישפיני וינעם עלי̈ ויג׳על לי מא אתעז̈י בה עלי מא תקול אנת פאנ̈ה אן יפעל בי אחד

1 B אלאמי ואפאתי | Q פי מיזאן ואחד | B לכאן יחתמלהא | 4 B כמא סהאם | 5 B תצאפפני | 6 B מן מעלפה | 7 B הל מוג׳וד טעם | 14 B אן יכון | O אתעז̈א.

---

2. ביאור: הוספתי (אחר מלת ישאו) והדומה לה כי לא ישקל דבר לבדו.

3. ת׳ לעו במ״ע „מנג̈ץ״ וטעמה נהפך או נלוז, או טעמה נחלש. ועיין פי׳ הרי״ק: ודברי בלעים ואינם חזקים ודין הוא שיהיו דברי רפין כי חצי שדי עמדי.

5. פי׳ עלי דשא על אשר ימצא הדשא. ועיין פי׳ הרי״ק: כי הבהמות והחיות אין דרכם לצעוק בעת אכילתן.

6. ביאור: תפל הוא מה שאין בו טעם כמו מאמר יחזקאל והנה טחים אותו תפל כלומר שטחו החיץ בטיט תפל שאין בו תבן. וחלמות הוא הביצה כמאמר המשנה חלמון מבפנים ובארץ ישראל יאמרו לירוק הביצה חלמון. ואיוב רוצה לומר אתם עונים בדברים אין להם טעם כמאכל שאין בו מלח (ועיין פי׳ שבעים מלות סי׳ ט״ז ור׳ יונה בסוף שרש חלם).

7. „בן מאנה נפשי לנגוע לחמי כי המה (התפל וריר חלמות) כשיעורו״. הוא פירש כדוי מלשון כדי רשעתו דברים כ״ה ב׳ (ושם תרגמו הגאון: במקדאר כ׳טיתה).

14 פהם יפאג̇ון אלט̇לאם נהארא ויג̇סון כאלליל פי אלט̇הירה: 15 פאג̇את אלצ̇עפי מן אפואההם אלתי הי כאלסיף ואפלת מן יד אלשדיד אלמסכין: 16 פצאר ללפקיר רג̇א ואהל אלג̇ור צ̇מו אפואההם: 17 ועלי הד̇ה טובי אנסאן יעט̇ה אללה פלא תזהד פי אדב אלכאפי: 18 פאנה יוג̇ע ת̇ם יג̇בר וקד יוהן וידאה תשפי: 19 ופי כת̇יר מן אלשדאיד יכ̇לצך ופי אעט̇מהא שר̇ לא ידנו בך:

שש ושבע וכת̇יר מן אלאעדאד אנ̇מא יראד בהא אלכת̇רה̇ לא אלתחקיק מת̇ל הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים (ש״א א׳ ח׳) אם יוליד איש מאה (קהלת ו׳ ג׳) אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף (ישעיה ז׳ כ״ג).

20 פי אלג̇וע יפדיך מן אלמות ופי אלחרב מן אלסיף: 21 ופי טוף מן אלמלל תכ̇בא ען ד̇לך ולא תכ̇אף מן נהב אד̇א אקבל:

יעני אד̇א חל̇ אלג̇לא בקום ואנתקלו מן מוצ̇עהם כ̇בית אנת ען ד̇לך.

22 בל באלנהב ואלג̇וע תצ̇חך ומן וחש אלארץ̇ לא תכ̇אף:

יריד אן מא כפאך אן תצאן ען אלאפאת חת̇י תחל̇ באעדאיך פתצ̇חך בהם.

23 חת̇י מע חג̇אר אלצחרי יכון עהדך וחיואן אלארץ̇ יסאלמך:

יעני אן אלחג̇ארה̇ קד עאהדת אל̇א תעת̇ר בהא.

24 ואד̇א תערפ̇ת כ̇בר מנזלך כאן סאלמא ואד̇א אפתקדת אהל מאואך לם תכ̇טי בואחד מנהם: 25 ותעלם אן נסלך כת̇ירון וד̇ראריך כעשב אלארץ̇: 26 ותדכ̇ל אלי אלקבר בהרם כדכ̇ול אלכדים פי וקתה: 27 הוד̇א הד̇ה אמור בלונאהא והי כד̇אך פאסמעהא ואנת תעלמה:

1 D ויגססון | 2 DQ פאג̇את אלפקיר | O כאלסיוף | 3 D ג̇מעוא אפואההם (ועיין ישעיה נב טו) | 5 B ויוהן | 6 O לא ידנו אליך שר̇ | 11 B מן אלנהב | 15 O יציר עהדך | 19 O ותדכ̇ל אלקבר | B אלג̇דים.

14. גם ר׳ יונה בשי פגש תרגם יפגשו יג̇סםון.

15. „ויושע הקודרים מפיהם אשר הוא כחרב ויצל מיד חזק אביון״. והרשב״ץ הביא פירושו כזה: ויושע מחרב ומאי זה חרב מפיהם.

19. ביאור: שש ושבע והרבה מן המספרים אין הרצון בהם אלא הרבוי לא אמתת המספר כמו הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים אם יוליד איש מאה אלף גפן באלף כסף.

21. ביאור: כלומר כאשר באה הגלות על עם אחד ונעתקו ממקומם נחבאת מזה (תרגם שוט במ״ע טוף והוא לשון שטיפה ותרגם לשון במ״ע „אלמלל״ כלומר אומות ולשונות כמו כל עממיא אמיא ולישניא, דניאל ג׳ ז׳).

22. ביאור: רוצה לומר לא די שתהיה שמור מן הצרות האלה אלא אף על אויביך הן באות ואתה תשחק להם.

23. ביאור: רצונו לומר שהאבנים כרתו ברית עמך שלא תכשל בהן.

24. „ואם תבקש לדעת דברי ביתך בשלום הוא ואם תפקד אנשי נוך לא תחטא באחד מהם״ (הראב״ע: תמצאנו כאשר עלה במחשבתך ולא תחטא).

ולא מכ̈לץ להם: 5 אלד̇י יאכל זרעה ג̇איעא ומן בין אלמסא̈ל יאכ̇ד̇ה וקד נש̈ף אלעטש קו̈תה:

קצירו זרעה מת̇ל קציר יאור תבואתה (ישעיה כ״ג ג׳). מצנים מת̇ל ולצננים בצדיכם (במדבר ל״ג נ״ה).

6 לאנ̈ה לא יכ̇רג̇ שי מן אלתראב בג̇ל̈ ולא ינבת מן אלארץ̇ בדג̇ל: 7 לאן אלאדמי̈ ללעמ̇ל באלטאעה̈ אנשי ותרי אהל אלנאר יתשאמכ̇ון טיראנא:

יריד אלמתצל̈פון אלמת̇קחון אלמקתדרון כקו׳ לעשו אם תגביה כנשר וגו׳ (עובדיה ד׳) ורשף מן רשפיה̇ רשפי אש (שה״ש ח׳ ו׳).

8 לכנ̈י אלתמס אלטאיך ואלי אללה אצי̈ר מקאלתי: 9 אלעאמל אלכ̇באיר בגיר נהאיה̈ ואעג̇ובאת בגיר אחצא: 10 אלמנזל אלמטר עלי וג̇ה אלארץ̇ ואלבאעת̇ אלמא עלי וג̇ה אלצחארי:

ד̇כר הד̇ה אלאיה̈ מן ג̇מיע איאת אללה לאן תאת̇ירהא פי אלד׳ דואיר יעני אלאסתקסאת ואצלה אלכ̇בא̇ר אלכאין מן דוראן אלפלך.

11 יציר בד̇אך אלמתכ̇אפצ̇ין פי רפע ואלצ̇עפי יחג̇בהם בג̇ות̇ה: 12 אלפאסך̇ אפכאר אלכ̇בתא חת̈י לא תנאל אידיהם ולא יתפק̈הון בה:

יעני מא יתפק̈הון פיה בכ̇בת̇הם.

13 אלמעל̈ק אלמתחכ̈מין בכ̇בת̇הם ומשורה̈ אלמנפתלין קד בלדת:

חכמים הנא הו מת̇ל תושיה אלמתקד̈ם ד̇כרה.

1 O אלאמכאל | 5 BD לא יכ̇רג̇ שייא | D ולא ינבת שייא | 11 B בלא נהאיה | Q אלמרסל | 15 BO אלמתספ̈לין | D פי אלרפע | 18 O בלהת.

---

4. הוסיף בתרגומו בראש הפסוק: והנה ענשו ש.

5. ביאור: קצירו ר״ל זרעו כמו קציר יאור תבואתה. מצנים כמו ולצננים בצדיכם (גם שם תרגם הגאון „כמסאל״ והוראת המלה מחט גדולה ואולי נשתמש בה הגאון בטעם קוצים). — פי׳ צמים כמו צמאים.

6. „כי לא יצא דבר מן העפר באון ולא יצמח מן האדמה בעמל.״

7. „כי האדם לעמל בעבודת האל יולד (וכן בתרגום: למ̇לעי באורייתא) ואתה רואה אנשי האש יגביהו עוף.״— ביאור: רוצה לומר המתגאים המעיזים המגדילים כאמרו לעשו אם תגביה כנשר וגו׳. ורשף מן רשפיה רשפי אש.

10. ביאור: זכר האות הזה מכל אותות האל כי מעשהו הוא בארבע העגולות כלומר היסודות (אש אויר מים ארץ) ועיקרו האד ההוה מסבוב הגלגל.

11. פי׳ שגבו ישע ישגבם בישועתו.

12. ביאור [מלת תושיה אשר פירשו ולא יתחכמו בו]: כלומר לא יתחכמו בזה בערמם. (הגאון תרגם מלת תושיה תמיד במ״ע „פקה״).

13. ביאור: טעם חכמים כאן כמו תושיה בפסוק הקודם (ר״ל המתחכמים). — תרגם נמהרת בלדת וכן ת׳ נמהרי לב (ישעיה ל״ה ד׳) אלבלדין. ועיין ר׳ יונה בסה״ש בסוף שרש מהר.

18 הודא מקרביה לא יותקהם ולא למלאיכתה יציר למעא:

יעני חתי אלמלאיכה פי מאקתהם אן יגורון. ולא יאמין עאמלה פי בקיה אלפסוק מתל ותהלתי לפסילים (ישעיה מ״ב ח׳). ותהלה מן לא יהלו אורם (שם י״ג י׳).

19 פכיף סכאן ביות מן אלטין אלדין פי אלתראב אסאסהם ידכון בחצרה אלנגום:

אסתעמל אלעש עלי סאיר אלנגום מתל קו׳ כי כוכבי השמים וכסיליהם (ישעיה י״ג י׳) מן כסיל (איוב ט׳ ט׳) ויריד כל אלנגום.

20 אלדין מן צבאחהם אלי מסאהם יחטמון ומן גיר צירורה אלי אלגאיה יבידון:

יעני אנהם לם יטבעו עלי אן יעמרו אלי אלאבד.

21 אן קד רחל בפצלהם מעהם וקד ימותון בגיר חכמה אלטבע:

ליס יריד פצל אלאכרה מן בר וצלאח בל פצל אלדניא מן חאל וגאה כקול ירמיה (מ״ח ל״ו) על כן יתרת עשה אבדו. וקו׳ בגיר חכמה אלטבע יעני אמא בגוע או בגרק או סוי דלך מן אנואע אלאפאת.

ה.

1 אדע יא הדא הל תגד מגיבך אלי קולך ואלי מן מן אלכואץ תתגה פיה: 2 בל אלגאהל הו אלדי יקתלה אלאלם ואלמכדוע הו אלדי ימיתה אלעקאב: 3 ואני לקד ראית גאהלא מענצרא ופרקת מאואה גפלה: 4 פאדא עאקבתה אן יבעד בנוה מן אלגות וינכפצון פי אלמחאל

4 O מן אלתראב | B יזכון | 11 B אלא רחלו Q אן אלרחיל.

---

18. ביאור: רוצה לומר אף המלאכים יוכלו לעשות עול. ומלת לא משמשת בשאר הפסוק (כאלו אמר לא ישים תהלה) כמו וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים. ותהלה מן לא יהלו אורם (וכן פירש רי״ק: ובמלאכיו ישים תהלה ונוגה ואורה. והוסיף לבאר אבל לא כדרך הגאון: אינם מגיעים להכרת עצמו ולא דעתו כפי אמתו. והרשב״ץ הזכיר פי׳ הגאון: מענין אורה כמו בהלו נרו ויחסר מהפסוק מלה אחת).

19. ביאור: באמרו עש הוא רוצה לומר כל הכוכבים כאמ׳ כי כוכבי השמים וכסיליהם מן כסיל וכימה (עיין פי׳ הראב״ע: ורובי המפרשים פירשו לפני עש [כמו] לפני שמש).

20. ביאור: ר״ל בעבור שלא הושם בטבעם לחיות לנצח (הוא פי׳ מבלי משים).

21. ביאור: באמרו יתרם אינו רוצה לומר יתרון העולם הבא מחסד וצדקה כי אם יתרון העולם הזה מממון וכבוד כמאמר ירמיה על כן יתרת עשה אבדו. ולא בחכמה ר״ל מבלתי חכמת הטבע כלומר או ברעב או בטביעה במים או זולת זה ממיני הפגעים. (והוא פירש נסע מלשון נסיעה כלומר כאשר הסיעו עמהם יתרונם. והראב״ע פירש: והקרוב אלי שהוא כמו יתרה עשה שהוא ממון וענינו שיאבד ממונם במותם).

2. פי׳ פותה כמו נפתה.

3. שם ענצר בל״ע הוא יסוד או שורש. תרגם ואקב „וטרקת" וענינו בל״ע באתי בלילה. ואולי רוצה לומר באתי פתאום ומצאתי נוהו ארור וכן פירש ר׳ יונה בשרש נקב: מצאתיו מקולל ומגודף.

נתעו הו מתֿל מלתעות כפירים (תהלים נ״ח ז׳)

11 וליתֿ האלך מן גיר פריסהֿ ובנו לבו תתפרّק פיהם:

קולה ליש אבד חתי אשד̈ לבו יקתל[הם] אדֿא כאן גֿאיעא וכדֿאך ובני לביא יתפרדו אדֿא הי תפרקת פהי תקתל פי מואצֿע שתֿי אכתֿר מנהא פי מוצֿע ואחד.

12 ואלי̈ כלאם קד אועי פקבל סמעי מנה קבסא:

אלקבס פי לגהֿ אלערב אלשי אלקליל אלמאכֿוד̇ מן אלשי אלכתֿיר מתֿל אלעלם ואלנאר וגירהא. וקולה ואלי דבר יגנב [מענאה] יסר אליה באמורהם ויוחי באלחקיקהֿ פי מעאקבתהם.

13 במיף מן רויא אלליל פי וקת וקוע אלסבאת עלי אלנאס:

אלטיף ענד אלערב הו אלשכֿץ אלדֿי ירי פי אלמנאם.

14 לקיני מנה פזע ורעדהֿ וכתֿרהֿ אעצֿאי קד אצֿעפהא: 15 וריח ימצֿי עלי וגֿהי יקשעّר מנה שער בדני: 16 יקף ולא אתֿבת מנטֿרה והו שבה חדֿא עיני̈ אסכת וצותה אסמע: 17 הל יזכו אלאנסאן אכתֿר מן אללה או יטהר אלרגֿל אכתֿר מן צאנעה:

מעני בשעפים פחד קראני ורוח על פני יחלף הו צפהֿ מן אליפז כיף כאן יאתיה אלוחי כאן̇ ירי שכֿצא פי מנאמה בפזע והול וריאח תקלקלה פלא יגֿד חילהֿ אלי אן יסכת לה ויסמע כלאמה ינאדי הל יזכו אלאנסאן אכתֿר מן רבה.

9 B בטאיף | 11 B לקאני.

---

9. תרגם נשמת בלשון חרון.

10. ביאור: נתעו הוא כמו מתלעות כפירים (ולפי זה תרגם „תגיב פיהם״ ר״ל שני כפירים ישכו בם. ואת התרגום הזה הזכיר ר׳ יונה בשרש לתע והוא אומר שם פירוש אחר שמלת נתעו תואר לכפירים ר״ל שהם בעלי מלתעות ואינם קטנים וחלשים. והראב״ע חולק על זה בפירושו לאיוב וגם בספר מאזנים שער החסרים והר׳ זרחיה בן יצחק בן שאלתיאל כתב בפירושו: נתעו כמו נלתעו כלומר שהתחילו מלתעותיהם לצאת וגו׳). — הגאון פירש שאגת כאלו אמר בשאגת ותוסיף או ר״ל אנשי און ועמל יאבדו בחרון האל או בשאגת אריה וגו׳.

11. ביאור: אמרו ליש אבד מבלי טרף אפילו הליש החזק שבאריות יהרגם בהיותו רעב וכן בני לביא כאשר יתפרדו יהרגו במקומות שונים הרבה ממה שיהרגו במקום אחד (וכן פירש ר׳ יונה בשרש תעה).

12. ביאור: מלת קבס בלשון ערב (אשר תרגם בה שמץ) הוא דבר מועט לקוח מדבר מרובה כמו הדעה והאש וזולתם. ואלי דבר יגנב ר״ל בסתר נגלו אליו עניניהם ובנבואה נודע לו ענשם.

13. ביאור: מלת טיף בלשון ערב (אשר ת׳ בה שעפים) הוא תמונת איש נראה בחלום.

14. פי׳ הסחיד כמו החליש.

16, 17. ביאור: טעם בשעפים וגו׳ פחד וגו׳ ורוח וגו׳ הוא סיפור אליפז איך בא אליו הדבר הנגלה לו. היה רואה תמונה בתנומתו בפחד ורעדה ורוחות מפעמות אותו ולא מצא כח בנפשו עד אשר דמם לו ושמע קול דבריו לאמר האנוש מאלוה יצדק וגו׳. (בפסוק י״ז השתמש הגאון בספר או״ד סוף מאמר רביעי).

3 הודא קד כנת תודב אלכתירין ואלידאן אלראכיתאן תשדדהמא:
4 וכאן כלאמך יקים אלעאתר ואלרכבתאן אלגאתיתאן תוידהמא:
5 ואלאן חין גאתך מתל תלך אלאמור קד עגזת וחין וצלת אליך קד דהשת:

אלעגז פי אלמקאל למא קד תקול כי פחד פחדתי וגו' (ג' כ"ה).

6 אלא אן תקואך הו תכלאנך ורגאך צחה טרקך: 7 פאדכר אלאן מן דא ברי באד ואי אלמסתקימין אגתחדו:

הדאן אלפסוקאן אעני הלא יראתך זכר נא המא אלמברזאן מן קול אליפז הדא חתי תכון גואבא לאיוב למא תקדם מן אדעאיה באלטאעה וסואלה לרבה אן יתרמה פקאל לה אן כנת צאלחא פמחאל אן יתרמך ואלא פאדכר אלאן מן כאן צאלחא חל בה דלך. תם קאל לה פאן קלת במא דא לקאני אללה תלך אלאסאה קלת לך מן ולאתך וכטאך לאנה מן אלמחאל אן תכון אנת אעדל מן רבך הו קולה האנוש מאלוה יצדק (פ' י"ז) לא ולא אלמלאיכה אלמקרבון כקו' הן בעבדיו לא יאמין (פ' י"ח) פהדא גרץ אליפז פי הדה אלקצה.

8 כמא שאהדנא מעתרצי אלגל וזארעי אלדגל יחצדונה:

חרשי און מן חרש רע בכל עת (משלי ו' י"ד) אל תחרש על רעך רעה (שם ג' כ"ט).

9 מן סכט אללה יבידון ומן רוח גצבה יפנון: 10 או בזאיר אסד וצות שבל ואסנאן צראגמה תניב פיהם:

1 O ואלידאן אלמסתרכיתאן (ועיין רס"ג לישעיה לה ג) | 2 O וטאלמא אלרכבתאן | 3 O ואלאן אדא | 6 B אלדי הו תכלאנך | 7 O אגתיחוא (ועיין רס"ג לשמות ט טו) | 10 (אלאן) כ"י לנא | 15 O שאהדת | 17 כל כ"י בזיאר | 18 B אלצראגמה.

לנחסם ולאמר להם שיסבלו ואתה כאשר נגעה הרעה אליך מה לך להיות רך לבב מדוע לא תנחם את נפשך ולא תאמר לה לסבול ולמה תאמר לא אוכל לעצור מלי (הראב"ע בשם יש אומרים: הנסה הכנסה וטעם דבר בדבר).

5. ביאור: תלאה בדבור לפי מה שאתה אומר כי פחד פחדתי וגו'.

6. ר' יונה בש' לו תרגם הלא יראתך „אלא תקואך" ואמר שזה לאמץ את איוב ולא להרחקה.

7. ביאור: שני הפסוקים האלה ר"ל הלא יראתך זכר נא הם היוצאים גלויים מבין דברי אליפז להיותם תשובה למה שאמר איוב במה שקדם שהוא חשב עצמו ירא ה' ושאל מהאל שימיתהו ועל זה אמר לו אליפז אם צדיק אתה אי אפשר שימיתך ואם לא זכר נא מי היה צדיק בא עליו כזה. ואחר כן אמר לו ואם תאמר בעבור מה הביא האל עלי הרעה הזאת אני אומר לך מפני חטאיך ועונותיך כי זה מן השקר הוא שתהיה אתה צדיק מאלהיך הוא אמרו האנוש מאלוה יצדק הלא גם המלאכים הקדושים לא יזכו כאמרו הן בעבדיו לא יאמין וזה כוונת אליפז במאמר הזה.

8. במשלי ג' כ"ט תרגם ר"ס לא תחרש רעה „לא תתערצן אלשר" וכן שם ו' י"ד „מתערץ אלשר" והוא בנין אחר משרש ערץ בל"ע ואולי צריך לתקן גם כאן מתערצי ושני הבנינים הם פעלים עומדים ור"ס השתמש בהם כעוברים בהוראת הכין וחמם. ומלות עמל ואון תרגם תמיד במלות גל ודגל עיין לקמן ח' ו' ותהלים י' ז' והוראת שתיהן בל"ע שנאה מסתרת או כוונת רעה.

מדפון ליתני כנת כצביאן לם ירו אלנור: 17 הנאך אלטאלמון אנתהו מן אלמעאצי והנאך יסתריח אלתעבון: 18 וגמיע אלאסארי אטמאנו פלם יסמעו צות גלואז: 19 אלצגיר ואלכביר הו הנאך ואלעבד חר מן מולאה: 20 למא דֹא יעטי אלנור ללשאקי ואלחיוה למארי אלנפוס: 21 אלמנתטרי אלמות ולים הו ויחפרון עליה אלמדאפן: 22 אלפרחין פי טרבהם ויסרון אדֹא וגדו אלקבר: 23 לרגל קד אנחגבת אמורה ענה וסיג אלאלאה ענהא דונה:

ואנמא ירגב פי אלחיאה לרגל אלדֹי אמורה ואסבאבה מסתורה מן אלבלא וקד סיג אללה עליה וצאנה מן אלבלא מתֹל הנני שך את דרכך בסירים (הושע ב׳ ח׳.)

24 אנה ענד טעאמי יקבל תנהדי וענד שראבי ינפרג זאירי: 25 ואלדֹי פזעת מנה אתאני ואלדֹי חדרתה חל בי: 26 וכאני לם אסל ולם אקר ולם אסתרח חין חל אלבלא:

הדֹא נדב נדב נפסה עלי מא חל בה ואכתֹר הדֹא אלספר עלי חדֹא אלמדֹהב. וצלת פי אלכלאם כאני ליואפק אלנץ אלמתקדם ממא כאן פיה מן דֹכול אלבלא פי חאל נעמתה. [והדֹא] ומא סוי דֹלך ממא פי אלקצה פהו חשו פי אלכלאם לבעצהם.

ד.

1 פאגאב אליפז אלתימני וקאל: 2 הל אדֹא אמתחנת באמר תעגז ענה חתי תקול חכם אלכלאם מן דֹא יטיקה:

יעני אנך כנת תעלם מא תפעלה באלנאס מן אלתצביר ואלתסליה ענד מא תלחקהם אלשדאיד ואלאן מא לך אנת חין נאלתך אלמציבה קד כעת ולם תעזי נפסך ותצברהא וצרת תקול מא אטיק אחבס כלאמי הו קו׳ ועצור במלין מי יוכל.

B 1 אי: כצביאן | B 2 אלאסרא | O 4 ללשקי | Q 5 ויפתשון | 7 (אמורה) O טריקה | 10 (זאירי) בכל כתבי היד זיארי | 18 בכ״י אלתצבר ואלתסלי.

---

14. פי׳ אשר בנו הרבה מחרבותיה.

17. פי׳ חדלו רגז: כלו מעשות פשעים.

21. פי׳ ויחפרהו ממטמונים: ויחפרו בעבורו הקברים.

23. ביאור: אין תאוה בחיים אלא לאדם אשר דבריו וסבותיו נסתרו מן הרעה וכבר שך האל עליו ושמרו מן הרעה כמו הנני שך את דרכך בסירים. (הראב״ע הזכיר הפי׳ הזה: והגאון ר״ס פי׳ בו להפך ואמר כי ענינו כי אין צורך החיים אלא הגבר אשר דרכו נסתרה).

24. פי׳ כמים: בשתותי מים.

26. ביאור: זה קינה שהוא מקונן על עצמו על מה שבא עליו ורוב זה הספר על זה הדרך, והוספתי בראש הפסוק מלת כאלו למען יהיה מסכים לפסוקים הקודמים לפי מה שיש בהם מהכנס הרעה בתוך שלותו ודבור זה וזולתו ממה שיש בפרשה הם תוספת בדברים (עיין לעיל דף 8 שורה 2. ומלת לבעצהם = לקצתם ר״ל לקצת המפרשים אין לה טעם ואולי הוסיפה סופר מאוחר).

2. ביאור: כלומר אתה היית יודע מה לעשות בבני אדם אם באו עליהם הצרות

4 דלך אליום יכן טלאמא לא ילתמסה אלאלאה מן אלעלו ולא תטהר עליה אלנירה: 5 ויתולאה אלטלאם ואלגבם ותסכן עליה גמאמה ויעתריה מתֿל סמום אלנהאר:

כמרירי יום הו מתֿל וקטב מרירי (דברים ל״ב כ״ד) וריאח אלסמום קד תסמי איצֿא בדלך.

6 ודלך אלליל יאכדה אלאפל לא יגתמע פי איאם אלסנה ופי אחצא אלשהור לא ידכל: 7 כמא כאן דלך אלליל מישומא לא תאתי פיה רנה: 8 יסבונה דאמו דהרהם אלמסתעדון לאתֿארה שגוהם:

אשתקאק לויתן מן קולהם פי אלמשנה לא תעורר אשה לויתה במועד (ירושלמי מועד קטן דף פ׳ ע״ד) והו לוא אלחואיני ותשבהן אחזאנהן.

9 ותטלם כואכב סחרה פירתגי פיה אלנור ולים ולא תרא פיה לוחאת אלפגר: 10 פאנה לו אנגלקת מצאריע אלבטן דוני לכאן אלשקא קד אנחגב עני: 11 ליתני מת פי בטן אמי או חין כרגת מנהא תופית: 12 ומא אלנפע אד תלקתני אלרכבתאן ואד ארצעתני אלתדיאן: 13 ולו אלאן מת לקררת ולו תופית לאסתרחת:

הדא אלקול גרץ אלקצה והו יסאל רבה אלתראמה ויקול קד מאת מן הו אליר מני.

14 מע מלוך אלארץ ווזראהא אלדין עמרו כתירא מן כראבהא: 15 ומע ריסא כאן להם אלדהב ומלאו ביותהם מן אלורק: 16 או כסקט

B 1 דלך אלנהאר | O 2 ויתואלאה | 9 (במועד) בכ״י בשבת | 10 בכ״י אלחואני | O 11 פירגא | 12 (אלשקא) O אלבלא (ועיין בראשית מא נא ישעיה נג יא) | B 14 ואלאן לו מת | O 18 עמרת | O 19 רוסא.

---

4. פי׳ נהרה בלשון מאור והוא השמש.

5. פי׳ יגאלהו מלשון גואל ר״ל יקחוהו להם לגואל או לקרוב והוא הפי׳ שזכרוהו ריק ורמ״ק, והרשב״ץ הזכיר תרגום הגאון ואמר שתרגמו לשון גואל כלומר יהיו גואליו וקרוביו.— ביאור: כמרירי יום הוא כמו וקטב מרירי ורוחות הזלעפות (סמום) יקראו גם כן בשם זה.

7. פי׳ גלמוד בלשון רע מזל וכן לקמן ט״ו ל״ד ול״ג וכן בישעיה מ״ט כ״א.

8. ביאור: לויתן נגזר מאמרם במשנה לא תעורר אשה לויתה במועד (וכן פי׳ ר״ס בפי׳ שבעים מלות סי׳ נ״ד) והוא פאר המקוננות (עיין משלי א ט לוא תרגום לוית אבל למלות ותשבהן אחזאנהן לא ידעתי פשר. ור׳ יונה בסה״ש סוף ערך לוה מזכיר פירוש הגאון ומהללו עד מאוד).

9. פי׳ נשפו שחר והוא אחרית הלילה (עיין ראב״ע) וכן פי׳ עדי נשף לקמן ז׳ ד׳. והרשב״ץ הביא פי׳ הגאון: שלסוף הלילה יש כוכבים מאירים בסוף הלילה ובזה יחשכו.

10. פי׳ אלו נסגרו דלתי בטני בעדי היה העמל נסתר מעיני.

13. ביאור: במאמר הזה הוא כוונת הפרשה והוא שאל מהאל שימיתהו ואומר כבר סתו טובים ממני.

הו רמי לדהרה למא אבצרה פי נפסה מן אלבלאיא ואלאלאם והדֿא ישבה קול ירמיה פי קולה ארור היום אשר ילדתי בו (ירמיה כ׳ י״ד) ומתֿל מא דֿם אליום כדֿאך דֿם אלרגל אלדֿי בשר אבאה (שם ט״ו) לאן בשארתה כאן מאלהא אלי מא נאלה מן אלגמום ואלמצאיב פכאן בשארתה בשארה̈ סו ואנמא אראד עוצֿא מן אלבשארה̈ אן ינעיה לה כקולה אשר לא מותתני מרחם (שם י״ז) פמתֿל הדֿא קאל איוב מסתאנפא ואן כאן מגאזא ואלמגאז אנמא יקאל עלי מא יכון מתֿלה חקיקה̈. מתֿאל דֿלך קולנא ען אלארצֿ ותגל הארץ (תהלים צ״ו י״א) ותשמע הארץ (דברים ל״ב א׳) וען אלסמא שמעו שמים (ישעיה א׳ ב׳) ולסנא נסתעיר אלעין ללסמע ולא אלאדֿן ללרויא פכאן הדֿא אלדעא מן איוב בעד אן ולד מתוהֿמא אסתקבאל אלנהאר פהו יסגע פי חלולה. ואמא קו׳ הרה גבר בלפטֿ אלמצֿי למא כאן פי מעני אלשרט ואלשרט יחסן בעדה אלמצֿי ואלאסתקבאל גמיעא מתֿל אם ישכבו שנים וגו׳ (קהלת ד׳ י״א).

2 פאבתדא איוב וקאל: 3 יביד יום ולדת פיה מן אלדֿכר בפנאי ואלליל אלדֿי קיל פיה קד ולד רגֿל:

ליס מסאלתה רבה אן יפני אלזמאן אלדֿי ולד פיה לאן דֿלך אליום קד תקצֿי ואנמא סאל רבֿה אן ימיתה הו פבמותה יפני דֿכר אליום אלדֿי ולד פיה לאן דֿלך אליום אנֿמא ידֿכר בחיאתה. ודעאה הדֿא הו עלי מא ראה עלי נפסה מן שדה̈ אלאלאם וראי אן אלמות לה אסהל וכקו׳ אלרסול ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (שמות ל״ב ל״ב). ופסֿרת הרה גבר ולאדה̈ איצֿא מן קו׳ ען עזרה אלמראה̈ ותהר את מרים ואת שמי (דה״א ד׳ י״ז) אלדֿי הו במעני ותלד ועלי הדֿא יגֿרי מא קאל פי אלנהאר ואלליל.

---

1. ביאור: דע כי הזמן עצמו או חלק מחלקיו לא תשיגהו קללה או גדוף אך הוא ריב עם זמנו על מה שהראהו בעצמו מן הרעות והיסורין וזה דומה למה שאמר ירמיה ארור היום אשר ילדתי בו. וכאשר קלל ירמיה את היום אשר ילד בו כן קלל את האיש אשר בשר את אביו כי סוף הבשורה היה מה שקרה לו מן הצרות והרעות ואם כן היתה בשורת רעה והוא רוצה כי תחת בשורת לדתו היה לו להשמיע את מותו כאמרו אשר לא מותתני מרחם. וכמו זה דבר איוב בלשון עתיד ואף על פי שהוא לשון העברה וההעברה לא תאמר אלא על מה שיש כמוהו באמת. משל על זה אמרנו על הארץ ותגל הארץ ותשמע הארץ ועל השמים שמעו שמים ואיננו משאילים את העין לשמיעה ולא את האזן לראיה ולפי זה כאשר קלל איוב את יום לידתו אחרי שנולד היה מדמה בנפשו כאלו עתיד היום לבוא ובדברי מליצה הוא מדבר על בואו. אבל אמרו הורה גבר בלשון עבר הוא בענין תנאי ואחר תנאי לשון עבר ולשון עתיד ראויים יחדו כמו אם ישכבו שנים וחם להם. (פי׳ הראב״ע: אף על פי שלא ישיג ליום ברכה או קללה וגו׳ ועיין פי׳ רמ״ק).

2. פי׳ ויען לשון התחלת דבור ועיין ר׳ יונה בסה״ש בש׳ ענה וסוף ש׳ זמר ופי׳ הראב״ע.

3. פי׳ יאבד יאבד מן הזכרון באבדי. — ביאור: איננו שואל מהאל שיאביד הזמן אשר נולד בו כי זה היום כבר כלה אבל שאל מהאל שימית אותו ובמיתתו יאבד זכר היום אשר נולד בו כי היום הזה לא יזכר כי אם בחייו. והתפלל על זה בעבור שראה חזקת היסורין עוברת על נפשו וראה שיותר קל לו המות וכמו שאמר שליח האל ואם אין מחני נא מספרך. ופירשתי הרה גבר גם כן בלשון לידה כאמרו על עזרה האשה ותהר את מרים שהוא בטעם ותלד (עיין בפי׳ הראב״ע והרי״ק). ועל זה הדרך הולך כל מה ששואל על היום ועל הלילה.

גׄברא (?) תׄם קאל בעדה השמר לך פן תכרות ברית (שם ל״ד י״ב) וקאל רק אתם שמרו מן החרם פן תחרימו (יהושע ו׳ י״ג) מענאה השמרו.

7 פלמא כׄרגׄ אלמעאנד מן בין ידי אללה צׄרב אללה איוב בקרח
סו מן קדמה אלי האמתה:

אלפעל מנסוב אלי אללה תע׳ אדׄ לא פאעל סואה.

8 ואכׄדׄ לה כׄזפהׄ יחתך̈ בהא והו גׄאלס עלי אלרמאד: 9 פקאלת
לה זוגׄתה עאדך מתמסך̈ בצחת̈ך אכפר באללה ומת: 10 פקאל להא
אככׄלאם בעץׄ אלגׄאהלאת תתכל̈מין אנקבל אלכׄיר מן רבנ̈א ולא נקבל
אלשר̈ פי גׄמיע הדׄה אלאמור לם יכׄטי איוב ולא בנטקה: 11 ולמא
סמע תׄלאתׄהׄ אצחאב איוב בהדׄה אלבליהׄ אלתי חל̈ת בה אקבל כל
אמר מן מוצׄעה אליפז אלתימני ובלדד אלשוחי וצופר אלנעמתי
ותואעדו אגׄמעון אן יגׄיו יתחז̈נון לה ויעאזונה: 12 פלמא שאלו
עיונהם מן בעיד פלם יתׄבתוה רפעו אצואתהם ובכו וכׄרק כל אמר
ממטרה ורש̈ו אלתראב עלי רוסהם פי אלהוא: 13 וגׄלסו מעה עלי
אלארץׄ סבעהׄ איא̈ם וסבע ליאל ולים מן יכל̈מה בכלמהׄ ממ̈א ראו
אן אלוגׄע קד עטׄם גׄד̈א:

ג.

1 בעד דׄלך פתח איוב פאה ודׄם דהרה:

אעלם אן אלזמאן נפסה לא ילחקה אללען ואלשתם ולא גׄזא מן אגׄזאיה ואנמא

6 O פאתכׄדׄ לה חזפהׄ | 8 B ככׄלאם | 9 B יכׄט | 12 B יגׄו Q יגׄון | 13 O אעינהם | 14 Q עלי אלתראב | 18 (אגזאיה) כ״י אלגׄזאיהׄ.

---

6. ביאור: רצונו לומר שהנסיון לא יפול אלא בהיות הנפש והגוף נמצאים יחד. ושמור כמו השמר כי כן הוא אומר שמר לך את אשר אנכי מצוך ואחר כן אמר השמר לך פן תכרות ואמר רק אתם שמרו מן החרם טעמו השמרו. (וכן פי׳ הרי״ק: השמר פן תדבר בנפשו ודומהו ורק אתם שמרו מן החרם כמו השמרו).

7. ביאור: פעל ויך שב אל האל ית׳ כי אין פועל זולתו (ועיין פי׳ הרי״ק. — והר׳ בחיי מביא פי׳ הגאון באריכות: ומה שכתב ויך את איוב אינו חוזר אל השטן כי בן אדם אין לו רשות בזה והנה הוא חוזר לשם ית׳ ויצא השטן מאת פני ה׳ ויך ה׳ את איוב . . . ומה שלא ביאר ויך ה׳ לפי שאין דרך הכתוב להזכיר השם על הפורענות כי אם בהצלה כענין (מלכים ב׳ ו׳ י״ח) הך נא את הגוי הזה בסנוירים ולא אמר ה׳ הך נא כמו שאמר בהצלה (שם כ׳) ה׳ פקח נא את עיני אלה ויראו).

8. בפירוש שבעים מלות סימן ע׳ כתב ר״ס: להתגרד בו אין מגרדין לא מנעל חדש (וכן בסה״ש לר׳ יונה ערך גרד אין מגרדין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן) והוא בשבת דף קמ״ב ריש ע״ב ושם גרסינן אין מגררין אבל בתוספתא פ׳ ד׳ וכן ברי״ף גרס׳ אין מגרדין.

9. פי׳ ברך אלהים כפור באלהים.

12. פי׳ השמימה באויר (עיין פי׳ ר׳ משה קמחי: למעלה באויר שהוא פני הרקיע).

עריאן כ֗רג֗ת מן בטן אמי ועריאן ארג֗ע אלי אלקבר אללה אעטי ואללה אכ֗ד֗ יכון אסם אללה מבארכא:

שמה אלת֗רי מת֗ל שם פחדו פחד (תהלים י״ד ה׳) ישיר אלי אלאכ֗רה֗ ואיצ֗א כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה שם (קהלת ג׳ י״ז) ישיר בה אלי יום אלקיאמה֗.

22 בעד ג֗מיע הד֗ה אלאמור לם יכ֗טי איוב ולם יקע פי רב֗ה:

ב.

1 פלמא כאן יום ג֗או פיה אוליא אללה פאנתצבו בין ידיה חצ֗ר אלמעאנד מעהם: 2 פקאל אללה לה מן אין תג֗י פאג֗אבה וקאל מן אלטוף פי הד֗א אלבלד ואלסלוך פיה: 3 קאל אללה לה אג֗עלת באלך אלי עבדי איוב אן לים מת֗לה פי הד֗א אלבלד רג֗ל צחיח מסתקים מת֗קי אללה זאיל ען אלשר֗ ועאדה מתמס֗ך בצח֗תה ואסתאד֗נתני בה פי אן אהלכה מג֗אנא:

ותסיתני וסאלתני מת֗ל ויסיתהו לעלות (דה״ב י״ח ב׳).

4 פאג֗אבה וקאל כמא אן עצ֗ו דון עצ֗ו כד֗אך ג֗מיע מא ללמר יג֗עלה דון נפסה:

כשף אללה ללנאס מא כאן פי קלוב אלמעאנדין במסאלתה להם חת֗י קאלו עור בעד עור.

5 לכן מד֗ ידך ואדן בשי מן עט֗מה או מן לחמה אן לם יסתקבלך פיכפר בך: 6 פקאל אללה לה הוד֗א הו פי מראדך אמא ען נפסה פאחתרם:

יעני אן אלמחנה֗ לא תקע אלא ואלנפס מע אלג֗סם מוג֗ודאן. ויכון שמר מת֗ל השמר לאנה יקול שמר לך את אשר אנכי מצוך היום (שמות ל״ד י״א) אלד֗י הו

5 B פי ג֗מיע הד֗ה אלאמור : O בעד הד֗ה אלאמור | B יכ֗ט | 7 B מוסיף בסוף פסוק א׳: פאנתצב בין ידיה ; B פקאל אללה לה מפתתחא . BD פאג֗אבה וקאל לה | 10 D ואסתאד֗נתני פי אהלאכה | 13 OB ג֗מיע מאל אלמר | 17 (בשי) B חסר | 19 B אחתרם.

---

21. ביאור: שמה הוא שאול כמו שם פחדו פחד והוא רומז אל העולם הבא ועוד על כל המעשה שם רומז בו אל יום התחיה (עיין פי׳ ראב״ע ורי״ק).

22. פי׳ ולא נתן תפלה לאלהים: ולא חרף אלהיו.

3. ביאור: ותסיתני שאלת ממני כמו ויסיתהו לעלות.

4. פי׳ כמו שיתן האדם אבר תחת אבר כן יתן כל אשר לו תחת נפשו (ועיין פי׳ הראב״ע: ויש אומר כי מנהג האדם להסתיר עינו בידו אם יפחד ממכה בעבור היותה נכבדת. ופי׳ הרי״ק: כאשר יבוא להכות אדם בראשו יגן בעדו בזרועו). — ביאור: גלה האל לבני אדם מה שהיה בלבות השוטנים על איוב עד שאמרו עור בעד עור.

מאשיתה: 11 לכן מד̈ ידך ואדן אלי שי מן מאלה אן לם יסתקבלך
פיכפר בך: 12 פקאל אללה לה הודא גמיע מא לה פי מראדך עדא
אליה לא תגעל מראדך תֿם כרג אלמעאנד מן בין ידי אללה:

יד מראר מתֿל היד יואב (שמואל ב׳ י״ד י״ט). ואלנהי ען אלסואל פי נפסה לאנ̈ה [לם ירד] אלֿתראמה.

13 פלמ̈א כאן יום בנוה ובנאתה אכלון טעאמא ושארבון כֿמרא
פי מנזל אכֿיהם אלבכר: 14 פאדֿא ברסול קד אקבל אלי איוב פקאל
לה כאנת אלבקר תחרתֿ ואלאתן ראעיה̈ אלי גֿאנבהא:

מתֿל על ידו החזיק עזיאל בן חרהיה (נחמיה ג׳ ח׳).

15 פוקע קום מן שבא פאכֿדֿוהא וקתלו אלגלמאן באלסיף
ותכֿל̈צת אנא וחדי לאכֿברך: 16 בינאה מכֿאטבה חתי קד אקבל אכֿר
פקאל קד וקעת נאר מן אלסמא פאשתעלת פי אלגנם ואלגלמאן
פאכֿלתהם ותכֿל̈צת אנא וחדי לאכֿברך: 17 בינאה מכֿאטבה חתי
אקבל אכֿר פקאל אלכסדאניון צארו תֿלאתֿ פרק פאגארו עלי אלגֿמאל
פאכֿדֿוהא וקתלו אלגלמאן באלסיף ותכֿל̈צת אנא וחדי לאכֿברך:

שלשה ראשים מתֿל שלשה ראשים הראש אחד יפנה וגו׳ (ש״א י״ג י״ז). ויפשטו ונארו מתֿל כי פשטו פלשתים על הארץ (שם כ״ג כ״ז).

18 בינאה מכֿאטבה חתי אקבל אכֿר פקאל בנוך ובנאתך כאנו
אכלין טעאמא ושארבין כֿמרא פי מנזל אכֿיהם אלבכר: 19 פאדֿא בריח
עטֿימה̈ אקבלת מן גֿאנב אלבר̈ פוצלת אלי ארבע זואיא אלבית פוקעת
עלי אלצביאן פקתלתהם ותכֿל̈צת אני וחדי לאכֿברך: 20 פקאם איוב
וכֿרק ממטרה וגֿז̈ מן שער ראסה ווקע עלי אלארץׄ סאגֿדא: 21 פקאל

1 B אלם יסתקבלך | 3 לא תגעל ידך | 5 בכ״י אכתר אמה בשתי תיבות וחסר „לם ירד״ | 6 D ובנוה | B אכלון פיה | 8 D גאנבהן | 10 BD פאכֿדֿוהם | 11 BD חתי אקבל | 13 D אדֿ אקבל | 14 B פגארו | 19 O ושארבין שראבא.

---

11. פירש אם לא על פניך יברכך: אם לא יקדם פניך ויכפור בך. עיין פי׳ ר׳ יוסף קמחי: לפניך היה כופר.

12. ביאור: ידך פי׳ רצונך כמו היד יואב אתך בכל זאת ואסר עליו לבקש נפש איוב כי לא חפץ להמיתו. (ור׳ בחיי הביא מפירוש הגאון: והנה העדה הרעה הזאת שנאוהו שנאה גדולה וקנאו אותו על הצלחתו והשם ית׳ השליט עליו האיש שקראו שטן ונמסר בידו להביאו לידי נסיון בממונו ובגופו ולא להמיתו).

14. ביאור: על ידיהם על צדם כמו על ידו החזיק.

15. פי׳ שבאו אנשים משבא.

17. ביאור: שלשה ראשים כמו שלשה ראשים הראש אחד יפנה וגו׳. ויפשטו כמו כי פשטו פלשתים על הארץ.

ילחק אלחיואן בהא אלאקדאם ואלאנתקאם ואלגראה̈ ואלחקד ואסתיפא אלטואיל. ואמא קו̈ה̈ אלשהוה̈ פבהא ישתאק אלחיואן אלי אלגד̇א ואלי אלתלקיח וסאיר אלדואעי. ותעלם מן ד̇לך אן צפה̈ עדל אלנאטק אן תכון אלקו̈תאן אעני אלגצ̇ב ואלשהוה̈ מד̇ענה̈ ללפכר פאד̇א גלב עליה אחדאהמא כאן ד̇לך גורא וכ̇טא פאן תג̇וז אן תפעל אלמלאיכה̈ אלחסד אלד̇י הו אחד אנואע אלגצ̇ב לזמת תג̇ויז וקוע אנואע אלשהואת מן אלמלאיכה̈ מת̇ל אלאכל ואלשרב ואלנכאח וסאיר אלאמור אלוסכ̇ה̈ אלרד̇לה̈ אלתי קד צאן אללה תע' מלאיכתה ענהא.

7 פקאל אללה לה מפתתחא מן אין תג̇י פאג̇אבה וקאל מן אלטוף פי הד̇א אלבלד ואלסלוך פיה:

יכון אלכ̇טאב לה כאלכ̇טאב אלי אבימלך פי סבב אברהים (בראשית כ׳ ג׳) ו[אלי] בלעם פי סבב ישראל (במדבר כ״ב ט׳). והד̇א אליום מג̇מע ומחצ̇ר משהור ענדהם.

8 פקאל לה אג̇עלת באלך אלי עבדי איוב אד̇ ליס מת̇לה פי אלבלד רג̇ל צחיח מסתקים מת̇קי אללה זאיל ען אלשר̈: 9 פאג̇אבה וקאל אמג̇אנא ית̇קי איוב רב̇ה: 10 אלא אנ̇ך קד חג̇בת ענה וען אלה וען ג̇מיע מא לה וחטתה ובארכת לה פי עמל ידה ואיסר פי אלבלד פי

9 O פי הד̇ה אלארץ̇ | BOG[1] ואלמסיר (ועיין רס״ג לבראשית ו ט, יז א, כד מ וכו׳) | 13 G[1] מתקי מן אללה | 14 G[1] וען אהלה | 15 (וחטתה) G[1] חסר | B פי ג̇מיע עמל ידה.

והשנאה ורדיפת ממון. ובכח התאוה ישתוקק אל המזון ואל המשגל ושאר דברים הצריכים לו. ותדע מזה כי תואר צדקת המדבר הוא שיהיו שני הכחות רצוני לומר הכעס והתאוה משועבדים לשכל ואם גבר עליו אחד מהם יהיה זה עול וחטא. ולפי זה אם תאמר שיתכן שיעשו המלאכים בקנאה שהיא אחד ממיני הכעס מחויב אתה לומר שיתכן היות במלאכים כל מיני התאוות כמו האכילה והשתייה והזווג ושאר דברים המגונים והמכוערים אשר הרחיק מהם האל ית׳ את מלאכיו. (עיין תשובת דונש בן לברט על ר׳ סעדיה סימן ס״ז ופירוש הראב״ע לפסוק זה ופירוש רשב״ץ לאיוב המכונה אוהב משפט. ובספר כד הקמח לר׳ בחיי ערך השגחה מביא פי׳ ר״ס באריכות ובתוך הדברים שהביא ר׳ בחיי נמצאו פרטים שאינם פה בביאור ובתוכם: ומה שהזכיר השטן בפרט מאחר שהיה מכללם וכמותם [שהיו אויבים לאיוב ומקנאים בו] לפי שהאיש ההוא גדול היה מכולם וכולם היו נמשכים אחרי עצתו כדמיון קרח ועדתו. גם ר׳ יונה בשרש בנה תרגם בני האלהים „אוליא אללה" ר״ל חסידי אל).

7. הוסיף בתרגומו מלת „מפתתחא" (= „מסתפתחא") ר״ל ששאלת האל היא להתחלת הדבור ואיננה שאלה לדעת ועיין הוספה כזו בתרגומו לבראשית ג׳ ט׳ וד׳ ט׳ ובמדבר כ״ב ט׳. — ביאור: דבור האל אל השטן היה כדבורו אל אבימלך בגלל אברהם ודבורו אל בלעם בגלל ישראל. והיום ההוא היה יום אסיפה וכניסה ידוע אצלם. (ור׳ בחיי הביא באריכות: ובתוך אותו הקיבוץ ואותו המעמד בא דבור השם לאותו האיש המקטרג הגדול כדי שישמעו השאר ושידעו כי איוב היה צדיק גמור ושיתפרסמו זכיותיו בעמים ושיודע צדקו ביניהם . . . ואע״פ שהאיש המקטרג בעל השנאה והקנאה והכעס לא היה ראוי לדבור השם יתעלה בא אליו לכבוד איוב . . . . כבוא הדבור לאבימלך לכבוד אברהם או ללבן לכבוד יעקב או לבלעם לכבוד ישראל ושאלת השם לאיש המשטין הזה מאין תבוא כשאלת השם לקין אי הבל אחיך או לאדם איכה או לבלעם מי האנשים האלה ורבים כבה ופי׳ משוט בארץ משוט בארץ הזאת).

9. עיין מה שכתב ר״ס בספר אמונות ודעות בסוף מאמר ג׳: . . . היו אומרים עליהם הכופרים כי אינם עובדים אלהיהם כי אם לשמירת תאותם וכאשר ידעת שאמרו על איוב.

צואעד באחצא גמיעהם לאנה כאן יקול לעל קד אכטאו וטענו עלי אללה פי אנפסהם כדא כאן יעמל איוב טול אלזמאן:

וכאן אלקול פי תפסירה אלצאלחה אלואחדה מן גמלה עמל איוב אלצאלח אעני קצה אלקראבין והעלה עולות מספר כולם פנקול אן אלכתאב אנמא אפרדהא ליס לאנהא אפצל חסנאתה ולא לאנהא לם תכן לה צאלחאת סואהא [בל] אלאליק לעלמה במא סידרך בעד דלך פי אלמציבה לאן אלאולאד כאנו מגתמעין כקולה ויהי היום (פסוק י״ג) ובעד דלך ליערפנא אן חאשיה איוב לם תכן [תצם] מן יכטי באלפעל אללהם אלא חאדם או כאטר יכטר עלי באלה פיסתגפר לה איוב באלקראבין כקו׳ וברכו אלהים. ואמא צלאח איוב פלים יחצי ..... פיכון עדד קראבין איוב פי אלסנה ק״ת ראם י׳ רווס פי כל אסבוע ....

6 פלמא כאן יום גאו פיה אוליא אללה פאנתצבו בין ידיה חצר מעאנד איוב מעהם:

פסרת בני האלהים אוליא אללה מתל בנים אתם לה׳ אלהיכם (דברים י״ד א׳) בני בכורי ישראל (שמות ד׳ כ״ב) לא בניו מומם (דברים ל״ב ה׳) פכאנו יגתמעון ללטאעה ואלעבאדה. ופסרת להתיצב פאנתצבו מתל וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה (שמות כ״א י״ד) ומתל ובת איש כהן כי תחל לזנות (ויקרא כ״א ט׳). ואמא אלשטן פאנה עלי אלחקיקה אנסאן מתל ויקם ה׳ שטן לשלמה את הדד האדומי (מ״א י״א י״ד) וכקולה ען יהושע בן יהוצדק והשטן עומד על ימינו לשטנו (זכריה ג׳ א׳) ואלמעאנד פהו רחום בעל טעם ושמשי ספרא (עזרא ד׳ ה׳) כקולה ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על ישבי יהודה וירושלם (שם ד׳ ו׳). וקד תעלם אן ללנפס ג׳ קוי והי קוי אלפכר ואלגצב ואלשהוה. פאמא קוה אלפכר פבהא ימיז אלאנסאן אלצואב מן אלכטא ואלחק מן אלבאטל. ואמא קוה אלגצב פהי אלתי

1 G^1 וטענוא עלי רבהם | 2 O פי קלובהם או פי אנפסהם | (יעמל) B יצנע | 3—10 מכ״י G^1. ובכ״י O בקצור: אלאליק פי דכר הדה אלפצילה דון סאיר פצאילה ליעלמנא אן חאשיה איוב לם תכן תצם מן יכטי באלפעל אללהם אלא חאדם . . . ענה איוב באלקרבאן תם איצא לידכר אגתמאעהם ללכאינה אלתי נאלתהם | 11 G^1 O גא | 12 G^1 אלמעאנד.

5. ביאור: מה שפרט הכתוב מעשה הקרבנות אשר העלה איוב איננו בעבור שזה היה הגדול מכל מעשיו הטובים או שלא היו לו מעשים טובים זולתו אלא בעבור שידע מה שיקרהו בהיות בניו ובנותיו יחדו בבית אחיהם הבכור. ועוד בא ללמדנו כי במסבת איוב לא היה חוטא בפועל כי אם על ידי הרהור או מחשבה שעלו בלב אחד מהם וכפר עליו איוב בקרבן זהו שאמר וברכו אלהים בלבבם. אבל לזכיות איוב אין מספר. ומספר הקרבנות אשר העלה בשנת חמש מאות בחמה עשר בכל שבוע.

6. ביאור: פירשתי בני האלהים חסידי אל כמו בנים אתם לה׳ אלהיכם בני בכורי ישראל לא בניו מומם והיו מתאספים ליראת אל ולעבודתו. ופירשתי להתיצב כאלו אמר ויתיצבו כמו להרגו בערמת כי תחל לזנות (שהוא ספור מעשה לא ספור כוונה). והשטן הוא על דרך האמת בן אדם כמו ויקם ה׳ שטן לשלמה וכאמרו על יהושע בן יהוצדק והשטן עומד על ימינו לשטנו וזה השטן היה רחום בעל טעם ושמשי ספרא כאמרו ובמלכות אחשורש בתחלת מלכותו כתבו שטנה. והנך יודע כי יש לנפש שלשה כחות והם כחות השכל והכעס והתאוה. בכח השכל יכיר האדם בין היושר והשגגה ובין האמת והשקר. ובכח הכעס ישיג בעל החיים האומץ וחזק לב וההתנקמות

ואלמעיל (א׳ כ׳) וגיר דלך. ולים מנהא קול ידל דלאלה ואצ̇חה פלדלך חדפת דכרהא ואסתגני [ען] וצף אלכסר עליה. ואנתהית פיה אלי אלנקל אנ̇ה ליס מן ישראל וכדלך אצחאבה עלי מא קד בי̇נה . . . . ואמ̇א אלעצר כאן פיה איוב ואן כאן אלנץ לם ישרחה פאן אלכבר קד בי̇נה אנ̇ה כאן פי אלדי כאן אבאונא פיה במצר מקימין ואן משה רבנו דו̇ן כתאבה ען רסאלה עז וגל ואכ̇רגה אלי אלאמ̇ה והדא מן אלקול אלחק̇. ומן כ̇אלף עלי הדא קאל אנ̇ה כאן בעד דכ̇ול אלאבא אלי אלשאם פהו אנמא עו̇ל איצ̇א עלי שבה צ̇עאף מת̇ל להם לבדם נתנה הארץ (ט״ו י״ט) רגע ימותון (ל״ד כ׳) ואשבאה דלך ולא חאגה בנא אלי את̇באת כסר אלשבה. וקאל אלכתאב ענה וסר מרע לם ירד בדלך אנ̇ה כאן אולא עלי חאל מעציה ת̇ם אקלע ענהא בל אראד בה אנה זאל מן אלשר̇ ואלגור פי אלעאלם ולם יפעלה מן אלאצל והדא נט̇יר קולה הן יראת ה׳ היא חכמה וסור מרע בינה (כ״ח כ״ח) ואיצ̇א חכם ירא וסר מרע (משלי י״ד ט״ז) ואיצ̇א סור מרע ועשה טוב (תהלים ל״ד ט״ו) ומא אשבהה.

2 פולד לה סבעה̈ בנין ות̇לאת̇ בנאת: 3 וכאנת מאשיתה סבעה̈ אלאף ראס מן אלגנם ות̇לאת̇ה̈ אלאף מן אלגמאל וכ̇מס מאיה̈ זוג מן אלבקר וכ̇מס מאיה̈ אתאן ועבידא כת̇ירא גדא וכאן דלך אלרגל אג̇ל מן גמיע בני קדם:

ואלאקרב פי תצדירה בעדד אלבנין ואלבנאת ואלמלך אלדי מלך למא עלם במא ערצ̇ה מן הלאך מאלה וולדה פתקדם פאעלמנא כת̇רה̈ דלך.

4 וכאנו בנוה ימצ̇ון ויעמלון מג̇לסא כל̇ יום ענד ואחד מנהם פיבעת̇ון וידעון בת̇לאת̇ אכ̇ואתהם ליאכלן וישרבן מעהם: 5 וכאן אד̇א אנתהת איאם אלמג̇אלם יבעת̇ איוב פיטהרהם וידלג באלגדאה̈ יקרב

13 (פולד) G^1 ותואלדוא | 14 G^1 גמל | (זוג) פדאן | O 15 אכבר אהל אלמשרק | 18—17 מכ״י G^1. ובכ״י O: ואלאקרב פי תצדירה . . . . ואלמלך למא עלם . . . . פתקדם באעלאמנא מקדאר דלך | O 19 פי בית רגל מנהם | G^1 20 ויאכלון וישרבון | O 21 איאם אלמגלס | O פיטהרהם או פיעדהם (עיין תרגום רס״ג לישעיה י״ג ג למסתעדי ת׳ למקדשי |

לזכור הראיות האלה או התשובות אשר עליהם. והגעתי בו לדברי הקבלה שאיוב וכן חבריו לא היו מישראל. אבל זמנו של איוב אינו מפורש בכתוב אבל בא בקבלה שהיה בזמן שהיו אבותינו במצרים ושמשה רבינו כתב ספרו על ידי נבואה והוציאו אל האומה וזה דבר אמת. ומי שחולק על זה אמר שאיוב היה אחר שנכנסו אבותינו אל ארץ כנען ולא סמך בזה כי אם על ראיות חלשות כמו להם לבדם נתנה הארץ רגע ימותו והדומה לזה ואין לנו צורך להשיב עליו. והכתוב אמר על איוב וסר מרע איננו רוצה בזה שהיה בתחלה ברע וסר ממנו אלא רצונו לומר שלעולם סר מן הרע ומן העול ולא עשהו כל עיקר וזה דומה לאמרו וסור מרע בינה והדומה לזה.

3. תרגם ועבדה בלשון עבדים ובבראשית כ״ו י״ד תרגמו במלת „חשם״ ר״ל אנשי ביתו.

- ביאור: הקדים לזכור מספר בניו ובנותיו וכל קנינו בעבור שידע מה שיקרהו מאבדן קנינו ובניו והודיענו בתחלת כמה היו.

4. ר׳ יונה בספר השרשים בש׳ איש תרגם: „ענד כל ואחד פי יומה״.

א.

1 כאן רגֿל פי בלד עוץ אסמה איוב וכאן דֿלך אלרגֿל צחיחא מסתקימא מתّקי אללה זאילא ען אלשרّ:

אלחקّ פי קולה ארץ עוץ אן יכון הדֿא אלבלד הו בלד עוץ אבן אכֿי אברהם (בראשית כ״ב כ״א) לוגוה שתי. אלאוّל מנהא לאן כתֿירא מן אלסלף ירוון דֿלך ואיצֿא אן אלאקרב פי אלממאתֿלאת הו הדֿא לאן אליהוא איצֿא יקול פיה הבוזי (ל״א ב׳) וקד נגֿד לנחור אכֿי אברהם אבנא יקאל לה בוז (בראשית שם) כמא אן לה אבנא יסמّי עוץ לקולה פי אלתורה את עוץ בכורו וגו׳. ואיצֿא בלדד השוחי ינסב אלי שוח בן אברהם לקו׳ ותלד לו את זמרן וגו׳ (שם כ״ה ב׳). ואלאקרב פי אליפז אן יכון אבן תימן אבן אליפז בן עשו לקו׳ ויהיו בני אליפז תימן וגו׳ (שם ל״ו י״א) ולדֿלך קאלו אליפז התימני. ויכון צופר הנעמתי מן בעץֿ אלאפראד אלתי לם תשרח. ובעץֿ אלמפסّרין יסמّי ארץ עוץ אלגוטה. פאן כאן לה עלי הדֿא דליל ואלّא פאתרכהא בחאלהא כלמה עבראניה. [ואמّא מן אי אלקבאיל הו פאןّ אלסלף איצֿא ירוון] אנה מן אולאד הדֿא אלרגֿל אלמצדר בה אעני עוץ בן נחור . . . . . . מעמא אנّי אעלם אן כתֿירא מן אלנאס קד כֿאצֿו פיה. מנהם מן גֿעלה מן אלאסראיליה ומנהם מן גֿעלה כהן ואקול אן גֿמיע מא תֿבّתוה מן דליל אנמא הו מתֿל שבה אלקרבן (א׳ ה׳)

B 1 רגל כאן | G^1 2 מתקי מן אללה | O מן אלשר | 3 ביאור פסוק א׳ הוא מכ״י G^1 ובכ״י O נמצא קצור ממנו וזה לשונו: אקרב מא יקאל פי עוץ אן יכון בן אכֿי אברהים וכדֿלך ירוון אכתֿר אלסלף ובעץֿ אלמפסّרין יגֿעלה בלד אלגוטה. ואמّא מן איّ אלקבאיל הו פאןّ אלסלף איצֿא ירוון אנّה מן קבילה הדֿא אלרגֿל אלמסמّי עוץ וידכרון אלסלף איצֿא אןّ עצרה כאן ואבאונא מקימון במצר ומוסי אלרסול הו אלדֿי דוןّ כתאבה ען רסאלה אללה תע׳ ואכֿרגֿה אלי אלאמّה. — וסר מרע לם יזל כדֿלך ומתֿלה סור מרע ועשה טוב חכם ירא וסר מרע.

---

1. ביאור: ארץ עוץ היא ארץ עוץ בן אחי אברהם מכמה טעמים. הראשון הוא שרבים מהקדמונים שנו זה ועוד שהיא הדעת היותר קרובה בזה כי גם אליהוא נאמר עליו הבוזי וכבר נמצא לנחור אחי אברהם בן ששמו בוז כמו שיש לו בן ששמו עוץ. וגם בלדד השוחי נתייחס אל שוח בן אברהם מקטורה. ותקרוב באליפז שהוא בן תימן בן אליפז בן עשו ולפי זה קראוהו התימני. וצופר הנעמתי היה אחד היחידים אשר לא נתפרשו שמותם. ואחד המפרשים יקרא ארץ עוץ בשם גוטה (היא בקעת דמשק) ואם היה לו ראיה על זה מוטב ואם לא הנח המלה העברית כמו שהיא. ועל משפחת איוב אמרו הקדמונים גם כן שהיה מבני עוץ בן נחור אשר קדם זכרו. אבל יש אנשים הרבה שחקרו בזה יש שאמר שהיה מישראל ויש שאמר שכהן היה ואין לו על זה ראיה אלא דברי ספק כמו העולה שהקריב ומעילו והדומה לזה ואינני צריך

אלמקדמאת אגרי כלאמה והו [אן] אבדי מן כל מקאלה מן כלאם איוב ואצחאבה פואסיקא אלתי הי חשו פי אל[קצה] [ונשי אל]מעני אמא בתשביב ואמא בתשייע. ואבין כל גואב מן כל ואחד מנהא . . . . צאחבה אלמתקדם חתי יכון איוב אדא קאל מקאלה מא תם סמע גואב אליפז ענהא לא יגוז אן תכון דעואה פי אלמקאלה אלב' הי דעואה אלאולי אלתי תקדמת לה פי אלמקאלה אלאולי בעינהא לאן תלך אלדעוי כאן קאלהא קבל אן יסמע כלאם אליפז והדה אלתאניה אלתי קאלהא בעד מא סמע גואב אליפז פינבגי אן תכון זיאדה עלי קול אליפז. ונטיר הדא איצא לא יגוז אן יכון אלמעני אלדי ידהב אליה בלדד פי כלאמה הו אלמעני אלדי דהב אליה אליפז פי כלאמה לאן גואב אליפז כאן חדא עלי כלאם איוב אלאול וגואב בלדד יגב אן יכון מואזיא לכלאם איוב אלב' וכדלך סאיר אלמקאלאת עלי הדא אנסקהא. וכדלך אלג' מקאלאת אלתי קאלהא איוב [פא]מסבבא ענה אצחאבה צופר והו אול אלמנקטעין אליפז ובלדד תם קאל אליהוא ד' מקאלאת אוגבת אן אבדי מן כל מקאלה מן כלאם איוב אלג' אלפואסיק הי אלאנראץ ואקאבלהא פסוק או פואסיק מן כלאם אליהוא חתי יכון דלך גואבא תאמא פיכון כלאם אליהוא אלאול גואבא לכלאם איוב אלאול וקולה אלב' גואבא ללתאני וקולה אלג' גואבא ללתאלת ויציר קולה אלד' זיאדה לם ימכן ואחד מן אלד' נפר אלרד עליה. וכדלך אבין מעני אלג'....

וסתרי פי הדא אלכתאב חל משכלאת הדא אלספר וכשף כלאם כל ואחד מן האולא אלנפר חתי יכון בדלך גואבא למן תקדמה וביאן מא יחתאג אלי אסתשהאד מן אללגה במגאז מא או מן אלמעקול בחגה מא או מן נץ אכר מחכם או מן אתאר אלאנביא אלצאדקה וכל דלך באלאכתצאר מן חית לא יטול פיתקל ובאללה אסתעין.

6 (אלתאניה) G[1] אלאתנין. | 17—20 (וסתרי . . . אסתעין) מכ״י Θ והוא קצור המאמר הארוך אשר הקדמתיו מכ״י G[1].

בהרחבה. ואבאר כל מענה אשר לכל אחד מהם כפי מענה חברו הקודם לו ולפי זה כאשר אמר איוב מאמר מה ואחר כן שמע מענה אליפז עליו לא יתכן שתהיה טענתו במאמר השני היא טענתו הראשונה הקודמת לו במאמר הראשון בעצמה כי הטענה הזאת היה אומר אותה קודם ששמע דברי אליפז וצריך שתהיה הטענה השנית אשר אמר אחרי ששמע מענה אליפז תוספת על מאמר אליפז. וכמו זה גם כן לא יתכן שיהיה הענין שנטה אליו בלדד הוא הענין שנטה אליו אליפז כי מענה אליפז היה מול פני דברי איוב הראשונים ומענה בלדד צריך שיהיה כנגד דברי איוב השניים וכן שאר המאמרים אערכם על זה הדרך. וכן בשלשה המאמרים אשר אמר איוב ושתקו ממנו רעיו צופר והוא הראשון אשר שבת מלענות ואליפז ובלדד ואחר כן אמר אליהוא ארבעה מאמרים נתחייבתי לגלות מכל מאמר מדברי איוב שלשה הפסוקים אשר הם הכוונה בו ולשית כנגדם פסוק או פסוקים מדברי אליהוא עד אשר יהיה בזה מענה שלם ויהיה אם כן מאמר אליהוא הראשון מענה למאמר איוב הראשון ומאמרו השני מענה לשני ומאמרו השלישי מענה לשלישי ויהיה מאמרו הרביעי תוספת לא יכול אחד מהארבעה אנשים להשיב עליו. וכן אבאר ענין שלשה [מאמרי האל ית'] . . .

ואתה תראה בספר הזה התרת קושיות זה הספר וגילוי דברי כל אחד מהאנשים האלה עד שיהיה בזה מענה לאשר קדמו וביאור מה שצריך להביא עדות עליו מן הלשון באיזו העברה או מן המושכל באיזו טענה או מן פסוק אחר שהוא ברור בעניננו או מקבלת הנביאים הנאמנת וכל זה בקיצור למען לא יכבד (על הקורא) באריכותו. ומהאל אבקש עזר.

קאל אלמתולי לעבארתה אן וגדת כתירא מן אלאמה ירון הדא אלכתאב בעין מסתגלק צעב [עליהם] אלתפסיר ואלעבארה מן וגוה שתי. אלאול מ[עני] קצה אלשטן מן הו וקולה וכיף גרי מגראה. ואלב׳ אילאם איוב אלנבי מע אלשהאדה לה אנה תם וישר. ואלג׳ כיף גרי אלנטר בין איוב ואצחאבה ואליהוא ומא כאן ידעיה כל ואחד מנהם וכיף כאן גואב בעצהם לבעץ ומעארצה בעצהם לבעץ. ואלד׳ תחציל אלאיאת אעני אלפואסיק אלתי הי גרץ כל מקאלה באנה קד כפית עלי כתיר מן אלנ[אס] באכתאר אלכלאם ואטנאב[ה] חתי נשי אלכלאם אלמעתרץ מן תשביב ותשייע וחשא אלכלאם אלדי הו [גרץ] אלקצה. ואל[ה׳ אלפואיד] אלמנטויה פי דרג כלאם אללה תבארך [ותעאלי] מא הי ומא וצלה(?). קד [חאר בה] אלנאס חתי נסב כתיר מנהם אלי פנון כתירה מן אלכטא וכאד הדא אלכתאב מן חית קצד אלחכים בה אסתצלאח עבאדה אן ינקלב פיציר להם אסתפסארא. וענת לדלך פאלזמת נפסי עבארה הדא אלכתאב עלי אלאצול אלג׳ אלתי בהא יעבר אלמעברון גמיע כתב אללה והו אלמגרוס פי חגה אלעקל [ו]אלמסתעמל פי לגה אלקום אלדין פי מא בינהם [כתב] אלכתאב ואלאסבאב אלתי אתארהם מתצמנאת ען קדמאיהם ען אנביא אללה גל ועז אלרתב אלאול מנהא אולא ואלתאני תאניא ואקול אן אלאקדם פי כל תפסיר הו אלמשהור מן אלפאט אלכתאב אלמפסר אללהם אלא אן יחאל ענד אלעקל דלך אלמשהור או תפסדה אלאתאר. פאן אלמרתב בעד דלך [הו] אלמגאז ואלמסתעמל בין אלאמה פינבני ללמעבר אן יכרג אליה בעץ אלפאט דלך אלמעני אלדי אחאל הדאן אלאמראן או אחדהמא משהורה ויכון אכראגה אלי אלמגאז באנצאף מן חית יגוזה אלקום לא מן חית ימנעונה וכמא כנת חכית בל שרחת פי צדר תפסיר אלתורה. פעלי הדה

7, 1—8, 16 (קאל אלמתולי . . . . מעני אלג׳) חסר O. | 19 (משהורה) G[1] משהורא. | (יגוזה) G[1] יגדה.

אמר המתעסק בבאורו. מצאתי רבים מן האומה רואים את הספר הזה בעין סתומה וקשה עליהם הפירוש והביאור מפנים שונים. האחד ענין ספור השטן מי הוא ומה אמר ואיך היה דרכו. והב׳ שהביא האל יסורים על איוב אף על פי שהעיד עליו שהוא תם וישר. והג׳ איך התוכחו איוב ורעיו ואליהוא ומה היתה דעת כל אחד מהם ואיך היה מענה קצתם לקצתם ותשובת קצתם על קצתם. והד׳ באור ענין האותיות רצוני לומר הפסוקים אשר הם כוונת כל מאמר באשר הם נעלמים מרוב בני אדם ברבוי הדברים והארכתם עד שכסו הדברים הבאים במקרה על ידי יפוי והרחבת ומלוי את הדברים אשר הם כוונת הפרשה. והה׳ מה המה התועלות הנכללות בתוך דברי האל יתברך ויתעלה. וכבר [נבוכו בזה] האנשים עד אשר הגיעו רבים מהם אל מינים הרבה מהשגגות וכמעט נהפך זה הספר אשר כוון החכם לתקן בו עבדיו ויהי להם למשחית. וכאשר נפעמתי לזה חייבתי נפשי לבאר זה הספר כפי שלשה העקרים אשר בהם יבארו המבארים כל ספרי האל והם הנטוע בטענת השכל ושמוש לשון העם אשר ביניהם נכתב הספר והמעתיקים אשר קבלותיהם נתאמתו להם מקדמוניהם בשם נביאי האל ית׳ וית׳ ואבארהו על פי המדרגות האלה ראשון ראשון ושני שני. ואומר שהמדרגה הראשונה בכל פירוש הוא המפורסם ממלות הספר המפורש רק אם יבוטל המפורסם הזה אצל השכל או תכחישהו הקבלה. והמדרגה שאחר זה הוא העברת לשון הנהגת באומה וצריך המבאר להוציא אליה קצת מלות אותו הענין אשר מפורסמו בטל בשני הדברים הנזכרים (ר״ל השכל והקבלה) או באחד מהם ותהיה הוצאתו אל ההעברה ביושר כפי מה שהוא אפשר בלשון העם לא כפי מה שהוא נמנע אצלם כמו שספרתי זה אף ביארתיו בהקדמת פי׳ התורה. ועל פי ההקדמות האלה אנהג בדברי הספר והוא שאגלה מכל מאמר מדברי איוב וחבריו פסוקים שהם תוספת בפרשה וכסו את הענין אם ביפוי דברים או

ובלוי אמתחנה בה פצבר עליה והו אעטמהא תואבא קאל פיה להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים. וסאשרח הדׄה אלמעאני פי וסט אלכתאב שרחא בלינא ואנׄמא קדמת האהנא דׄכרהא פקט. והדׄא מא אוגבה אלפכר אלצחיח ואלדליל אלצריח ולדׄלך וגׄב אללה תעאלי איוב בקולה [האף תפר משפטי] ווגׄב אליפז ובלדד וצופר איצׄא עלי מא [קאלה בקולה: לאליפז חרה אפי] בך ובשני רעיך כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב ולם ילם אליהוא בל אכׄרג כלאמה לאיוב מכׄרג קולה פכאן דׄלך תצדיקא לה ואיצׄא לאן אליהוא קדׄם פי כלאמה אנה ירדׄ עלי אלקום אגמעין בקולה לאיוב אני אשיבך מלין ואת רעיך עמך פקאל ד׳ מקאלאת ולם ימכן ואחד מנהם אן ירדׄ עלי גואבה פכׄרג אלקול כמא אראדה.

פכתב אלחכים גׄל גלאלה לנא אכׄבארהם וגעלהא [לנא] מתׄאלאת לנעתבר בהא וננצלח ללטאעה חתי אן אלאלאם ואלמצאיב אדׄא חלׄת בנא נעלם אנׄהא לא תעדו אחדי [אל]מנזלתין אמׄא עלי דׄנוב סלפת מנׄא פתסמׄי עקובה פינבגי לנא אן נפחץ ענהא ונצלח אעמאלנא ונזיל וגה אלתקציר ענהא וכקולה נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה׳ ואמׄא אן תכון מחנה מן אלחכים לנצבר עליהא פיתׄיבנא עלי דׄלך ולא ננסב פי אלחאלין גמיעא אלכׄאלק עז וגל אלי שי מן אלגור בל נתחקׄק מא וצף [בה נפסה] פי כתאבה ה׳ צדיק בקרבה לא יעשה עולה ולדׄלך לקב הדׄא אלכתאב בכׄתאב אלתעדיל.

2 (הדׄה אלמעאני) G[3] הדׄא אלמעני. | (ואנׄמא . . . פקט) O חסר. | 3 והדׄא . . . איוב) G[1] פהדׄא . . . . מן גהאת אלאולׄ והו אלמקים באלואגב לאן אלפכר אלצחיח ידלׄ עלי דׄלך וסימׄא . . . אלנאטקין מן אלאכתדא אנׄמא הו לימתחנון ואיצׄא אן אללה תבארך ותעאלי וגׄב איוב. G[3] פהדׄא הו אלקול . . . . אלמקדׄמה באלואגב לאן אלפכר אלצחיח ידלׄ . . . . ללנאטקין מן אלאבתדא הו לימתחנון ואיצׄא . . . . וגׄב איוב. | 7 (ואיצׄא לאן) O ואלאן. — (בקולה) G[3] כמא קאל. | 8 (מנהם) G[3] G[1] מן אלד׳. | 9 (עלי גואבה) G[3] G[1] עליה גואבא. | 14 (עלי דׄלך ולא ננסב) G[1] ולדׄלך אדׄא [קד] פחצנא ולם נגד שיא ממׄא יוגב תק . . . בה עלמנא אנׄה מבתדא בה וסמׄינאה מחנה ויגבׄהנא עליהא בקול אלכתאב אשרי כל חוכי לו ולא ננסב.

הגדולה שבהן בענין גמול אמר בה (ל״ג ל׳) להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים. ועוד אבאר אלה הענינים בתוך הספר ביאור ברור ולא הקדמתי הנה אלא זכרם בלבד. וזה הוא מה שנתחייב מצד המחשבה הנכונה והראיה הברורה ובעבור זה חייב האל ית׳ את איוב באמרו האף תפר משפטי (מ׳ ח׳) וחייב את אליפז ובלדד וצופר גם כן כפי מה שאמר במאמרו לאליפז (מ״ב ז׳) חרה אפי בך ובשני רעיך וגו׳ ולא הוכיח האל את אליהוא אבל הוציא דבריו אל איוב בדרך דברי אליהוא והיה זה להצדיקו. ועוד בעבור שאליהוא הקדים בדבריו שהוא ישיב לאנשים כלם כאמרו לאיוב (ל״ה ד׳) אני אשיבך מלים ואת רעיך עמך ואמר ארבעה מאמרים ואף אחד מהם לא היה יכול להשיב על תשובתו ואם כן יצא הדבר כחפצו.

והחכם יתעלה כתב לנו הגדותם ושם אותם לנו למשל למען נקח מהם מוסר ונתקן עצמנו ליראה עד אשר נדע בבוא עלינו היסורים והצרות שאינם יוצאים משתי המעלות וזה שבאים בעבור עונות שקדמו ממנו ונקראים עונש וצריכים אנחנו לחפש אחריהם ולהשיב את מעשינו למען נסיר ממנו ההתרפות כאמרו נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה׳ (איכה ג׳ מ׳) או שהם בחינה מהחכם יתעלה למען נסבול אותם והוא יגמול לנו על זה. ואין אנחנו מיחסים אל הבורא ית׳ בשני הענינים האלה דבר מן העולה אבל נתאמת מה שתאר הוא בעצמו בספרו (צפניה ג׳ ה׳) ה׳ צדיק בקרבה לא יעשה עולה ובעבור זה קראתי שם הספר הזה ספר הצדוק.

עבדה ועלי אנה לא דנב לה [י]פעל דלך כמא שא אד הו מאלכה ולא יסמי דלך גורא כמא אפצח בדלך פי קולה הן יחתף מי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה ואלדי דעאה אלי הדא אלקול הו משאהדתה נפסה צאלחא וקד חלת בה תלך אלאלאם. ובעכס הדא כאן יגוז אן ינעם עלי אלעבד אלכאפר ותכון אלעלה פי הדא איצא משיתה כקולה ישליו אהלים לשודדים. וכאן אליפז ובלדד וצופר אגמעין יקולון לא יולם אללה אלא כאפרא והו אלגאחד עבאדתה או פאסקא והו אלמרתכב אלכבאיר אלתי ענה נהי או מדנבא והו פאעל אלצגאיר פמן דלך קול אליפז זכר נא מי הוא נקי אבד וגו׳ כאשר ראיתי חרשי וגו׳ מנשמת אלוה יאבדו וגו׳ וקול בלדד היגאה גמא בלי בצה וגו׳ עודנו באבו לא יקטף וגו׳ כן ארחות כל שוכחי אל וגו׳ וקול צופר ועיני רשעים תכלינה וגו׳. ואמא אן יולם אללה תע׳ עבדא צאלחא פלם יכן ואחד מנהם יגיז דלך עלי וגה [מן] אלוגוה פכאן כלהם יקולון לאיוב לולא אן לך דנובא סלפת לם יחל אללה בך הדה אלמצאיב כמא קאל לה הלא רעתך רבה וגו׳ כי תחבל אחיך חנם וגו׳ לא מים עיף תשקה וגו׳ על כן סביבותיך פחים וגו׳ או חשך לא תראה וגו׳ ואמתאל דלך כתיר. ואלדי חמלהם עלי הדא הו אן עקולהם חכמת באן אלבארי תקדסת אסמאוה עדל לא יגור תם שאהדוא איוב מולמא פקאלוא מא הדא אלא ען אסתחקאק דנב סבק מנה. ופי וקתנא הדא מן יקול בהדה אלמקאלאת וירי בהדה אלמדאהב ולפי ענהם גמיע[א] אלקול אלמרתצא והו אלקול אלתאלת קול אלידוא אן אללה תבארך ותעאלי קד יוצל עבדה אלי נעימה באחד תלאתה אסבאב אלאול בתובה בעד דנב תקדמהא קאל פיה להסיר אדם מעשה וגו׳ יחשך נפשו מני שחת וגו׳ ואלתאני בחסנאת תכון ללעבד ואן קלת קאל פיהא אם יש עליו מלאך מליץ וגו׳ תם קאל פיה פדה נפשו מני שחת וחיתו באור תראה ואלתאלת במחן

1 (יפעל דלך) G[3] יפעל בה הדא. | 2 (בדלך פי קולה) G[3] פי אקואלה אד קיל. | 14 (דלך) G[3] הדא. | 15 (שאהדוא) O ישאהדו. | 16 (דנב) G[3] אלדנב. | (אלמקאלאת) G[3] אלמקאלה. | (ירי בהדה אלמדאהב) G[3] חסר. | 17 (גמיעא) G[3] וען איוב.

הן יחתף מי ישיבנו מי יאמר אליו מה תעשה (ט׳ י״ב). ומה שהביאו אל מאמר זה הוא ראותו את עצמו צדיק ובכל זאת באו עליו אלה היסורים. ובהפך זה יתכן לפי דעתו שהאל ייטיב לאדם כופר ועלת זה גם כן רצונו כמאמרו (י״ב ו׳) ישליו אוהלים לשודדים. אך אליפז ובלדד וצופר כולם היו אומרים לא ייסר האל אלא הכופר והוא המכחש בעבודתו או הרשע והוא העובר על החמורות אשר נזהר מהם או החוטא והוא העובר עברות קלות ומזה מאמר אליפז זכר נא מי הוא נקי אבד וגו׳ כאשר ראיתי וגו׳ מנשמת אלוה וגו׳ (ד׳ ז׳) ומאמר בלדד היגאה גמא בלי בצה וגו׳ עודנו באבו וגו׳ כן ארחות וגו׳ (ח׳ י״א) ומאמר צופר ועיני רשעים תכלינה וגו׳ (י״א כ׳). אבל לא היה אחד מהם אומר שיתכן על אופן מן האופנים שייסר האל יתברך עבד צדיק והיו כלם אומרים לאיוב לולא שהיו לך עונות שקדמו לא היה האל מביא עליך הצרות האלה כאשר אמר לו אליפז (כ״ב ה׳ - י״א) הלא רעתך רבה וגו׳ כי תחבל וגו׳ על כן סביבותיך פחים וגו׳ או חשך וגו׳ ומה שדומה לזה הרבה. ומה שהביאם לזה הוא שבשכליהם דנו שהבורא יתקדשו שמותיו צדיק ולא יעול ואחר כן ראו איוב ביסורים ואמרו אין זה כי אם בעבור שהוא ראוי לזה מפני עון שעשה קודם זה. ובזמננו זה יש מי שאומרים מאמרים כאלה וחושבים כדעות אלה ונעלם מכלם המאמר הנרצה והוא המאמר השלישי אשר אמר אליהוא שהאל ית׳ ית׳ פעמים יגיע עבדו אל טובתו באחת משלש הסבות. הראשונה בתשובה שעשה אחר עון שקדם לה אמר בה (ל״ג י״ז) להסיר אדם מעשה וגו׳ יחשך נפשו וגו׳ והשנית בזכיות שתהיינה לעבד אף על פי שהן מעטות ובהן אמר (ל״ג כ״ג) אם יש עליו מלאך מליץ וגו׳ אחר כן אמר בו פדה נפשו מני שחת וחיתו באור תראה והשלישית בבחינה ונסיון אשר בחנו בו האל והוא סבל אותו והיא

יטהר אן אלאב קד יזרע ולדה אלשרבאת אלמרה ואלאדויה אלכריהה ליזיל ענה אמראצה ויסתצלחה מן כיפיאת מזאגה. ופי הדא אלתמתיל יקול תעאלי וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלהיך מיסרך וקד יפעל אלחכים מן אלנאס דלך. ואלמנזלה אלג׳ חאל אלבלוי ואלמחנה והו אדא ערף תעאלי מן עבדה אלצאלח אנה יצבר עלי אלם יוצלה אליה ויתבת עלי חאל צלאחה אהלה בה ליתיבה וינעם עליה ען צברה. והדא אלצרב איצא נוד ואחסאן אד יוצל אלעבד אלי נעים דאים כקולה אשרי הגבר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו להשקיט לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת. והדא אלאלם קד יכון פי אלמאל או פי אלגסם או פי אלנפס. פדון לנא תעאלי כבר בעץ אלצאלחין אלדי אמתחנה פצבר עלי אלמחנה פשכר לה ותצמן לה פי אלאכרה אלנעים אלדאים ועגל לה פי אלדניא מא בה איד מא ירגא מנה פי דלך והו איוב אלנבי עליה אלסלאם.

תם לעלמה גל גלאלה אן אלכואטר אלווארדה עלי אבואל אלנאס ענד חלול אלאלאם עלי ד׳ צרוב עלי טול אלזמאן כמא כטרת חיניד פי עצר איוב אוגב אתבאת דלך לנא לנעתבר בה ונאכד באלראי אלמרצי מנהא ונגעלה ואגבא ונצרף מא סוי דלך. פאתבת לנא כבר מצאיב איוב ומא אמתחנה בה וכלאמה וכלאם אצחאבה ומא אדעאה כל ואחד מנהם ומרד אליהוא עליהם קצד אן יכשף בדלך מא פי קלוב אלנאס ענד קלה אלצבר עלי אלמחנה. פאמא [נסב] אלבארי אלי שי מן אלגור פלם ידעי ואחד מן האולא אלה׳ נפר שיא מנה [פהם] נאפיון ענה תע׳ גמיע אנואעה פמן קול איוב אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש עם אל וקול אליפז האנוש מאלוה יצדק וקול בלדד האל יעוות משפט ואם שדי יעות צדק וקול צופר [כי הוא ידע מתי שוא] וסאיר אלקצה וקול אליהוא לכן אנשי לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע וגו׳. ולכן כלפהם אנמא וקע פי אלג׳ אלארא אלאכר פכאן איוב יקול יגוז אן יולם אלחכים

יתברך (דברים ח׳ ה׳) וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר וגו׳ ולפעמים יעשה כן החכם מבני אדם. והמעלה השלישית ענין הנסיון והבחינה והוא כאשר ידע יתברך על עבדו הצדיק שהוא יהיה סובל את היסורים אשר יגיעם אליו ועומד על ענין צדקתו אז יביא עליו את היסורים למען יגמול עליו וייטיב לו בעבור סבלו אותם. והמין הזה מן היסורים ג״כ חסד וחטבה כי הוא יגיע את העבד אל טובה קיימת כמאמרו אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וגו׳ (תהלים צ״ד י״ב וי״ג). והיסורים האלה יהיו או בממון או בגוף או בנפש. והאל יתברך הכתיב לנו נסיון אחד הצדיקים אשר נסה אותו והוא סבל את הנסיון והאל גמל עליו והבטיחו לתת לו בעולם הבא הטובה הקימת ומהר לתת לו בעולם הזה מה שיחזקהו בתקותו ממנו בזה והוא איוב הנביא עליו השלום.

ואחר כן בעבור שידע יתברך שהמחשבות העולות בהמשך הזמנים בלבות בני אדם בבוא היסורים הם על ארבעה מינים כאשר עלו אז בזמן איוב צוה לכתוב לנו זה למען נקח בו מוסר ונחזיק בדעת הנרצית בין המחשבות ההן ונשימנה לחובה עלינו ונסיר מה שזולתה. והכתיב לנו הגדת צרות איוב ומה שבחנו בו האל ודבריו ודברי רעיו ומה שאמר כל אחד מהם ומה שהשיב עליהם אליהוא וכוון לגלות לנו בזה מה שיש בלבות בני אדם אם ימעט סבלם את הנסיון. אבל אין אחד מחמשת האנשים האלה יאמר מאומה שייחס בו אל הבורא דבר מן העולה כי הם מרחיקים ממנו יתעלה כל מיני העולה. איוב אמר אמנם ידעתי כי כן ומה יצדק אנוש עם אל (ט׳ ב׳) ואליפז אמר האנוש מאלוה יצדק (ד׳ י״ז) ובלדד אמר האל יעות משפט (ח׳ ג׳) וצופר הנעמתי אמר (י״א י״א) כי הוא ידע מתי שוא ושאר הפרשה ואליהוא אמר חלילה לאל מרשע (ל״ד י׳). אולם לא נפלה מחלוקתם כי אם על שלש הדעות האחרות והיה איוב אומר יתכן שייסר החכם את עבדו אף על פי שאין בו עון ויעשה זה כרצונו כי הוא קונהו וזה לא יקרא בשם עולה כאשר אמר זה במאמר ברור

מלאה הארץ חקיך למדני פדלך מא יערף מן באב אלכבר אלצאדק ואלגמיע יסמיאן חסד. חתי אן אלוצול אלי תסביחה ותמגידה וחמדה עלי מא אבתדי ושכרה עלי מא אחסן יסמי אלגמיע חסד לקולה יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ואיגאדה אלאלאם ואלאמראץ ואלמצאר פי אלעאלם איצא גוד ומצלחה ללנאס ליפרקון עקאבה ויתקון נקמתה כקולה והאלהים עשה שייראו מלפניו פאחסהם אללה תעאלי באלאלאם חתי אדא נגאהם מנהא פלה אלגוד ואלפצל ופיה יקול אלנבי כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה. וכאלקול פי אלאלאם אלמחסוסה גיר אלואצלה אלי אלגסם כדאך אלקול פי אלואצל אליה לא יפעל אלבארי דלך בעבדה אלא לצלאחה לה ואחסאן והו חיניד ינזל ג' מנאזל. אלמנזלה אלאולי חאל אלתאדיב ואלתפהים פאנהמא ואן כאנא אלמאן ללנאפקין באלתעב ואלזעב ואסתעמאל אלפכר פאן דלך צלאח להם ופי דלך יקול אלכתאב מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו. ואנמא מתל דלך באלאב אלדי יודב ולדה באלזגר ואלצרב וכתיר מן אלאלאם לאסתצלאחה ללטאעה וללחכמה כקולה פי מא בעדה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה. וכדלך יכרג אלשאהד אן אלחכים [יתעב] נפסה באלסהר ואלכד פי קראה אלכתב ובאסתעמאל אלנואטר ואלתמייז פי אלוקוף עלי דלך ולא יכון שי מנה מנכרא וכמא קאל אלנבי מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים. ואלמנזלה אלב' חאל אלעקובה ודלך אדא אגני אלעבד גנאיה יסתחק בהא אלעקובה כאן מן גוד אלרחים עז וגל ונטרה לעבדה אן יסבב לה אלמא מן אלאלאם ידהב בה ענה סיאתה או בעצהא וחיניד יכון דלך אלאלם מסמי תמחיצא והו ועלי אנה עקובה פמענאה מע[ני] אלפצל אד הו יזגר אלעבד מן אלמעאודה ויצרף ענה מא סלף ופיה יקול ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו. ואלשאהד

10 (ללנאפקין) O אלנאפקין. | 12 (באלאב) O באלאדב. | וכתיר O וכתירא.

חסד. ואפילו התגעה אל שבותו והלולו ופאורו על מה שגמל עלינו והתודאה לו על מה שהטיב לנו הכל יקרא בשם חסד לאמרו (שם ק"ז ח') יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. והמצאתו את היסורים והחליים והחזקים בעולם גם כן טובה ותקון לבני אדם למען יפחדו מענשו וייראו מנקמתו כמאמרו (קהלת ג' י"ד) והאלהים עשה שייראו מלפניו והאל יתברך עשה שירגישו את היסורים עד שאם יצילם מהם יהיה זה מטובתו וחסדו ובזה אמר הנביא (תהלים פ"ו י"ג) כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה. וכמאמר ביסורים המוחשים ובלתי נוגעים אל הגוף כן המאמר במה שנוגע אל הגוף לא יעשהו הבורא בעבדו כי אם לתקון לו ולהטבה. וההטבה הזאת באה בשלש מעלות. המעלה הראשונה ענין המוסר והלמוד ואף על פי ששניהם יסורים למדברים ביגיעה וטורח ושמוש הרעיון בכל זאת תקון הוא להם ובו יאמר הכתוב (משלי ג' י"א) מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו ודמהו לאב אשר ייסר את בנו בגערה ותכאה והרבה מן היסורים לתקנו אל היראה והחכמה כאמרו אחר זה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה. וכן נודע לנו מראות העין שהחכם ייגע את נפשו בנדידת שנה מעיניו ובעמלו לקרוא בספרים ובשמוש העיון והבחינה למען יעמוד על זה ואין דבר שיקוץ בו וכמו שאמר הנביא (ישעיה נ"ג י"א) מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים. והמעלה השנית ענין העונש וזה כאשר חטא העבד חטא שיתחייב בו עונש היה מטובת הרחום יתעלה ויתברך ומהשגחתו על עבדו שיסבב לו דבר מן היסורים אשר בו יסלק ממנו רעתו או מקצתה ואז יהיה היסור הזה נקרא בשם נקוי ואף על פי שהוא עונש אין ענינו אלא ענין החסד כי הוא יגער באדם שלא יחטא שנית ויסיר ממנו מה שעבר ובו אמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו (תהלים פ"ט ל"ג ול"ד). ובעינינו נראה שהאב יגמיא את בנו המשקים המרים וסמי רפואה הנמאסים להסיר ממנו חליו ולתקן איכות מזגו. ובדמיון הזה הוא אומר

שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם לאן אלחאסה̈ ואן שאהדת אלסמא ואלארץ̇ כאנ̇המא ען קרב פי אלעין̇ פאלעקל ידל̈ עלי אן בינהמא אלבעד אלכת̇יר. פאמא אלממתחנון ואלמעתברון פאנהם זעמוא אן אקרב ג̇ז מן אג̇זא אלפלך מן אלארץ̇ יכון אכת̇ר מן י״ו צ̇עף מן ג̇מלה̈ קטר אלארץ̇ אלד̇י הו אלכ̇ט אלקאטע לד̇אירתהא בנצפין ואמא אכ̇ר אלאג̇זא ממא תקע עליה אלחאסה̈ מן אלפלך פאנ̇ה יג̇אוז עדד אלאלוף אלכת̇ירה̈ עלי הד̇א אלמקדאר אלמד̇כור. פקול אלחכים תבארך ותעאלי אן סבילה פי אלג̇וד ואלכרם אעלי ואשמך̇ מן פצ̇ל אלכ̇לק ואחסאנהם בעלו̇ אלסמאואת פוק אלארץ̇ לא אנה קד אנתהי בבלוגה אלי הד̇א אלחד̈ בל אנמא מת̇לה בהד̇א אד̇ כאנת חאסתהם לא תבלג̇ עלו̇א אכת̇ר מן ד̇לך. ומת̇לה איצ̇א קולה תעאלי כי כגבוה שמים על הארץ וגו׳ כרחוק מזרח ממערב וגו׳. וממא יבי̇ן ען ד̇לך באוצ̇ח אלביאן קול אלנבי כי גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך אעלמנא אן אחסאן אלבארי וג̇ודה אעלי מן אלסמאואת קדרא וארפע מן אלשואהק במא לא ידרך ולא ילחק. פסבחאן אלקאדר עלי אלכל מן לא מרד לאמרה וג̇ודה ופצ̇לה אשמך̇ מן אלאפלאך ואוסע מן אלעאלם ולא נ̇איה̈ לה.

וממא וצ̇ח אן איג̇אדה אלכ̇לק בעד מא לם יכן הו אלפצ̇ל אלאעט̇ם אד̇ כ̇לק אלעאלם באסרה ואסכנה אלנאטקין לינפעהם ופיה קאל אלנבי כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. וכד̇לך אחיאה להם וסאיר תדבירה אלחסן אלד̇י בה דב̇רהם וסאר בהם פהו אג̇מע פצ̇ל ואחסאן כמא קאל אלנבי חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי. וכד̇לך מא אמרהם [בה] ונהאהם ענה באלתחסין פי עקולהם ואלתקביח או ב[אלסמ]ע ואלכ̇בר פכל ד̇לך איצ̇א פצ̇ל ואחסאן כקולה אוהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ פהד̇א מא תשהד בה אלעקול ת̇ם קאל חסדך ה׳

15 (וצ̇ח) O נצף. | 19 (וכד̇לך) O ולד̇לך.

שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם (שם נ״ח ט׳) כי אף על פי שהחוש רואה את השמים ואת הארץ כאלו שניהם קרובים זה לזה בכל זאת יורה השכל שיש ביניהם מרחק רב הלא בעלי הנסיון והחשבון אמרו כי החלק מחלקי הגלגל היותר קרוב אל הארץ הוא יותר מאחד על ששה עשר מקוטר הארץ אשר הוא הקו התותך סבובה לשני חצאים אבל האחרון מחלקי הגלגל אשר יפול עליו החוש עובר במספר אלפים רבים על זה השיעור הנזכר. ולפי זה מאמר החכם ית׳ ויתי׳ שדרכו בחסד ובנדיבות נעלה וגבוה מחסד בני האדם והטבתם כגובה השמים על הארץ איננו רוצה שחסדו כלה בהגיעו אל הגבול הזה רק דמהו לגבול זה בעבור שהושם אינו מגיע לגובה רב ממנו. וכמוהו גם כן (תהלים ק״ג י״א וי״ב) מאמרו יתברך כי כגבוה שמים על הארץ וגו׳ כרחוק מזרח ממערב וגו׳. וממה שיבאר זה בביאור ברור הוא מאמר הנביא (שם ק״ח ה׳) כי גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך הודיענו שטובת הבורא וחסדו רמים מהשמים בשעור וגבוהים מהשחקים במה שאי אפשר להגיע אליו ולהשיגו. ושבח לאל היכול על כל ואשר אין חקר לדברו ואשר טובו וחסדו גבוהים מהגלגלים ורחבים מן העולם ואין להם תכלית.

וממה שנתברר הוא שהמצאתו את הנבראים אחר שלא היו הוא הגדול בחסדיו כי ברא את העולם בכללו והושיב בו את המדברים להועיל להם ובזה אמר הנביא (שם פ״ט ג׳) כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. וכן החיותו אותם ושאר הנהגתו הטובה אשר הנהיגם בה ונהל אותם זה כלו חסד והטבה כאשר אמר הנביא חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי (איוב י׳ י״ב). וכן מה שצוה אותם בו והזהירם ממנו באשר נתן בשכלם דעת הטוב והמגונה או בשמע והגדה כל זה גם כן חסד והטבה כמאמרו (תהלים ל״ג ה׳) אהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ זה מה שיעיד עליו השכל ואחר כן אמר (שם קי״ט ס״ד) חסדך ה׳ מלאה הארץ חקיך למדני זה מה שיודע מצד ההגדה הנאמנת ושניהם נקראים

מלאה הארץ חקיק למדני פד̇לך מא יערף מן באב אלכ̇בר אלצאדק ואלג̇מיע יסמיאן חסד. חתי אן אלוצול אלי תסביחה ותמג̇ידה וחמדה עלי מא אבתדי ושכרה עלי מא אחסן יסמ̇י אלג̇מיע חסד לקולה יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם. ואיג̇אדה אלאלאם ואלאמראץ̇ ואלמצ̇אר̇ פי אלעאלם איצ̇א ג̇וד ומצלחה̈ ללנאס ליפרקון עקאבה ויתקון נקמתה כקולה והאלהים עשה שייראו מלפניו פאחסהם אללה תעאלי באלאלאם חתי אד̇א נג̇אהם מנהא פלה אלג̇וד ואלפצ̇ל ופיה יקול אלנבי כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתיה. וכאלקול פי אלאלאם אלמחסוסה̈ ג̇יר אלואצלה̈ אלי אלג̇סם כד̇אך אלקול פי אלואצל אליה לא יפעל אלבארי ד̇לך בעבדה אלא לצלאחה̈ לה ואחסאן והו חיניד̇ ינזל ג׳ מנאזל. אלמנזלה̈ אלאולי חאל אלתאדיב ואלתפהים פאנ̇הםא ואן כאנא אלמאן ללנאסקין באלתעב ואלזעב ואסתעמאל אלפכר פאן̇ ד̇לך צלאח להם ופי ד̇לך יקול אלכתאב מוסר ה׳ בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו. ואנמא מת̇ל ד̇לך באלאב אלד̇י יודב ולדה באלזג̇ר ואלצ̇רב וכת̇יר מן אלאלאם לאסתצלאחה ללטאעה̈ וללחכמה̈ כקולה פי מא בעדה כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח וכאב את בן ירצה. וכד̇לך יכ̇רג̇ אלשאהד אן אלחכים [יתעב] נפסה באלסהר ואלכד̇ פי קראה̈ אלכתב ובאסתעמאל אלנ̇אטר ואלתמייז פי אלוקוף עלי ד̇לך ולא יכון שי מנה מנכרא וכמא קאל אלנבי מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים. ואלמנזלה̈ אלב׳ חאל אלעקובה̈ וד̇לך אד̇א אג̇ני אלעבד ג̇נאיה̈ יסתחק̇ בהא אלעקובה̈ כאן מן ג̇וד אלרחים עז וג̇ל ונט̇רה לעבדה אן יסבב̇ לה אלמא מן אלאלאם ידהב בה ענה סיאתה או בעצ̇הא וחיניד̇ יכון ד̇לך אלאלם מסמ̇י תמחיצ̇א והו ועלי אנ̇ה עקובה̈ פמענאה מע[ני] אלפצ̇ל אד̇ הו יזג̇ר אלעבד מן אלמעאודה̈ ויצרף ענה מא סלף ופיה̈ יקול ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו. ואלשאהד

10 (ללנאסקין) O אלנאסקין. | 12 (באלאב) O באלאדב. | וכת̇יר O וכת̇ירא.

חסד. ואפילו תהגעה אל שבוחו והלולו ופאורו על מה שגמל עלינו והתודאת לו על מה שהטיב לנו הכל יקרא בשם חסד לאמרו (שם ק״ז ח׳) יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם. והמצאתו את היסורים והחליים וההזקים בעולם גם כן טובה ותקון לבני אדם למען יפחדו מענשו וייראו מנקמתו כמאמרו (קהלת ג׳ י״ד) והאלהים עשה שייראו מלפניו והאל יתברך עשה שירגישו את היסורים עד שאם יצילם מהם יהיה זה מטובתו וחסדו ובזה אמר הנביא (תהלים פ״ו י״ג) כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתית. וכמאמר ביסורים המוחשים ובלתי נוגעים אל הגוף כן המאמר במה שנוגע אל הגוף לא יעשהו הבורא בעבדו כי אם לתקון לו ולהטבה. וההטבה הזאת באה בשלש מעלות. המעלה הראשונה ענין המוסר והלמוד ואף על פי ששניהם יסורים למדברים ביגיעה וטורח ושמוש הרעיון בכל זאת תקון הוא להם ובו יאמר הכתוב (משלי ג׳ י״א) מוסר ה׳ בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו ודמהו לאב אשר ייסר את בנו בגערה והכאה והרבה מן היסורים לתקנו אל היראה והחכמה כאמרו אחר זה כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח וכאב את בן ירצה. וכן נודע לנו מראות העין שהחכם ייגע את נפשו בנדידת שנה מעיניו ובעמלו לקרוא בספרים ובשמוש העיון והבחינה למען יעמוד על זה ואין דבר שיקוץ בו וכמו שאמר הנביא (ישעיה נ״ג י״א) מעמל נפשו יראה ישבע בדעתו יצדיק צדיק עבדי לרבים. והמעלה השנית ענין העונש וזה כאשר חטא העבד חטא שיתחייב בו עונש היה מטובת הרחום יתעלה ויתברך ומהשגחתו על עבדו שיסבב לו דבר מן היסורים אשר בו יסלק ממנו רעתו או מקצתה ואז יהיה היסור הזה נקרא בשם נקוי ואף על פי שהוא עונש אין ענינו אלא ענין החסד כי הוא יגער באדם שלא יחטא שנית ויסיר ממנו מה שעבר ובו אמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו (תהלים פ״ט ל״ג ול״ד). ובעינינו נראה שהאב יגמיא את בנו המשקים המרים וסמי רפואה הנמאסים להסיר ממנו חליו ולתקן איכיות מזגו. ובדמיון הזה הוא אומר

שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם לאן אלחאסה ואן שאהדת אלסמא ואלארץ כאנהמא ען קרב פי אלעין פאלעקל ידל עלי אן בינהמא אלבעד אלכתיר. פאמא אלממתחנון ואלמעתברון פאנהם זעמוא אן אקרב גז מן אגזא אלפלך מן אלארץ יכון אכתר מן י״ו צעף מן גמלה קטר אלארץ אלדי הו אלכט אלקאטע לדאירתהא בנצפין ואמא אכר אלאגזא ממא תקע עליה אלחאסה מן אלפלך פאנה יגאוז עדד אלאלוף אלכתירה עלי הדא אלמקדאר אלמדכור. פקול אלחכים תבארך ותעאלי אן סבילה פי אלגוד ואלכרם אעלי ואשמך מן פצל אלכלק ואחסאנהם בעלו אלסמאואת פוק אלארץ לא אנה קד אנתהי בבלוגה אלי הדא אלחד בל אנמא מתלה בהדא אד כאנת חאסתהם לא תבלג עלוא אכתר מן דלך. ומתלה איצא קולה תעאלי כי כגבוה שמים על הארץ וגו׳ כרחוק מזרח ממערב וגו׳. וממא יבין ען דלך באוצח אלביאן קול אלנבי כי גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך אעלמנא אן אחסאן אלבארי וגודה אעלי מן אלסמאואת קדרא וארפע מן אלשואהק במא לא ידרך ולא ילחק. פסבחאן אלקאדר עלי אלכל מן לא מדד לאמרה וגודה ופצלה אשמך מן אלאפלאך ואוסע מן אלעאלם ולא גאיה לה.

וממא וצח אן איגאדה אלכלק בעד מא לם יכן הו אלפצל אלאעטם אד כלק אלעאלם באסרה ואסכנה אלנאטקין לינפעהם ופיה קאל אלנבי כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. וכדלך אחיאה להם וסאיר תדבירה אלחסן אלדי בה דברהם וסאר בהם פהו אגמע פצל ואחסאן כמא קאל אלנבי חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי. וכדלך מא אמרהם [בה] ונהאהם ענה באלתחסין פי עקולהם ואלתקביח או ב[אלסמ]ע ואלכבר פכל דלך איצא פצל ואחסאן כקולה אוהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ פהדא מא תשהד בה אלעקול תם קאל חסדך ה׳

15 (וצח) O נצף. | 19 (וכדלך) O ולדלך.

שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם (שם נ״ה ט׳) כי אף על פי שהחוש רואה את השמים ואת הארץ כאלו שניהם קרובים זה לזה בכל זאת יורה השכל שיש ביניהם מרחק רב הלא בעלי הנסיון והחשבון אמרו כי החלק מחלקי הגלגל היותר קרוב אל הארץ הוא יותר מאחד על ששה עשר מקוטר הארץ אשר הוא הקו החותך סבובה לשני חצאים אבל האחרון מחלקי הגלגל אשר יפול עליו החוש עובר במספר אלפים רבים על זה השיעור הנזכר. ולפי זה מאמר החכם ית׳ וית׳ שדרכו בחסד ובנדיבות נעלה וגבוה מחסד בני האדם והטבתם כגבה השמים על הארץ איננו רוצה שחסדו כלה בהגיעו אל הגבול הזה רק דמהו לגבול זה בעבור שהושם איננו מגיע לגבה רב ממנו. וכמוהו גם כן (תהלים ק״ג י״א וי״ב) מאמרו יתברך כי כגבוה שמים על הארץ וגו׳ כרחוק מזרח ממערב וגו׳. וממה שיבאר זה בביאור ברור הוא מאמר הנביא (שם ק״ח ה׳) כי גדול מעל שמים חסדך ועד שחקים אמתך הודיענו שטובת הבורא וחסדו רמים מהשמים בשעור וגבוהים מהשחקים במה שאי אפשר להגיע אליו ולהשיגו. ושבח לאל היכול על כל ואשר אין חקר לדברו ואשר טובו וחסדו גבוהים מהגלגלים ורחבים מן העולם ואין להם תכלית.

וממה שנתברר הוא שהמצאתו את הנבראים אחר שלא היו הוא הגדול בחסדיו כי ברא את העולם בכללו והושיב בו את המדברים להועיל להם ובזה אמר הנביא (שם פ״ט ג׳) כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם. וכן החיותו אותם ושאר הנהגתו הטובה אשר הנהיגם בה ונהל אותם זה כלו חסד והטבה כאשר אמר הנביא חיים וחסד עשית עמדי ופקדתך שמרה רוחי (איוב י׳ י״ב). וכן מה שצוה אותם בו והזהירם ממנו באשר נתן בשכלם דעת הטוב והמגונה או בשמע והגדה כל זה גם כן חסד והטבה כמאמרו (תהלים ל״ג ה׳) אהב צדקה ומשפט חסד ה׳ מלאה הארץ זה מה שיעיד עליו השכל ואחר כן אמר (שם קי״ט ס״ד) חסדך ה׳ מלאה הארץ חקיך למדני זה מה שיודע מצד ההגדה הנאמנת ושניהם נקראים

בשמך רחמן

הדה תרגמה כתאב אלתעדיל

אלמנסוב אלי איוב

ממא תרגמה ראס אלמתיבה מרינו ורבינו סעדיה ראש ישיבה של מחסיה ר״ת.

(צדר אלכתאב)

אבתדא מולפה וקאל תבארך אללה אלאה אסראיל אלקדים קבל אלאבתדאאת ואלבאקי בעד אלנהאיאת אלמבדי אלמכתרע אלמעיד אלבאעת אלחקיק באלחמד ואלשכר עלי פצלה אלעאם ואחסאנה אלשאמל.

אמא בעד פאן מעני אלגוד ואלאחסאן ואן כאן לא ינקסם פי ראתה אעני אן קלילה וכתירה חקיקאן במענאה עלי אלאנפראד פאנה יתפאצל פי וגוה אלכמיה ואלכיפיה. מן דלך אן גוד אלמכלוקין במקדאר יקתצי פנאה בפנאהם כקול די אלגלאל פי כתאבה קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה וגוד אלקדים גל ועז לא נהאיה לקדרה לאנה עליה ולא חד ואקצא לגודה ואחסאנה. ולמא נאהי ובאלג פי אקצא מא יקע עליה חס אלנאטקין קאל כי גבהו

זה תרגום ספר הצדוק

המיוחס לאיוב

ממה שתרגם ריש מתיבתא מרינו ורבינו סעדיה ראש ישיבה של מחסיה ר״ת.

(פתיחת הספר)

החל מחברו ואמר. יתברך האל אלהי ישראל הקדמון לפני התחלות והקיים אחר התכליות הבורא והמוציא מאין המשיב והמחיה הראוי לשבח ולהודאה על חסדו הכולל ועל הטבתו לכל:

ואחר זה אומר כי ענין החסד וההטבה אף על פי שלא יתחלק בעצמו רצוני לומר שהמעט והרב מהחסד כל אחד בפני עצמו ראוי לענינו בכל זאת יש בו הבדל באופני הכמות והאיכות. והבדל כזה הוא שחסד הנבראים הוא בשיעור אשר כלותו יחוייב בכלותם כמאמר האל יתברך בספרו (ישעיה מ׳ ו׳) קול אומר קרא ואמר מה אקרא כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה וחסד הקדמון ית׳ ויתי׳ אין תכלית לשיעורו בעבור שהוא תלוי בו ולפי זה אין גבול וקצה לחסדו ולהטבתו. ומפני שהפליג לחזכיר קצוי מה שיפול עליו חוש המדברים אמר כי גבהו

על ס׳ יצירה ובפירושו על שבעים מלות וגם על דברים הנמצאים בספרי הבאים אחריו ומזכירים פירושיו או נהנים מהם כמו תלמידו דונש בן לברט ור׳ יונה בן גנאח ור׳ אברהם אבן עזרא ור׳ יוסף קמחי וגם ר׳ בחיי והר׳ שמעון בן צמח. וכבר השכיל המוציא לאור הראשון ר׳ יוחנן כהן לקבץ רוב הדברים האלה בהקדמתו אשר כתב לספרו.

ר׳ סעדיה גאון מזכיר ביאורו על איוב בביאורו אשר כתב אחרי כן על ספר משלי. א) על משלי נ׳ י״א וי״ב הוא אומר: כבר ביארנו שני הפסוקים האלה בפתיחתנו לספר איוב (עיין חלק ששי לספרי רבנו סעדיה גאון דף 28). והוא מביא שם מאמר שלם מהפתיחה אבל לא מלה במלה כי אם מעין מה שנמצא לקמן בדפוסנו דף 3 שורה 9 עד דף 4 שורה 11. — ב) בסוף ביאורו על משלי י״ח י״ד (דף 96) הוא אומר: „כמו שביארנו בספר איוב״. ובזה הוא רומז גם כן על הפתיחה ועל עצם המאמר ההוא אשר הזכיר בביאורו על משלי נ׳ י״א וי״ב. — ג) בביאורו על משלי ל׳ ג׳ (דף 184) מזכיר הגאון מה שפירש באיוב פר׳ כ״ח ותוכן הדברים אשר הוא רומז עליהם נמצא לפנינו דף 85. — ועוד הזכיר הגאון את ביאורו על איוב בספרו אשר אך קצהו נגלה אלינו ע״י החכם ר״א הרכבי הוא ספר הגלוי ובהשריד מהספר הזה (דף קפ״ח) אמר הגאון הזה לשונו (כפי שהעתיקו ר״א הרכבי מלשון ערב אל להק״): „ועשיתי בדי יציע במקום אל כמו שביארתי באיוב שהמלה הזאת תמצא בח׳ מקומות מן המקרא ואחד מהם בדי שופר״. והוא רומז בזה על ביאורו הארוך על איוב כי בקצר אשר לפנינו לא נמצא פירוש ח׳ מקומות שנמצאת בהם במקרא מלת בדי בטעם אל. ועיין מה שכתבתי בהערתי לביאור הגאון על איוב י״ז ט״ז (לקמן דף 58).

ועוד ראוי לדעת כי בספר תורות הנפש המיוחס לר׳ בחיי הקדמון בעל ספר חובות הלבבות נזכר תרגום הגאון על איוב ה׳ ז׳ (ס׳ תורות הנפש מתורגם לעברי ע״י הח׳ ברוידע דף 87) והוא מזכיר התרגום הערבי על מלות הפסוק „ובני רשף יגביהו עוף״ כמו שהוא לפנינו (דף 22): „ותרא אהל אלנאר יתשאמכֿון טיראנא״. כן הוא במקור הערבי בכ״י פארים כאשר ענה לי על שאלתי הח׳ ברוידע.

וטרם אסיים דברי אגיד תודתי להחכם היקר ר׳ מאיר למברט אשר הואיל בחסדו לעיין כל עלי הספר הזה לפני בואו אל תחת המכבש ומה שמצא עוד אחרי הגיהי את העלים משגיאות הדפוס הגיד לי וגם האיר עיני בכמה מקומות בהבנת דברי הגאון.

במקום הזה לא אדבר מאומה על דרך הגאון בתרגום ספר איוב ועל דעותיו אשר חוה בביאורו ובפתיחתו. אם לא תהיה תוחלתי נכזבה עוד אפרש רשת חקירתי על כל דרכי הגאון בפירוש המקרא כאשר יצאו לאור כל ספריו עד תמם ואז אשיב אי״ה להתעסק בספר הזה כאשר התעסקתי עתה לתקנו ולבארו.

בודאפעשט, בירח טבת התרנ״ט.

בנימן זאב בן לא״א ה״ר שמעון בכרך ז״ל

המכונה

Wilhelm Bacher.

על פי כתבי יד ושרידי כתבי יד אלה ובעזר הדפוס הראשון תקנתי את התרגום הערבי על איוב אשר לר״ס גאון. בחרתי הנוסחאות הישרות בעיני ונתתים לעיקר בגוף התרגום ואת חילופי הנוסחאות הראויים לזכרם הצגתי יחד בהערות לפי סדר שורות כל דף ודף עם סימן כ״י אשר בו נמצאו. ואין להתפלא כי רבו החילופים בתרגום זה כי ידי רבים שלטו בו ולא יראו הסופרים לשנות המלות וצורתן בשינויים של מה בכך. ויש חילופים אשר מידי הגאון עצמו יצאו כי אפשר ששינה בתרגומו בעשותו מהדורא שנית לספרו על איוב כאשר אבאר למטה בדברי על ביארו. וכודאי כל כ״י חדש שיבוא לידי מעיין ימצא בו חילופים אחרים. וגם אנכי בהיותי בלונדון באוצר הספרים הגדול אשר בבריטיש מוזיום עיינתי בכ״י שמספרו בהקאטאלוג Or. 2375 ובתוך שאר ספרי הכתובים יש בו גם ספר איוב עם תרגום הגאון והעתקתי ממנו פסוקים מעטים זעיר שם זעיר שם והנה מצאתי בהם חילופי נוסחאות כאלה: ג ד במקום „אלדי קיל פיה קד ולד רגל״: אלדי קיל קד ולד פיה רגל. ד ג במקום „אלראליתאן״ אלרלותאן. ד יב במקום „כלאם״: אלכלאם. ד כא במקום „אן קד רחל בפצֿלהם״: אלא אן רחל באפצֿלהם. ז כא במקום „וסא לא תחתמל״: מא לא תחתמל. יח א במקום „נתכלם״: אתכלם. יח ב במקום „מא באלנא״: ומא באל. מא ד במקום „מצאפה״: מצאפפה.

הפתיחה אשר כתב ר׳ סעדיה גאון לספר איוב והיוצאת פה ראשונה לאור אינה נמצאת בשלמותה רק בכ״י O. אך מקצתה נמצא גם בכ״י G^1 ו־G^3. ואולם ב־G^1 נמצא מאמר ארוך בתוך הפתיחה שאינו בO ונתתיו בגוף הספר דף 7 ודף 8 עד שורה 16 והמאמר קטוע בסופו וגם תוכו לקוי בחסרונות בשריד כ״י הנזכר. ובO יש במקום המאמר הזה קצורו במעט שורות שהצגתין בסוף הפתיחה (דף 8 שורה 17—20). ומההבדל הרב הזה שיש בין O ובין G^1 נראה ברור שמפתיחת הגאון לס׳ איוב היו שתי מהדורות ארוכה וקצרה. וכן היו שתי מהדורות מביאורו לס׳ איוב כי על חמשה הפסוקים הראשונים נשאר הביאור ב־G^1 והוא ארוך ממה שיש בכ״י O כמו שתראה שם בהערותי. אך גם על פסוק ו׳ ופס׳ ז׳ וי״ב וכן על פר׳ ב פס׳ ז׳ הביא רבנו בחיי דברים מביאור ר״ס גאון שאינם לפנינו בO[1]). ועל שהיו מביאור הגאון על איוב שתי מהדורות ראיה ברורה יוצאת מכ״י G שנשאר בו הביאור על שתים עשרה פרשיות והוא נבדל בחילופים אין מספר מהביאור אשר בכ״י O כמו שהראיתי בהערותי עיין לקמן דף 44 עד דף 79. ומה שנשאר מסוף באור פר׳ מו בכ״י G^2 הוא מסכים קצת עם G (עי׳ דף 50). והביאור על פר׳ לג שנמצא בכ״י G^4 גם כן מובדל ממה שיש בO (עי׳ דף 95). ועי׳ גם החילופים מכ״י F (דף 81 עד 85).

בתחתית עלי הספר הזה בכל דף דף תחת הקו המפסיק ימצא הקורא כל ביאורי הגאון מועתקים ממקורם הערבי כמעט מלה במלה אל לשון הקדש למען יוכל להגות בדברי הגאון גם מי שאינו מכיר לשונו הוא לשון ערב. ומלבד זה גם על כל פסוק ופסוק שאין עליו ביאור אך אמרתי כי יוצא מבין מלות תרגום הגאון פירוש נכבד וראוי לשום עליו עין עשיתי פירוש קצר בלשון הקדש להגיד תוכן התרגום הערבי.

ויחד עם הערותי המפרשות ביאור הגאון ותרגומו העירותי על דברים הנוגעים לפירושי הגאון על פסוקי איוב והם נמצאים בספר אמונות ודעות אשר לגאון ובפירושו

[1]) וזה מקרוב הוציא לאור החכם ר״ש עפענשטיין תחלת פירוש ר׳ יוסף קמחי על ספר איוב החסרה בס׳ תקות אנוש ושם נמצאו דברים מפירוש הגאון על איוב פר׳ א׳ וב׳ שאינם בביאורנו וגם ר׳ בחיי אינו מביאם. עיין Revue des Études Juives, XXXVII, 88.

ב ד ג כג כו ד א ה ו ז ח יז יח ה י יט כב ו ב י יח כ כב ז ב ט ח ג ז ח יג יז ט יז יט כב כד כט לב יב ב יא טז יט יא ז טו יא יב ב ג ה כד יג יט יד יב יד יז כב טו כז לה טז ז ט יג יח יז ו ט יד טז יח ד כא יט ג ז יט כב כט כ י יב כד כה כח כא יג יח כו לג כב ג ו כ כג ג י כד כא כה כה ו כו ד יד כז ד כח ח כח לא י ט לג י יא יב טו לא לד ב י יח לג לז לה ד יב טז לו ט יד לז ה ו י יט כד לח ו יא יט כט לב לו לט ד מ טו מא כד כו מב ו ז. ויש ביאורים בדפוס הראשון אשר אינם לר״ם גאון כי אם לר׳ משה הכהן ולא נתתי להם פה מקום הלא הם על הפסוקים האלה: ז יב (בסופו) ט ז טו כה יח יד כ כב כא ב כא לז כט.

אות Q הוא סימן כ״י אשר מספרו בקאטאלוג של ר״א נייבויער: 2484,2. מתוכו אסף המו״ל הראשון חילופי נוסחאות רבים וגם להם עשה ריי״ש פוכס ז״ל תיקונים מתוך הכ״י.

אות B הוא סימן כ״י ברלין הנזכר מספרו בקאטאלוג של הרמש״ש Or. fol. 1203. כ״י זה היה תחת עיני ועברתי על כלו ותקנתי שגיאות הדפוס הראשון. והנני מזכיר פה כי בדברים אשר בסוף ספר איוב בכ״י זה ונדפסו במבוא הדפוס הראשון צ״ל ושני נפישתא (ר״ל ושנים רבות) במקום ושני נשישתא. וחסרות שם בסוף הדברים המלות האלה: „יזכה הכותב והנכתב לו — ר״ל האיש אשר לו נכתב הספר — לחזות בנועם יי׳ ולבקר בהיכלו״.

אות D הוא סימן כ״י הנשלח אל הרי״ דירינבורג ז״ל מירושלם והוא נתנה לי כאשר הזכרתי. כ״י זה חסר בראשו ובסופו וגם באמצעו. ואלה הם הפסוקים הנשארים בו מספר איוב עם תרגומם הערבי: א יד—ב ה ה—כ יב כא—יג יא יג כו—יח יט יט ד—כב כ כג י—ל י ל כו—לד יח לד לג—מ ד מא יח—מב י.

אות G הוא סימן תשעה עלים באים מהגניזה והם מכתב יד אחד נשארו. בכל דף ודף יש כ״ח או כ״ט שורות. בכ״י זה לא נכתב התרגום הערבי שלם כי אם תרגום פסוקים יחידים או חלקי פסוקים או מלות יחידות. אולם אחרי כל פרשה ופרשה נכתב ביאורו. ונשאר בתשעה העלים: סוף ביאור פרשה יד סוף תרגום מלות פר׳ טו וביאורה פרשיות טז עד כה בשלימותן תרגום מלות פר׳ כו עד פסוק יג.

אות G^1 הוא סימן ב׳ עלים נפרדים ובכל דף יש כ״ה שורות. ונמצא בהם חלק גדול מהפתיחה ועוד תרגום חמשה פסוקים הראשונים ספר׳ א עם ביאורם וגם תרגום א ו—י.

אות G^2 הוא סימן ב׳ עלים נפרדים ובכל דף יש כ״ב שורות. נמצא בעלים האלה סוף ביאור פר׳ טו ותרגום פ׳ טז עד פסוק ט״ו ועוד תרגום פר׳ כז מפס׳ ו׳ עד סופה עם תרגום פר׳ כח עד פסוק י״ח.

אות G^3 הוא סימן ב׳ עלים כתיבתם מטושטשת מאוד ויש כ״ג שורות בכל דף. נמצא בהם סוף הפתיחה וקצת התרגום והביאור לפר׳ א.

אות G^4 הוא סי׳ ב׳ עלים ובכל דף יש כ״ו שורות. בהם נמצא סוף ביאור פר׳ כו. ותרגום פר׳ כז וכח עד פסוק י״ח סוף ביאור פר׳ לג עם תרגום פר׳ לד עד פסוק כ״ו.

ועוד נתתי סימן F לשריד הנמצא באוצר הספרים הגדול אשר באוקספורד (מספרו בקאטאלוג 2523,4) והעתיקו לי בחסדו המנוח ריי״ש פוכס. נמצא בו קצת הביאור על פר׳ כז וכח.

הקדמת המוציא לאור.

התרגום הערבי על איוב אשר לר' סעדיה גאון עם ליקוטים מביאורו כבר נדפס זה עשר שנים[1]) על פי שלשה כתבי יד אשר באחד מהם נמצא ביאור הגאון והקדמתו על ספר איוב. אך המוציא לאור הראשון לא אסף כל מה שמצא בכתב יד זה ולחלק גדול מהביאור וגם להקדמה לא נתן גאולת הדפוס בספרו. גם התרגום הערבי אף כי טרח לתקנו כצרכו וגם קבץ חלופי נוסחאותיו לא עלה בידו לנקותו משגיאות ולהרחיק ממנו טעיות. ולכן כאשר הואלתי להוציא מעשה ר' סעדיה גאון על איוב שנית מצאתי מקום להתגדר בו ולהשלים מה שהניח הבא לפני חסר. וברם זכור לטוב איש חמודות אשר בא יומו לפני כלותו מלאכתו הוא ידידי המנוח ר' יוסף דירינבורג ז"ל אשר נתן לי חלקי בין העוסקים בהוצאת כל ספרי הגאון וגם עזרני עזר גדול למען אצא ידי חובתי. כי נתן לי את הדפוס הראשון הנזכר מלא על כל גליונותיו בתיקונים הוציאם מתוך שני כתבי יד אשר באוקספורד ר' יצחק שלמה פוכס ז"ל (הנקטף אח"כ באבו מתוך גן חכמת ישראל). וגם נתן לי העתק הביאורים וההקדמה אשר נשארו גנוזים בכתב יד והעתיקם בעבורו רי"ש פוכס הנזכר. ועוד נתן לי כ"י קנין כספו הנכתב בתימן ונשלח אליו מירושלים בשנת התרנ"א ויש בו קצת ספר איוב עם התרגום הערבי אשר לגאון כל פסוק ופסוק עם תרגומו אחריו ומלות המקרא מנוקדים נקוד בבלי הפשוט אשר נהגו בו בארץ תימן. ועוד שלח לי ידידי ר' אברהם נייבויער נ"י צלמי אור הנעשים במצות ר"י דירינבורג מן עלים נפרדים אשר יצאו מהגניזה במצרים ובאו בשנים האחרונות אל אוצר הספרים אשר באוקספורד. והעלים האלה נשארו מכתבי יד שונים ואני הבדלתים בסימנים כאשר אזכיר למטה. — המוציא לאור הראשון השתמש גם בכ"י אחד הנמצא באוצר הספרים הגדול אשר למלך בברלין. כתב יד זה היה תחת עיני כי פקידי אוצר הספרים הנזכר שלחוהו לי אל מקום מושבי והנני מגיד להם בזה תודתי.

ואלה הם הסימנים אשר רשמתי בהם בהערותי המכילות חילופי נוסחאות לתרגום רס"ג ולביאורו על איוב את כתבי היד הנזכרים עד הנה.

אות O הוא סימן כ"י אוקספורד מספרו בקאטאלוג של ר"א נייבויער 125. והוא הכ"י אשר יש בו גם ביאורי הגאון והקדמתו ונספחו בו אל מעשה הגאון גם התרגום הערבי והביאורים אשר לר' משה הכהן בן נקטילה. וכבר השתמש בכ"י זה החכם עוואלד בהוציאו לאור ליקוטים על איוב בשנת 1844. מתוך כ"י זה עשה רי"ש פוכס ז"ל העתק כל הביאורים שהניחם המוציא האור הראשון ולא נתן להם מקום בספרו. ואלה הם הפסוקים אשר נפקד מקום ביאורם בדפוס הראשון (מלבד הפתיחה אשר לגאון אשר היא גם כן יוצאת פה לראשונה לאור): א א—ו יז

[1]) וזה שם הספר: כתאב איוב אלמלקב בכתאב אלתעדיל. Das Buch Hiob übersetzt und erklärt vom Gaon Saadia. Herausgegeben und mit Anmerkungen versehen von Dr. John Cohn. Altona 1889.

תפסיר ספר איוב ושרחה

באלערביה

תאליף

רבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכרגה וצחחה ובינה בחואש באלעבראניה

אלפקיר אלמפתקר אלי רחמה רבה

בנימין זאב באכער

יבאע ענד ארנסט לרו אלכתבי

במדינה באריס אלמחרוסה

סנה א' תתצ"ט.

תרגום ספר איוב וביאורו

בלשון ערבית

לרִבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאו לאור וביארו בהערות עבריות

הק' בנימין זאב באכער

בבית האדון ארנסט לרו

פארים שנת תרנ"ט לפ"ק

בדפוס צבי הירש בר' יצחק איטצקאווסקי בברלין

אלגז אלכאמס

מן אלתפאסיר ואלכתב ואלרסאיל

לרבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אבתדא פי אכראגהא ותצחיחהא צחבה גמאעה מן עלמא

יוסף דירינבורג

רחמה אללה

תם כלפאה אלפקיראן

אבנה הארטוויג דירינבורג ותלמידהמא מאיר למברט

ספרי רבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

התחיל להוציאם לאור

בחברת אנשים חכמים וידועים

נפתלי המכונה יוסף דירינבורג זצ״ל

וקמו תחתיו

בנו הארטוויג דירינבורג ותלמידם מאיר למברט

חלק חמישי

אלגז אלכאמס

מן אלתפאסיר ואלכתב ואלרסאיל

לרבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אבתדא פי אכ̇ראג̇הא ותצחיחהא צחבה̇ ג̇מאעה̇ מן עלמא

יוסף דירינבורג

רחמה אללה

ת̇ם כ̇לפאה אלפקיראן

אבנה הארטוויג דירינבורג ותלמידהמא מאיר למברט

ספרי רבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

התחיל להוציאם לאור

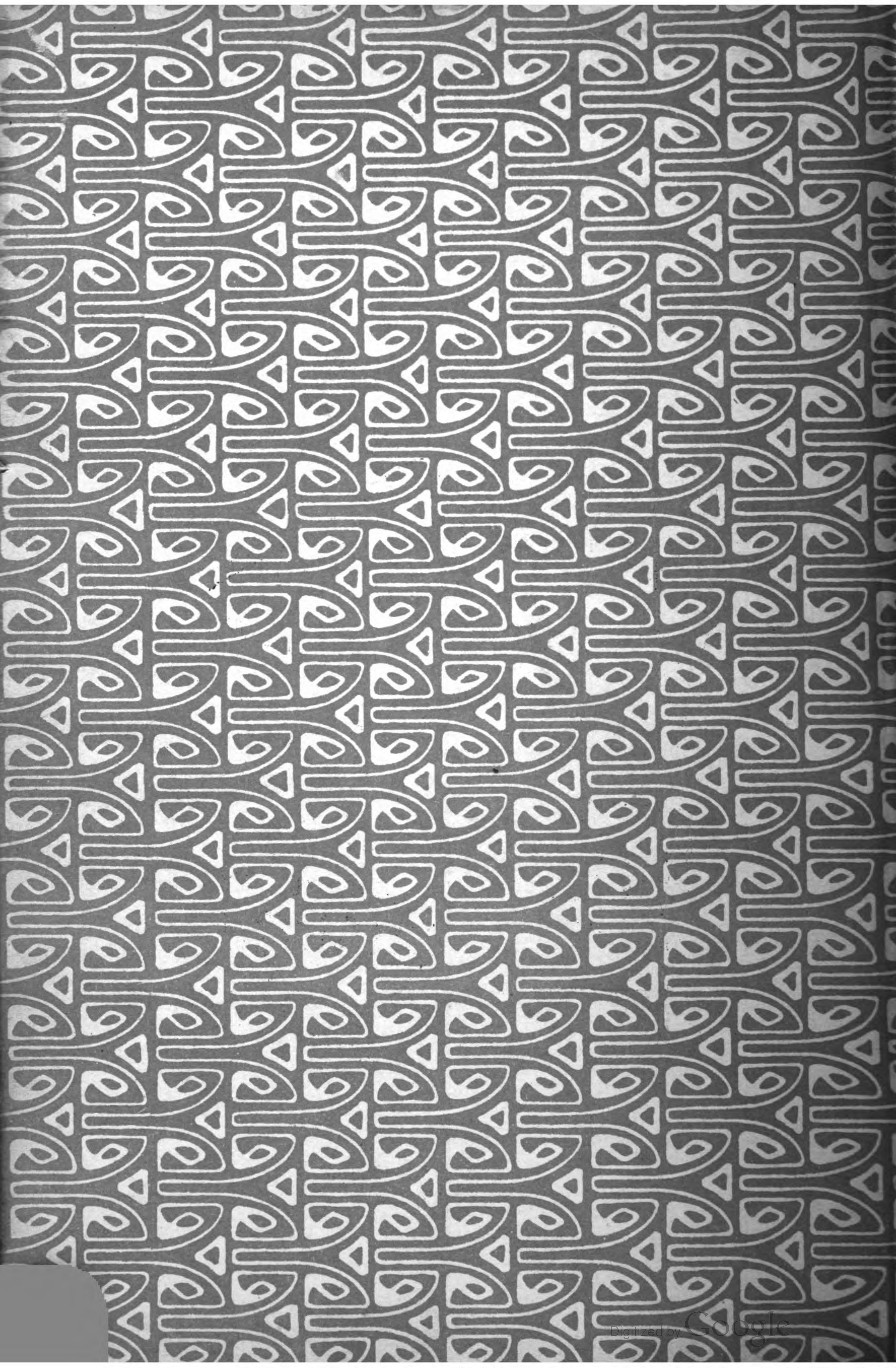
בחברת אנשים חכמים וידועים

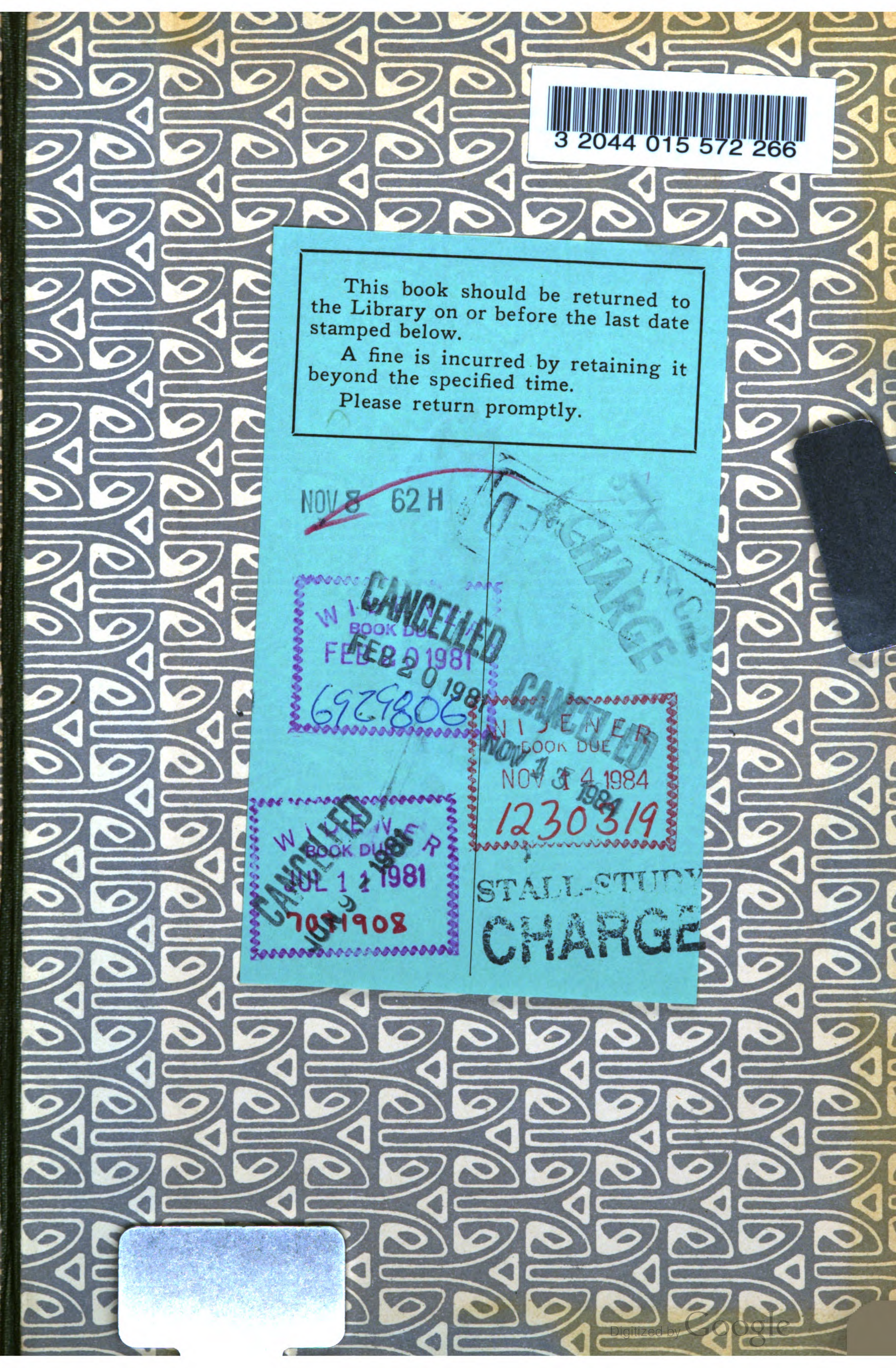
נפתלי המכונה **יוסף דירינבורג** זצ״ל

וקמו תחתיו

בנו הארטוויג דירינבורג ותלמידם מאיר למברט

חלק חמישי

3 2044 015 572 266
This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.
A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.
Please return promptly.
NOV 8 62 H
CHARGE
CANCELLED
WIDENER
BOOK DUE
FEB 20 1981
6929806
CANCELLED
WIDENER
BOOK DUE
NOV 14 1984
1230319
CANCELLED
WIDENER
BOOK DUE
JUL 1 1981
7011908
STALL-STUDY
CHARGE
Digitized by Google

